T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME SÜRECİNİN İZLERİNİ ÇOCUK DERGİLERİ ÜZERİNDEN TAKİP ETMEK: 1928-1938

Yasemin GÜLŞEN YILMAZ
(194122002001)

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Bünyamin AYHAN

Konya / 2025

Bu çalışma, ***06.02.2025*** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından ***Gazetecilik*** Anabilim Dalı ***Gazetecilik*** Bilim Dalı Programında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Savunma
Tez Jürisi

Prof. Dr. Bünyamin AYHAN (Danışman)
Selçuk Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Abdülgani ARIKAN (Üye)
Selçuk Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Doç. Dr. Salih TİRYAKİ (Üye)
Selçuk Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Nurettin GÜZ (Üye)
İstanbul Ticaret Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Emel Şerife BAŞTÜRK (Üye)
Kocaeli Üniversitesi
İletişim Fakültesi

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı:	Yasemin GÜLŞEN YILMAZ
	Numarası:	194122002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik Anabilim Dalı
	Program:	Doktora
	Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Bünyamin AYHAN
	Tezin Adı:	TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME SÜRECİNİN İZLERİNİ ÇOCUK DERGİLERİ ÜZERİNDEN TAKİP ETMEK: 1928-1938

ÖZET

Yeni modern bir ulusun temelinin atılması zordur. Ama bu temelin atılmasından daha da zor olan ise halka ulus devlet kavramının ve yönetim şeklinin anlatılmasıdır. Bu zor süreçte ulusun temelini oluşturan konuların başında eğitim kurumlarındaki modernleşme çerçevesindeki kazanımlar ve okuryazarlık gelir. Kurtuluş Savaşı ile başlayan yeni modern ulus devlet süreci; Cumhuriyetin ilanı, iktisat kongreleri, harf devrimi ve eğitim politikaları ile belirlenir. Yeni alfabeye geçilmesi, okuryazarlığın arttırılması, öğretmenlerin yetiştirilmesi, okullaşma bu dönemin öncelikleri arasındadır. Kurtuluş Savaşından çıkan ülkenin sınırlı kaynak, sanayi ve üretim şartlarında bile eğitme öncelik verilir. Eğitim alanında kullanılan kitap ve dergiler çocukların okuryazarlığı ve eğitimi açısından önemli materyallerdir. En az kitaplar kadar okunan dergiler dönemin eğitim materyalleri arasındadır. Bu çalışmanın evrenini 1928-1938 yılları arasında çıkmış olan çocuk dergileri, örneklemini ise Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri oluşturmaktadır. On yıllık süreçte çıkan dört çocuk dergisinin 645 sayı, 11.599 sayfa ve 14.384 içeriğinin incelendiği çalışmada nitel yöntem olan göstergebilimsel analiz kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Modernleşme, Modernleşme Kuramı, Çocukluk, Çocuk Dergileri, Okuryazarlık.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı:	Yasemin GÜLŞEN YILMAZ
	Numarası:	194122002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik Anabilim Dalı
	Program:	Doktora
	Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Bünyamin AYHAN
	Tezin Adı:	TO FOLLOW THE MODERNİZATİON PROCESS İN TÜRKİYE THROUGH CHİLDREN'S MAGAZİNES: 1928-1938

ABSTRACT

It is difficult to lay the foundation of a new modern nation. But even more difficult than laying this foundation is explaining the concept of the nation-state and the form of government to the public. In this difficult process, the main issues that form the nation's foundation are the achievements within the framework of modernization in educational institutions and literacy. The new modern nation-state process that started with the War of Independence is determined by the declaration of the Republic, economic congresses, the alphabet revolution, and education policies. The transition to the new alphabet, increasing literacy, training teachers, and schooling are among the priorities of this period. Priority is given to education even in the limited resource, industry, and production conditions of the country that emerged from the War of Independence. Books and magazines used in the field of education are important materials in terms of children's literacy and education. Magazines that are read at least as much as books are among the educational materials of the period. The universe of this study is children's magazines published between 1928 and 1938, and the sample is Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu, and Cumhuriyet Çocuğu magazines. In the study in which 645 issues, 11,599 pages, and 14,384 contents of four children's magazines published in ten years were examined, the qualitative method of semiotic analysis was used.

Key words: Modernization, Modernization Theory, Childhood, Children's Magazines, Literacy

ÖNSÖZ

1928-1938 yılları arasında çıkan Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada modernleşmenin izleri araştırılmıştır. Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalında doktora tezi olarak hazırlanmıştır. 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerinin modernleşme sürecindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmada birçok kişinin katkısı vardır.

Başta danışman hocam Prof. Dr. Bünyamin AYHAN'a çok teşekkür ederim. Pozitif yaklaşımı, literatür ve araştırma konusundaki titizliği, insani yaklaşımı ve anlayışıyla tez sürecinde hep yanımda oldu. Tez izleme komitesi üyelerim Prof. Dr. Abdülgani ARIKAN, Doç. Dr. Salih TİRYAKİ ve tez jüri üyelerim Prof. Dr. Nurettin GÜZ ve Prof. Dr. Emel Şerife BAŞTÜRK hocalarıma çok teşekkür ederim.

Bu sürecin gizli kahramanları olan anneme, babama, kardeşlerime, teyzelerime, eşim Hakan'a, canım kızım Zehra Bilge'ye ve son olarak Çekirdek'e sonsuz şükran borçluyum. Sizlerin yardım, destek ve güveninizle bu çalışma bitti, çok teşekkürler.

Yasemin GÜLŞEN YILMAZ

Şubat, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **İV**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **Vİİİ**

GÖRSELLER LİSTESİ ..... **XV**

EKLER ..... **XVİİ**

GİRİŞ **1**

BÖLÜM 1

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E TARİHSEL BİR DÖNÜŞÜM MODERNLEŞME

1.1 MODERNLEŞMENİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ .. 6

1.1.1 Modernlik, Modernleşme, Modernizm ve Modernite Kavramları 9

1.1.2 Modernleşmenin Tarihsel Kökenleri ve Batı'da Modernleşme Süreci.. 16

1.1.3 Modernleşme Kuramı ve Eleştirileri..... 19

1.2 OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E MODERNLEŞME SÜRECİ..... 32

1.2.1 İlk Modernleşme Süreci 1839-1876 33

1.2.2 II. Abdülhamit Dönemi Modernleşme Süreci 1876-1908 36

1.2.3 Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Modernleşme Süreci 1914-1923 39

1.2.4 1923 Türkiye'sinin Toplumsal Yapısı ve Araçları..... 41

1.2.5 Cumhuriyet Dönemi ve Cumhuriyet İdeolojisinde Modernleşme..... 44

1.2.6 Modernleşme İdeolojisi Olarak Kemalizm ve Cumhuriyetin Kuruluş Sürecinde Yapılan Reformlar ve Devrimler..... 47

1.2.7 Okuryazarlık 50

1.2.8 Basın ve Modernleşme 55

BÖLÜM 2

ÇOÇUK, ÇOCUKLUK VE MODERNLEŞME

2.1 ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMI 61

2.1.1 Çocukluğun Tarihsel Süreci 62

2.1.2 Batı ve Çocuk Olgusu 68

2.1.2.1. Aydınlanma Döneminde Çocuk 70

2.1.2.2. Rousseau'da Çocuk 71

2.1.2.3. Kant'ta Çocuk 75

2.1.2.4. Locke'da Çocuk 77

2.1.2.5. Batının Modern Olgusu Olarak Çocuk 79

2.2. TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E MODERNLEŞME SÜRECİNDE ÇOCUK 81

2.2.1.Osmanlı Devleti'nde Modernleşme Sürecinde Çocuk..... 82

2.2.2.Cumhuriyet Döneminde Modernleşme Sürecinde Çocuk 84

2.3. BİR MODERNLEŞME ARACI OLARAK ÇOCUK DERGİLERİ 85

2.3.1. Osmanlı Devleti Dönemimde Çocuk Dergileri 88

2.3.2. Cumhuriyet Döneminde Çocuk Dergileri 90

BÖLÜM 3

1928-1938 YILLARI ARASINDA ÇOCUK DERGİLERİNDE OKURYAZARLIK VE MODERNLEŞME

3.1. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ 107

3.1.1. Araştırmanın Konusu 107

3.1.2. Amaç ve Önem 108

3.1.3. Varsayımlar 109

3.1.4. Sınırlılıklar 109
3.1.5. Araştırma Soruları 110
3.1.6. Evren ve Örneklem 110
3.2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ 110
3.2.1. Göstergebilimsel Analiz 111
3.2.1.1 Çocuk Sesi'nin Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi 118
3.2.1.2 Çocuk'un Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi 163
3.2.1.3 Çocuk Duygusu'nun Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi 193
3.2.1.4 Cumhuriyet Çocuğu'nun Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi 220
3.2.2 Bulgular ve Yorum 232
SONUÇ 237
KAYNAKÇA 260
EKLER 273

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Modernitenin Dinamizmi 16
Tablo 2: Karşılaştırmalı Toplumsal Değişme Kuramları 25
Tablo 3: 1924-1934 Yılları Arasında Yapılan Yasal Düzenlemelerin Tarih ve Karar Numaraları 47
Tablo 4: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayısı Arasında Yer Alan İçerik Türleri 121
Tablo 5: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayısı Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Yer Aldığı Sayfalar..... 123
Tablo 6: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları 125
Tablo 7: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler 127
Tablo 8: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 130
Tablo 9: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 131
Tablo 10: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 131
Tablo 11: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 134
Tablo 12: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 135
Tablo 13: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 135
Tablo 14: 1928-1938 Yılları Arasında İlkokul ve Ortaokul Sayısı ve Cinsiyete Göre Öğrenci Dağılımı 138
Tablo 15: 1927 ve 1935 Yıllarında Yapılan Genel Nüfus Sayımının Cinsiyetlere Göre Dağılımı 139

Tablo 16: 1935 Yılında Yapılan Genel Nüfus Sayımının 0-14 Yaş Arası Çocukların Cinsiyetlere Göre Dağılımı ve Genel Nüfusa Oranı 139
Tablo 17: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 140
Tablo 18: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 140
Tablo 19: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 141
Tablo 20: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 143
Tablo 21: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 144
Tablo 22: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 144
Tablo 23: 1928-1938 Yılları Arasında İlkokul ve Ortaokul Sayısı 146
Tablo 24: 1928-1938 Yılları Arasında Okul Başına Düşen Öğrenci Sayısı..... 146
Tablo 25: 1928-1938 Yılları Arasında Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı..... 147
Tablo 26: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 148
Tablo 27: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında yer Alan Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 149
Tablo 28: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 149
Tablo 29: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, yan anlam ve Mit Tablosu 152
Tablo 30: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 153
Tablo 31: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 153
Tablo 32: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 156

Tablo 33: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfasında yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 157
Tablo 34: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 157
Tablo 35: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 159
Tablo 36: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 160
Tablo 37: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 160
Tablo 38: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 162
Tablo 39: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve istem İşlevi Tablosu 163
Tablo 40: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 163
Tablo 41: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türleri 165
Tablo 42: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Yer Aldığı Sayfalar 166
Tablo 43: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları . 168
Tablo 44: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler 170
Tablo 45: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 173
Tablo 46:Tablo: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 173
Tablo 47: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 174

Tablo 48: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 176
Tablo 49: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu..... 177
Tablo 50: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 177
Tablo 51: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 179
Tablo 52: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu..... 180
Tablo 53: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 181
Tablo 54: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 183
Tablo 55: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu..... 184
Tablo 56: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 185
Tablo 57: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 187
Tablo 58: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu..... 187
Tablo 59: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 188
Tablo 60: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 191
Tablo 61: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu..... 192
Tablo 62: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 192
Tablo 63: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 Tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 Tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türleri..... 194

Tablo 64: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Sayfalara Göre Dağılımı .. 196
Tablo 65: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları 197
Tablo 66: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler..... 200
Tablo 67: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 202
Tablo 68: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu 'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 203
Tablo 69: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu..... 203
Tablo 70: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 206
Tablo 71: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 206
Tablo 72: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu..... 207
Tablo 73: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9.ve 10. Sayfalarında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 208
Tablo 74: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9. ve 10. Sayfalarında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 209
Tablo 75: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9. Ve 10. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu..... 210
Tablo 76: 23 Birincikanun 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 212
Tablo 77: 23 Birincikanun 1937 Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu..... 212
Tablo 78: 23 Birincikanun 1937 Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu 213

Tablo 79: 31 Mart 1938 Tarihli 27. Sayısında Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 215
Tablo 80: 31 Mart 1938 Tarihli 27. Sayısında Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 215
Tablo 81: 31 Mart 1938 Tarihli 27. Sayısında Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu..... 216
Tablo 82: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 219
Tablo 83: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsi ve İstem İşlevi Tablosu 219
Tablo 84: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu..... 220
Tablo 85: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türleri..... 222
Tablo 86: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Sayfalara Dağılımı 224
Tablo 87: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları..... 225
Tablo 88: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler..... 226
Tablo 89: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 227
Tablo 90: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu 228
Tablo 91: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu..... 229
Tablo 92: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu 230

Tablo 93: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfasında yer Alan Görselin Anlatımsallık, temsil ve İstem İşlevi Tablosu 231
Tablo 94: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu..... 232
Tablo 95: Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1928 tarihi ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihleri Arasında Yer Alan Sayı, Sayfa ve İçerik Toplamına Göre Dağılımı 232
Tablo 96: Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1928 tarihi ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihleri Arasında Yer Alan 465 Sayının İçerik Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı..... 234

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Çocuk Sesi 2 Kanunevel 1928 1. Sayı 1.-2. Sayfa..... 93
Görsel 2: Gençlik Mart 1928 1. Sayı 1. Sayfa..... 94
Görsel 3: Çocuk İkincikanun 1936 1. Sayı 1. Sayfa..... 98
Görsel 4: Çocuk Duygusu 7 Birinci Teşrin 1937 2. Sayı 1. Sayfa..... 101
Görsel 5: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 2. Sayı Sayfa 1 102
Görsel 6: Çocuk Sesi 2 Kanunevel 1928 tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları.....119
Görsel 7: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası..... 128
Görsel 8: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfası 132
Görsel 9: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası 136
Görsel 10: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfası..... 141
Görsel 11: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası 145
Görsel 12: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası..... 150
Görsel 13: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfası..... 154
Görsel 14: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası..... 157
Görsel 15: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası..... 161
Görsel 16: Çocuk İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 Tarihli 114. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları..... 164
Görsel 17: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası 171
Görsel 18: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası..... 174
Görsel 19: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfası..... 178
Görsel 20: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası 181
Görsel 21: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası..... 185
Görsel 22: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası 188
Görsel 23: Çocuk Duygusu'nun 7 Birinciteşrin 1937 Tarihli 2. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 Tarihli 61. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları 193
Görsel 24: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfası 201
Görsel 25: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfası 204
Görsel 26: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9. ve 10. Sayfaları.. 207
Görsel 27: 23 Birincikanun 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfası 210

Görsel 28: 31 Mart 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfası 213
Görsel 29: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfası 216
Görsel 30: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları 221
Görsel 31: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfası..... 226
Görsel 32: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfası..... 229

EKLER

EK-1. 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 2.,3.,4. ve 5. Sayfaları …….303
EK-2. Tez Benzerlik (Turnitin) Raporu ……...304

GİRİŞ

Modern kelime olarak dün ile bugün, yeni ile eski arasında üretilenler açısından sınır çizer. Bu da akıllara hava kararırken uçmaya başlayan Minerva'nın baykuşu[1] mecazını getirir. Diğer bir değişle modernleşme geçmişle gelecek arasındaki toplumsal dönüşüme işaret eder (Dubiel, 1998, s. 153). Bu dönüşüm sonucunda modernizm dünyanın parçalanarak algılanmasını sağlar. Bunun göstergesi de 19. yüzyılda kültürün görselleşmesi ile imgenin iktidarının kurulmasıdır (Artun, 2021, s. 31-34). Modern hayat bir yandan bütün toplulukları, değerleri, hayatları denetleme gücü olan bürokratik örgütlere boyun eğerken, diğer taraftan da bu güçlerle yüzleşerek, onların dünyasını değiştirir. Bu da kendimize ait yeni dünyamızı yaratma kararlılığını getirir. Modern olmak demek, Marx'ın dediği gibi '*katı olan her şeyin buharlaştığı*' bir evrenin parçası olmak demektir (Berman, 2004, s. 27).

Modernlik bir aydınlanma projesi olarak tanımlandığında; akılcı bilim anlayışı sonucunda bireyin özgürleşmesi akla gelir. Birey artık dinsel ve diğer geleneksel değerlerin baskısından kurtulmuş. Bunun sonucunda da artık rasyonel olarak düşünebilmektedir. Modernliği sadece bilgi anlayışıyla değerlendirmek eksik bir değerlendirme olacağından, modernliğin içinde bulunduğu toplum yapısıyla açıklamak daha doğrudur (Tekeli, 1999, s. 25). Bu toplum yapısında çocukluk, dille birlikte var olan özünde bireyin özne olması üzerine kuruludur. Çocukluk, yaşamın doğal ve değişmez bir halkasıdır. Diğer bir anlatımla çocukluk toplumsal bir kavramdır ve bütün toplumsal kavramlar gibi belirlenir (Tan, 1989, s. 71-72). Çocukluğun modernleşmesi, çocuk ve yetişkin farklılaşması yanında yetişkinliğin biçimlenmesine de yön veren sosyal, kültürel ve politik bir harekettir (Şirin, 2016a, s. 16). Matbaanın toplumsal hayatta yerini alması yeni bir iletişim ortamını başlatması yeni bir yetişkinlik ve çocukluğun oluşmasını sağlar. Farklı bir değişle toplumsal hayat basılı yayınları okuyabilen yetişkinler ve bu yayınları okuyamayan çocuklardan oluşur (Postman, 1995, s. 31).

[1] Baykuş imgesi, süreci belirleyen potansiyel tükendiği zaman kendine dönük düşünme evresine girdiğini hatırlatır (Dubiel, 1998, s. 153).

Türkiye'de Modernleşme Sürecinin İzlerini Çocuk Dergileri Üzerinden Takip Etmek: 1928-1938 başlıklı bu çalışmanın konusu, 1928-1938 tarihleri arasında yayınlanan çocuk dergilerinin Türkiye'deki modernleşme sürecine okuryazarlık açısından nasıl bir katkı sağladığıdır. Bu çerçevede çalışmanın temel amacı, Harf Devrimi'nden sonra yeni alfabeyle çıkmaya başlayan ve Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönem diğer bir anlatımla 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerinde modernleşme izlerini okuryazarlık üzerinden takip etmektir. Kurtuluş Savaşı ile başlayan süreci Cumhuriyetin ilanı, iktisat kongreleri, harf devrimi, gelecek nesillerin yetiştirilmesine gösterilen önem eğitim politikalarına da yansımıştır. Bunun bir göstergesi olarak harf devrimi sonrasında süreli yayınlardan olan çocuk dergilerinin sayılarının artması verilebilir. Çocuk dergileri yayıncılık açısından her zaman önemlidir. Kurtuluş Savaşı, yeni ulus, harf devrimi sonrasında çocuk dergileri çerçevesinde Türkiye'deki modernleşme ekseninin nasıl gerçekleştirildiğinin ve değiştiğinin tespit edilmesinin önem olduğu düşünülmektedir. Çocuklarda sosyal düşünceyi ve davranışı şekillendirmeye yardımcı olan etkiler dergi ve gazete gibi yayınlarda yer alan içerikler ve görsellerdir. Bu yayınlar aslında, toplumun çocuklara yönelik davranışının gelişimine rehberlik etme yöntemlerinden biridir. Yeni bir ulusun kurulması ve ulus devlet kavramının, yönetim şeklinin modern ulus devletin kurumları tarafından halka anlatılması en az Kurtuluş Savaşı kadar hayatiydi. Eğitim kurumlarındaki modernleşme çerçevesindeki kazanımlarda Cumhuriyet dönemi çocukları açısından önemliydi. Bu çocuk dergilerinde okuryazarlık ve modernleşmenin izlerinin takip edilmesi çalışmaya ayrı bir önem kazandırmaktadır.

Çocuk dergileri, iletişim araştırmaları için zengin haber metinleri ve görselleri bulunan süreli yayınlardır. Bu çalışmada da 1928-1938 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinde okuryazarlık ve modernleşmenin izlerinin olduğu varsayımından yola çıkıldı. Çocuk dergileri hedef kitleleri, içerikleri ve görselleri açısından araştırma için önemli bir alan sağlar. Bu çalışma için bir diğer varsayım ise; 1928-1938 dönemi çocuk dergileri yeni Türkçe alfabe ve yeni yönetim şekli açısından okuryazarlık ve modernleşmenin bir aracı olduğuna yöneliktir. 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerine bakıldığında: Çocuk Sesi, Gençlik, Afacan, Çalışkan Çocuk, Mektepli Gazetesi, Olgun Çocuk, Ateş, Çocuk, Gelincik, Öğretmen İleri, Yavrutürk, Yeni

Kültür: Ailede Çocuk, Mektepte Çocuk, Cumhuriyet Çocuğu, Çocuk Duygusu dergileri görülmektedir. Dönem dergilerine ulaşmak için Milli Kütüphane'nin arşivinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada ulaşılabilirlik önemli bir sınırlılıktır. Bu nedenle çalışma kapsamında Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu[2] dergilerinin 1928-1938 yılları arasındaki sayıları incelenmiştir.

Süreli yayınların gazete dışındaki en önemli türü dergi eski söylenişi ile mecmua; derlemek, toplamak anlamlarını taşımaktadır. Bu çalışmanın evrenini 1928-1938 yılları arasında çıkmış olan çocuk dergileri, örneklemini ise Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında 1928-1938 tarihleri arasındaki on yıl boyunca dört çocuk dergisinin 645 sayısı, 11.599 sayfası ve 14.384 içeriği incelenmiştir. Bu süreli yayınlara on yıllık süreç içinde kimi zaman gazete kimi zaman mecmua kimi zamanda dergi denilmiştir. Bu yayınlarda bir sayfa içinde hem gazete hem de dergi denildiği sayfalar da bulunmaktadır. Bunun nedenleri arasında 1928 yılında yeni alfabeye geçilmesi ve kelimelerin anlamlarının[3] tam olarak yerleşmemesi yer almaktadır. Bununla birlikte gazete kelimesinin dönemsel açıdan bilinen bir kelime olmasının sağladığı kolaylık ve çocuklara yetişkin gibi davranılmak istenmesi de nedenler arasında sayılabilir. Bu araştırmada Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu'na çocuk dergisi denilmesinin akademik ve içerik açısından daha doğru olacağı için çalışma boyunca bu yayınlara çocuk dergisi denilmiştir.

Çalışmada cevap aranacak sorular; 1928-1938 yılları arasında yayınlanan Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu çocuk dergilerindeki okuryazarlıkla ilgili görseller dönemin iktidarının modernleşme söylemleriyle benzerlik göstermekte midir? Bu görseller modernleşme sürecine okuryazarlık açısından katkı sağlar nitelikte midir? Cumhuriyet dönemi devrimleri çocuk dergilerinde okuryazarlıkla ilgili görsellerde yer almakta mıdır? Bu çalışmanın evrenini 1928-1938 yılları arasında çıkmış çocuk dergileri oluşturmaktadır. Örneklem

[2] Dergilerin isim sıralamasını yayın hayatlarına başlama tarihleri belirlemiştir.
[3] Bununla ilgili en iyi örneği Çocuk Sesi'nin 31 Kanunsani 1929 tarihli 6. Sayısının 6. Sayfasında, 8 Mart 1930 tarihli 34. Sayısının 8 ve 9. sayfalarında ve 1 Kanunevvel 1930 tarihli 50. sayısının 8 ve 9. sayfalarında yer alan sınıf fotoğraflarına "Mekteplerin sineması" başlığının kullanılması verilebilir.

seçiminde ise amaçsal örneklem kullanılmış ve bu doğrultuda çalışmanın amacı çerçevesinde bilgi yönünden zengin içerikli durumların seçilerek derinlemesine araştırmanın yapılmasına olanak tanınmıştır. Bu doğrultuda Milli Kütüphanede belirlenen yıllar arasında yayınlanmış Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri incelenmiştir. 1928-1938 tarihleri arasında Türkiye'deki modernleşme izlerinin çocuk dergileri üzerinden takip edildiği bu çalışmanın yöntemini, nitel araştırma yöntemlerinden göstergebilimsel araştırma oluşturmaktadır. Çalışma kapsamındaki dergilerdeki amaçsal örnekleme ait görsellerde okuryazarlık ve modernleşme izleri aranmıştır. Tekrara neden olan aynı temalı görsellere yer verilmemiştir. 1928-1938 tarihleri arasında Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri üzerinden okuryazarlık ve modernleşmenin izleri bu çalışmada, göstergebilimsel araştırma yöntemiyle arandı.

Çalışmanın temel kaynakları arasında literatürde yer alan temel kaynak kitaplar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, dönemin dergi ve gazeteleri bulunmaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tarihsel Bir Dönüşüm Modernleşme başlıklı birinci bölümünde modernleşmenin kavramsal ve kuramsal Çerçevesi oluşturularak modernlik, modernleşme, modernizm ve modernite kavramları ele alındı. Modernleşmenin tarihsel kökenleri ve Batı'da modernleşme sürecinin ardından Modernleşme Kuramı ve eleştirileri anlatıldı. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e modernleşme süreci üç tarihsel dönem içinde incelendi. İlk modernleşme süreci 1839-1876, ikincisi II. Abdülhamit Dönemi modernleşme süreci 1876-1908 ve son olarak Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e modernleşme süreci 1914-1923 olarak ele alındı. Ardından 1923 Türkiye'sinin toplumsal yapısı ve araçları, Cumhuriyet Dönemi ve Cumhuriyet ideolojisinde modernleşme, modernleşme ideolojisi olarak Kemalizm ve Cumhuriyetin kuruluş sürecinde yapılan reformlar ve devrimler anlatıldı. Birinci bölümde son olarak okuryazarlık, basın ve modernleşme konularına yer verildi.

Çalışmanın ikinci bölümü olan Çocuk, Çocukluk ve Modernleşme başlığı altında çocuk ve çocukluk Kavramı, çocukluğun tarihsel süreci, Batı ve çocuk olgusu,

Aydınlanma Döneminde çocuk, Rousseau'da çocuk, Kant'ta çocuk, Locke'da çocuk, Batının modern olgusu olarak çocuk anlatıldı. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e modernleşme sürecinde çocuk başlığında ise Osmanlı Devleti'nde modernleşme sürecinde çocuk, Cumhuriyet Döneminde modernleşme sürecinde çocuk ele alındı. Son olarak bu bölümde bir modernleşme aracı olarak çocuk dergileri başlığı altında Osmanlı Devleti Döneminde çocuk dergileri, Cumhuriyet Döneminde çocuk dergilerine yer verildi.

Çalışmanın son bölümü olan 1928-1938 Yılları Arasında Çocuk Dergilerinde Okuryazarlık ve Modernleşme başlıklı üçüncü bölümde çalışmanın metodolojisi, araştırmanın konusu, amaç, önem, varsayımlar (sayıltılar), sınırlılıklar, araştırma soruları, evren ve örneklem belirtildi. Çalışmanın yöntemi olan göstergebilimsel analiz açıklandı. Çocuk Sesi'nin göstergebilimsel açıdan incelenmesi, Çocuk'un göstergebilimsel açıdan incelenmesi, Çocuk Duygusu'nun göstergebilimsel açıdan incelenmesi, Cumhuriyet Çocuğu'nun göstergebilimsel açıdan incelenmesi yapıldı. Çalışmada bulgular ve yorumdan sonra sonuç yer almaktadır.

BÖLÜM 1
OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E TARİHSEL BİR DÖNÜŞÜM MODERNLEŞME

1.1 MODERNLEŞMENİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında modern, modernleşme, modernlik, modern toplum kavramları ile ilgili yapılan çalışmalarda bu kavramları oluşturan süreç ya modernleşme ya da gelişme olarak açıklanır. Diğer bir anlatımla modernleşme ve gelişme özünde ekonomik gelişmeye vurgu yapar. Genel farklılık ise gelişmenin ekonomik büyümeye, modernleşmenin ise ekonomik gelişmelerle ortaya çıkan sosyo kültürel duruma işaret etmesidir (Berger vd., s. 16-17). Modernleşme kavramını anlamak için önce modern kelimesinin anlamına bakmak gerekir.

Modern kelime anlamı olarak Latince Modernus'tan gelmektedir. Modernus, hodiernus (bugün anlamına gelen hodi'den) kelimesinden, hodiernus ise modo'dan (son zamanlar, tam şimdi) türetilmiştir (Kumar, 2004, s. 88). Baudelaire (2013, s. 214) moderni "geçici, ele avuca sığmaz, olumsal" olarak niteler. Habermas'a (1994, s. 33) göre ise geleneğin normalleştirici fonksiyonlarına karşı bir başkaldırı diğer bir değişle normatif olan her şeye karşı isyan deneyimidir.

Modernin bir diğer kelime anlamı ise Hıristiyanlığın, pagan döneminden farklı bir karaktere sahip olduğunu vurgulamak için kullanılır (Çiğdem, 1997, s. 65). 5. yüzyılda modern kelimesi Hristiyanlık dönemini, Romalı ve Pagan geçmişten ayırmak için kullanılır diğer bir değişle modern eskiden yeniye doğru bir geçiştir (Habermas, 1994, s. 31).

Bireysellik ve insan özgürlüğünün ön plana çıktığı 15. yüzyılın sonları Avrupa tarihinde yeniçağın[4] başlangıcı olarak sayılır. Bu değişikliğin nedeni İnalcık'a göre; bireyin Orta Çağ boyunca kendisini bağlayan otoritelerin zincirini kırarak özgürlük içinde kendi yeteneğini kullanmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Birey artık

[4] İnalcık burada belirtilen yeniçağı şu şekilde açıklamaktadır: "Tarih, insanın eseri olan gelişmeyi inceler. Bu gelişme, bir organizmanın büyüyüp gelişmesi gibi geçmişi daima içinde taşır, geçmişin izleri ile özgünlüğünü kazanır." Farklı bir anlatımla modern tarih geçmişi içinde taşır. Yeniçağ denilirken anlatılmak istenen, önceki çağlarla ilgisi bulunmayan, bir yaşam anlaşılmamalıdır (İnalcık, 2013, s. 3).

Tanrı'yı kendi hür vicdanı ile bulmaya çalışmakta, bu arayış sürecinde kilisenin aracılığını da reddetmektedir. Bireyin bu arama ve reddediş süreci modern bilim ve sanatın ortaya çıkmasını da sağlar. Avrupa'da 16. yüzyılda yaşanan bilim, teknoloji, ekonomi ve askeri alandaki gelişmeler yine bu dönemde ortaya çıkar (İnalcık, 2013, s. XII-4).

Baudart'a (2013, s. 10-136) göre modern kavramının teorik, epistomolojik, uzamsal ve zamansal temelleri 15. ve 16. yüzyılın Rönesans'ında atılır. Rönesans kavramı yeni bir doğuş, yenilenme, yeni bir düşünce, buluş, ruhun ve insani varlığın yenilenmesine gönderme yapar. Modern, 17. yüzyılın sonunda "*querelle des anciens et des modernes*" (eskilerle modernler arasındaki çatışma) olarak bilinen dönemde geçmişten farklı bir değişle kökten kopuşu temsil etmektedir. 18. yüzyılda biçimlenen bu anlayış, tarihselliğin zamanla olan ilişkisinin değişmiş olduğu anlamına gelir (Callinicos, 2013, s. 36).

Karanlık çağ[5] olarak tanımlanan (Baudart, 2013, s. 139) Orta Çağ'ın hayat anlayışına karşı yeni bir dünya görüşü olarak Aydınlanma ortaya çıkmaktadır. Aydınlanma; modernliğe doğru kökten bir kopuşun yaşandığını savunan, 18. yüzyıl Fransız ve İskoçyalı entelektüellerinden oluşan bir gruba verilen ad (Callinicos, 2013, s. 38) olarak da tanımlanır. Modern dünyanın oluşmasında iki önemli tarihsel süreç bulunur. Bu tarihsel sürecin ilki 17. ve 18. yüzyıl Avrupa'sının kapitalizminde doğan Aydınlanmadır (Amin, 2006, s. 13-18). Akıl, ilerleme ve evrensel insanlık onuru kavramlarıyla tanımlanır (Silier, 2011, s. 84). Kant aydınlanmayı "*İnsanın kendi suçu ile düşmüş olduğu olgunlaşmamışlıktan (unmündigkeit) kurtulup aklını kendisinin kullanmaya başlaması*" (Kant, 1991, s. 54) olarak belirtmektedir. Bu süreç, Rönesans ile başlayıp Avrupa'da insanın geleneksel şemalarından kopup hayatının düzenini kendi aklı ile bulma arayışıdır. Transcendent olan (kökü ve ereği bir üst-dünyada bulunan) bir hayat düzeninden, immanent (kökü ve ereği bu dünyada bulunan) bir hayat düzenine geçişin başlangıcı olmasıdır (Gökberk , 1996, s. 325-326). İnsanın, kendi kendine katlandığı olgunlaşmamışlıktan çıkışı (Kant, 1991, s. 54) yaşamı ve

[5] Orta Çağ'ı "Karanlık çağ" olarak tanımlayan İtalyan Petrarca; reformcu, modern anlamda bilim insanı, şair, hümanist, cehalet ve batıl inançların amansız düşmanı; Prenslerin danışmanı, insanların lideri ve çağının idolüdür (Robinson, 1909).

zamanı anlamlandırmayı değiştirir. Bu değişim, Tanrı ve doğa üstü güçlerin yaptığına inanılan düşüncelerin sorgulanma sürecini başlatır. Bu sorgulama süreci bir süre sonra insanların bireysel ve kolektif olarak kendi tarihlerine sahip çıkmaları gerekliliğine evrilir. Modern dünyanın oluşmasındaki ikinci tarihsel süreç ise; Marx'ın Aydınlanma felsefesinin özgürleştirici burjuva düşüncesine getirdiği eleştirileridir. Tekçi ve dışlayıcı mülkiyet yapısı bütün topluma yayılan yeni bir sosyal mülkiyet yapısına dönüşmektedir. Bu dönüşen toplumsal düzende sosyal bütünleşmeyi sağlayacak ise demokrasidir (Amin, 2006, s. 13-19).

Modernlik bir aydınlanma projesi olarak tanımlandığında anlatılmak istenen; akılcı bilim anlayışı ve bu anlayış sonucunda bireyin özgürleşmesidir. Birey artık dinsel ve diğer geleneksel değerlerin baskısından kurtulmuştur. Bunun sonucunda da artık rasyonel olarak düşünebilmektedir. Modernliği sadece bilgi anlayışıyla değerlendirmek eksik bir değerlendirme olacağından, modernliğin içinde bulunduğu toplum yapısıyla açıklamak daha doğrudur (Tekeli, 1999, s. 25).

Avrupa'da 17. yüzyılda başlayan daha sonra bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam biçimlerini ifade eden modernlik, aynı zamanda toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine de işaret eder (Giddens, 1994, s. 9). Swingewood'a (1998, s. 9) göre modernlik; ekonomik, politik ve kültürel alanlardaki değişme sonucunda ortaya çıkan bir toplum tipidir.

Jean Jaques Rousseau, "moderniste" sözcüğünü 19. ve 20. yüzyıllardaki haliyle kullanan ilk kişidir; nostaljik düşlemlerden psikanalitik öz irdelemeye ve katılımcı demokrasiye kadar en önemli modern gelenekler Rousseau'nun tartışmalarına dayanmaktadır (Berman, 2004, s. 30).

Taylor'a (2014, s. 186) göre modernizm bir dönüşüm projesidir. Diğer bir anlatımla yüce ve kutsala göre düzenlenmiş olan dünya düşüncesi artık toplumun bireylerden oluştuğunun düşünülmeye başlanmasına dönüşür. Tinsel ve dünyevi bağları koparılan bireyin davranışlarının ve toplumsal formlarının nesneleştirilmesi ve araçsal bir tutum yoluyla disiplinli bir şekilde yeniden biçimlendirilmesidir.

17. yüzyıldaki toplumsal, yapısal ve entelektüel dönüşümle Batı Avrupa'da, yeni bir dönem başlar. Bu tarihsel dönem, Aydınlanmanın kültürel bir projesidir. Kapitalist ve daha sonra da komünist endüstri toplumunun gelişmesiyle kurulan kültürel proje, bir yaşam biçimi haline gelir (Bauman, 2003, s. 19). Diğer bir anlatımla ötekiliği tanımlama, düzeni yasalaştırma, muğlaklığı ortadan kaldırma istemiyle nitelendirilebilecek yeni bir rejimin tekelci dayatımıdır (Wagner, 1994, s. 76). Modernliğin özgürlük ve özerklik düşüncesine dayandığını söyleyen Wagner 'e (1994, s. 21-23) göre endüstriyel ve demokratik devrimler modernliği oluşturan toplumsal olaylardır. Bu dönüşümü sağlayan bu toplumsal olayların sonuçları siyasi, ekonomik ve kültürel bir çok alanda kendini gösterir.

Hobsbawm'un (2003, s. 10) "çifte devrim" adını verdiği iki önemli olay, siyasal nitelik taşıyan 1789 Fransız Devrimi ve çağdaşı endüstriyel bir nitelik taşıyan İngiliz Sanayi Devrimi'dir. Bu iki devrim toplumsal dönüşümü oluşturan nedenler arasındadır. Bu dönüşüm 15. ve 20. yüzyıllar arasında yer alan entelektüel, kültürel, toplumsal ve estetiğin bir sonucudur (Çiğdem A. , 1997, s. 72). Bu sürecin sonuçları resimde Picasso, şiirde Eliot, edebiyatta Joyce, müzikte Stravinsky ve mimaride Bauhaus olarak (Abercrombie vd., 1994, s. 2269) karşımıza çıkar.

1.1.1 Modernlik, Modernleşme, Modernizm ve Modernite Kavramları

"Batılı insan moderniteyi
heceleyerek empatik becerilerle
disipline etti." (Schiller, 1996).

Modernlik bir yaşam biçimidir. Bu yaşam biçiminde dinsel bir öğeye yer yoktur. Sürekli üretilen (meta üretimi) ve sürekli üretilenin tüketildiği modernlikte emekte metalaşmaktadır (Bauman, 2003, s. 20). Bu durum, Marx'ın deyişiyle "katı olan her şeyin buharlaşıp gittiği bir evrenin parçası olmaktır" (Berman, 2004, s. 27). Marx'a göre bu yaşam biçimini, diğer bir değişle modern dünyayı biçimlendiren temel dönüştürücü (transformative) güç kapitalizmdir. Modernliğin belirginleştiği toplumsal düzen hem ekonomik hem de diğer kurumları açısından kapitalisttir (Giddens, 1994,

s. 18). Hegel ise modernliği "insan, doğası gereği özgür olmaya mahkumdur" düşüncesi ile ele almaktadır (Callinicos, 2013, s. 71).

Habermas'a (1998, s. 7) göre modernlik; "yönünü, başka bir dönemin örneklerinden yola çıkarak" bulmaya çalışır. Yönünü bulmayı aradığı bu durumu "sağlayan kriterleri artık ödünç alamaz, almayacaktır da". Farklı bir değişle artık kendi kurallarını kendi içinde yaratmalıdır.

Modernliği belirleyen özeliklerden biri bireyselliktir. Diğer bir anlatımla modern uygarlığın bir kazanımıdır bireysellik. Modern uygarlıkta insanlar artık kendi yaşam biçimlerini belirlemeye başlar. Bunun sonucunda da seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu düşüncesi ortaya çıkar. Modernliği belirleyen bir diğer özellik ise araçsal aklın önem kazanmasıdır. Araçsal akılla açıklanmak istenen, belirli bir amaca ulaşmak için araçların uygun bir şekilde kullanılmasıdır (Taylor, 1995, s. 10-17).

Tönnies, modern sanayi kapitalizminin giderek salt ekonomik güçlerin egemenliğine giren bir toplumun, sanayi-öncesi toplumsal oluşumların gerçek doğallığını kaybettiği düşüncesini savunur. Modern topluma yaklaşım ise, paranın toplumsal ilişkilerin temel biçimini belirleyerek, toplumsal yaşamın bütün alanlarını etkilediğine yöneliktir (Swingewood, 1998, s. 129).

Modernliği haber verici, kaydedici bir kavram olarak ele alan Simmel, paranın modern yaşam ve modern kültür üzerindeki etkilerini inceler. Para, nedensel temel güç olarak gösterilmezken modern yaşamda kesintisiz ilişkileri ifade eden bir terim olarak kullanılır. Yaşamın merkezcil anlamı yerine araçsallığına vurgu yapan bu dönemde amaç ve araç kategorisi içine yerleştirilen insanın kaderi amaca ve araca ilişkin sav ve taleplerin çatışması içinde belirlenir (Jung, 1995, s. 56-69).

Modernlik; serüven, güç, coşku, gelişme, kendimizi ve dünyayı dönüştürme olanakları vaat eder. Ama bir yandan da sahip olunan her şeyi, bilinen her şeyi, olunan her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamda yaratır. Bu modern ortamlar ve deneyimler coğrafi ve etnik, sınıfsal ve ulusal, dinsel ve ideolojik sınırların ötesine geçer (Berman, 2004, s. 11).

Modern toplumu geleneksel toplumdan ayıran özellikler; hızlı değişim ve bu değişimin tüm dünyada etkili olması ile kendine ait kurumsal yapılar geliştirmesidir. Tekeli'ye göre (2009, s. 16) bu süreç; organik olmayan enerji kaynaklarının kullanılması, ürünlerin metalaşması, ücretli emek ve sonucunda ulus devletin oluşması ile gerçekleşir.

Giddens (2001, s. 83), modern toplumu ve endüstriyel uygarlığı temsili bir kavram olarak ele alır. Dünyaya karşı belirli yerleşik tutumları, insanın müdahalesiyle şekil almaya açık bir dünya düşüncesi ile açıklar. Bu temsili kavramda, ekonomik kurumların karmaşık bileşimi olarak, endüstriyel üretim-pazar ekonomisini ve ulus devlet-kitle demokrasisini ve siyasal kurumları göstermektedir (Giddens & Pierson, 2001, s. 83).

Bir yanda, insanın mükemmel olabilme ve ilerlemeyi gösterme anlayışı, aklın cehalet ve batıl inanç karşısında zafer kazanması, insanlığın eğitiminde fikirlerin rolüne duyulan inanç vardır. Diğer yanda, fikirlerin oluştuğu dışsal ortamın ve deneyimin zorunlu sonuçları vardır. Bu da özne konumundaki insanın, pasif bir temelde kavranmasının çelişkisiyle açıklanır (Swingewood, 1998, s. 50).

Tarihsel olarak modernleşme ilk olarak 17. yüzyılda Batı Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da başlayan ve daha sonra tüm dünyaya yayılan toplumsal, ekonomik ve politik alanda meydana gelen değişimin adıdır. Avrupa'da başlayan bu değişimler zamanla Güney Amerika, Asya ve Afrika'ya da yayılır (Eisenstadt, 2014, s. 11).

Modernleşme, batı dışı toplumların ve coğrafyaların sanayileşmiş batı toplumlarının sistemlerine sahip olmak amacıyla sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, iletişim, teknoloji ve eğitim gibi alanlarda yaptığı düzenlemelerin genel adıdır (Huntington, 2002, s. 89).

Weber, modernleşmeyi her zaman birbirine karşıt iki kavram çerçevesinde ele alır. Cemaat-cemiyet diğer bir anlatımla Tönnies'in, (2019, s. 9-11) modernleşmeyi nitelendirdiği Gemeinschaft'tan (cemaat-topluluk) Gesellschaft'a (cemiyet-toplum) geçiş gibi. Bu geçişin temelinde ussallık vardır. Doğal istemin baskın olduğu birliği cemaat-topluluk sağlamaktadır. Ussal istem tarafından şekillendirilen ve

yönlendirilenler ise cemiyet-toplum sağlamaktadır. Bu karşıtlıklara statü-akit, mekanik-organik dayanışma, formel-enformel toplum, geleneksel-bürokratik otoritede eklenebilir. Weber, modern Batı'nın gelişiminde yer alan rasyonelleşmeye vurgu yapar. Bu da irrasyonel ve mitik örgütlenme biçimlerine egemen olan toplumsal yaşamın gittikçe rasyonelleşmesi ve idari yapının bürokratikleşmesi demektir (Cahoone, 2001, s. 21). Farklı bir anlatımla geleneksel toplumdan modern topluma geçiş rasyonelleşme süreci içinde gerçekleşir (Timur, 2012, s. 110). Weber, (2013, s. 99) bu süreci din tarihinde bilimsel düşünceyle birleştirerek batıl inanç ve günah olarak görülüp reddedilmesi şeklinde belirtir. Diğer bir değişle bu durum, dünyanın büyüsünün bozulmasıdır (Ritzer, 2000, s.14). Batılı rasyonalizasyon ile büyüsü bozulan dünya farklı tarihsel ve dinsel döneme geçer. Bunun sonucunda da teknolojide ve bürokratik örgütlenmede rasyonelleşme anahtar kavram haline gelir (Giddens, 1994, s. 18).

Modernlik ile modernleşme arasındaki farkı Göle (2002, s. 162) şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Modernlik evrenselliği içermektedir. Modernleşme ise, farklı ülkelerin tarih ve kültürlerinden yola çıkarak çizdikleri güzergahın adıdır. Modernleşme kendi içinde çoğuldur. Fransa'nın Jakoben sanayi modernleşmesi ile İngiltere'nin piyasa ekonomisine dayalı liberal modernleşme modelleri farklılık taşımaktadır."*

Toplumsal benzerlik aracılığıyla sağlanan dayanışmanın yerini, farklılıkla ve toplumsal bağların kuvvetlendirilmesiyle sağlanır. Kollektif bilincin kıskacından kurtulan birey, daha fazla bireysellik ve kişilik sergiler (Swingewood, 1998, s. 141). Eisenstadt'da bu durumu (2014, s. 93-94) modernleşmenin toplumun kendi iç dinamiklerinden geldiğini belirterek açıklar.

Modernleşme, toplumları hem farklılaştırmakta hem de merkezileştirmektedir. Batı Avrupa'da feodalizmin çöküşü ile başlayan bu süreç burjuvazinin gelişmesi, sanayileşme ve siyasal hakların nüfusun daha büyük kesimlerine yayılmasını kapsar. Bu gelişme sırasında toplumun bazı fonksiyonları merkezde toplanırken diğer tarafta

yeni gruplar oluşur. Böylelikle toplumun fonksiyonları birbirinden ayrılır. Bu ayrılmanın oluşturduğu kopuklukları da dolduracak yeni yapılar geliştirilir. Vatandaşlık kavramı, milli kültür gibi yapılar merkezin ve yeni ortaya çıkmış olan sosyal ve ekonomik yapıların birbirine bağlanmasını sağlar (Mardin, 2000, s. 25-26).

Modernleşme, toplumsal modernitenin kurumsal altyapısıdır; endüstrileşmeyi, pazar sistemlerinin oluşumunu, bilimsel devrimi, teknolojik ilerlemeyi ve ulus-devletin gelişimini içermektedir (Çiğdem, 1997, s. 72).

Birikimsel ve karşılıklı olarak birbirini pekiştiren süreçlerin toplamı modernizasyon kavramı ile açıklanır. Habermas (1998, s. 2) bu süreci sermaye, siyaset ve kent yaşamı açısından açıklar. Sermaye oluşumu ve kaynakların seferber edilmesi sonucunda üretim güçlerinin gelişmesi ve emeğin üretkenliği artar. Merkezi siyasal iktidarın kurulması ve ulus kimliklerinin oluşması ile siyasal katılım hakları elde edilir. Kentsel hayat biçimlerinin ve örgün okullaşmanın yayılması ile değer ve normların sekülarizasyonu sağlanır.

İnsan kendini belirli bir dönemde değil, şimdide yaşıyor olarak düşünür. Yaşanılan döneme bir isim vermek, döneme ilişkin yargıyı da beraberinde getirir. Modernite bunu içinde yaşanılan dönemin özelliklerini tanımlamaya yardımcı olmak için kullanır. Diğer bir anlatımla modernite aslında 18. yüzyılda İngiltere'de teknolojinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik ve kültürel bir sistemdir. Modernitenin coğrafi olarak sınırlılığının olmaması dünyanın her yerinde aynı şekilde uygulanabilirliğini sağlamaktadır (Leonard, 1996, s. 4-5).

Modernite önce insanı, daha sonra insanın dünyasını etkiler. Bu da geçmişin bilinmedik semantik alanını yapılaştıran yeni bir mantıktır. Diğer bir değişle yeni bir dünya görüşünün mantığıdır. Bir tarafıyla modern olmak, artık düne ait olmayan ve başka yöntemlerle ele alınması gereken bir dünyada yaşamak demektir (Jeanniere, 2000, s. 95-96).

Wagner (1994, s. 13-27), 19. yüzyılın sonuna doğru ortaya çıkan kitle toplumu ve sanayi toplumu olarak adlandırılan yeni toplumsal şekillenimi örgütlü modernite olarak tanımlamaktadır. Modern kurumların içerisinde demokratik hükümet, piyasa

ekonomisi ve bilim vardır. Özgürlük ve özerklik düşüncesinden iki farklı durum ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri özgürleşme diğeri ise disiplin altına almadır.

Modernite, akıl ile gerçekleştirilen rasyonalitenin algısal birikimidir. Diğer bir anlatımla toplumsal olarak örgütlenmişliğin ötesine geçmektir. Bunun sağlanması için toplumun reddedilmesi gerekmektedir (Çiğdem, 1997, s. 51-53).

Bauman'a göre (2017) moderniteyi başlatan şey, dayanıklı yapıların yıkılıp yok olacağını gösteren işaretlerdir. Dağılan yapılardan kalan boşluğa kısa ömürlü geçici şeyler hücum eder. Bauman (2017, s. 13-16) moderniteyi katı ve akışkan olarak ikiye ayırır. Modernitenin katı aşaması geleceği kontrol eder ve kesinleştirir. Akışkan aşaması ise geleceğin ipotek altında olmadığını garantiler. Bununla birlikte modernitedeki bu akışkanlık, meçhul ve bilinmez fırsatlardan yararlanma tehdidini ortadan kaldırmaya yöneliktir.

Modernite, *nasıl yaşamalıyım*? sorusuna yanıt ararken nasıl davranılması, giyinilmesi ve beslenmesine ilişkin kararların yanıtlanmasını da etkiler. Nasıl yaşamalıyım? sorusu bir tarafıyla bireysel kimliğin süreç içinde gelişiminde yorumlanan gelenek ötesi bir durumu belirtir. 16. yüzyıl feodalizm sonrası Avrupa'da görülen modernite, 20. yüzyılda dünyada tarihsel etkiye sahip kurumlar ve davranış biçimlerini ifade eder. Diğer bir ifadeyle modernite, ulus devlet olan toplumsal formlarda üretilmiş, sanayileşmiş dünyaya karşılık gelen bir dönemdir (Giddens, 2010, s. 28-29).

Modernite, her türlü ilahi anlamdan arındırılmış, merkezinde insanın olduğu bir yaşamdır. Burada meşru güç kullanma tekeli ulus devlettedir. Pozitif aklın egemen olduğu bu yaşamda kurtarıcı rolü de yine pozitif akıldadır. Böylelikle rasyonelleşmiş bir dünya söz konusudur (Tuna vd., 2011, s. 68).

Kracauer'e[6] (1995, s. 143) göre insan kendini toplum içinde somut, olması gereken bir varlık olarak görür. Somut, maddi bir varlık olan insanın gerçeğe

[6] Siegfried Kracauer "The mass ornament" adlı kitabında bu dönüştürme durumunu "sollen" kelimesi ile anlatmaktadır. Burada "sollen" kelimesini; yapmak zorunda olunmayan ama tavsiye edilen olduğunu belirtmek için kullanmıştır.

dönüştürmek istediği fikirleri vardır. Bu fikirleri gerçekleştirmek için de doğuştan gelen etkiye sahiptir. İnsanın bu gerçeğe dönüştürmek istediği fikirlerinden yola çıkıldığında, varolan her şey anlamını bulur. Bu bir tarafıyla insanın kendini gerçekleştireceği geleceğe adanmışlığıdır. Diğer bir deyişle modernite çift taraflı bir varoluş durumudur (Kracauer, 1995, s. 69).

Modernite, araçsal açıdan barışı ve ekonomik kalkınmayı etkili ve verimli bir şekilde sağlar. Yeni toplumsal örgütlenme, siyasi ve etik davranış kurallarıyla belirlenir. Böylece yeni toplumsal örgütlenmenin işlevselliği için disiplin yöntemleri geliştirilir (Taylor, 2014, s. 345). Batı moderniteyi bu şeklide görürken, Batı-dışı toplumlar daha farklı görmektedir. Batı dışı toplumlar için modernite, günlük sosyal yaşam için arzulanan bir tüketim metasıdır. Öykünülen bir yaşam biçimidir. Farklı bir anlatımla ulaşılmak istenen ideal modern yaşamdır (Göle, 2004, s. 65).

Bu yansıtılan modern dünyada her şey keskin çizgilerle belirtilmiş olsa bile modernite ile akılcılık bir aradadır. Bu akılcılık moderniteye tam açıklık ve görülebilirlik sağlar (Ritzer, 2011, s. 100-219).

Akılcılıkla belirtilen modernite aynı zamanda baskıcı ve bağımlılık yaratan bir durumdur. Bununla birlikte dünyada hiçbir şey, sonsuz, kalıcı, gerekli, yeri doldurulamaz değildir. Bugün yararlı ve vazgeçilmez görünen her şey yarının atığıdır. Doğarken üstünde ölümün damgasını taşımayan hiçbir canlı olmadığı gibi; üretim bandından geçen “son kullanma” tarihi bulunmayan hiçbir metada yoktur (Bauman, 2018, s. 44-114).

Giddens, (2010, s. 36) modernitenin bir dinamizminin olduğunu belirtir. Bu dinamizmi üç gruba ayırır. İlki; toplumsal ilişkilerin zaman-mekan ayrışmasıyla yeniden bir araya gelmesidir. İkincisi; sembolik işaretler ve uzmanlık sistemlerin oluşturduğu yerinden çıkarıcı mekanizmalardır. Sonuncusu ise bilginin kurumsal refleksivite içinde kullanılmasıdır. 20. yüzyıl sonlarında kullanılmaya başlanan refleksivite bir tür özeleştiridir (Sözen, 1999, s. 102).

Tablo 1: Modernitenin Dinamizmi

Zaman ve mekanın ayrılması	Yerinden-çıkarıcı mekanizmalar	Kurumsal refleksivite
Toplumsal ilişkilerin, küresel sistemler dahil, geniş zaman-mekan dilimlerinde yeniden bir araya gelmesinin önkoşulu	Birlikte soyut sistemleri oluşturan sembolik işaretler ve uzmanlık sistemlerini içerir. Yerinden- çıkarıcı mekanizmalar etkileşimi belirli bir "yer"in kendine has özelliklerinden koparır.	Bilginin toplumsal hayat koşullarının organizasyonu ve dönüşümünün kurucu unsuru olarak düzenli şekilde kullanılması.

Kaynak: (Giddens, 2010, s. 36)

Durkheim, modern kurumları endüstriyalizmin etkisi açısından ele alır. Buna göre; modern toplumsal yaşamın değişimi kapitalizmden değil, endüstriyel düzenden kaynaklanmaktadır. Toplumsal yaşamın bu hızlı değişimi, doğanın endüstriyel amaçlı kullanımına neden olur. Endüstriyel amaçlı üretim, insan gereksinimlerine göre biçimlenir. Bu üretim tarzı daha önce görülmeyen karmaşık iş bölümlerini oluşturur. Bunun sonucunda iş bölümleri üretimi canlandırır (Giddens, 1994, s. 18).

Modern toplumsal yaşam değişimi, Marks'ın dediği gibi kapitalizmden ya da Durkheim'in dediği gibi endüstriyel düzenden gerçekleşir. Sonuçta modernleşme kendi kurumlarını oluşturur. Bu süreci anlamak açısından modernleşmenin tarihselliği içinde Doğu ve Batı kavramlarına bakmak gerekir.

1.1.2 Modernleşmenin Tarihsel Kökenleri ve Batı'da Modernleşme Süreci

Doğu ve Batı aslında birbirini etkileyen, savaşta ve barışta birbirlerinin yanında olan iki temel yapının sorunlu birlikteliğidir. Doğu ve Batı birbirini tamamlayan, bir o kadar da birbirinden çok farklı olandır. Bununla birlikte aralarında daima bir bölünme çizgisi vardır (Hentch, 1996, s. 17).

Doğu ve Batı kavramı tarihsel olarak 3. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun bölünmesi ile başlar. 11. yüzyılda Hıristiyan kiliselerinin bölünmesi ile devam eder. 16. yüzyıldan itibaren de Doğu ve Batı olarak tanımlanır (Williams, 1989, s. 191-192).

Hangi çağdan başlatılmak istenirse istenilsin, Doğu Batı karşıtlığı Batı Asya ve Mısır'daki ilk büyük uygarlıklarla başlar (Hentch, 1996, s. 18). 16. yüzyıldan sonra ekonomik, siyasi ve evrensel gelişmelere ayak uyduramayan kültürlerin yolu modernleşmekten geçmekteydi. Bu da eski kültürlerin Doğu ve Batı'nın kültürel etkileşimine katılması demekti (Ülken, 1992, s. 20).

Diğer taraftan günümüzde Doğu ve Batı tartışması Yeni Çağ'ın başında Batı'nın yeni deniz yollarını bulması ile başlatılır. Bu süreçte daha önce varlıkları dahi bilinmeyen toplumlara ulaşılır. Bu bilinmeyen toplumlarla karşılaşma tarihin ilk günlerinden insanlığın karşısında bulunan Doğu Batı sorununa yeni bir anlam ve yeni bir boyut kazandırır (Sezen, 2004, s. 37). 1700-1850 yılları arasında dünya Doğu Batı olarak iki farklı kutuptu ve Batı, Doğu'dan üstün görülüyordu. İkinci sınıf Doğu'nun sahip olduğu sanılan değerleri, rasyonel Batı'nın değerlerine karşı bir tez olarak kabul ediliyordu. Batı; akılcı, çalışkan, üretken, fedakar, tutumlu, liberal demokratik, dürüst, otoriter, olgun, gelişmiş, becerikli, hareketli, bağımsız, gelişime açık, dinamik olarak öne çıkarken. Doğu; akılcı olmayan, keyfi, tembel, üretmeyen, tahammüllü, cazip olduğu kadar egzotik, karmaşık, despot, bozulmuş, çocuksu, olgunlaşmamış, geri kalmış, pasif, bağımlı, durağan ve değişmeyen olarak tanımlanıyordu (Hobson, 2015, s. 23).

Doğu Batı ilişkileri, 18. yüzyılın ortasından itibaren iki temel üzerine yapılandırılır. İlki, Batı olarak tanımlanan Avrupa'nın Doğu üzerinde sistematik ve gelişen bir bilgiye sahip olması. İkinci ise, Avrupa'nın görünürde Doğu üzerinde üstünlük kurma savının olmamasına yöneliktir. Ama güç dengesi her zaman Batı'yı göstermektedir (Said, 1998, s. 63-64). Batı elinde bulunan güç dengesi ile Doğuyu yeniden inşa eder.

Doğu sadece Batı'nın yakın komşusu değil, aynı zamanda Avrupa'nın en geniş, en zengin ve en eski sömürgelerini kurduğu bölgedir. Burası, Batı uygarlığının ve Batı dillerinin temelini oluşturur. Aynı zamanda bu bölge Avrupa'nın kültürel rakibi; ilhamını yine Avrupa'dan alan büyük bir karşıtıdır. Doğu, Avrupa'nın maddi kültürünün ve uygarlığının ayrılmaz bir parçasıdır. Doğubilim bu uygarlığın kültürel

ve ideolojik açıdan değişik bir anlatım şekli, kelime hazinesi, eğitimi ve öğretimidir (Said, 1998, s. 12).

Büyük ölçüde İngiliz ve Fransız projesi olan Doğubilim; bütün Hindistan'ı, Levant'ı, İncil'in coğrafyasını, Baharat ve İpek Yolu'nu, sömürgeci ordularını, idarecilerini, skolastizmi, Doğu kavramları dizisini ve felsefesini içine alır (Parla, 1985, s. 11).

Batıya benzememek diğeri olmak, aşağı olmak ile açıklanırken, Batıya daha çok benzemek ise ilerlemek ile açıklanır. Doğu toplumları kendilerini, Batı ile olan benzerlik ya da farklılıklarına göre tanımlar (Kabbani, 1993, s. 107). Batı toplumlarına göre Doğu, Batılılar gibi düşünce yapısına sahip ve girişimci kişilerin elinde bir geleceği olabilecek, paha biçilmez bir mirastı (Hentch, 1996, s. 106).

Batı'nın Doğu'ya karşı bir bakışı olduğu gibi Doğubiliminin de bir bakış açısı vardı. Doğubilim temelde Doğu uygarlıklarını Batılı-Hıristiyan uygarlığı kadar kültürel olarak zengin görmekteydi. Bununla birlikte Doğu, Batı'nın her zaman bir örneğiydi. Bir anlamda Batı'nın örneği olduğu savı doğru olsa bile, Doğu uygarlıkların her birinde sorunların olması ve temel sorunların göz ardı edilmesi gerçeğini değiştirmiyordu. Doğu uygarlıklarının moderniteye geçmesini olanaksız kılan sorunlar da bunlardı (Wallerstein, 2007, s. 66).

Tarihsel olarak karşılıklı etkileşim içinde yaşayan toplumlar, kültürler ve medeniyetler arası ilişkilerin sömürgeci pratikler sonucunda Doğu Batı ekseninde hareket eden bir dünya anlayışı temelinde yeniden kurulma tarihidir. Said (1998) bunu dünya tarihinin, farklı olanların birbirleriyle ilişkisinin tarihi olmadığını belirterek açıklar. Bu farklılığı da ontolojik ve epistemolojik ilişkiye yerleştirme olarak belirtir (Kahraman & Keyman, 2004, s. 75).

Amin'e (2007, s. 112) göre keyfi ve mitsel olan Doğu Batı kurmacasının da yaratılması gerektiriyordu. Avrupamerkezli kültürcü sav; Antik Yunan, Roma, Hıristiyan feodal Avrupa ve kapitalist Avrupa sıralaması ile Batılı soyağacını temel alır. Bu konuda okul kitapları ve kamuoyu da en az Avrupa kültürü ve uygarlığının soyağacını meşrulaştırması kadar etkili olur.

Yaratılan Doğu Batı kurmacasının ardından Berman (2004, s. 28-30) modernliğin tarihini üç evrede ele alır: İlki, 16. yüzyılın başından 18. yüzyılın başına kadar olan evredir. Bu ilk evrede, insanlar modern hayatı algılamaya başladılar. Bu evrede insanlar içinde bulundukları ve bir türlü anlamadıkları ortamı anlamaya çalıştılar ama tam bir sonuca ulaşamadılar. İkinci evre Fransız Devrimi'yle başlar. 1789 yılındaki devrim insanlarda yeni bir çağda yaşadıklarına dair duygular uyandırdı. Son evre ise 20. yüzyılda ortaya çıkar. Bu yüzyılda modernleşme düşüncesi neredeyse dünyanın her köşesinde hissedilir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından diğer bir değişle 1945 yılından sonraki bölünme ve kutuplaşmalar Doğu Batı kavramının bugünkü politik içeriklerini oluşturur. Bu ayrım politik bölünmeyi temel almakla birlikte daha sonra farklı politik ve ekonomik sistemler arasındaki evrensel karşıtlık olarak genelleştirilir (Williams, 1989, s. 191-192).

Modernleşme kavramı aynı zamanda ileri Batı ülkeleri ile geri kalmış Doğu ülkeleri arasında görülen sosyo-ekonomik ve sosyo-politik farklılıkları vurgulayan bir anlam taşır. Modernleşme Kuramı Batı ülkeleri ile geri kalmış Doğu toplumları arasında görülen eşitsizliğin ya da farklılığın nedenleri ve bu nedenleri ortadan kaldıracak çözüm önerileri üzerinde durur. Daniel Lerner, Peter Berger, Everest Roger, Marshall Berman gibi kuramcılar, az gelişmişliğin nedeni olan geleneksel düşünce ve davranış kalıpları ile inanç ve değerler sisteminden vazgeçildiğinde gelişmenin kaçınılmaz olarak gerçekleşeceğini savunurlar.

1.1.3 Modernleşme Kuramı ve Eleştirileri

Modernleşme Kuramı, küresel olanın açıklanması için kullanılan analitik bir paradigmadır. Geleneksel toplumların moderniteye geçiş sürecinin dört aşaması vardır. Birincisi, siyasal anlamda temel kurumların gelişmesidir. Katılımcı karar vermeyi destekleyen siyasi partiler, parlamento, imtiyaz ve gizli oy pusulaları siyasal olarak kurumların geliştiğinin göstergeleridir. İkincisi, sekülerleşme ve milliyetçi ideolojilere bağlılık üretmektir. Üçüncüsü, sanayileşmenin ekonomik değişikliklerle olan ilişkisidir. Artan iş bölümü, yönetim tekniklerinin kullanımı, gelişmiş teknoloji ve

ticari tesislerin büyümesi sanayi-ekonomi ilişkisinin sonucudur. Dördüncüsü ise okuryazarlığın, kentleşmenin ve geleneksel otoritenin düşüşüdür. Bu değişiklikler, sosyal ve yapısal farklılaşmanın sonucu olarak görülmektedir (Abercrombie, Hill, & Turner, 1994, s. 270).

Demokratik yönetim, seçime dayanan hükümetler, katılımcı karar mekanizmaları, parlamenter sistem gibi politik kurumları içeren modernleşmenin siyasal boyutu ifade, örgütlenme ve düşünce özgürlüğünün kabul edilmesidir. Bu da temsili, çoğulcu, katılımcı demokrasinin gelişmesi ve kök salmasına dayanmaktadır (Tekeli, 1999, s. 19-20).

Toplumun sosyal ve yapısal farklılaşmasında görülen bu değişimlerin başında dinin yerini sekülerizmin alması, hukukun kurumsallaşması ve ulus-devlet ideolojisinin üretilmesi gelir. Bilim, sanat, ahlak, din, hukuk, eğitim ve daha pek çok alana dair kültürel değerlerdeki modernleşme süreci de bu değişeme dayanmaktadır (Abercrombie, Hill, & Turner, 1994, s. 270).

Modernliğin ekonomiye geniş yer veren tümel bir proje olduğu bilinmektedir; bununla birlikte kalkınma yalnızca bir ekonomik politika değildir. Aynı zamanda bütün toplumun reformudur. Bu eşanlamlı projelerin hepsinin merkezinde ilerleme vardır (Latouche, 1993, s. 89-90).

Modernleşme Kuramının temel varsayımı gelenekselden moderne aşamalı bir geçisin tüm toplumlar için geçerli olabileceğine yöneliktir. Bu geçişin ekonomik, toplumsal ve siyasal olmak üzere üç boyutu vardır. Ekonomik boyutu; serbest piyasanın ve dış yatırımların devreye girmesidir. Toplumsal boyutu; uygun Batı kurumlarının, değerlerinin ve davranışlarının benimsenmesidir. Siyasal boyutu ise parlamenter demokrasinin uygulanmaya koyulmasıyla gerçekleşecek olmasıdır (Berman, 2004, s. 261).

Lerner, (1968, s. 45-46) batının model alınmasıyla dünya toplumlarının modernleşebileceğini düşünmektedir. Bunun nedeni, Batı modelinin modernleşme konusunda evrensel olarak geçerliliğinin olmasıdır. Batıdaki gelişmenin tarihsel bir

gerçek olduğu ve bu temel modelin bütün modernleşen toplumlarda ırk, renk, inanç farkı gözetmeksizin aynı şekilde gerçekleşeceği savunulur.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra değişen ve farklılaşan toplumsal ve ekonomik pratikler, uluslararası kapitalist sistemin yeniden tanımlanması gerekliliğini ortaya çıkarır (Coşkun, 1989, s. 289). Modernleşme kuramcıları arasında Daniel Lerner, Shmuel Noah Einsenstant, Neil Joseph Smelser ve Marion J. Levy yer alır. Modernleşme Kuramı, II. Dünya Savaşı sonrasında Batı dışı toplumların Batılı olanlardan farklılıklarını göstermektedir. Bununla birlikte kuram ekonominin, siyasetin ve toplumsal yapıların modernleşmesinin olanaklarını ortaya koymak ve toplumların nasıl kalkınacağı sorusuna cevap aramaktadır (Ercan, 1996, s. 87-90).

Batılı sanayiciler Batı dışı ülkelere sanayi yaptırımları uygulayacak, böylece modern sektörde bu ülkelerin işçileri yüksek ücretlerle çalışacak, sonucunda sermaye birikimi artacaktır. Artan sermaye birikimi tekrar yatırıma dönüşecek ve daha çok istihdam olanağı yaratacaktır. Modernleşme Kuramının ekonomi alanındaki öncüleri Barbara Ward ve Walt Whitman Rostow'dur (Yaylagül, 2008, s. 74).

Rostow'a göre (1959, s. 1) ekonomik gelişmenin geleneksel toplumda; harekete geçme evreleri bulunmaktadır. Stages of Economic Growth (Ekonomik Büyümenin Evreleri) adlı kitabında bu evreleri; harekete geçme, olgunluk ve kitle tüketim aşamaları olarak belirtilmektedir. Ancak bu aşamalardan geçildikten sonra geleneksel toplumların modernleşe bilecekleri öngörülmektedir.

Ekonomik gelişmenin toplumsal yapı üzerindeki etkileriyle ilgilenen Smelser'a göre modernleşme dört temel süreç içinde gerçekleşir. İlki, basit teknolojiden çok katmanlı komplike bir teknolojiye geçiştir. İkincisi, tarımda ihtiyaç oranında üretim yapmaktan, pazara yönelik üretim yapmaya geçiştir. Üçüncüsü, insan ve hayvan gücünden, endüstrileşmeye geçiştir. Dördüncüsü ise, şehirleşme, şehir nüfusunun artmasına yöneliktir. Bu süreçler toplumsal yapıda birtakım değişikliklere neden olur. Bu değişiklikler arasında ailenin işlevini yitirmesi ve ekonomik etkinliklerin ev dışına çıkması yer almaktadır (Harrison, 1988, s. 34-35).

Modernleşme Kuramı, özellikle 1950'lerin sonlarına doğru kendi kavramsal zeminini büyük oranda oluşturur. Kuramın, 1960'larda fonksiyonalizmden ve endüstriyel değişmeyi olumlayan bir çerçeveden hareketle temel perspektifi ve öncülleri belirlenir. 1970'lerle birlikte, kapitalist endüstrileşmenin olumsuz yanlarına dikkat çekilmeye başlanır. Batılı toplumlarca finanse edilen ve toplumsal ilerlemeyi ve ekonomik büyümeyi sağlamakta başarısız olan kalkınma planları yoğun bir biçimde eleştirilir (Abercrombie, Hill, & Turner, 1994, s. 400).

Ortodoks iletişim araştırmalarının vazgeçilmez bir temeli haline gelen Modernleşme Kuramının kurucularından Daniel Lerner'e göre; kitle iletişim araçları küresel ölçekte işleyen Batı modernleşme modeli içinde değişimin hem göstergesi hem de aracıdır. Kitle iletişim araçları "hareket eden bir hareketlilik çarpanı içermektedir". Mead'in sosyal benlik anlayışından özgürce yararlanan kitle iletişim araçlarının, sosyal medyadan bağımsız olduğunu yazanda yine Lerner'dir. Bu da yaşadığımız dönemde devam eden yayılmaları, dünya ölçeğinde benzer bir işlevi yerine getirdiğini göstermektedir (Schiller, 1996, s. 90-91).

1950'li yıllarda Daniel Lerner Ortadoğu ülkelerindeki tutum ve kanaatlere yönelik araştırmalar yapar. Bu araştırmanın sonuçlarının yazıldığı The Passing of Traditional Society Modernizing The Middle East adlı kitabında Lerner (1964, s. viii) insani sorunları ele alarak modernleşmeye odaklandıklarını belirtmektedir. Türkiye ile ilgili olarak Lerner'in öz eleştirisi; son iki askeri darbe sınırlama getirdiğinden, Türkiye'nin cumhuriyetçi istikrarı konusunda kayıtsız şartsız daha az iyimser olduğuna yöneliktir. Bununla birlikte yeni rejimin anayasal biçimleri sürdürme ve demokratik prosedürleri iyileştirme konusundaki inatçı ısrarı, Türkiye'nin Ortadoğu'da cumhuriyetçi istikrar için umut olmaya devam ettiğine dair temel güveni pekiştiriyor olmasına yöneliktir.

Bu dönemde Lerner (1964, s. 19) ve ekibi Türkiye'de Ankara Balgat'ta incelemelerde bulunduğunu şu şekilde aktarmaktadır:

> *"İlk kez 1950 sonbaharında duyduğum Balgat köyü, Ankara'nın güney yönünde yaklaşık sekiz kilometre dışında yer alır. Standart*

haritalarda gösterilmez ve standart geçmişlerde yer almaz. Ancak Ortadoğu'nun bugünkü hikayesi, Balgat'ın son hali üzerinden özetlenmiştir. Gerçekten de az gelişmiş ülkelerde modernleşmenin kişisel anlamı, iki Balgatlı olan ticaret ve iktidarın hayatlarından izlenebilir"

Lerner (1964, s. 20), Balgat'ta yapılan röportajların ilkbaharın başlarında yapıldığını fakat kendisinin 1950 sonbaharının sonlarında okuduğu belirtir. Bu tarihler arasında, yaşanan en şaşırtıcı sürpriz seçim sonucudur. Balgat'ta bakkallık yapan Tosun B. ile yapılan görüşmeden ilk aktarılanlar 1950'li yıllarının Balgat'ının çorak ve ana renginin gri olması da dönemin ruhunu yansıtmaktadır.

Lerner'e göre; kitle iletişim araçları, geleneksel toplumsal değerlere sahip olan insanlara eski gelenek ve alışkanlıkların yerine modern toplumun özgürlükçü ve girişimci değerlerini aktarmaktadır. Az gelişmiş toplumların değer yargıları eski, geleneksel ve çağdışı olarak nitelenirken, kapitalist Batı'nın değerleri özgürlükle eşit bir konumdadır. Kitle iletişim araçları, modernleşme yolunda insanlara okuryazarlık öğretecek, temel beceriler kazandıracak ve insanlardaki empati duygusunu geliştirecek araçlardır (Yaylagül, 2008, s. 75).

Lerner, modernleşme ve kalkınma için kentleşme, okuryazarlığın artması ve medyanın büyümesini temel değişkenler olarak görür. Bunun için Üçüncü Dünya ülkelerine radyo televizyon sistemleri kurulur. Köyden kente göç artar. Gecekondu, işsizlik, tarımsal üretimin düşmesi gibi sonuçlar ortaya çıkar (Sonaike, 1988, s. 86).

Diğer taraftan tek disiplinli açıklayıcı faktörlere yapılan vurgu, modernleşme düşüncesinin özelliklerinden biridir. Walt Rostow ile ilişkilendirilen ekonomik varyant bunlardan en eskisidir. Sosyal bilimler içindeki her disiplin, modernleşme sürecine kendi uzman bakış açısıyla yaklaştığından, modernleşme üzerine yapılan araştırmalar giderek daha fazla uzmanlaşmaya başlar. Bu nedenle, Ortodoks modernleşme teorileri şu dört kategoriden birine veya bunların bir kombinasyonu ile açıklanır: Bu kategoriler şu şekilde sıralanır: Aşama teorileri, endeks teorileri (ekonomik değişkenler), farklılaşma teorileri (sosyologlar ve siyaset bilimciler tarafından geliştirilen) ve difüzyon- yayılma teorileridir (sosyal bilimciler tarafından geliştirilen). Bu

kategorileri geliştirme süreci belirli fikirlerin, motivasyonların, tutumların ve davranışların yayılmasıyla başlar. Bununla birlikte modernleşme teorisinin özü her zaman ekonomik yapıdır (Servaes & Malikhao, 2003, s. 4).

Levy (2015, s. 29-30) modernleşmeyi teknoloji çerçevesinde tanımlar. Göreli olarak modernleşmiş ya da modernleşmemiş toplumlar arasındaki farkı şu şekilde belirtir: Modernleşmiş toplumlarda ekonomi, siyaset ve ekonomik örgütlenmeler uzmanlık gerektirir. Bu örgütlenmelerin uzmanlaştıkları ölçüde birbirlerine bağlı olup olmadıkları önemli bir göstergedir. Toplumdaki ilişkiler; rasyonellik, evrensellik ve fonksiyonel belirliliğe göre mi yoksa gelenek, özellik ve fonksiyonel yaygınlığa göre mi belirlenmektedir. Toplumda merkezileşme eğilimleri farklılıkları gösterir. Bu da paranın kullanım oranı ve pazar alanının sınırı toplumdaki genel değişim ve pazar ortamını belirtir. Modernleşmiş ya da modernleşmemiş toplumlarda bürokrasi farklı temellere dayanır. Bu farklılığın nedeni modernleşmiş toplumlarda aile ilişkilerinin değeri ve önemi aile dışındaki örgütlerde anlamını kaybeder. Aile, modernleşmemiş toplumlarda bireyin aile dışındaki davranışlarını belirler. Kentsel ve endüstriyel temel üzerine yerleşen köy kent bağımlılığı toplumun modern olup olmaması ile de ilişkilidir (Levy, 2015, s. 29-30).

Modernleşme Kuramı, toplumsal değişme sürecini gelenekselden moderne doğru götüren bir yoldur. Düşünsel alanda başlayan bu süreç modern siyasi seçkinlerin güçlenmesiyle siyasi alanı oluşturur. İktidar modern seçkinlerin yönetimine geçince ekonomi ve toplum dönüştürülerek toplumsal bütünleşme aşamasına geçilir. Kurama göre toplumsal değişmenin başladığı yer düşünsel alandır. Toplumsal değişmenin taşıyıcı öznesi ise modern seçkinlerdir. Yine Modernleşme Kuramına göre vurgu düşünsel-siyasal alana yapıldığında toplumsal değişim gerçekleşir. Geleneksel yapılar, şehir, sanayi, demokrasi, birey, cemiyet, çekirdek aile ve bilimle yer değiştirir (Alpkaya, 2017, s. 8-9).

Modernleşme Kuramı, Marksist ve dünya sistemleri analizi içinde Tablo 2'de karşılaştırılmaktadır. Modernleşmenin değişime yönelik argümanı; çizgisel ilerleme, seçkinci, düşünsel siyasal alan ve değişimin ülkeler bazında olduğuna yöneliktir. Marksist kuram; döngüsel, sınıfsal ve ekonomi değişimini barındırır ve Modernleşme

Kuramı gibi değişim ülkeler bazındadır. Dünya sistemleri analizinin; Modernleşme ve Marksist Kuramlarla bir benzerliği yoktur. Burada değişimin yönü belirsiz, öznesi herkes, ahlaki tercihlerin değişimin alanını oluşturduğu ve değişimin tarihsel sistemler bazında olacağı argümanları yer alır.

Tablo 2: Karşılaştırmalı Toplumsal Değişme Kuramları

	Modernleşme Kuramı	**Marksist Kuram**	**Dünya Sistemleri Analizi**
Değişimin Yönü	Çizgisel ilerleme	Döngüsel ilerleme	Belirsiz
Değişimin Öznesi	Seçkinler	Sınıflar	Herkes
Değişimin Alanı	Düşünsel Siyasal Alan	Altyapı (ekonomi)	Ahlaki tercihler
Değişimin Birimi	Ülkeler	Ülkeler	Tarihsel sistemler

Kaynak: (Alpkaya, 2017, s. 11)

Modern devlet egemen devlettir. Egemenlik aynı zamanda modern dünya sistemi içinde icat edilmiş bir kavramdır. Egemenlik bir meşruiyet meselesidir. Modern dünya-sistemi içinde egemenliğin meşruiyeti karşılıklı tanımayı gerektirir (Wallerstein, 2011, s. 82-85).

Tanaka'ya (2013, s. 256) göre modernleşmenin yolu, mutlak varoluşların yerini eylemlere bırakmasından geçer. Ancak eylemlerin varlıkları araçlara dayanmaktadır. Diğer bir anlatımla bu yol, araçlar veya eylemler için oluşan koşulların tanındığı sürece yöneliktir. İnsanlar bu varlıkları fetiş olarak değil, eylemler için yalnızca nesneler ve koşullar olarak tanır. Başka bir deyişle, mutlak varoluşlar mutlaklıklarını kaybederek göreli varoluşlar haline gelir. Burada aslında "varlıkların ve eylemlerin tersine çevrilmesi" gerçekleşir.

Gunder Frank, Modernleşme Kuramının en bilinen eleştirmenidir. Frank'ın modernleşme kuramını eleştirisinden önce modernleşmeye bakışına değinmek gerekir. II. Dünya Savaşı'nın ardından ABD ekonomik ve kültürel açılardan dünyadaki egemen güç olur. Frank'a göre, Parsons'ın Structure of Social Acrion and The Social System (Toplumsal Eylemin Yapısı ve Toplumsal Sistem) adlı kitabı ile modernleşme

kuramının farklı bir türevi durumundaki Rostow'un Stages of Economic Growth (Ekonomik Büyümenin Evreleri) adlı kitabı aynı teorik yapıya sahiptir. Rostow'un "evreleri" ile Marx'ın feodalizmden kapitalizme oradan da sosyalizme giden kademeli gelişimi kuramının burjuva özelliğine yöneliktir. Marx gibi, Rostow'un savı da İngiltere'nin ardından dünyadaki diğer devletlere geleceklerini gösteren bir ayna gibi işlevini yerine getireceği şeklindedir (Frank, 2010, s. 45-46).

Frank'ın eleştirisi Modernleşme Kuramının temel yapısına yöneliktir ve üç bölümden oluşur. İlki, ilerleme paradigması ampirik olarak savunulamaz, ikincisi Modernleşme Kuramı yetersiz bir teorik temele sahiptir ve son olarak pratikte Üçüncü Dünya'da bir gelişme süreci yaratma yeteneğine sahip değildir. Dahası, modernleşme paradigmasını eleştirenler, değişim süreçlerinin karmaşıklığının çok sık göz ardı edildiğini, ekonomik, politik ve kültürel makro süreçlerin yerel düzeydeki sonuçlarına çok az ilgi gösterildiğini ve değişime karşı direnişin çok az önemsendiğini ileri sürmektedir. Modernleşme, birçok modernleşme kuramcısının belirttiği gibi, yalnızca geleneksel değer yönelimleri ve normları temelinde açıklanamaz. Frank'ın eleştirisi, yalnızca Modernleşme Kuramına değil, onun parçası olduğu Batının tüm evrimcilik ve işlevselcilik geleneğini de yöneliktir (Servaes & Malikhao, 2003, s. 5-6).

Wilbur Schramm'ın (1964, s. 11) Modernleşme Kuramına getirdiği eleştiri ise "gelişmekte olan bir ülkenin kitle iletişim araçlarını kişilerarası iletişimle birleştirmeye özel önem vermesi" ile ilgilidir. Schramm (1964, s. 11), Lerner'i temel alarak, kitle iletişimi ile modernleştirici uygulamalar ve kurumlar arasındaki bağlantı üzerine çalışmalar yapar. Modern iletişimin medyası, geleneksel toplumun sözlü kanallarını 'hareket çoğaltıcıları' olarak tanımlar. Gelişimleri, okullar ve endüstri gibi modern toplumun diğer kurumlarının gelişimi ile aynıdır. Okuryazarlık, kişi başına düşen gelir ve kentleşme gibi sosyal ve ekonomik büyümenin bazı endeksleriyle yakından ilişkilidir.

Modernleşme kuramcılarına göre teknoloji yansızdır ve kitle iletişim araçlarında kullanılan Batı'dan ithal edilen içerikte de modern unsurlar içermektedir. Bu nedenle Batı'dan ithal edilecek teknoloji ve onun beraberinde getirdiği içerik, geri kalmış ülkelerin siyasal, kültürel ve ekonomik dünyasını zenginleştirecek hatta geliştirecektir

(Öztürk, 2009, s. 172). Bu beklentinin olması kuram açısından üzerinde düşünülmesi gereken noktalarından bir diğeridir.

Modernleşme Kuramı ve eleştirilerinden sonra konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalara değinmek gerekirse "Modernleşme Kuramı" anahtar kelimesi ile Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi'nde yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde. 2000-2024 yılları arasında tamamlanan altı tezin olduğu görülmektedir. Bu tezlerin beşi yüksek lisans, biri doktora tezidir.

Tamam'ın (2000) hazırladığı tez "1980 Sonrası Modernleşme Kuramı Çerçevesinde Kadın Sorunu Üzerine Tartışmalar" başlıklıdır. "Kadın sorunu" olgusu, modernizm ve modernleşme tartışmaları çerçevesinde, dönemin siyasal-toplumsal ortamı ile ilişkilendirilen çalışmada belgesel gözlem tekniği ve literatür taraması yapılmıştır. Tezin erişim engeli olması nedeniyle özet bölümünden bu bilgilere ulaşılmıştır

Altun'un (2000a), "Modernleşme Kuramı ve Türk Sosyolojisinde Kalkınma Tartışmaları (1945-1970)" başlıklı tez çalışması da yine 2000 yılında tamamlanmıştır. Modernleşme kuramı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelen tartışmalar Lerner, Smelser, Eisenstadt, Bellah, Moore, Bendix, Black, Inkeles ve Smith açısından değerlendirilmiş. 1950'lerin ve 60'ların Türk sosyolojisinin gelişme sorunu Tütengil ve Kiray'ın düşünceleri özelinde literatür taraması ile irdelenmiştir. Tamam ve Altun'un tezleri sosyoloji anabilim dalında hazırlanmış olup, on bir yıl sonra yapılan Arslan'ın yüksek lisans tezi de yine sosyoloji anabilim dalında hazırlanmıştır.

Arslan'ın (2011) "Wallerstein'in Modern Dünya Sistemi Modeli Açısından Modernleşme Kuramı" başlıklı yüksel lisans tezi 2011 yılında yapılmıştır. Çalışmanın amacı, Wallerstein'in modern dünya sistemi kuramı açısından modernleşme kuramının analizini yapmaktır. Wallerstein'in modern dünya sistemi kuramı 16. yüzyılda başlayan ve 21. yüzyılda daha da genişleyen kapitalist dünya ekonomisi sistemidir. Modern dünya sistemi, toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir sistemdir. Modernleşme kuramı ise 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan gelişmeler sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nde sosyal bilimler çevresinde geliştirilen bir kuramdır.

Modernleşme kuramının öne sürdüğü tezler modern dünya sisteminin kökleşmesini sağlamıştır. Modernleşme kuramıyla birlikte genelde Avrupa, özelde Amerikan evrenselliği dünya çapında geniş bir alana yayılmıştır. Modernleşme kuramıyla yeni ülkeler ve yeni bölgeler bu sistemin bir parçası haline gelmiştir. Böylece modernleşmek aynı zamanda kapitalistleşmek ve liberalleşmek olarak da ifade edilmektedir.

"Küreselleşme ve Ulus-Devletin Geleceği: Modernleşme Kuramının Post-Modern Çağdaki Görünümü" başlıklı yüksek lisans teziyle Ertuğrul (2018), Avrupa'nın tarihindeki bütün çelişkilerin marjinalleştirilmesi ve meşrulaştırılması üzerinde durmuştur. Kapitalizmin evrimiyle ortaya çıkan yeni toplum tipleri ve siyasi yapılar ekonominin dönüşümüyle değerlendirilmiş. Çalışmada ekonomik gelişmelerle toplumsal, siyasi ve düşünce sistemlerindeki dönüşümlerin arasındaki paralellik göz önüne alınarak tarihi analiz yapılmıştır. Ulusla özdeşleşen modern çağların egemen devlet anlayışının ulus-devletin post-modern çağda sorgulanmaya başlanan varlığıyla, akıbeti ve devletin bu yeniçağda üstleneceği rol küreselleşme ve ekonominin evrimi ile irdelenmiştir.

Modernleşme Kuramı ile ilgili yapılan ilk doktora tezi Beydoğan'nındır (2019). "Modernleşme Kuramı Çerçevesinde Türk Sinemasında Gündelik Hayat" başlıklı tezde modernleşme ve sanayileşmeye yönelik olarak atılan adımların, özellikle üretim süreci ve mekanizmalarında yaşanan değişimlerin Türk insanının gündelik hayat pratiklerinde neden olduğu değişimler incelenmiştir. Türk toplum yapısı, modernleşme kuramı bağlamında ele alınarak. Kuramın gündelik hayatın Türk sinemasında nasıl kurgulandığı, nasıl sunulduğu, dönemin Türkiye'sinde gerçek karşılığının olup olmadığı sorgulanmaya çalışılmıştır. Kentleşme, mekân, üretim, tüketim ve zaman kavramları temel alınarak sanayileşme, modernleşme, küreselleşme gibi kapitalist üretim süreçlerini yaşayan ve gündelik hayatı da buna bağlı olarak değişen Türkiye'nin koşullarının sinemadaki yansımaları belirlenmiştir. Örneklerin seçiminde modernleşme politikalarının toplum ve bireyler üzerindeki etkileri, ülkede yaşanmakta olan geleneksel – modern ikilemini ortaya çıkaracak göç filmleri ya da taşradan büyük kente yerleşmiş, kente tutunmaya çalışan insanların öykülerini anlatan filmler

arasından seçilmesine gayret edilmiştir. Türk sinemasından örneklem olarak seçilen filmler şunlardır: Bitmeyen Yol (1965-Duygu Sağıroğlu), Sultan (1978-Kartal Tibet), Bir Avuç Cennet (1985-Muammer Öner), Üçüncü Sayfa (1999-Zeki Demirkubuz), Neşeli Hayat (2009-Yılmaz Erdoğan) ve Toz Bezi (2016-Ahu Özyurt). Filmler tarihsel, sosyolojik ve Marksist yaklaşımlar çerçevesinde içerik analiziyle incelenmiştir (Beydoğan, 2019).

Şen Akkaya'nın (2024) "Modernleşme Kuramı Perspektifinde Kır ve Kent Toplumlarında 65 Yaş Üstü Bireyler ile Genç Nesiller Arasındaki İlişkilerin Sosyolojik Araştırması" başlıklı yüksel lisans tezi 2024 yılında yapılmıştır. Çalışmanın amacı, 65 yaş ve üstü bireylerin modernleşmenin etkisi ile kır ve kent yapılarında aile içi ve aile dışı ilişkilerde yaşadıklarının anlaşılmasına yöneliktir. Betimsel analiz tekniğinin kullanıldığı çalışmada Ankara ve Çankırı da bulunan 15'i kırda, 15'i ise kentte bulunan 65 yaş ve üstü birey olmak üzere toplum 30 kişi ile mülakat yapılmıştır.

"Modernleşme Kuramı" anahtar kelimesi ile Dergi Park'ta yer alan makalelere bakıldığında; 1989-2021 yılları arasında on üç makalenin olduğu görülmektedir.

Coşkun (1989), "Modernleşme Kuramı Üzerine" başlıklı çalışmasında Modernleşme Kuramı ile Batının üstünlüğü mutlaklaştırılırken, batı egemenlik ilişkilerine de meşruluk kazandırıldığı vurgulanmaktadır. Kuramla Batı dışı toplumların Batı egemenlik ilişkilerine katılmaları, dolayısıyla bu egemenlik ilişkileri irdelenmektedir.

Hansen'in (1992) "Etnosentrik Bir Yaklaşımla mı Kuram Oluşturuyoruz? Modernleşme Kuramı ve Kemalizm'in Bir Karşılaştırması" başlıklı çalışmasında Batılı sosyal bilimcilerin Üçüncü Dünya aydınlarının çalışmalarının batılı sosyal bilimciler tarafından göz ardı edilmesi etnosantrizmin bir örneği olarak değerlendirilmektedir.

Altun'un (2000b) "Modernleşme Kuramı ve Gelişme Sorunu" başlıklı çalışmasında, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı dışı toplumların kalkınma süreçleri modernleşme kuramı açısından irdelenmektedir.

Topses'in (2005) "Baykan Sezer'in Modernleşme Kuramlarına Yaklaşımı ve Max Weber Eleştirisi" başlıklı çalışmasında, Modernleşme kuramlarına Baykan Sezer (1939-2002)'in kuramsal çizgisinin diğer Türk sosyologlarımıza göre farklı olduğu vurgulanmaktadır. Sezer'in, Batı merkezci modernleşme kuramlarını eleştirirken kuramsal olarak sosyolojideki Bağımlılık Okuluna yaklaştığına değinilmektedir.

Öztürk'ün (2009) "'Kültür Emperyalizmi' ve 'Modernleşme' Kuramları Açısından Türkiye'de Sinema Üzerine Notlar (1896-1939)" başlıklı çalışmasında kültür emperyalizmi ve modernleşme kuramları çerçevesinde Türkiye'de sinemanın II. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar olan dönemini belirgin yönleriyle ele almakta ve değerlendirmektedir.

"Modernlik ve Modernleşme Kuramlarına Yönelik Eleştiriler" başlıklı çalışmada Solmaz (2011), modernleşme kuramı üzerinden din ve toplum arasındaki ilişkileri modernleşmenin sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler açısından ele almaktadır.

1950'li yıllarda Daniel Lerner, Orta Doğu ülkelerinin modernleşme sürecini incelerken Ankara'nın Balgat Köyü'de bu çalışma içindedir. Lerner çalışmasında, modern ve geleneksel olanı köy bakkalı ve köy muhtarı üzerinden tipleştirmekte ve köyün kısa dönemde geçirdiği değişimi başarılı bir modernleşme örneği olarak sunmaktadır. Sezen'in (2014) "Balgat: Modernleşme Kuramının "Örnek" Köyünden Postmodern Karmaşaya" başlıklı çalışmasında Balgat'ın 1950'lerden günümüze kadar geçirdiği dönüşüm, Balgat köylüleriyle yapılan görüşmeler ve gözlemler aracılığı ile değerlendirilmektedir.

Ekolojik modernleşme, ekonomik ve politik sistemi çevresel problemlere duyarlı olmaya teşvik etmektedir. Kurucu'nun (2016) "Yenilenebilir Enerji Örneği Üzerinden Ekolojik Modernleşme Kuramı Tartışması" başlıklı çalışması, yenilenebilir enerji üretimlerinin artmasının çevresel bozulma getirmeyeceği, tam tersine fosil yakıt kullanımlarını ve karbon emisyonlarını azaltacağından dolayı küresel ısınma olmak üzere birçok yerel ve küresel çevresel soruna da çözüm olacağını vurgular. Bununda

yenilenebilir enerji uygulamalarının ekolojik modernizm teorisinin uygulanmasıyla gerçekleşebileceğine değinmektedir.

Aşkın'ın (2017) "Sosyoloji, Doğu Toplumları ve Modernleşme İdeolojisinin Kuramsal Kökleri Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı çalışmasında klasik sosyolog olan Karl Marx ve Max Weber'in Doğu toplumları hakkındaki doğrudan ve dolaylı olarak ifade ettikleri düşüncelerini modernleşme ideolojinin evrimsel özelliği ile analiz edilmektedir.

Batı Avrupa ve dünya için aydınlanma ile başlayan yeni dönemin öncesi geleneksele, devamı ise moderne aittir. Şallı'nın (2017) "Modernlik, Gelenek ve Din İlişkisi: Bir Modernleşme Kuramı Eleştirisi" başlıklı çalışmasında Modernleşme Kuramının 'gelenek-modernlik' şeklindeki zıt kutuplu yaklaşımına eleştiri niteliğindedir.

"Günümüz Türk Animasyon Sineması'na Modernleşme Kuramları Ekseninde Bir Bakış" başlıklı çalışmada Çetin Erus ve Alıcı (2017), modernleşme kuramlarının gelenek ve modern ikilemi açısından RGG Ayas filmi örneğinde incelenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat'tan sonra Avrupa hukuk sistemine ve siyasal yaşamına doğru bir geçiş yapmıştır. 1826- 1877 yılları arasında gerçekleştirilen "modernize edilmiş" reformlar, daha sivil bir bürokrasi aracılığıyla uygulanmıştır. Kantar'ın (2019) "Modernleşme Kuramı ve Osmanlı İdari Yapısında Modernleşme Süreci Hakkında Bazı Tespitler" başlıklı çalışmasında Osmanlı modernleşme süreçleri uluslararası ilişkiler bağlamında incelenmiştir.

"Kemalist Modernleşmenin Modernleşme Kuramı Açısından Önemi" başlıklı çalışmada Saylan ve Özdikmenli Çelikoğlu (2021), modernleşme kuramının Türkiye'ye verdiği önem ve diğer Batılı olmayan örneklerinden farklı olarak Kemalist modernleşmenin nasıl değerlendirildiğini irdelemektedir.

Modernleşmenin kavramsal ve kuramsal çerçevesi bağlamında modern, modernleşme, modernite, modernleşmenin tarihsel süreci, Modernleşme Kuramı ve

Modernleşme Kuramı ile ilgili yapılan akademik çalışmaları ele aldıktan sonra Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde yaşanan modernleşme sürecine geçilebilir.

1.2 OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E MODERNLEŞME SÜRECİ

1500'lü yıllardan itibaren Osmanlı İmparatorluğunun, Balkanlardaki varlığı ve Avrupa'ya kadar uzanması devletler sistemi içinde bir denge unsuru oluşturur (İnalcık, 1998, s. 11-12). Bu denge aynı zamanda en güçlü döneminde Osmanlının kendine güveninden kaynaklanan içe kapanma sürecine girmesine neden olur (Berkes, 1975).

İçe kapanan Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş sürecinin tamamlanası bazı tarihsel adımların atılması ile sağlanır. Bu tarihsel adımlarda üç dönemde ele alınır. Bunlardan ilki 1839-1879 yıllarını kapsayan dönemdir. Bu dönem 3 Kasım 1839 tarihinde ilan edilen Tanzimat Fermanı ile başlatılır. İlk dönemin bitişi ikinci dönemin başlangıcını 1876 yılındaki Kanun-ı Esasi belirler. Osmanlı açısından kırılma noktası olan Kanun-i Esasi'yi takip eden süreçte padişah II. Abdülhamit 23 Temmuz 1908 tarihinde Mebusan Meclisi seçimlerini ilan eder ve ülke yeniden meşrutiyete yönetimine geçer. Üçüncü dönem orduda başlayan modernizasyondan ulus devlete evrilen sürecin yaşandığı yıllar 1914 ile başlar. 28 – 29 Ekim 1923 tarihinde mecliste "*Yaşasın Cumhuriyet*" alkışlarıyla son bulur. Bu tarihsel adımların atılmasının nedeni hem modernleşmek hem batılılaşmak hem de modern devlet yapısını oluşturabilmekti.

Modern devlet demek; belli bir toprak parçası üzerindeki toplumsal bir seferberliktir. Karl W. Deutsch (1957) bunu Political Communinity and the Nort Atlantic Area adlı kitabında ayrıntılı bir şekilde açıklar. Bu da modernleşme öncesi bir arada olan sosyal yapıların farklılaştıktan sonra yeni araçlarla bir araya gelmesi ve ortak olarak hareket etmesini sağlar. Bunun sağlanmasının da iki yolu bulunmaktadır. Birinci yol, modernleşme ile ulaşım ve iletişimin gelişmesidir. Ulaşım ve iletişimin gelişmesiyle birlikte toplumda bütünleşme ve seferberlikten söz edilebilir. Ancak 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun ekonomisi halkın toplumsal seferberliğini geliştirecek yönde değildi. Çünkü Batı tipi iletişim olarak görülen kitap, gazete ve telgraflar genellikle yönetici sınıfına aitti. Toplumun diğer sınıflarına ulaşması ise uzun bir süreç içinde gerçekleşti. İkinci yol ise, iletişim kanallarının gelişmesidir.

Kültürler ve gelenekler arasında paylaşımların artması ancak iletişim kanallarının gelişmesiyle gerçekleşir (Mardin, 2000, s. 26-27).

1.2.1 İlk Modernleşme Süreci 1839-1876

Modernleşme öncesi bir arada olan sosyal yapılar ancak farklılaştıktan sonra yeni araçlarla bir araya gelebilir. Bu sosyal yapıların bir araya gelebilmesi modernleşme kuramcılarının üzerine devamlı vurgu yaptığı bireysel öznellikten geçmektedir. Osmanlıda bireyin toplumdaki yerinin eşitlikçi ve cemaat hiyerarşisi içinde incelenmesi modernleşme açısından önemli bir nedendir. Bu şekildeki toplumsal yapıların içinde özerklikleri olan öznelerin güçlü yöneticiler ve çıkar gruplarından oluşması da olasıdır (Findley, 2011, s. 67).

Osmanlı döneminde modernleşme ile ilgili ilk hareket Sadrazam Damat İbrahim Paşa döneminde İbrahim Müteferrika'ya matbaanın kurulması için destek vermesidir (Mardin, 2000, s. 156). Matbaaya ve İbrahim Müteferrika'ya nizam açısından bakılabilir. Eski bir Osmanlı terimi olan nizam; dünyanın değişmemesi gereken geleneksel düzen anlamına gelir. İbrahim Müteferrika bu geleneksel düzen anlayışı yerine modern düzen kavramını getiren ilk kişidir (Berkes, 2007, s. 54).

Lale devri ile başlayan modernleşme sürecinin etkileri III. Selim zamanında kısa süreli sonuçlar olarak görülmeye başlar. İlk defa devlet yönetiminde ve çevresinde bulunmayan, diğer bir değişle modern aydınların öncüleri görülür. Modernleşme artık Humbaracı ocağının modernleşmesi olarak görülen askeri yenilenme olmaktan çıkar. Eski olarak adlandırılacak rejimin yerini alacak yeni bir rejimi arama sorununa evrilir (Berkes, 2007, s. 101-134).

Bunun evrilmenin bir adımı 1808 yılında padişahın mutlak otoritesini sınırlamak amacıyla hazırlanan Sened-i İttifak'tır. "İlk amme hukuku kaidesi" sayılabilecek olan Sened-i İttifak gelenekçi olmakla birlikte dönemin düşünce ve yaşam biçimini yansıtır (İnalcık, 1964).

Osmanlıda ilk modernleşme hareketleri II. Mahmud dönemi (1809-39) olan 1830'larda başlamasına rağmen toplum buna hazır değildir (Hobsbawm, 2003, s. 118).

Bu süreç Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar devam eder. 3 Kasım 1839 tarihinde diğer bir deyişle II. Mahmut'un ölümünden beş ay sonra Müslüman olan ve olmayan halkların ileri gelenlerinin önünde Tanzimat Fermanı yayımlanır (Berkes, 2007, s. 213). Tanzimat kelime anlamı olarak düzen kelimesinden türemiş olup, yeniden örgütlenmiş, reform yapılmış kurumlar ve temel düzenlemeler anlamına gelir. Gülhane Hatt-ı Hümayunu, Gülhane Hattı Şerifi ya da Tanzimat Fermanı olarak adlandırılan bu hukuksal belge (Kili, 2000, s. 69) anayasa olmasa da bir tür anayasa şeklinde tanımlanır. Tanzimat Fermanı'nda 18. yüzyıl Amerikan ve Fransız devrimlerinde yer alan hayat, özgürlük ve mülkiyet ilkeleri yer almakla birlikte, gelecekteki reformlar ve 1876 Anayasası'nın zeminini oluşturduğunu da belirtmek gerekir (Davison, 2005, s. 42-43).

Tanzimat, bazen Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan Müslüman halk ile Hıristiyan azınlıklar arasındaki ilişkilerin bir aşaması olarak düşünülmekte bazen de Batı medeniyetine giriş ile bir tutulmaktadır (İnalcık, 2006, s. 13).

1839 Gülhane Hattı-ı Hümayunu'yla başlayan Batılılaşma reformlarının başlangıç dönemi rejimin, toplumun ve devletin tasarlanmasına yöneliktir. Osmanlı geleneğindeki model şu şekilde bir yol izler. İlk önce halk gazete makaleleriyle olumsuz gördükleri durum ve olaylardan şikayet eder. Ardından din adamlarının camii ve Cuma vaazlarında bunları dile getirir. Bunun sonucunda da askerlerin isyan etmesi şeklinde bir model yaşanır. Diğer bir değişle rejimin devirmesi ile son bulan bir modeldir (Mardin, 2000, s. 111-117).

Gülhane Hattı-ı Hümayunu'nda şer'i hükümlerden vazgeçildiğinin belirtilmesi tarihi geleneklere bağlı olan temel ilkenin değiştiğini göstermektedir. Bu da Osmanlıda bir reformun yapıldığını belirtir (Engelhardt, 1999, s. 45).

19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde reorganizasyon ve Batılılaşma çabalarının yaşandığı Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat'tan sonra daha belirleyici bir aşamaya geçilir. Bu da Islahat Fermanı ile olur. 18 Şubat 1856 tarihinde saat üçte Bab-ı Ali'de halka okunan Sultan Abdülmecit'in Hatt-ı Hümayunu'dur. Islahat Ferman'ı şu cümleyle başlayarak ilan edilir:

"Bugün, şu anki durumumuzu imparatorluğumun şanı ve uygar halklar arasında yer aldığı konumla uygun hale getirmek amacıyla çıkarılmış yeni nizamnameleri bir kat daha yenileme ve genişletme isteğiyle…" (Davison, 2005, s. 1-3).

Sultan Abdülmecit imparatorluğun uygar halklar arasında yer alması için yapılması gerekenleri duyurur. Islahat Ferman'ı, yerel yönetimler ve cemaat meclislerinde halkın temsil edilmesi düşüncesini tartışmaya başlayan ilk resmi bilgi özelliğini taşır. 1856 yılında sadrazam, dışişleri bakanı, şeyhülislam ve Avrupa devletlerinin temsilcilerinin katıldığı toplantılar sonucunda yayınlanır. Bununla birlikte Islahat Fermanı'nın, Tanzimat'tan bağımsız düşünülmesi de olanaksızdır (Çavdar, 1999, s. 21).

Tanzimat Fermanı'nın belirsiz bıraktığı sorunlar 17 yıl sonra Islahat Fermanı ile ele alınır. Anayasal nitelik taşımak yerine Islahat Fermanı'nda belirtilen vaatleri gerçekleştirmeye yönelik somut reformlar sıralanır. Bu somut reformlar arasında; bütçe yapılması, banka kurulması, ekonomik kalkınma için Avrupa'dan sermaye ve uzman çağrılması ve karma mahkemelerin kurulması bulunur. Yapılan düzenlemelere bakıldığında Tanzimat Fermanı'nın Müslüman halk için, Islahat Fermanı'nın ise Hıristiyan halk için çıkarıldığı söylenebilir. Tanzimat ve Islahat Fermanlarındaki kanunlaştırmalar modernleşmenin en önemli yanıdır. Din ve gelenekler doğrultusunda kanunlaştırmaların yapılması modernleşmenin özünü oluşturur (Berkes, 2007, s. 216-221).

Modernlik, evrenselliğin toplum ilişkilerinde yer almasını da sağlar. Batı'da medeni toplum olarak adlandırılabilecek toplum yapısının Osmanlı'da yansıması dini örgütlenme ile devletin etkisinde olan bir yapı olarak görülür. Birey bir yandan devletin diğer yandan toplumun geleneklerine göre sosyalleşir. Bu da Tanzimat gençlerinin can sıkıntısı, yüzeyselliği sonucu Batı'yı Paris modası olarak görmesini açıklayan bir durumdur (Mardin, 2000, s. 30-43).

Bu dönemde bireyin devletin ve toplumun geleneklerine göre sosyalleşmesine sağlayan araçlardan biri basın olur. 1857 yılında izinsiz matbaaların artışı sonucunda

Matbaa Nizamnamesi, 1864 yılında ise Matbuat Nizamnamesi yayınlanır. Bu nizamname sansüre yaklaşımı ve basın davaları için özel bir mahkeme kurulması açısından önemlidir. Bununla birlikte yönetici, memur, yabancı hükümdar ve elçilere dokunulmazlık sağladığı gibi gazete çıkarmayı da izne bağlar (Koloğlu, 1992, s. 60).

Osmanlı'nın politik, ekonomik ve kültürel ilerlemesine yönelik çabalar kendini gösterir. Bu ilerlemelerle ilgili Şinasi: "Devlet, ulusun temsilcisi olarak işleri yönetir ve ulusun gönenci için çalışır. Ulus da söz ve yazı yardımıyla kendi esenliği hakkında görüşlerini bildirme hakkına sahiptir" diyerek halkın ülke sorunları hakkında konuşma ve çözüm üretme gerekliliği üzerinde durur. Demokratik anayasal hareketin düşünsel temelini atan Yeni Osmanlılar, parlamento, halka karşı sorumlu yönetim, siyasal özgürlük, salt özgürlük, vatan ve ulus gibi kavramların tartışılmasını ve yayılmasını sağlar (Çavdar, 1999, s. 24-31).

Osmanlı'da siyasal, ekonomik, kültürel temelli bir ulus devlet anlayışının olmaması ekonomiyi de olumsuz etkiler. Bu olumsuz sonuçlar modernleşmenin de başarısız olmasına neden olur. Bütün bu olumsuzluklarla birlikte Tanzimat'ın en büyük başarısı 1862 yılından itibaren kız öğrencilerin ortaöğretimde okumalarına olanak sağlamasıdır (Berkes, 2007, s. 231-246).

Tanzimat dönemi, Türk modernleşmesinin bir göstergesidir. Ama bu gösterge, bütünün bölüm yerine geçtiği bir Batılılaşmadır. Bu dönemdeki modernleşme Batılılaşmayı; piyano çalmak, Fransızca konuşmak, Avrupalı gibi giyinmek ve Avrupalı yaşam tarzlarına öykünmek gibi somut ve görünür simgeler üzerine kurar (Yavuz, 2002, s. 212).

1.2.2 II. Abdülhamit Dönemi Modernleşme Süreci 1876-1908

II. Abdülhamit dönemi, Batılı düşüncelerin ve parlamentoculuğun benimsendiği meşrutiyet için yapılan adımların başlangıcıdır. Padişahın varlığı kabul edilmekle birlikte, halk adına yapılan denetlemeler üzerinde durulmaktadır. Bu yeni düşünceyi, Batılıların meşrutiyetçi akımın öncüleri olarak adlandırdığı Genç Osmanlılar ve daha sonra Jön Türkler olarak adlandırılan grubu ortaya çıkarır (Kili, 2000, s. 69).

Türk modernleşmesinde 1876 yılı önemlidir, farklı bir değişle Osmanlı tarihi açısında bir dönüm noktasıdır (Mardin, 2000, s. 108-109). Bu dönüm noktasının oluşmasına neden olan ise Kanun-ı Esasi'dir. 1876 yılının Ekim-Aralık döneminde ulema, subay, mülkiye memurundan oluşan grup Kanun-ı Esasi'yi hazırlar. Belli taviz ve belirsizlikler içermekle birlikte Kanun-ı Esasi; hukukun üstünlüğü, hakların güvence altına alınması, eşitlik gibi ideallerin yerleşmesini içerir. İmparatorluğun toprak bütünlüğü, padişah ve hanedan, Osmanlı tebaasının hak ve yükümlülükleri, bakanlıklar, memurlar, parlamento, mahkemeler, vilayetler gibi konu başlıkları anayasanın maddelerini oluşturmaktaydı. Anayasayla birlikte, cinsiyet, akrabalık, sosyal statü, din Osmanlıda yaşam şeklini belirleyen etkenlerdi. Yapılan reformlar toplumda köklü değişimlere neden olur. Bu dönüşümü hazırlayan etkenler sadece işgal, isyan, devlet savunması amaçlı modernleşme stratejileri değildi. Aynı zamanda frak giymek, piyano çalmak, fotoğraf makinesi kullanmak, roman ve gazetede okumak bu dönüşümü sağladı. Günlük yaşam pratikleri de modernliğin önemli etkenleri olarak Osmanlıda yerlerini aldı (Findley, 2011, s. 93-117).

Anayasanın Abdülhamit tarafından ilan edilmesinden sonra Meclis-i Mebusan iki dönem toplanır. Birinci Dönem 19 Mart – 28 Haziran 1877, ikinci toplantı ise 13 Aralık 1877- 14 Şubat 1878 tarihleri arasındadır (Çavdar, 1999, s. 40).

1878 yılında parlamentonun toplanamaması, Kanun-i Esasi'nin uygulanamaması ile başlayan baskı döneminde aydınlar örgütlenir. 3 Haziran 1889 tarihinde Abdullah Cevdet, İbrahim Temo, Mehmet Reşit ve Konyalı Hikmet Emin'inde aralarında bulunduğu Askeri Tıbbiyeliler İttihad-ı Osmani Cemiyetini kurar. Düşün kulübü olarak kurulan cemiyet 1894 yılında Paris'te bulunan Ahmet Rıza ile yapılan görüşmeler sonucunda Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alır (Hanioğlu, 1985, s. 173-180). Auguste Comte'un pozitivist ilkesi olan düzen ve ilerleme (intizam ve terakki) Ali Rıza'nın da ilkesidir (Akşin, 2006, s. 37).

Japonların 1905'te Rus Çarlığına karşı kazandığı zaferlerden sonra Asya'yı sarsan ve hem modernleştirici hem de Avrupa karşıtı yönelişleri olan hareketler arasında Jön Türk Devrimi de bulunur (Georgeon, 2006, s. 24). 23 Temmuz 1908 tarihinde Mebusan meclisi seçimleri ilan edilir. Bu da meşrutiyete yeniden geçilmesi

olarak algılanır (Ramsaur, 1982, s. 167). 5 Ağustos 1908 tarihli Tanin gazetesinin dördüncü sayfasındaki haberde bu durumun haberlere yansımasıdır;

"Tanin İdarehanesine,

Osmanlı İttihat ve Terakki cemiyeti mülk ve millete Kanun-u Esasi'yi bahşetmiştir." şeklindedir.

6 Nisan 1909'da Serbesti gazetesi yazarı Hasan Fehmi'nin öldürülmesinin ardından, meşruti yönetim, Batılılaşma ve İttihat ve Terakki'ye yönelik muhalefetin sonucu 13 Nisan 1909'da (31 Mart 1295) 31 Mart Vaka'sı olarak bilinen; Volkan gazetesinin kurucusu ve başyazarı Derviş Vahdet'tin öncülüğünde yapılan bir kalkışma gerçekleşir (Çavdar, 1999, s. 100-113). O dönem kurmay subay olan Mustafa Kemal'inde yer aldığı Hareket Ordusu 24 Nisan'da ayaklanmayı bastırır. 27 Nisan'da Osmanlı padişahı Şeyhülislam fetvası ve halk temsilcilerinin dünyevi yetkisiyle II. Abdülhamit tahttan indirilir (Tanör, 2005, s. 190).

Balkan Savaşları ile Osmanlı Devleti'nin Avrupalı kimliği sonlanır. Anadolu hareketleri Türk milliyetçiliğinin temelini oluşturur (Toprak, 2019, s. 20). Rıza Tevfik'in Talebe Defteri'nde yayımlanan Anadolu[7] (Küçük, 2008, s. 198-200) şiiri de bu konuyu anlatan örneklerdendir.

Osmanlı devleti toprakları içinde yaşayan farklı dinsel ve etnik grupları tek bir millet olarak kabul eden ve birleştiren 1839-1913 yıllarını kapsayan bu döneme Osmanlıcılık denilmektedir. Bu dönem dört aşama halinde gelişir. 1830'dan 1875'e kadar devam eden Bab-ı Ali'nin otoriter merkeziyetçi siyaseti ilk aşamadır. 1868-1878 yılları arasında Yeni Osmanlı muhalefeti ve Meşrutiyetçi pragmatizm ikinci aşamadır.

[7] Şiirin ilk dörtlüğü

Anadolu
Sultan Osman'ın yurdu.
Tuğrul Bey'in konağıdır o eller!
Milletimiz orda doğdu, büyüdü,
Bize ana kucağıdır o eller!

II. Abdülhamit mutlakıyetine karşı Jön Türk muhalefeti üçüncü aşamadır. Son aşama ise II. Meşrutiyet dönemindeki Osmanlı düşüncesidir (Somel, 2002, s. 88).

1.2.3 Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Modernleşme Süreci 1914-1923

Osmanlıda Meşrutiyetçi düşünce, Tanzimat'ın otoriter merkeziyetçi siyasetine tepki olarak ortaya çıkar. Bu durum 1856 ve sonrasında görülen Batılı güçlerin bir dayatması sonucu uygulanan Müslüman Türk aydın tutumu olarak düşünülebilir. 1870'lerin başında Meşrutiyet (Somel, 2002, s. 104), pragmatik önlemler dizgesi olarak algılanan Osmanlıcılık, Yeni Osmanlılar tarafından Meşrutiyetçi çerçevede ve entelektüel düzeyde ele alınır. Osmanlının son dönemlerindeki yeniliklerin modernizasyon kategorisi içinde her şeyin ordudan başlaması bilinen bir olgudur (Belge, 2002, s. 32). Orduda başlayan modernizasyondan ulus devlete evrilen sürecin yaşandığı yıllar 1914 ile başlar.

16 Mayıs 1919 tarihinde İstanbul'dan yola çıkan Bandırma Vapuru 19 Mayıs'ta Samsun'a ulaşır. 28 Mayıs 1919 tarihinde Havza Genelgesi, 22 Haziran'da Amasya Genelgesi, ardından 23 Temmuz'da ulusal mücadelenin temel ilkelerinin atıldığı Erzurum Kongresi ve 11 Eylül'de imzalanan Sivas Kongresi'nde TBMM'nin açılmasına kadar bir yürütme organı gibi çalışacak olan Heyet-i Temsiliye seçilir (Dinçer, 2011).

28 Ocak 1920 tarihinde altı maddelik Misak-ı Milli kararları Osmanlı İmparatorluğu'nun dağıldığını bildirmesinin yanı sıra 8 Ocak 1918 de yayımlanan Wilson Prensiplerine de bir yanıt niteliğindedir (Berkes, 2007, s. 480). 19 Mart 1920 de diğer bir deyişle İstanbul'un işgalinden üç gün sonra son Osmanlı Mebusan Meclisinin dağılmasıyla Mustafa Kemal Heyet-i Temsiliye adına yayınladığı bildiride,

> *"... millet tarafından fevkalade yetkiler taşıyan bir meclisin Ankara'da toplantıya daveti ve dağılmış mebuslardan Ankara'ya gelebileceklerin de bu meclise iştirak ettirilmesi zaruri görülmüştür."* (Atatürk, 2017, s. 318) denilmektedir.

Ulusal Kurtuluş Mücadelesi kazanılarak, yeni ve modern bir devlet kurulması için 23 Nisan 1920 de Türkiye Büyük Millet Meclis'i kurulur. Kılıç Ali anılarında meclisi şu şekilde anlatmaktadır.

> *"Birinci Büyük Millet Meclis, entarisinin üstüne ceketini çekmiş, başına fes giymiş tutucu ve bağnaz insanlardan tutun da Kürt, Çerkez kıyafetlerine bürünmüş milletvekilleri, başları kalpaklı milliyetçiler, doktor, eczacı, kumandan, aydın, hakim, derviş, şeyh, avukat, telgraf memuruna kadar her türden, her meslekten paşa, bey, efendi, ağa, hacı, hoca, bir toplumun her türünden insanını orada bulabilirdiniz. ... Bu Meclis'in tek bir kusuru vardı ki, o da üyelerinin, ülkenin muhtaç bulunduğu sosyal ve siyasi devrimler konusundaki görüş ve düşüncelerinin birbirinden hayli farklı olmasıydı"* (Turgut, 2007, s. 165).

Gücünü halktan alan meclis modern kurumlaşmanın ilk aşamasını 30 Ocak 1921'de Teskilat-ı Esasiye Kanunu ile tamamlar. Mustafa Kemal Nutuk'ta (2017, s. 414-415) "Meclis'in ve milli hükümetin vaziyet ve yetkisini, şekil ve mahiyetini tespit ve ifade eden ilk kanundur." der. Teşkilatı Esasiye'nin 3. Maddesinde "Türkiye Devleti" denilmektedir. Bu da Kanun-i Esasiye'nin maddelerinde görülmeyen bir durumdur.

Bu sırada basın 1921-1922 yılları arasında Anadolu'da yaşanan hareketleri destekleyen ve karşısında olan şeklinde iki gruba ayrılır. Milli Mücadeleyi destekleyen gazeteler arasında İstanbul basını olarak adlandırılan; İleri, Tasvir-i Efkar, Vakit, Akşam, İkdam, Tanin ve Tercüman-ı Hakikat yer alırken. Anadolu'da da Milli Mücadeleyi destekleyen gazeteler arasında Öğüt, Babalık, Açıksöz, İzmir'e Doğru, Albayrak, Varlık, Adana, Yeni Adana, Küçük Mecmua, Doğrusöz, Ahali, İstikbal, Emel, Antep Haberleri ve Hukuk-u Beşer sayılabilir. Birde Milli Mücadelenin karşısında olan gazeteler vardı. Bunlar arasında İstanbul basınından; Peyam-ı Sabah, Alemdar, İstanbul, Aydede bulunmaktaydı. Anadolu'da da Milli Mücadelenin karşısında olan gazeteler arasında Ferda, Selamet, İrşat, Köylü, Islahat, Zafer, Kürsi-i Milliyet, Teemmin, ve Adalet gazeteleri yer almaktaydı (Güz, 1991, s. 9-37).

1 Kasım 1922 de kanunla hilafet ile saltanat birbirlerinden ayrılır. 17 Kasım 1922 tarihli resmi telgraf "Vahdettin Efendi bu gece saraydan ayrılmıştır" cümlesi ile başlar (Atatürk, 2017, s. 496-502). Son sadrazam Tevfik Paşa 27 Kasım 1922 tarihinde Lozan'da yapılacak olan konferansa Mustafa Kemal'e birlikte gitme önerisini dile getirir. Mustafa Kemal'in ise "Barış konferansında Türkiye devleti yalnız ve ancak TBMM Hükümeti tarafından temsil edilir" diye yanıtlaması ile sonlanır (Berkes, 2007, s. 504). 24 Temmuz 1923 de Lozan'da imzalanan antlaşma, 24 Ağustos 1923 tarihinde de Meclis'te onaylanır.

28 – 29 Ekim 1923 gecesinde Meclis'te yapılan görüşmelerde Abdurrahman Şeref Bey;

> *"Hükümet şekillerinin teker teker sayılmasına lüzum yok. Hakimiyet, kayıtsız şartsız milletindir dedikten sonra, kime sorarsanız sorun, bu Cumhuriyet'tir. Doğan çocuğun adıdır"* der (Atatürk, 2017, s. 580-608).

Kanun "*Yaşasın Cumhuriyet*" alkışlarıyla kabul edilir. Ardından yüz elli sekiz milletvekilinin oyuyla Ankara Milletvekili Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanı seçilir. 3 Mart 1924'te seküler devlet yapılanması adına önemli bir adım atılarak Halifelik kaldırılır (Atatürk, 2017, s. 580-608).

Kahraman'da (2002, s. 214-215) entelektüel çevrelerde düşünce akımları arasında en çok tartışılan dönemleri üç zaman dilimine ayırır. İlki 1838-1839 yılları arasındaki dönem, ikincisi 1876-1908 yılları arasındaki dönem ve üçüncüsü ise 1923 yılı ve sonrasını kapsayan dönemdir. Moderniteyle eşanlamlı tutulan bir kavram ve süreç olan modernleşmenin başlangıç dönemi olarak görülen 1838-1839 olayları, daha sonra önemli aşamalarının kaydedildiği 1876-1908 ve yeni bir evreye geçilen 1923 yılı ve sonrasıdır.

1.2.4 1923 Türkiye'sinin Toplumsal Yapısı ve Araçları

Somut, gözlemlenebilir gerçeklerden yola çıkıldığında, doğrudan gözlemler insanların karmaşık bir sosyal ilişkiler ağıyla bağlı olduğunu gösterir. Bunu belirtmek için Radcliffe-Brown (1940, s. 2) toplumsal yapı tanımını kullanır. Herhangi bir

toplumda görülen olayların bireyin dolaysız sonucu değil, birleştikleri toplumsal yapının sonucu olduğunu belirtir.

Sosyolojide toplumsal yapı kavramını ilk defa Herbert Spencer kullanmıştır. Radcliffe-Brown toplumsal yapıyı bireyler arasındaki ilişkilerin tümü olarak görür. Bu tanımı çok geniş kapsamlı bulan Firth, sosyal eylemde geçici ve devamlılık (süreklilik) gösteren unsurlar arasında bir ayrım yapmanın ve yapı fikrini toplumun bütününden ayırmanın olanaklı olmadığını ifade eder (Gökçe, 1996).

Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi'nin sonucunda toplumsal yapı ve toplumsal değişim kavramları tartışılmaya başlanır. Toplumsal yapı; bireyler, gruplar, etnik topluluklar, inanç toplulukları, statü grupları, sınıflar, toplumsal cinsiyetler arasındaki sistematik ilişkiler bütününü kapsar. Toplumsal değişim ise bu ilişkilerde yaşanan dönüşümdür (Alpkaya, 2017, s. 7).

Toplumsal yapının temel unsurları; statü, rol, grup (birincil ve ikincil gruplar), sınıf, kurum ve kültürden oluşmaktadır. Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi'nin sonucunda ortaya çıkan toplumsal yapı ve toplumsal değişim Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları olarak nitelenen 1923-1939 döneminde de görülmektedir. Bu süreç aynı zamanda bir inşa dönemidir (Bora, 1997, s. 53).

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ve I. Dünya Savaşı sonrasındaki durumu Gökçe (1996) beş konu üzerinden değerlendirmektedir. Bunlar: Siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel ve ideolojidir. Siyasal açıdan; dine dayalı anayasal bir monarşiyle yönetilen ülke yabancı denetimi ile ulusçuluk akımından etkilenmiştir. Ekonomik açıdan; kapitalist sistemin gelişmesinin olanak bulmadığı sermaye sınıfının oluşamamasıdır. Kapitülasyonlarla ekonominin kısıtlanması ve Duyun-i Umumiye'nin yönetimi ile kaynakların tükenmesine nedendir. Toplumsal açıdan; toplum padişah, padişahın askeri sınıfı ve ulemalar toplumun yönetici sınıfını oluşturmaktaydı. Ayan, eşraf, tüccar, imalatçı olarak çalışanlar ara sınıfı, büyük kitleleri oluşturan köylü ve işçiler ise alt sınıfı oluşturuyordu. Kültürel anlamda yaşanan dilemma seçkin ve halk arasında idi. Konuşulan dil bunun en önemli göstergesiydi, çünkü iletişimsizlik sınıfların birbirine yabancılaşmasına nedendi.

İdeolojik açıdan; Türk ulusçuluğu, padişah egemenliğini karşısında olma, ulusal bağımsızlık ilkesine bağlılık, emperyalizmin karşısında olma, Batı toplum yapısı olan güven ilkeleri Kemalist ideoloji diğer bir anlatımla Atatürkçülüğü oluşturmaktaydı (Gökçe, 1996).

Bu dönemde Kurtuluş Savaşı ile düşünce ayrılıkları ortaya çıkmaya başlar. Sivas Kongresi'nde en çok tartışılan ve ayrılık yaşanan konu mandadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışından sonra farklı grupların oluşması, Mustafa Kemal'in Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Meclis Grubunu kurmasına neden olur. Amaç devletçi seçkinlerin meclis üzerindeki denetimini sağlamaktır (Kongar, 2006, s. 137-139).

1928 ve 1929 yılları iki krizin aynı anda yaşandığı yıllardır. İlki geleneksel inanç ve fikirlerden kopuşun doğurduğu ve daha çok elit kesimleri etkileyen manevi kriz. Diğeri ise bütün dünyayı etkileyen ekonomik krizdir. Böyle manevi ve ekonomik krizlerin yaşandığı bir dönem olan 23 Temmuz 1930 tarihinde Cumhuriyet Serbest Fırkası, Yalova'da Millet Çiftliği'nde Fethi Okyar tarafından kuruldu (Öz, 2019, s. 63-66).

Milletvekillerinin birbirlerini tanımaya başlaması ile Mecliste fikir ayrılıkları daha da artar. Bunun sonucunda icra vekillerinin oluşum biçimi ve hükümet programı ile başlayan düşünsel ayrılıklar Mecliste gruplaşmaya neden olur (Güneş, 2003, s. 574). Mustafa Kemal'de yeni oluşan bu sınıftan çok, temelde Osmanlı İmparatorluğu'nun asker ve sivil bürokrat gruplarına dayalı, devletçi-seçkincilerin lideriydi. Aydınlanma ve sanayi devrimini yaşamamış bir toplumdan, bu aşamaların sonucu olan endüstrileşmiş bir ulus-devlet oluşturmak istemekte önemli sorun ve zorlukları içinde barındırmaktaydı (Kongar, 2006, s. 122-136).

Geleneksel sistem çöktüğünde siyasi otorite ve seçkinler tarafından yeni bir politik ve sosyal düzen inşa edilir. Yeni düzenin yerleşmesi için sosyal düzenin bağlarının geçmiş hafızadan koparılması için seçkinler tarafından hayali ulusçuluk teşvik edilir ve desteklenir (Benedict , 1993, s. 160).

1.2.5 Cumhuriyet Dönemi ve Cumhuriyet İdeolojisinde Modernleşme

1922 yılında Mustafa Kemal, Türk milletine hitaben: "*Memleket behemehal asri, medeni, müteceddit olacaktır. Bizim için bu hayat davasıdır*" şeklinde söylediği sözleri modernleşmenin Türkiye için ne kadar önemli olduğunun vurgusudur (İnalcık, 1988, s. 985).

Türk modernitesinin temel kurucu öğesi olan Batılılaşma; zihniyet, kurum ve kimlik olarak üç aşamadan oluşmuş bir süreçtir (Kahraman, 2002, s. 125).

Cumhuriyet dönemini Osmanlı'nın son dönem modernleşme hareketlerinden ayıran İslam-Osmanlı temeli yerine ulus devlet yapılanmasıdır (Berkes, 2007, s. 522). Diğer taraftan Osmanlı Devleti'nin resmi İslami dayanaklarını ortadan kaldıran laik reformların amacı, dinle devleti birbirinden ayırmak değil, dini devlet denetimi altına almaktır (Findley, 2011, s. 252). 10 Mayıs 1931 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Üçüncü Büyük Kongresi'nde parti programındaki (1931, s. 30-31) temel ilkeler Cumhuriyetçilik, Laiklik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik ve İnkılapçılık olarak belirtilir. Partinin ambleminde yer alan Altı Ok ile simgelenen bu altı ilke 1937 yılında Türk anayasasında da yer alır. Kemalizm'in devlet ideolojisi okul, basın ve orduda görüş aşılamanın dayanağını oluşturur (Zürcher, 1999, s. 265). Altı ilke arasındaki halkçılık anlayışının özgürlükçü ve bireyci olmaktan çok tepeden inmeci, seçkinci ve kolektivist nitelikte olması, laiklik ve halkçılık ilkeleri arasındaki gerilimin nedenidir (Findley, 2011, s. 258).

Cumhuriyetin kuruluş döneminde Kemalizm ile Milli bir modernizasyon ve dönüşüm sağlandı. Devlet yapısının engel olmadığı bu dönüşümle toplumun düşüncesi, düşünsel disiplinleri ve akademisi oluşturuldu (Belge, 2002, s. 38).

Kurucu ideoloji olarak CHP tarafından belirlenen batılılaşma ideası ve onun toplumsallaştırma olanak ve koşulları, Türk modernleşmesini hazırlayan seçkinci zihniyetin toplumsal taşıyıcısı olan tarihsel blok tarafından biçimlendirilir. Osmanlı yönetiminin taşıyıcı çekirdeği ilmiye, mülkiye, seyfiyenin bir anlamda düşünsel olarak modernleşmiş devamı sayılabilecek olan aydın, bürokrasi, ordudan oluşan tarihsel blok, onun sürdürülmesi için gerekli düzeni de oluşturur. Siyasal ve kültürel elitlerin

bir bütünlük ve örtüşmeyle oluşturduğu modernleşme projesi kurumsal ve kültürel yapıların kurulduğunu göstermektedir (Kahraman, 2002, s. 135-136).

9 Mayıs 1935 tarihinde CHP'nin Dördüncü Büyük Kurultayında (1935, s. 54) izlenecek yola ilişkin "*Yalnız birkaç yıl için değil, istikbale de şamil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu olarak yazılmıştır. Partiye esas olan bütün bu prensipler Kemalizm yoludur*" şeklinde belirtilir.

Atatürk, modernleşmeyi Batı'nın yaşam felsefesi, sembolleri ve değerleriyle birlikte ele alır. Bunun göstergesi de 1925 ve 1927 yıllarındaki sözleridir.

> 1925 yılında *"Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı zihniyetiyle medeni olduğunu isbat ve izhar etmek mecburiyetindedir . . . Aile hayaiiyle, yaşayış tarzıyla medeni olduğunu göstermek mecburiyetindedir" derken. 1927 yılında ise "Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkilapların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asri ve bütün mana ve eşkaliyle medeni bir heyet-i içtimaiye haline isal etmektir. İnkılabımızın umde-i asliyesi budur". "Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak bu, zihniyetimizdeki tebeddüldendir. Artık duramayız. Behemehal ileri gideceğiz"* diyerek değişimi göstermektedir (İnalcık, 1988, s. 988).

Cumhuriyet ideolojisinin temeli Türk milliyetçiliğidir. Atatürk milliyetçiliği ırktan çok kültürel milliyetçiliği öne çıkarmaktadır (Belge, 2002, s. 33).

Modernleşme sürecinde halk kavramı siyasi otorite için hem meşrutiyetin temeli olmuş hem de denetim altında tutulması gereken toplumsal siyasal bir yapı olarak yerini alır (Durna, 2009, s. 39).

Cumhuriyet modernleşmesi söylemi içinde halk dindeki reformlar ile resmi söylemle bütünleştirmeye çalışılır. Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Şemsettin Günaltay ve bazı şeyhülislamlar İslam'la Batı arasında bir sentez oluşturmaya çalışan görüşlerin oluşmasını sağlamışlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında din reformunun devlet

tarafından reforme edilmesi girişiminin yanı sıra dine ait ve dini kaynaklı birçok ritüel, birincil toplumsallık ilişkileri yasaklanır (Mardin, 2001, s. 148).

Modernleşmiş ve modernleşme sürecinde olan toplumlarda geleneksel değerler sisteminin yerini yenilerinin aldığı görülür. Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerdeki modernleşme süreci, diğerlerinden farklıdır. Bu ülkelerde süreç daha çok elitlerin girişimlerinin yoğunluğuyla, elit – kitle ilişkisi çerçevesinde gelişmektedir. Diğer bir anlatımla bir tarafta modernliği benimseyen ve kitlelere benimsetmeye çalışan seçkinler grubu varken, diğer tarafta geleneksel değerleri benimsemiş kitleler bulunmaktadır (Yılmaz, 1995, s. 24).

Eisenstadt'a göre (1984, s. 8-9) Kemalist devrim diğer modern devrimlerin sonuçlarından farklıydı. En belirgin özelliği, siyasi meşruiyetin temellerinde ve siyasi topluluğun sembollerindeki değişim ile kolektifin sınırlarının yeniden tanımlanmasıydı. Temel ideolojik parametresi laik ulusal olanı geliştirmeye yönelikti. Bu dönüşüm ile bürokratik ve entelektüel olarak tanımlanabilecek ikincil seçkinlerle dini ve siyasi eski yönetici sınıfın yer değiştirmesi amaçtı. Bu değişim, egemen sınıfın değişimi ile, merkez-çevre ilişkilerinin moderniteye doğru ideolojik olarak yeniden yapılandırılmasıyla bağlantılıydı.

Modernleşme, din, dil ve kültür bağlarıyla birleşmiş homojen bir devleti gerektiriyordu. Atatürk'ün modernleşme vizyonunda yer alan iki temel unsur birbiriyle bağlantılıydı. İlki, yöneten ve yönetilen arasında duvarların olmadığı demokratik bir sistemdi. Bunun için mutlakiyetçi Osmanlı devlet yönetimi şeklini içeren siyasi değişimin olması zorunluluğu vardı. Bu değişimdeki amaç bireyleri ekonomik, bilimsel ve kültürel alanlarda geliştirmekti. Diğer bir değişle Batı tipi olarak tanımlanabilecek sosyal, kültürel ve ekonomik değer sisteminin getirilmesi sağlanmalıydı. Modernleşmenin ikinci temel unsuru ise politik ve politik olmayan unsurların eşzamanlı varlığıydı (Oktay, 1984, s. 49-51).

1.2.6 Modernleşme İdeolojisi Olarak Kemalizm ve Cumhuriyetin Kuruluş Sürecinde Yapılan Reformlar ve Devrimler

"*Hayatta en hakiki mürşid ilimdir*" sözü Atatürk'ün pozitivist düşünceye olan yaklaşımını yansıtan bir cümledir. Bu düşünce ve bu cümle aynı zamanda Cumhuriyet dönemindeki reformların çerçevesini de belirler (Belge, 2012, s. 723).

> Mustafa Kemal Nutuk'ta *" .... her araçtan yalnız ve ancak bir tek temel görüşe dayanarak yararlanırız. O görüş şudur: Türk Milletini medeni dünyada, layık olduğu konuma yükseltmek, Türkiye Cumhuriyeti'ni sarsılmaz temelleri üzerinde her gün daha çok güçlendirmek..."* (Atatürk, 2017, s. 639-640) der.

Kurucu ilke olan devleti korumak ve güçlendirmek görevi, Kemalizm'in iki temel ögesi ile gerçekleştirilir. Bunlar milliyetçilik ve modernleşmedir (İnsel, 2002, s. 17).

3 Mart 1924 tarihinde Hilafetin kaldırılması ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesinin ardından öğrenim birliği kabul edilerek okulların hepsi Maarif Vekaleti'ne bağlanır. Eğitimde yapılan reform gibi yargıda da 8 Nisan 1924 tarihinde dinsel mahkemeler kaldırılarak, yargı organlarında birlik sağlanır (Koçak, 2000, s. 152).

1924-1934 yılları arasında yapılan reformları daha iyi anlamak açısından yasal düzenlemelere kronolojik olarak değinmek gerekirse;

Tablo 3: 1924-1934 Yılları Arasında Yapılan Yasal Düzenlemelerin Tarih ve Karar Numaraları

TARİH	1924-1934 YILLARI ARASINDA YAPILAN YASAL DÜZENLEMELER	KARAR NO
3 Mart 1924	Şeriye ve Evkaf vekaletinin kaldırılmasına ait kanun Diyanet İşleri Başkanlığının kurulması	429
3 Mart 1924	Tevhid-i Tedrisat Kanunu	430
3 Mart 1924	Hilafetin kaldırılması	431

26 Şubat 1925	Hıyanet-i Vataniye Kanunu	556
28 Kasım 1925	Şapka Kanunu	671
13 Aralık 1925	Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, din görevlilerinin kıyafetlerine ve memurların şapka giymelerine ilişkin kararın alınması	677
26 Aralık 1925	Uluslararası saat ve takvimin kabul edilmesi	697
17 Şubat 1926	Medeni Kanun	743
1 Mart 1926	Türk Ceza Kanunu	765
22 Nisan 1926	Borçlar Kanunu	818
29 Mayıs 1926	Türk Ticaret Kanunu	865
28 Mayıs 1928	Türk Vatandaşlığı Kanunu	1312
24 Mayıs 1928	Uluslararası rakamların kabul edilmesi	1288
18 Haziran 1927	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu	1086
10 Nisan 1928	1924 anayasasında yer alan ve devletin resmi dininin İslam olduğu hükmünün yasa ile kaldırılması	1222
1 Kasım 1928	Yeni harflerin kabulü	1353
9 Nisan 1929	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu	1412
24 Nisan 1929	İcra ve İflas Kanunu	1424
15 Mayıs 1929	Deniz Ticaret Kanunu	1440
3 Nisan 1930	Türk kadınına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı	
26 Ekim 1933	Türk kadınına muhtar ve köy ihtiyar heyeti seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı	
5 Aralık 1934	Türk kadınına milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı	
8 Şubat 1935	Milletvekili seçimlerinde kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkını kullandı 18 kadın milletvekili seçildi	
26 Şubat 1931	Ölçüler kanunu ile uluslararası ağırlık ve uzunluk ölçülerinin kabulü	
21 Haziran 1934	Soyadı kanunu	2525
27 Mayıs 1935	Ulusal bayram ve tatil günlerinin yasa ile belirlenmesi	2739

26 Kasım 1934	Efendi, bey, paşa gibi lakap ve unvanların kaldırılması	2590

Cumhuriyet'in ilanından sonraki on yıl toplumsal ve kültürel reformlar ve değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu reformlar ve değişimler toplumun değer ve gelenekleri açısından da değişimi gerektirir. Bunlar arasında toplumu en çok etkileyenlerin Halifeliğin kaldırılması, tarikat, tekke ve türbelerin kapatılması, şapka giyilmesi, ve Latin harflerinin kullanıldığı yeni alfabenin kabulü olduğu söylenebilir (Çavdar, 1999, s. 303).

Smith, (1988, s. 3) ulusun modern açıklamaların yanı sıra enstrümantalist bir ruh olduğundan bahseder. Bunların hepsinin ortak bir arka plan içinde, tek bir motifin varyantı olduğunu varsayar. Motifi; modern ulusun miti, arka planı ise modernleşme paradigması oluşturur.

Modern milliyetçiliğin kökenlerinin, yalnızca Batı'daki gibi gerçek uluslara dönüştürebilen aristokrat ethnie'nin başarılı bürokratikleşmesinde yattığı düşünülür. Batı'da bölgesel merkezileşme ve konsolidasyon, büyüyen kültürel standardizasyonla beraber hareket eder. Smith (1986, s. 109-216) bunun sağlanması için devletin bölünmezliği, vatandaşlarının kültürel tekdüzeliği ve homojen olmaları gerektiğini belirtir. Ulusları, ethnie'den ayıran şey bir anlamda Batılı özellikler ve niteliklerdir.

Milliyetçilik devletin oluşturduğu politik kültür değildir. Devlet kurma farklı bir anlatımla siyasal toplum inşa etme bağlamında üretilen kurucu mitler ile ulus inşası sırasında aydınlar tarafından üretilen mitlerle karıştırılmamalıdır. Mustafa Kemal, Türk ulusunu kavramsallaştırırken amacı ötekisiz jeopolitik bir toplum oluşturmaktı (Öğün, 1997, s. 224).

Bir ulus inşa edilirken kurucu mitler ve modernleşme bir aradadır. Bu bir aradalığın oluşmasındaki önemli etkenlerden biri de eğitim özelinde okuryazarlıktır. Bununla ilgili adımlar süreç içinde yer aldı. Günlük yaşam pratikleri içinde fotoğraf makinesi kullanmak, roman ve gazetede okumak modernliğin önemli etkenleri oldu. Bu etkenleri sağlayan koşullar eğitim ve okuryazarlıkla oluştu. 1829 yılında Askeri Tıbbiye-Mızıka-i Hümayun Mektebi-Harbiye-Rüştiye'nin açılması, 1827 yılında bir

grup öğrencinin Avrupa'ya eğitim için gönderilmesi, 1862 yılında kız öğrencilerin ortaöğretimde okumalarına olanak sağlanması, 1878 yılında yapılan eğitim reformları ile öğrenci sayısının ve okul sayısının artması, hukuk, maliye, güzel sanatlar, ticaret, polis, gümrük, veterinerlik okullarının açılması, 1900 yılında ilk modern üniversite olan Darülfünun'un açılması önemli dönüm noktalarını oluşturdu. Bu dönüm noktalarını oluşturan tarihler ile okuryazarlık bir ulusun inşasının temel birleştirici gücü oldu.

1.2.7 Okuryazarlık

Zamanımızın gerçekliği konuşmanın mekanikleşmesinin getirdiği kolektif bir rüya ya da kabus ise… [8]
tüm aklımızı bir rüya dünyasında kullanma sanatını öğrenmeliyiz (McLuhan, 1962, s. 247).

Okuryazarlık tarih boyunca farklı kültürlerde insanları birbirinden ayıran bir özellik olmuştur. Okuryazar insanların okuryazar olmayanlara göre daha zeki, daha modern ve daha ahlaklı olduklarına dair genel bir kanı vardır. Ülkeler açısından bakıldığında da yine aynı şekilde okuryazarlık oranı yüksek olan ülkelerin daha gelişmiş, daha modern, daha ahlaklı olduğu düşünülmektedir. Gee, (2008) "dil bizi insan yapansa, okuryazarlık ise bizi uygar yapandır" der. Okuryazarlık mantıksal, analitik, eleştirel ve rasyonel düşünmeye, dilin genel ve soyut kullanımına, şüpheci ve sorgulayıcı tutumlara, efsane ve tarih arasında bir ayrımını sağlar. Zaman ve mekan, modern hükümetler, siyasi demokrasi ve daha fazla sosyal eşitlik, daha düşük suç oranı, daha iyi vatandaşlar, ekonomik kalkınma, zenginlik ve üretkenlik, siyasi istikrar, kentleşme ve daha düşük doğum oranı gibi okuryazarlık da toplumun ana mitlerindendir (Gee , 2008, s. 50).

[8] McLuhan burada James Joyce'un (2016) Finnegans Uyanması adlı kitabına atıfta bulunmaktadır. Joyce, Ulysses adlı kitabından sonra tüm edebiyat kalıplarının ve bilinen edebiyatın ötesine geçerek Finnegans Uyanması'nı 1922-1939 yılları arasında on yedi yılda yazar. James Joyce hayranı bir okuru "Sayın Joyce, farkındayım ki büyük bir eserle karşı karşıyayım ama anlamıyorum. Ne yapmalıyım? diye sorar. Joyce'un yanıtı "O zaman dinle ve hisset" olur. McLuhan'da buna atıf yapmaktadır. Finnegans Uyanması kitabı, bu çalışmanın incelendiği dönemde yazıldığı için esere ayrı bir önem verilmiştir.

Okuryazarlık; yazının toplum üyelerinin çoğunluğu tarafından özerk bir iletişim biçimi olarak kullanılması olarak tanımlanabilir. Okuryazar olarak nitelendirilebilecek toplum yapısı ilk kez M.Ö. 5. ve 6. yüzyıllarda Yunanistan ve İyonya'nın şehir devletlerinde görülür. 6. yüzyıldan itibaren Yunanistan ve İyonya'nın kamusal yaşamındaki okuryazarlığı giderek daha fazla ön plana çıkar. Atina'da halkın okuyabileceği ilk kanunlar M.Ö. 593-594'te Solon tarafından oluşturuldu. M.Ö. 5. yüzyılda okuma ve yazmayı öğreten okul sistemi ve kitap okuyan bir toplum vardı. M.Ö. 5. yüzyılın sonlarında oluşturulan Yunan alfabesinin son biçimi M.Ö. 403'te Archon Eucleides'in emriyle Atina'nın resmi kayıtlarında kullanılmak üzere kabul edildi (Goody & Source, 1963, s. 317-319).

Yazı sistemleri, politik ve dini baskılarla, çoğunlukla modernleşmenin sadece yazıya dayandığı varsayılır. Bununla birlikte Çince ve Japonca gibi diller değişimin dışında kaldılar. Yazıyı değiştirme eylemi, dilin değiştirilmesi gibi duygusal ve kültürel önem taşır. Yeni yazı öğrenmenin fazladan bazı güçlükleri olabilir, fakat hem sosyal örgütlenme hem de bilişsel kapasite düzeyindeki kazanımlar yazılı dilden gelmektedir (Goody , 2013, s. 85). Alfabe, bir dilin sözlü şekli ile yazılı biçimi arasındaki bir köprüdür ve iyi kullanılan herhangi bir köprü gibi iki tarafı bağlantı halinde tutar (Kress, 2003, s. 26).

Elyazması kültüründe ve ilk basılı kitaplar döneminde okuma, bir kişinin geniş bir topluluğa yüksek sesle okuduğu toplumsal bir etkinlikti. Modern topluma damgasını vuran matbaa sayesinde el yazması kitaplardan çok daha ufak ve taşınabilir kitaplar basıldığı için, okur kitabıyla baş başa bir köşeye çekilip, sessiz okuma alışkanlığı kazanacağı ortam ortaya çıktı. Modern bilinç, insanın varoluşuna ilişkin kavranılan modern psikolojiyle ve anlatının çok boyutlu kişileriyle temsil edilir. Ortaya çıkan insanlık değerleri yazı ve matbaayla işlenir (Ong, 2014, s. 155-182).

Bakhtin ve Platon gibi Freire de okuryazarlığın insanları yalnızca etraflarındaki toplumsal gerçekliği aktif olarak sorgulayan kişiler haline getirip güçlendirdiğine inanır:

"Dünyayı okumak her zaman sözcüğü okumaktan önce gelir ve sözcüğü okumak sürekli olarak dünyayı okumayı gerektirir. . . Bir sözcüğü okumanın yalnızca dünyayı okumaktan ibaret olmadığı, belirli bir biçimde yazmanın veya yeniden yazmanın, diğer bir ifadeyle onu bilinçli, pratik çalışma yoluyla dönüştürmenin ardından geldiği söyleyebilir. Bu dinamik hareket okuryazarlık sürecinin merkezinde yer almaktadır" (Freire Paulo & Macedo, 1998, s. 79).

Okuryazarlık; büyük farklılık gösteren alanlardaki mesajlara ulaşabilme, bu mesajları çözümleme, değerlendirme ve bunları iletebilme becerisidir (Hobbs R. , 1998). Dil biliniyorsa, yazının kodu çözülebilir ve herhangi bir yazının gerektirdiği çıkarımlar eğer gerekli arka plan bilgileri varsa, doğru yorum yapılabilir (Gee , 2008, s. 42).

Okuryazarlık, metinleri ve sanat eserlerini okuma, yorumlama, üretme ve kişinin kültürüne ve toplumuna tam olarak katılması için entelektüel araç ve kapasiteleri kazanma becerisidir. Diğer bir değişle kapasitesi kazanmayı içerir. Okuryazarlık, sosyal olarak inşa edilmiş iletişim ve temsil biçimlerini etkili bir şekilde öğrenme ve kullanma ile ilgili yetkinliklerin kazanılmasıdır. Okuryazarlık, eğitim ve kültür alanlarındaki çeşitli kurumsal söylem ve uygulamalarda sosyal olarak inşa edilir. Okuryazarlığın geliştirilmesi, kurallar ve sözleşmeler tarafından yönetilen bağlamlardaki uygulamalarda yetkinlik kazanmayı içerir. Okuryazarlık, sosyal ve kültürel değişime ve hegemonik kurumları kontrol eden seçkinlerin çıkarlarına ve yeni teknolojilerin ortaya çıkmasına yanıt olarak gelişir ve değişir (Kellner & Share, 2007).

Ulusal bir dile ve fonetik kod çözmeye odaklanan geleneksel okuryazarlık düşüncesi, iletişim sistemlerinin çoğaldığı ve dilsel ve kültürel çeşitliliğin arttığı bir ortamda artık yeterli gelmez (The New London Group, 1996).

McLuhan (1962, s. 30), "en sıradan algılarımız ve eylem alışkanlıklarımız sonuçlar üretir" derken, bireylerin bu etkinin bilincinde olmaları durumunda kullanabilecekleri gücü vurgular. Bu da bireyin kitle iletişim araçlarına katılımını güçlendirir.

Okuryazarlık özelinde medya okuryazarlığı 20. yüzyılda medya ortamlarında yaygınlaşmaya başlayan popüler kültür ürünlerinin gelişmesi karşısında yüksek kültürü desteklemek, öğrencilere yüksek ve popüler kültür ayrımını aktarmak amacıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Hobbs, Rogow ve Jenkins medya okuryazarlığını medya mesajlarına "erişme, analiz etme, değerlendirme ve iletme" yeteneği olarak görürler (Hobbs, 1998, s. 16).

1920'de İngiltere'de başlatılan Medya Okuryazarlığı Eğitimi Seferberliği daha sonra Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da uygulanır (Öncel Taşkıran, 2007, s. 7). 1950 yılına[9] gelindiğinde ise radyo ve televizyon gibi kitlesel iletişim araçlarının gündelik yaşam ve eğitim ortamlarına entegre olması amaçlanır. İletişim araçlarının etkisinin artması ile birlikte medya okuryazarlığı kavramı gündeme gelir ve özellikle eğitim müfredatlarında yer almasına ilişkin görüşler ağırlık kazanır (Lin, Li, Deng, & Lee, 2013, s. 161).

Medya okuryazarlığının temel aldığı noktalar şu şekildedir: Medya metinleri inşa edilir; belirli amaçlar için belirli sözleşmeleri kullanır; medya izleyicileri, bu metinleri okumalarına getirdikleri belirli yorumlama becerilerine ve bakış açılarına bağlı olarak metinlerden bir dereceye kadar etkilenir. NAMLE'nin (2007) Temel İlkeleri'nde ifade edildiği gibi, medya okuryazarlığı hareketi yalnızca medya metinlerini (medya sanatları eğitimi gibi) veya medya etkilerini (korumacı yaklaşım gibi) vurgulamaz. Daha çok, hedef kitlenin medya ile etkileşimlerini ve yorumlarını vurgular. Bu bilincin eğitimle geliştirildiği sonucu ortaya çıkar.

Len Masterman'ın (1985) Teaching the Media adlı kitabı ile birlikte birçok eğitimci, medya eğitimini belirli bir bilgi veya beceriler dizisini içine alan bir kavramsal anlayış çerçevesi içinde ele alır.

[9] Bu çalışmanın zaman aralığı her ne kadar 1928-1938 yılları olsa da, okuryazarlıkla ilgili gelişimin anlatılmasının konuya katkı vereceği düşüncesiyle UNESCO'nun bakışına değinilmek istenmiştir. 1960 yılında UNESCO okuryazarlığı "kendinin ve içinde yaşadığı toplumun gelişmesine katkıda bulunabilecek derecede okuma, yazma ve hesap yapma becerilerine sahip, grup ve topluluk içindeki görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli bilgi ve becerileri kazanmış kişi" şeklinde tanımlamıştır (UNESCO, 2016).

Hobbs (1998) medya okuryazarlığına yönelik ilgiyi belirtir. Ama bununla birlikte kavramı açıklamaya ve anlamaya yönelik girişimlerin aynı zamanda problemli ve istikrarsız yönüne de belirtir. Bu bağlamda The Seven Great Debates in the Media Literacy Movement adlı çalışmasında Hobbs medya okur yazarlığı ile ilgili bu yedi sorunun yanıtını tartışır: Medya okuryazarlığı eğitimi, çocukları ve gençleri medyanın olumsuz etkilerinden korumayı amaçlamalı mı? Medya üretimi, medya okuryazarlığı eğitiminin temel bir özelliği olmalı mı? Medya okuryazarlığı popüler kültür metinlerine odaklanmalı mı? Medya okuryazarlığının daha açık bir siyasi ve ideolojik gündemi olmalı mı? Medya okuryazarlığı okul temelli K-12 eğitim ortamlarına odaklanmalı mı? Medya okuryazarlığı uzmanlık gerektiren bir konu olarak mı öğretilmeli yoksa mevcut konular bağlamında mı bütünleştirilmelidir? Medya okuryazarlığı girişimleri medya kuruluşları tarafından finansal olarak desteklenmeli mi?

1992 yılında düzenlenen Uluslararası Medya Okuryazarlığı Liderlik Konferansı'nda formal öğrenme sürecinde, öğretilen kavramların somutlaştırılması için deneyimsel, demokratik ve süreç odaklı bir yaklaşımdan hareketle eleştirel düşünme ve sorgulamaya dayalı, günlük yaşamdaki sorunlara dokunan disiplinler arası ve müfredatlar arası bir bakış açısı getirir (Aufderheide, 1993).

Livingstone, Van Couvering ve Thumim (2005, s. 3) medyanın, bilginin ve iletişimin toplumdaki önemine vurgu yaparlar[10]. Toplumda bu öneme yapılan vurgunun artması medya okuryazarlığının üç temel amacını ortaya çıkardığını belirtirler. İlki, demokrasi, katılım ve aktif vatandaşlıktır. İkincisi, bilgi ekonomisi, rekabet gücü ve seçimdir. Sonuncusu ise yaşam boyu öğrenme, kültürel ifade ve kişisel doyumdur.

[10] Bu çalışmaların yapıldığı dönemde ülkemizde de 2003 yılında Ankara'da İletişim Şurası yapılır. İletişim Şurası'nda; basın, radyo ve televizyon yayıncılığı ile internet gibi temel iletişim konularının demokratik, bilimsel bir platformda tartışılması gerekliliği gündeme gelir. Sonrasında, RTÜK ve MEB iş birliği ile "Medya Okuryazarlığı Projesi" 2006-2007 eğitim-öğretim yılında uygulanır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren de medya okuryazarlığı dersi tüm Türkiye'deki ilköğretim okullarında 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlanır (RTÜK, 2009).

Okuryazar olmak birinin kendisine bağımsız bir yurttaş olarak demokratik değerleri olan bir dijital kimlik oluşturmasıdır (Area & Pessoa, 2012, s. 17).

Medya okuryazarlığı, medyayı da kapsayacak şekilde okuryazarlık kavramını genişletme hareketidir. İnsanların güçlü görüntülerden, kelimelerden ve seslerden oluşan bir kültürde anlamları anlamalarına, üretmelerine ve anlaşmalarına yardımcı olur (Aufderheide, 1993).

1.2.8 Basın ve Modernleşme

Modernite, insanlığı bazı açılardan bize dönüştürdüğü, bazı açılardan bizim olarak tanımlayacağımız ortamın olduğu ama diğerinin bulunmadığı, problemler ve fırsatlarla yüz yüze olduğumuz bir durumu üretir (Giddens, 2010, s. 44).

Modernitenin en belirgin özelliği, akla mutlak güven konusundaki yaygın şüpheciliğidir. Bunun yanı sıra, bilim ve teknolojinin de ikiyüzlü olduğu unutulmamalıdır. Farklı bir anlatımla bilim ve teknoloji, insanlığın yararına olanaklar sunduğu kadar yeni risk ve tehlike parametrelerini de yaratır (Giddens, 2010, s. 45).

Basın ve modernleşme arasındaki bağ lokomotifle tren vagonları arasındaki ilişkiler gibidir. Diğer bir değişle basının toplumsal gelişmelerde ve modernleşme hareketlerinde itici güç olma rolünün önemi burada ortaya çıkmaktadır (Gündüz, 2018, s. 31). Hedef kitle toplumsal gelişmelere basında yer alan haberler ile ulaşır ve bilgilenir. Haber ile simgelenen bilgi birikimi olmaksızın, modernlik kurumlarının küresel genişlemesi olanaklı değildir (Giddens, 1994, s. 73).

Boadu'ya (1981, s. 197-198) göre kitle iletişim araçlarına maruz kalma hedef kitlede de bazı becerilerin gelişmesine neden olur. Okuryazarlık ve empati bu becerilerdendir. Modern rol modelleri sağlamanın ve modern yönelimleri yol göstermenin yanı sıra, kitle iletişim araçlarının modern bir toplumda başarı için hedef kitlede ihtiyaç duyulan becerileri geliştirdiği düşünülür. En belirgin beceri olan okuryazarlık, ilk yıllarda okulda etkili bir şekilde öğretilse bile, gelişmekte olan bir ülkede kullanılmama durumunda genellikle kaybedilen yön olur. Yine okuryazar için kitle iletişim araçlarına sahip olmak, okuryazarlık becerisini korumaya teşvik eder;

aynı şekilde, nüfusta daha fazla okuryazar olması, yazılı medyanın büyümesini de teşvik eder.

Hedef kitlenin kitle iletişim araçlarına maruz kalması ile geliştirdiği bir diğer beceri ise empatidir. Lerner, (1968, s. 49-51) Ortadoğu kültürlerinin geleneksel toplumlardan modern toplumlara geçişine ilişkin sosyolojik çalışmasında, kitle iletişim araçlarının modernleşme sürecinde kritik bir rol oynadığını gösteren teorik bir çerçeve önerir. Bu teorik çerçevenin altyapısını, Lerner'in psikolojik bir mekanizmayı, diğer bir deyişle empatiyi, "yeni hareket eden kişilerin değişen bir dünyada verimli bir şekilde çalışmasını sağlayan içsel mekanizma" olarak kavramsallaştırması oluşturur. Bu teorik çerçevede olan empati şu şekilde detaylandırılır. Fiziksel deneyim ulaşım yoluyla artar, iletişim araçlarının deneyimi ise yayılmasıyla artar. Kitle iletişim araçları, algıyı (gördüklerimizi) basitleştirirken tepkiyi (yaptıklarımızı) büyük ölçüde karmaşıklaştırır. Diğer bir değişle bu karmaşıklık alt düzeyde de olsa manipülasyonun büyük öğreticisi olur. Batılı insan, moderniteyi ifade eden empatik becerilerle disipline edilir. Böyle becerileri olan Batılı insan kamu işlerine katılma yeteneğini bu şekilde geliştirir. Kitlelere yeni ve farklı durumları gösteren kitle iletişim araçları seçim yapabilecekleri bir dizi fikirle tanıştırıp kamu işlerine katılma yeteneklerini kolaylaştırır.

Lerner'in (1968) Modernleşme Kuramını temellendirdiği savları tekrar hatırlatmak gerekirse. Sosyolojik olarak toplum birbiriyle ilişkili roller sistemidir. Artan iş bölümüyle birlikte bu roller sistemi daha karmaşık hale gelir. Birey bu yapıya katılmak için beceriler geliştirmek durumunda kalır. Geleneksel toplumda birey, tanıdığı insanlarla ve bildiği durumlarla ilişki kurarken, modern toplumda bu tamamen farklıdır. Artık birey modern toplumda tanımadığı insanlarla ve bilmediği durumlarda yaşamaktadır.

Geleneksel toplumdan modern topluma geçen bireyin toplumsal yapıda yaşamını değiştiren icatlar vardı. Matbaa bunlardan biridir. İlk modern devletin ve ilk modern kurumlarının ortaya çıkışı üzerinde matbaanın önemli etkisi vardı (Giddens, 2010, s. 41-53). Avrupa'daki geç Orta Çağ ve erken modern kapitalist ekonominin bir parçası olan matbaa. 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra iktidarların yeni kurumları

olur. Matbaalar zaman içinde hem ulus-devletlerin siyasal kurumlarıyla, hem de dinsel kurumlarla gerilimli ilişkileri olan yeni sembolik iktidar kurumları haline gelir (Thompson, 2008, s. 86-87).

Bu yeni sembolik iktidarın kurumları arasında gazetecilik ve basın yer alır. Osmanlı'da 1860'tan sonra kurulan gazetecilik, yönetimin izin verdiği oranda yayın hayatında olur (Güz, 2000, s. 42). Diğer bir değişle yeni sembolik iktidarın kurumları ile gerçek iktidar karşı karşıya gelir. Basının Osmanlı'da Batılı anlamda bir gazetecilik işlevi görmemesi ve devletten bağımsız ortaya çıkması 1860'tan sonrasına dayanır. 1860-1876 dönemi içinde basın yeniliği ve gelişmeyi ifade eder. Toplumda oluşan düşünceler basın aracılığıyla şekillenerek yapıcı bir unsur haline gelir (Gündüz, 2018, s. 43).

İlk yayın hayatına başlamasından itibaren Ceride-i Havadis, "Dış Haberler" disiplin başlığı altında hedef kitlesine Yeni Dünya, Hindistan, modern seyahat yöntemleri, paleontoloji ve sigorta konuları hakkında zengin ansiklopedik bilgi verir. Ayrıca gazetede de Batılı parlamenter yönetime ait makaleler ve Fransa'da hükümet harcamalarının parlamento tarafından onaylanması gibi haberler yer alır. Bu haberler bir tarafıyla yeni çıkacak olan Tasvir-i Efkar'ın müjdecisi olur (Mardin, 1996, s. 287).

Tercüman-ı Ahval, Şinasi'nin yazdığı siyasi makaleleri ile gerçek bir gazete kimliğine bürünüp, fikir gazeteciliği açısından önemli adımlar atar. Tercüman-ı Ahval'den ayrılan Şinasi bir yıl sonra Tasvir-i Efkar'ı çıkarır. Fikir gazeteciliğini daha da ileri götüren Şinasi, milliyet ve meşrutiyet kelimelerini cesaretle kullanır. Gazetenin amacı halka kendi yararını düşünmeyi öğretmekti. Gazetede bilimin gelişmesi adına yapılan haberler ile eğitim sorunlarının ele alan haberlere daha fazla yer verilir. Abdülaziz döneminde çıkarılan Tasvir-i Efkar, kamuoyunun önemi, düşünce özgürlüğü gibi konuları ele alır, halkı bilgilendirici özellikleri olan başyazılar yayınlar (İnuğur, 1992, s. 194).

1867 yılında aynı çizgide olan Tasvir-i Efkar'la Muhbir gazetelerinde Mustafa Fazıl Paşa'nın Padişah Abdülaziz'e yazdığı mektup yayınlanır. Ali Suavi, Muhbir'deki "Hürriyet" başlıklı yazısında yönetimi ve eşitsizlikleri eleştirir. 9 Mart 1867 tarihli

yazısında Ziya Bey devlet adamlarının icraatlarından sorumlu olması gerektiğini yazar. Aynı yazıda Ziya Bey, hükümetin milletçe seçilmiş bir meclisi tarafından denetlenmesi gerektiğini ve böylece bir çok sorunun ortadan kalkacağını belirtir ve bu yazıdan sonra Muhbir gazetesi kapatılır. Yaklaşık beş ay sonra Muhbir 31 Ağustos 1867 tarihinde Yeni Osmanlılar adına Ali Suavi tarafından Londra'da yayınlanmaya başlar. 3 Kasım 1868'e kadar gazetede millet adına yapılan borçlandırılmalar, eğitim ve öğretim konuları yer alır (Koloğlu, 1992, s. 35-36).

10 -11 Kasım 1923 tarihlerinde Tanin gazetesinde Lütfi Fikri ve Hüseyin Cahit tarafından Halifeliği savunan yazılar yayınlanır. Bunun sonucu olarak 23 Aralık 1923 tarihli gazetelerde Hüseyin Cahit, Ahmet Cevdet ve Velid Ebuzziya'nın tutuklandığı haberi çıkar (İnuğur, 1992).

Mustafa Kemal İzmit'te basınla yaptığı ilk toplantının ardından, 4 Şubat 1924 tarihinde İzmir'deki ikinci toplantıda gazetecilere şöyle bir konuşma yapar:

> *"Arkadaşlar, Türk Basını, milletin gerçek seda ve iradesinin kendini belirtmesi şekli olarak, Cumhuriyetin çevresinde çelikten bir kale vücuda getirmelidir, bir fikir kalesi, bir zihniyet kalesi... Basın mensuplarından bunu istemek, Cumhuriyetin hakkıdır. Bütün milletin samimi bir birlik ve dayanışma içinde bulunması bir zarurettir. Umumun selamet ve saadeti bundadır. Mücadele bitmemiştir. Gerçekleri milletin kulağına ve vicdanına gereği gibi ulaştırmakta basının görevi çok, çok önemlidir."* (Yalman, 1997, s. 919-920).

Bu toplantıda bulunan Ahmet Emin Yalman'a (1997, s. 921) göre "Atatürk'le İstanbul basını arasında sıkı ve devamlı bir işbirliği kurulsaydı, memleketin kaderi bambaşka bir şekil alacak, basın hür münakaşa havası içinde vazifesine devam imkanı bulacak, memleket çok partili hayata uygun şartlar içinde girebilecekti" (Gürkan, 1998, s. 38-39).

Gazetecilik ve basın alanında bu gelişmeler yaşanırken 3 Mart 1924 tarihinde Hilafetin kaldırılması Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilir ve 6 Mart 1924 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girer.

Madde 1-*Halife görevinden alınmıştır. Halifelik, hükümet ve Cumhuriyet'in anlam ve kavramı içinde esasen mevcut bulunduğundan hilafet makamı kaldırılmıştır* (Karar Nu: 431, Sayı: 63, 1924).

20 Nisan 1924 tarihinde çıkarılan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 77. maddesi şu şekildedir: *"Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir"* (Anayasa, 1924). Kanun maddesi bu şekilde olmasına rağmen 13 Şubat 1925 tarihinde gerçekleşen Şeyh Sait ayaklanmasının ardından 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükun Kanunu çıkartılır.

"İrticaa ve isyana ve memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükununu ve emniyet ve asayişini ihlale bais bilumum teşkilat ve tahrika ve teşvikat ve teşebbüsat ve neşriyatı Hükümet ve Reisicumhurun tasdikiyle, re'sen ve idareten men'e menzundur. İşbu efal erbabını Hükümet İstiklal mahkemesine tevdi edebilir" (Karar Nu:578, Sayı: 87, 1925).

6 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükun Kanunun ilk uygulaması olarak İstanbul'da yayımlanan Tevhid-i Efkar, İstiklal, Son Telgraf, Aydınlık, Orak Çekiç ve Sebilürreşat gazeteleri kapatılır (Tuncay, 2005, s. 149).

Takrir-i Sükun Kanunu'nun ardından 5 Temmuz 1931 tarihinde Meclis'e Matbuat Kanunu teklif edilir. Kanun, 25 Temmuz 1931'de Meclis'te kabul edilerek yürürlüğe girer (Kabacalı, 1999, s. 152-153). Matbuat Kanununun birinci maddesi matbunun tanımının yapılması ile başlar:

"Matbuat hürriyeti ve matbu eserler neşri bu kanımda yazılı hükümlere bağlıdır. Bu kanunun hükümleri gerek matbaa gerek başka türlü mihaniki ve kimyevî vasıtalarla veya el ile çoğaltılarak neşredilen yazı, resim, güfteli güftesiz musiki eserleri ve gramofon pilâkları gibi eserlere şamildir. Bu kanunda bu gibi eserlere matbua denilir" (Karar Nu: 1881, Sayı: 1867, 1931).

Takrir-i Sükun Kanunu'nu Matbuat Kanunu takip eder. Bununla birlikte gazetecilik, basın ve matbaa ile ilgili yeni kanun ve görev tanımları yürürlüğe girmeye devam eder. 26 Mayıs 1934 tarihinde kabul edilen 2444 sayılı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilatına ve Vazifelerine Dair Kanunun birinci maddesinde Matbuat Umum Müdürlüğünün görevleri şu şekilde belirtilir:

> *Gerek memleket dahilinde ve gerek haricindeki siyasî, iktisadî, içtimaî ve harsî hareketler bakımından yerli ve yabancı neşriyatı takip etmek;*
>
> *Millî matbuatın inkılâp prensiplerine, Devlet siyasetine ve millet ihtiyaçlarına uygun olmasını temin eylemek; Memleketimiz içinde milliyet ve demokrasi esaslarına mugayir fikir cereyanlarının yapılmasına mâni olmak için tedbirler almak, bu gibi cereyanlar ile neşriyat vasıtasıle mücadele etmek* (Karar Nu: 2444, Sayı: 2713, 1934).

Mustafa Kemal'in görüşlerini yansıtan Minber gazetesinin 1 Kasım 1934 tarihli sayısında yeni kanun ve görev tanımlarıyla ilgi yazılanlar "*Bir devletin küçülmüş bile olsa herhâlde bir siyasi mevcudiyet ve millî birlik muhafaza ederek böyle bir badireden kurtulabilmiş olması en büyük siyasi başarı sayılmalıdır*." şeklindedir (Kaya, 2007, s. 167).

Birinci bölümde modernleşmenin kavramsal ve kuramsal çerçevesi bağlamında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e modernleşme süreci ele alındı. Çalışmanın ikinci bölümünde çocuk, çocukluk modernleşme açısından ele alınacak, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e geçişte yaşanan modernleşme sürecindeki çocuğun izleri çocuk dergileri ile takip edilecektir.

BÖLÜM 2
ÇOÇUK, ÇOCUKLUK VE MODERNLEŞME

2.1 ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMI

"Masumiyettir çocuk ve
unutuş, yeni bir başlangıç, bir oyun,
kendi kendine dönen bir çarktır,
bir ilk hareket, kutlu bir Evet deyiştir"
(Nietzsche, 2016, s. 21) .

Çocukluk tanımı gereği, çocuklar ve yetişkinler arasındaki ontolojik ve epistemolojik ayrımın analitik bir kategorisini temsil eder. Çocuk ve çocukluk üzerine yapılan araştırmalar, çocukların kendi kültürlerine ilişkin öznel deneyimler ile yetişkinlerin çocuklukta yaptıkları nesnel yapılar arasındaki sosyo-kültürel ilişkideki mantıksal eksikliğin epistemolojik bir boşluğunu ortaya koymaktadır (Lillehammer, 2010, s. 11-12).

Çocukluk, yaşam zincirinin doğal ve değişmez bir halkasıdır. Farklı toplumlarda ve farklı tarih dönemlerinde, hatta aynı toplumun farklı kesimlerinde bile çocukluğa değişik anlamlar yüklenir. Diğer bir anlatımla çocukluk toplumsal bir kavramdır ve bütün toplumsal kavramlar gibi belirlenmelidir. Biyolojik alandaki çalışmaları Piaget, Bruner ve Chomsky yapar. Sosyolojik epistemolojik alandaki çalışmaları ise toplum, sınıf kategorilerinde olduğu gibi Durkheim ve Parsons yapar (Tan, 1989, s. 71-72).

Çocuk mu çocukluk mu hangisinin daha doğru bir adlandırma olacağı tartışılsa da üyeleri sürekli değişen ve tarihsel olarak asla yok olmayan çocukluğun, çocuktan farklı olduğu konusunda uzlaşılır (Matthews, 2007, s. 323). Elkind (1999, s. 35) çocuk ve çocukluk arasındaki farkı şu şekilde belirtir. Çocuk bir armağan, çocukluk ise bir imgedir. Elkind'e göre bu çocukluk imgesi insanlar tarafından yaratılır.

4. yüzyıldan başlayarak Antikçağ döneminde çocukluk söze dökülmemesi gereken bir bilgi, bekçilik edilmesi gereken bir sessizliktir (Agamben, 2010, s. 73). Bu

dönemde çocukluğun hiç tanınmadığı, çocukluk hakkındaki yanlış düşüncelerde ne kadar ileriye gidilse de o ölçüde yanılgıya düşüldüğü görülür (Rousseau, 2017, s. 2).

2.1.1 Çocukluğun Tarihsel Süreci

Çocuk ve çocukluk diğer bir anlatımla bekçilik edilmesi gereken sessizliği daha iyi anlamak için tarihsel sürece bakmak gerekir. Dante, insanın yetmiş yıllık ömrünü üçe ayırmaktadır. Birincisi büyüme dönemi (adolescenza) olan; ergenlikten, yirmi beş yaşına kadar olan dönem. İkincisi olgunluk dönemi (gioventute) olan; yirmi beş yaştan kırk beş yaşa kadar olan ve en yüksek noktası otuz beş yaş olan dönem. Sonuncusu ise düşüş dönemi (senettute); kırk beşten yetmişe kadar olan dönemi kapsar (Burrow, 1988, s. 7). Bununla birlikte Dante, insanın yetmiş yıllık ömrünü çocuk ve çocukluğa değinmeden ergenlikle başlatır.

Antik dünyada çocukların hayatı son derece zor ve belirsizdi. Modern tıbbın bilgi ve teknolojilerinin yokluğundan, çok sayıda çocuk ya ölü doğmuş ya da doğumdan kısa süre sonra ölmüştür. Çocuklar ilk yıllarını atlatmış olsalar bile, onları bekleyen tehlikeler bulunmaktaydı. Bu dönemde çok sayıda çocuk on yaşına kadar hayatta kalmayı başaramamıştı (Bogucki, 2008, s. 187). Antik Yunan'da doğum ve din ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır. Doğumdan sonraki beşinci günde eve getirilen yeni doğan bebeğin evin tanrılarının koruması altına alındığına inanılırdı (Garlan, 2009, s. 89).

Antik dünyanın diğer toplumlarında olduğu gibi Roma toplumunda da çocukluk ayrıntılı olarak tartışılmaz. Arkaik ve klasik Roma toplumunun hukuki, tarihi, edebi metinlerinde çocuğun hukuki durumu, bakımı, eğitimi, evlat edinilmesi, terk edilmesi, istismarı hakkında çok az bilgi yer alır (İpek, 2017, s. 296-298).

Antik Mısır dönemindeki çocukluk hakkındaki bilgiler mezarlık, heykel ve metinlerden elde edilir. Antik Mısır'da da yüksek bebek ölüm oranı vardır. Döneme ait bilgiler çocukların yüzde 20'sinin ilk yıl içinde, yüzde 30'unun ise altıncı yaşına gelmeden öldüğüne yöneliktir (Diamond Reed, 2008, s. 189).

Çocukluk, bütün dünyada olduğu gibi eski Avrupalı çocuklar içinde zor ve tehlikeliydi. Soğuk, açlık ve hastalık sürekli var olan tehditlerdendi. Çocukların ya bir ebeveyni (savaşta sırasında ölen baba, doğum sırasında hayatını kaybeden anne) ya da her ikisi de hastalıktan hayatını kaybetmekteydi. Çocuğun, akraba gibi bir yakını almadığı sürece kaderi belirsizdi. Zor zamanlar ve yiyecek kaynaklarının az olması nedeniyle, çocuğun bebeklik döneminden sonra bile terk edilme olasılığı hep vardı. Peri masallarının kökleri de, bu zorlu süreç sırasında anne ya da babanın çocuklarını ormana bırakması anlatısına dayanır. Diğer bir anlatımla peri masalları; ormanda tek başına kaderleriyle baş başa kalan çocukların öyküleridir (Hackney Blackwell, 2008, s. 194).

Avrupa'da Orta Çağ döneminde doğrudan çocuk ve çocuklukla ilgili metinlere rastlanılmaz. Tarihi metinlerde ve vesikalarda yer alan konular ise daha çok "erkek ve yetişkinler" hakkında yazılan savaş ve zaferlerle ilgilidir (Heywood, 2003, s. 24).

Philippe Ariès'in (1962, s. 33) "Orta Çağda sanat, yaklaşık 12. yüzyıla kadar ya çocukluğu bilmiyordu ya da tasvir etmeye çalışmıyordu. İkinci olasılığın yeteneksizlik veya yetersizlikten kaynaklandığına inanmak zor; Orta Çağ dünyasında çocukluğa yer olmaması daha olası görünüyor" ifadesi çocukluk kavramına farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Ariès (1962, s. 125) dönemin çocukluğunu şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Orta Çağ toplumunda çocukluk fikri yoktu; bu çocukların ihmal edildiğini, terk edildiğini veya hor görüldüğünü ima etmek değildir. Çocukluk fikri, çocuklara duyulan sevgiyle karıştırılmamalıdır: Çocukluğun kendine özgü doğasına, çocuğu yetişkinden, hatta genç yetişkinden bile ayıran özel doğaya ilişkin bir farkındalığa karşılık gelir. Orta Çağ toplumunda bu farkındalık yoktu"* (Archard, 2004, s. 19-20).

"*Orta Çağ toplumunda çocukluk fikri yoktu*" söylemi çocukluk kavramı üzerine yeni bir tartışma başlatır. Orta Çağ ve erken dönem modern tarihçilerin ilgilendikleri konu bu tür bir kavramın var olup olmadığına yöneliktir. Diğer bir anlatımla, 17. yüzyıldan önce çocukların farklı olduğunun kabul edilip edilmediği ile ilgilidir. 19. ve

20. yüzyılların modern tarihçilerinin ilgilendikleri konu ise, Birinci Dünya Savaşı'na kadar, rekabet halindeki ve çoğu zaman sınıf temelli algıların sürekli dönüşümü ile ilgilidir. Bu sınıf temelli algılara ek olarak çocukluk kavramının yeniden inşasına yönelik dramatik ve tartışmalı ortama yöneliktir (Hendrick, 1992, s. 1).

Çocukların yetişkin hayatına katılımını sağlayan süreç; 1830'larda çocuk işçiliği mevzuatının yürürlüğe girmesi, 1850'lerde çocuk suçluluğunun yeniden kavramsallaştırılması, 1870'lerde zorunlu eğitimin başlatılması, 1880'lerde kızların rıza yaşının yükseltilmesi, 1890'larda çocukların çalışma yaşamına katılması ve 1890'lardan itibaren çocuk hayatının çeşitli yönlerine sağlık görevlilerinin ve psiko-sağlık görevlilerinin ilgilenmesi şeklindedir. Burada genel bir tez geliştirilmemesine rağmen, çocukluğun iki yönü vurgulanır. Bunlardan birincisi 1880-1914 yılları arasında; işçi sınıfı çocukluğunun yeniden oluşturulmasıdır. İkincisi ise 1870- 1930 yılları arasında; çocukların kutsallaştırılması, ekonomik ve duygusal değerlerinde önemli bir dönüşüm yaratılmasıdır. Diğer bir anlatımla çocukların maaşlı olmaktan çıkıp, okul öğrencisi olmalarıdır (Hendrick, 1992, s. 1). Orta Çağ'da tıbbi bilgisizlik ve kötü sağlık koşulları nedeniyle doğum ve bebek ölümü oranları yüksek olduğundan altı yaşından küçükler ailenin üyesi kabul edilmemekteydi. Çocuklar beş ile yedi yaşına kadar diğer bir deyişle yetişkin dünyasına girinceye kadar bebektiler. Tanımlanan bir çocukluk kavramının olmadığı bu dönemde görünüşte küçük yetişkinler gibi görünen çocuklar, yetişkinlere özgü giysiler, yüz ifadeleri ve beden oranlarıyla görülür (Gander & Gardiner, 2004, s. 26-27). Çocukların minyatür yetişkinler olarak görülmesinin nedeni çocukluk duygusunun eksik olmasındandır (Onur, 2005, s. 26).

Postman (1995, s. 8) çocukluk kavramının Rönesans ile ortaya çıktığını, bilim, ulus devlet, dinsel özgürlüklerle birlikte 16. yüzyılda çocukluğun şekillendiğini belirtir. Çocukluk kavramı bütün toplumlarda her zaman var olmuş; çocukluk anlayışları ise çocukları yetişkinlerden ayıran yollar olarak farklı olarak görülmüştür (Onur, 2005, s. 27-28).

Aydınlanma döneminde çocuğun doğduğu zamanki zihni, Locke'un sözleriyle, "bir tabula rasa", diğer bir anlatımla boş bir sayfadır. Çocuğa gerçekten de yaşamı

sürdürmesine yardımcı olacak bazı temel beceriler bahşedilmiştir; ancak hayati derecede gerekli olan bu beceriler kademeli olarak oluşmaktadır (Brill, 1921, s. 16).

Tabula rasa, batı söylemlerinin geniş tarihi içinde (Derrida, 1978) yazıyı insan zihni için yanlış bir analoji olarak konumlandırır. Bu insanın temel bilişsel veya ahlaki doğasının açıklamasını kolaylaştırırken, daha önce çok az dikkat çeken bir konu olarak kavramsallaştırılmaktadır (Duschinsky R. , 2012, s. 509-510)

Locke'nin Tabula Rasa'sı, Comenius'un "*her çocuk ayrıdır*" görüşü, Rousseau'nun çocuk eğitimi hakkındaki görüşleri, Rousseau'dan etkilenen Pestalozzi, Froebel, Dewey'in "*küçük, aklı ermez, güçsüz, bilgisiz, saf, deneyimsiz yaratık*" düşüncesi daha sonra çocuğun "*doğuştan masum, iyi, tanrısal, ilahi*" şekline dönüşmesi takip eder (Alabaş, 2019, s. 24). Düşüncelerin ve kurumların toplumsal değişimle birlikte değişmesi gerektiğini savunan Dewey, çocukların gelişimi için kurumsal bir ortam sağlamada okulların önemini savunur. Eğitimin sosyal değişimin bir kaldıracı olarak görür ve öğretmenlerin belirli gelişim ideallerinin deneyimlerle desteklendiği tasarlanmış bir ortam sağlamak için çaba göstermeleri gerektiğini savunur. Çocuklar okula belirli ilgi alanları veya merakları ile gelirler. Bu eğilimler, öğretmenlerin çocukları sosyal olarak istenen belirli amaçlara yönlendirmeleri için başlangıç noktasıdır ve büyüme deneyimlerle gerçekleşir. Dewey, (2022, s. 225) sınıflardaki sosyal deneyimleri dönüştürmenin çocuklara zihinsel alışkanlıklar oluşturarak büyümeye yönlendireceğini düşünür. Bu büyüme ile sınıf, keyfi otorite veya duygulardan arındırılmış demokratik yönetişim ve soruşturma koşullarının, demokrasi ve bilimin daha geniş toplumda gelişmesini sağlamak için var olabileceği ve olması gereken bir yer haline geleceğini savunur. Dewey'e göre eğitim, büyüme ve deneyim birbirleriyle eş anlamlı hal alır. Bilgi ve siyaset bir arada olduğunda, tıpkı sınıftaki bilimin eylemde demokrasiye dönüşmesi gibi, okullar hem bireysel gelişimin hem de toplumsal ilerlemenin öznesi olur (Cahan, 2004, s. 154).

Çocukluğun keşfi diğer bir anlatımla inşası, modernitenin bir ürünü olmakla birlikte, var olan paradigmadaki değişimin ve sürekliliğin izlerini taşımaktadır. Bireyselleşme sürecinin bir ürünü olarak değerlendirilebilecek modern çocukluk

paradigması da doğal düzenin bir gereği olarak çocuğun özne olarak yetişkinlerden ayrı tutulması ile ilgilidir (Öztan, 2019, s. 3).

Modern toplumlarda çocukluk yaşamın belirgin bir aşamasıdır. Bu nedenle çocuklar, bebekler ya da yürümeye yeni başlayanlardan ayrı olarak değerlendirilir. Çocukluk, bebeklik ile ergenlik dönemi arasında yer alır. Eski kültürlerde ise çocukların, uzun bir bebeklik döneminden sonra doğrudan topluluk içindeki çalışma rollerine göre belirlenmekteydi (Giddens, 2012, s. 215).

Cunningham (1998), "Histories of Childhood" adlı çalışmasında; çocuklukla ilgili tarihsel araştırmaların Batı'daki çağdaş kaygıların tarihsel köklerini anlamaya yönelik olduğunu belirtir. Çocukların içinde bulunduğu durum dünyada ortak özellikler gösterir. Bu ortak durum çok çalışmak ve yoksulluktan dolayı ölmektir. Çocuklukla ilgili yapılan tarih alanındaki çalışmalarda iki yaklaşım benimsenir. İlki, geçmiş hakkında sorulması gereken en ilginç ve cevaplanabilir soru çocukların yaşadığı hayatlarla ilgili değildir. Daha çok çocukluğu çevreleyen düşüncenin ve çocukluğun farklı kültürlerde masumiyeti, umudu, naifliği, yetersizliği veya kötülüğü temsil ettiği şeklidir. Diğer bir anlatımla geçmiş zamanlar için bir nostaljiyi somutlaştırmasıdır. Bu ilk yaklaşımın üzerinde durduğu nokta, çocuklukla ilgili düşüncelerin kültürel inşası ile ilgilidir. İkinci yaklaşım ise, biyolojik olarak çocukların nasıl geliştiğine yöneliktir. Bu iki yaklaşımı anlamak açısından biraz daha detaylandırmak gerekir. Yetişkinlerin çocuklarla ilişkisi yaklaşımında aranan yanıt; çocuklarla nasıl ilişki kurulduğu, yetişkinlerin bu ilişkiyi nasıl belirlediği ve geçmişte bu ilişkiye yönelik kanıtların olup olmadığıdır. Bu yaklaşımda, çocukluk tarihi ile annelik tarihi birleşir. İki yaklaşımda da başlangıç noktası yoksul çocukların durumudur. Birincisinde, aile içindeki ve diğer ailelerle ilgili akrabalık kalıpları ve rolleri yer alırken. İkincisinde ise ailelerin ekonomik refahlarını en üst düzeye çıkarmaya çalıştıkları yollar üzerinde durulur. Çocuklar bazen aile stratejisi çalışmalarında marjinalleştirilir, buradaki vurgu yetişkin karar verme ve yetişkin dünyasının normları üzerinedir. Aile stratejisi yaklaşımı, tarihçiler açısından zaman ve kültür genelinde çocukların rolündeki farklılıkları değerlendirmesini ve bunu sadece seçkinler düzeyinde değil, toplum düzeyinde yapmasını sağlama potansiyeline

sahiptir. Yaklaşım farklılıkları kullanılan kaynaklara yansır. Çocukluk kavramlarıyla ve çocukların günlük yaşamlarıyla ilgilenenler, tavsiye literatüründen, günlüklerden ve otobiyografilerden, çocukların görsel imgelerinden, maddi kültürden ve çeşitli yazılı materyallerden yararlanırlar. Aile stratejisi yaklaşımında, tercih edilen kaynaklar doğası gereği nicelikseldir ve yaklaşım genellikle resmi bir insan ve aile davranışı modelini içerir (Cunningham, 1998, s. 1195-1196).

Çocukluğun modernleşmesi, çocuk ve yetişkin farklılaşması yanında yetişkinliğin biçimlenmesine de yön veren sosyal, kültürel ve politik bir harekettir (Şirin, 2016a, s. 16). Matbaanın toplumsal hayatta yerini alması yeni bir iletişim ortamını başlatması yeni bir yetişkinlik ve çocukluğun oluşmasını sağlar. Diğer bir anlatımla toplumsal hayat basılı yayınları okuyabilen yetişkinler ve bu yayınları okuyamayan çocuklardan oluşur (Postman, 1995, s. 31).

Matbaanın icadı, okullaşma, sanayi toplumu ve ailenin etkin olması ile çocuk modernleşmesi aynı süreçte yer alır. Çocuk modernleşmesi, çocuk ile yetişkinin farklılaşmasıyla birlikte yetişkinliğe de yön veren sosyal, kültürel ve politik bir durumdur. Geleneksel çocukluğun üzerine konuşulması ve tartışılması çocuk modernleşmesiyle başlar (Şirin, 2022, s. 23-24). Sözlü kültürden yazılı kültüre geçilmesi, çocukluğun tanımlanmasını değiştirdiği gibi yeni çocukluğun hikayesini de başlatır (Şirin, 1999, s. 53).

Çocukluk sosyolojisinin paradigması aynı zamanda toplumda çocukluğu yeniden inşa etme sürecine dahil olmak ve bu sürece yanıt vermektir. Bu noktada, paradigmanın temel özelliklerini belirtmek gerekirse: Çocukluk sosyal bir yapıdır ve bu yapı sosyal analiz açısından önemlidir; sınıf, cinsiyet veya etnik köken gibi diğer değişkenlerden ayrılamaz. Çocukların sosyal ilişkileri ve kültürleri, yetişkinlerin bakış açılarından ve endişelerinden bağımsız olarak kendi hakları açısından çalışmaya değerdir. Çocuklar, kendi sosyal hayatlarının ve içinde yaşadıkları toplumların inşasında ve belirlenmesinde aktif olarak görülür (Prout & James, 2005, s. 7-8).

Bu süreç içinde modernitenin kentleşme ve sanayileşmeyle olan ilişkisi, çocuk olgusunda da değişimi başlatır (Ayhan, 2023, s. 16). Çocukluk ve yetişkinlik

kavramları, burjuva çocuğun keşfinden ancak yaklaşık bir asır sonra, çeşitli değişimler geçirir, bu kavram alt-orta ve alt sınıfları da kapsamaktadır (Postman, 1995, s. 62).

19. ve 20. yüzyılda, çocuğun çok yönlü imajı onun kapasitesinin, ihtiyaçlarının ve eğitiminin gerektirdiği müdahale biçimlerinin detaylandırılması, toplumda çocuğun ve çocukluğun çeşitli yönlerine ilişkin artan ve hala devam eden keşiflerini gündeme getirir (Frijhoff, 2012, s. 16).

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin göstergesi ise 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'dir. 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesinin 1. Maddesine göre "18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır" (ÇHS, 2017, s. 3-5).

2.1.2 Batı ve Çocuk Olgusu

Schultz'a (1995, s. 2-5) göre antikçağdan 18. yüzyıla kadar olan süre boyunca, Batı'da çocuklar eksik yetişkinler olarak görüldüler. "*Yetersiz*" ve yetişkinlere bağımlı oldukları düşünüldüğünden, çocukların yaşamları Orta Çağ yazarları tarafından dikkate alınmadı (Heywood, 2003, s. 8).

Sosyal ilişkilerin insan yaşamının ilk yıllarını oluşturulduğuna yönelik ortak bir görüş vardır. Çocukların olgunlaşmamışlığı yaşamın biyolojik bir gerçeğidir. Bu olgunlaşmamışlığın anlaşılma ve anlamlı hale getirilme biçimleri kültürün bir gerçeğidir. Çocukluk hem çocuklar için hem de çocuklar tarafından inşa edilir. Bu deneyimin kalitesini tanımlamaya ve analiz etmeye çalışan araştırmacılar, yıllar geçtikçe, çocukluk çalışmalarına yeni yaklaşımlar geliştirmeye başlar (Prout & James, 2005). Ortaya çıkan bu paradigmanın öncülerinden biri Hardman'dır. 1973 yılında çocukların antropolojisi üzerine yaptığı çalışmalarda kadınların ve çocukların "*sessiz gruplar*" olduğunu belirtir. Diğer bir anlatımla Hardman (2001, s. 501-503), bir toplumu inceleyen bütün araştırmacılar tarafından algılanmayan veya anlaşılması zor gruplar olarak adlandırılacağını savunur. Bu tartışmada, "*sessiz*" sözcüğünün kullanımının uygun olduğu düşünülür. Sosyal bilimlerde çocukluk çağı çalışmalarının tarihi, çocuklara olan ilgisizlikle değil, çocukların sessizliğiyle ilgilidir. Ortaya çıkan

paradigmanın varsayımı, "*çocukları sadece yetişkin öğretiminin içinde yer alan bir konu olarak değil, kendi başlarına çalışılacak insanlar olarak*" değerlendirilir.

Çocuklukla ilgili düşünceler sadece şimdiki çocuklara yönelik davranış biçimini değil, aynı zamanda geçmişin çocuklarına yönelik davranış biçimini ve çocukluk tarihini yazma biçimini de etkiler. Orta Çağ çocukluğunun tarihçiliği için iki paradigma özellikle önemlidir. Birincisine göre Orta Çağ'da çocuk adını hak eden hiçbir şey yoktur. İkincisine göre çocukluk, değişmez yasalarla yönetilen, öncelikle doğal bir fenomendir. Bu nedenle, Orta Çağ'daki çocukluk, günümüzün çocukluğuna çok benziyor olmalıdır. Her şeyden önce Philippe Ariès'in çalışmalarıyla ilişkilendirilen birinci yaklaşım, eğitimli uzman olmayanlar arasında konu hakkında genel bilgi haline gelir. Ignaz Zingerle ile ilişkilendirilen ikincisi ise daha eski bir paradigmadır (Schultz, 1995, s. 2-5).

"*Geçmişe bakarak, bugünü bulabiliriz*" düşüncesi uzun bir geleneğe sahiptir. Bu geleneğe örnek olarak, Ignaz Zingerle'nin (1873) "Das deutsche Kinderspiel im Mittelalter" adlı çalışması verilir. Adından da anlaşılacağı gibi, Alman Orta Çağı çocuklarına adanmış kitapta Zingerle çalışmasına çıngırakla başlar. Çünkü Zingerle'ya göre "*çıngıraklar bugün hala aramızda olduğu gibi kesinlikle atalarımızda da çocuğun ilk oyuncağıydı*". Zingerle, başvurduğu Orta Çağ metinlerinin hiçbirinde çıngırakla ilgili tek bir referans bulamadığını kabul ettiğinde, bu iddiaya olan güven sarsılır. Bununla birlikte, Zingerle edebi metinlerde çıngırağa yönelik herhangi bir gönderme bulamasa da çok az değişiklikle kullanıldığından emindir ve savında ısrarlıdır (Schultz, 1995, s. 2-5). Bunun nedeni çıngırağın edebi metinlerde yer alamayacak derecede sıradan, günlük hayatın içinde olan bir nesne olmasıdır.

Bugün olduğu gibi geçmişte de çıngıraklar çocukların hayatlarında yer aldı ve onları eğlendirdi. Çocukları eğlendiren, neşelendiren oyuncakların dışında pek çok olumsuzlukta vardı. Bugün olmasa da geçmişte çocukların yaşam sürelerini belirleyen yasalarda yapıldı. Eski Yunan ve Roma döneminde çocukların öldürülmesine izin veren bir yasanın olduğu bilinmektedir. Orta Çağ'da yeni doğmuş ve boğulmuş çocukların balıkçıların ağlarına takıldığını anlatan ve bu dönemi referans veren bilgiler tarih sayfalarında yer alır (Korczak, 2019, s. 108)

Çocukluk imgeleri belirli kültürel bağlamlar içinde ve belirli tarihsel anlara yanıt olarak üretildiğinden, zaman içinde içlerindeki değişiklikleri incelemek, somutlaşmış tarihsel çocuğu terk etmek anlamına gelmez (Brown, 2004, s. 449).

2.1.2.1. Aydınlanma Döneminde Çocuk

Aydınlanma geleneğine göre öncü akıl, sistematik ve yöntemsel olarak doğanın evrensel yasalarını tanıyarak doğanın üstesinden gelir. Aydınlanma gelenekten, geçmişten, hurafe ve önyargıları sahiplenerek değil, daha çok dünyayı yeniden inşa eden teori aracılığıyla özgürleştirmeyi varsayar. Aklın imgesinde doğa daha çok geometrik olarak zihin ve doğa arasındaki bir ayrımla ya da ön tanımlarında nesnenin tek özdeşliğine sahip olduğu Kantçı öznenin önceliğiyle anlaşılır (Kennedy, 1988, s. 131-132).

Aydınlanma dönemi, çocukluğun keşfi ve çocuğun doğası hakkındaki tartışmanın yeniden değerlendirmesini sağlar. Çocukluk, yetişkinin mevcut kimliğiyle iç içedir. İçselleştirilmiş benlik, içteki benlik duygusu, geçmişin içselleştirilmiş anısı, kişisel bir tarihin sonucu olarak algılanır (Benzaquén, 2004, s. 36). Aydınlanma döneminde çocukluk, hafıza ve kimlik arasındaki ilişkiye ilişkin çalışmalarda hatırlanan benlik duygusunun modern çocukluğun inşasının felsefi ve duygusal temeli olduğu sonucunu sağlar (Wolff, 1998, s. 381-382).

Kennedy'e göre (1988), tarihin pozitivist evresindeki teolojik ve metafizik dünya görüşlerini geride bırakmış yetişkin bir insan için çocukluğun bir faydası yoktur. Çocuk, pozitivist idealin dışında kalan antik, ilkel, deli ve büyük ölçüde kadınlardan oluşan diğer azınlıklarla aynı grupta yer alır. Çocuğun okulda kurumsallaşması da buradan kaynaklanmaktadır. Sezgisel ve teorik akıl kavramları arasındaki doğayla ilgili gerilim, karşılıklı bir çelişkiyi değil, modern dünya görüşünün tek bir alanındaki kutuplaşmayı yansıtmaktadır.

Gadamer (2006, s. 275-276), aydınlanmaya yönelik eleştirilerini romantik ayna görüntüsü üzerine tanımlamaktadır. Gadamer'ın romantik ayna görüntüsü ile anlatmak istediği: Ayna görüntüyü yansıtır; diğer bir deyişle ayna; yansıttığı şeyi yalnızca kişi ona baktığı ve kendi görüntüsünü veya onda yansıyan herhangi bir şeyi gördüğü sürece

görünür kılar. Gadamer, bir kopyadan (abbild) veya illüstrasyondan (abbildung) değil, bir görüntüden (bild) söz etmenin tesadüf olmadığına değinir. Çünkü ayna görüntüsünde varlığın kendisi görüntüde görünür, böylece kendini ayna görüntüsünde bulur. Diğer bir deyişle bir kopyanın her zaman kastettiği şeyle bağlantılı olarak değerlendirilmesi gerekir. Bir kopya, araç olarak işlev görmesi anlamında kendini siler ve her araç gibi amacına ulaştığında işlevini kaybeder. Bu şekilde kendini silmek için kendi başına var olur. Kopyanın kendini silmesi, kopyanın kendisinin varlığındaki kasıtlı bir unsurdur. Eğer niyette bir değişiklik olursa, örneğin kopya orijinalle karşılaştırılıp benzerlik konusunda hüküm verilirse, diğer bir anlatımla kopya orijinalden ayırt edilirse, o zaman kendi görünümü ön plana çıkar, kullanılmayan ancak incelenen diğer herhangi bir araç gibi. Ancak gerçek işlevi, karşılaştırma ve ayırmanın yansıtıcı etkinliğinde değil, benzerlik yoluyla kopyalanana işaret etmesindedir. Böylece kendi kendini silip süpürmeyle kendini gerçekleştirir (Gadamer, 2006, s. 133-135).

Aydınlanma döneminin rasyonalizmi, pozitif akımın belirleyiciliği ile romantizmden beslenen milliyetçiliğin ulus devletleşme sürecindeki hegemonyasının, çocuk, yetişkin ve aileye yönelik izler bu süreçte oluşur. Modern çocukluk ve yetişkinliği belirleyen gelişmeleri belirtmek gerekirse; sanayileşme ve kapitalizmin genişlemesi, istihdam politikalarındaki köklü değişimler, kentlerde çocuk emeğinin sınır tanımayan sömürüsü, ev içindeki ekonomiye katkısı, okur-yazarlığın gündelik ilişkilerde önem kazanması, okul oranının artması, özellikle ilköğretimin zorunlu hale gelmesidir (Öztan, 2019).

2.1.2.2. Rousseau'da Çocuk

> *"Çocukları yeteneklerini ortaya çıkarmaları ve olmak istedikleri şeyi olmaları için özgür bırakmalıyız. Biz onlara hakim, asker ya da din adamı olmalarını değil yaşamayı öğretebiliriz ve onlar bir meslek sahibi olmadan önce insan olmalılar"* (Rousseau, 2009, s. 13).

Toplumsal tarih, çocukluğun, modern çocukluk olarak tanımlanması düşüncesinin oluşmasını Rousseau'ya atfeder. 1762 yılında Rousseau (2009)

tarafından yazılan Emile'de çocuğun doğuştan gelen iyiliğine olan inanç tanımlanır. Bu inanç çerçevesinde ilk kez Rousseau tarafından sunulan düşünceler dikkate alınır. Bunun sonucunda da artık tüm gençlerin, çocukluk olarak bilinen dönemde eğitim ve kaygısız mutluluk hakları olduğu kabul edilmektedir. Rousseau'nun çocuk hakkındaki anlayışı, kötülüğün nedeni Tanrı'da ya da doğuştan gelen bir insan eğiliminde değil, çocuğun yozlaşmaya maruz kaldığı toplum biçiminden kaynaklandığına yöneliktir. Sosyoloji ve çocukluğun sosyal tarihi üzerine hazırlanan literatürlerde modern çocukluk kavramının Rousseau ile başlatıldığını tekrar belirtmek gerekir (Duschinsky, 2009, s. 1-2).

Yetişkinlerin çocuklara olan duygusal bağımlılığı, ulus-devlet kavramı ile ortaya çıkan yetişkin erkeği endüstriyel kapitalizmin toplumsal ve ekonomik mekanizmasına yer almasının aracıdır. Ebeveynlerin çocuklarının geleceği için çalıştıkları ve çocukların da saf ve dünya tarafından lekelenmeden kalmalarını sağlamak için sürekli gözetime tabi tutuldukları çekirdek ailenin yükselişi de bu dönemdir (Jenks, 1996, s. 71). Batı'da 19. yüzyılın sonlarında bu yatırımlardan olan ders kitaplarında özellikle milliyetçilik konulu metinlerin sayısının arttığı görülür. Bunun nedeni de ulus devlet yapısının hakim olmasıdır (Marsden, 2000, s. 31).

Rousseau'nun çocuğun orijinal iyiliği düşüncesi, endüstriyel kapitalizmin ihtiyaçlarını karşılamak için aile, kreş, okul ve klinik gibi güçlü kurumsal yapılar aracılığıyla ele alındı ve yaygınlaştırıldı. Rousseau'nun çocukluk düşüncesi, bu temel toplumsal kurumlara bağlı olduğu için çok uzun süre güçlü kalır. Bununla birlikte, bu kurumlar yapısal dönüşümden geçtikçe, çocuk figürüne yönelik temsiller ve yatırımlar modern bir formdan post-modern bir forma evrilir. Modern toplumda sosyal dayanışmanın birçok olası biçimi vardı. Evlilik, sınıf kimliği ve dini topluluklar arasındaki duygusal bağlar güven ve varoluşsal anlamı oluşturur. Moderniteden, post-moderniteye geçiş sürecinde de bu aidiyet ve aklanma duyguları büyük ölçüde masum çocuğa bağlı idi. Sanayi kapitalizmi toplumsal bağları kırılgan hale getirdikçe, umutlarda öncelikle çocukların yaşamlarına ve mutluluklarına yapılan yatırımlara kalmaktaydı (Jenks, 1996, s. 71-109).

Rousseau, doğanın saflığındaki durumu "*belki de hiç var olmamış, muhtemelen asla var olmayacak*" olarak tanımlar. Bununla birlikte bir mit icat etmediğini de belirtir. İnsanlığın varoluşsal olasılıklarını incelerken, içinde yaşanılan toplumun neden "deforme olmuş" olabileceğini teşhis edebileceğini ve gelecekteki olasılıkları da açıklayabileceğini düşünmektedir. İlkel insanın "doğal olarak kötü" olmadığını ve iktidar arzusunun olduğunu savunur. Rousseau'ya göre, insanlara Tanrı tarafından verilen doğal armağanlar ölümden kaçınmalarına izin vermekteydi. Kendini korumayı sağlamak için insanlar kendini sevmek, başkalarının acılarına acımak, hayatta kalmak, kendi yeterliliklerini sağlamak için bir araya gelmelilerdi (Duschinsky, 2009).

Bu düşünceyi Rousseau şu şekilde aktarmaktadır:

> *"İnsan her zaman bir çocuk olarak kaldı, tüm ihtiyaçları karşılandığı için başkalarının görüşlerini umursamadı, aksine kendi içinde yaşadı, sadece şimdinin farkındaydı, gelecek planları ya da gelecekteki ölüm duygusuna sahip değildi"* (Rousseau, 2003, s. 51-60).

Rousseau'ya (2003) göre insanlık, bir dizi maddi dönüşümle doğadaki durumunu terk etti. İnsanların doğayı kontrol etme ve vahşi hayvanlardan kendilerini korumak için ilkel araçları inşa etmeleri bu dönüşümün ilk adımıydı. Daha sonra Neolitik çağa giriş ile insanlığın kendini doğaya karşı korumaya çalışması aşaması gelir. Bu süreçte tarım ve metalürjiyi kullanmayı olanaklı kılan daha karmaşık araçlar geliştirildi. Bunların her biri diğerinin ürünlerine bağlı olduğu için, içinde çiftçiler ve madenciler arasında iş bölümünün ortaya çıktığı şehirler ortaya çıktı. Farklı fiziksel özellikler nedeniyle, bazı işçiler diğerlerinden daha fazla artı değer üretmeye başladı. Ekonomik bağımlılık içinde olan birey kaçınılmaz olarak kendilerini diğerleriyle karşılaştırmaya yönlendirildiler. Amour propre; kendini sevme içgüdüsünün bir biçimi olan toplumsal tanınma arzusudur. Bu arzu daha sonra, kişinin mülkiyetinin geçmiş veya gelecekteki boyutuyla ilgili olarak iki yeni yetinin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu yetiler; hafıza ve hayal gücünün gelişmesiyle oluşan kibir ve utançtı. Bu arzu ve yetilerin görünen sonucu şiddet oldu. Ekonomik fazlalığın kontrolü için kardeş kardeşi öldürdü. Sonunda, her bölgedeki en güçlüler, herkesin herkese karşı savaşını sona erdirdi. En güçlüler karşılığında daha az güçlü olanlara feodal esaretten oluşan bir

toplumsal sözleşme önerdiler. Bu sözleşmeden doğan sivil toplumu Rousseau "bizi her zaman kendimizin dışında tutan ve modern toplumun yozlaşmasına neden olan prestij takıntısını korudu" olarak tanımlar (Rousseau, 2003).

İnsanın ontolojik bağlamında olan içgüdüler farklı şekillerde ifade edilebilir. Rousseau'a göre içgüdüler mutluluğumuzun sefaletimizi tamamlamak zorunda görünen araçlardan doğmasına neden olur. Cenevre Cumhuriyeti'nin giriş mektubunda Rousseau, kendini sevme ve acıma ifadesini toplumsal eşitlik ve kamusal erdem ürettiği için şehir devletini övmektedir. Rousseau bu idealin Cenevre Büyükleri tarafından, vatandaşlarının tanınma arzusunu dikkatli bir şekilde geliştirerek, özel özgürlüklerini eğitim yoluyla kolektif iyilikle uyumlu hale getirerek elde edildiğini belirtir (Rousseau, 2003, s. 7-18). Özel özgürlükler olarak anlatılmak istenen; erkekler, eşlerinin etkisiyle kamusal erdeme yönlendirilirler, onların iffetli masumiyetleri, "asla yalan söylemeyen" doğa tarafından sağlanan daha yüksek bir ahlak adına konuşmalarına izin verir (Rousseau, 2003, s. 7-18).

Kadınlar ve erkekler için yurttaşlık eğitimi Emile'de hayali bir genç çocuğun öğretmeni olan Rousseau tarafından verilir. İnsan ruhunun doğal ve toplumsal unsurları arasındaki çatışmanın nasıl önlenebileceği Emile'de ayrıntılandırılır. Rousseau'ya göre çatışma, ancak her çocuğa dünyevi kamusal erdem konusunda tamamen doğal bir eğitim verilerek önlenebilirdi (Duschinsky, 2009, s. 6).

Gereksiz popülarite ve erdemin ağır bastığı parçalanmış bir irade tarafından rahatsız edilmeyen bir birey yaratmak için Rousseau çocuğun hayatından yapaylığın kaldırılması gerekliliğini savunur. Çocuğun deneyim yoluyla öğrenmesine izin verilmesine vurgu yapar. Bu süreçte çocuğun bilinci yapaylıktan uzak kalır ve zamana odaklanır. Bunun sonucunda çocuk hayal gücünden ve geleceğe yönelik kaygılardan kaçınır. Doğal ve toplumsal olan arasındaki çatışmayı önlemek için, çocuğun sızlanarak baskınlık kurmasına izin verilmemelidir. Benzer şekilde çocuğa okuması için hiçbir zaman talimat veya literatürde verilmemelidir (Duschinsky, 2009, s. 6-7).

Çocukların konuşmayı öğrenebilmeleri için bu döneme hazırlanması gerekir. Bu süreç için Emile'e, bebeklikten itibaren "nasıl konuşursanız o da sizinle öyle

konuşacaktır" çerçevesinde davranılır. Günlük konuşma dili özenli, açık ve anlaşılır şekilde kullanılmazsa çocuktan da böyle bir konuşma asla beklenmemesi gerektiği belirtilmektedir (Rousseau, 2009, s. 30). On iki yaşından itibaren, akıl geliştikçe, olumlu bir eğitim olanaklı hale gelir ve öğretmen, öğrencisi Emile'in bilimsel bilgisini arttırmak amacıyla uzun yürüyüşlere çıkarır (Rousseau, 2009, s. 135-136). İlk okuyacağı kitap olarak Emile'ye Robinson Crusoe verilir. Bunun nedeni ise asosyal bir insan çocuk için model olarak hizmet edecektir. Daha sonraki yaşamında çocuğa kendi seçimi dışında topluma asla bağımlı olmaması konusunda bir farkındalık yaratması sağlanır (Rousseau, 2009, s. 155). Rousseau kitabında Emile'i bir soylunun çocuğu olarak kurgulamakla birlikte, ona marangozluk da öğretir. Böylece "her nesildeki her şeyi altüst eden bu çağın huzursuz ruhu" ona zarar veremeyecektir. Çünkü bir zanaatkar olarak kendini her türlü değişikliğe adapte edebilecek ve her zaman iş bulabilecektir. Rousseau ahlakın ve iyi yaşamın her çocuğun hakkı olduğunun yalnızca çocuklara kişilere ve nesnelere bağımlılığın öğretilmesinin önemli olduğu düşüncesine sahiptir (Duschinsky, 2009, s. 7).

2.1.2.3. Kant'ta Çocuk

"Aydınlanma nedir?":

> *Aydınlanma, insanın kendi kendine katlandığı olgunlaşmamışlıktan (unmündigkeit) ortaya çıkışıdır. Olgunlaşmamışlık, bir başkasının rehberliği olmadan kendi anlayışını kullanamamasıdır. Bu olgunlaşmamışlık, nedeni anlayış eksikliği değil, bir başkasının rehberliği olmadan onu kullanma kararlılığı ve cesaret eksikliği ise, kendi kendine ortaya çıkar. Bu nedenle aydınlanmanın sloganı: Sapere aude! "Bilmeye cesaret et!" Kendi anlayışınızı kullanmaya cesaret edin!* (Kant, 1991, s. 54).

Bu düşünce, Kant'ın eleştirel felsefesinin amaçlarının bir ifadesi olarak okunabilir. Mevcut uygulamalar, çoğunluk görüşleri ve günlük hayatın baskıları tarafından kurulan olasılıklar ve bu olasılıkların ötesini keşfetme bir süreçtir. Kant'ın çocuğa yönelik yaklaşımı daha çok pedagoji ve eğitim çerçevesindedir. Bu keşfetme

sırasında yaşanan kararlılık ve cesaret eksikliği, düşünmeyi ötelemektedir. İnsanın "kendiliğinden oluşan olgunlaşmamışlığı" ile ne anlatılmak istenen, yalnızca mevcut anlayışımızın bizi güvenli bir yere götüreceğini varsayarak, nereye gittiğimizi sorgulamadan veya incelemeden akıntıya devam etme biçimidir. Eleştirel felsefede aynı şekilde, gidile bilinecek bir dizi başka olası yön olduğunu önermek için bu tür akımları göz ardı edebilmektedir. Kant'ın felsefesi bu nedenle hazır düşünceler sağlamayı amaçlamaz, daha çok kendimizi düşünmeye teşvik eder. Herkesin bir tür bilim insanı gibi mevcut kurumları ve uygulamaları inceleme ve bunlar hakkında yorum yapma konusunda özgür olması gerekmektedir (Johansson, 2017, s. 2).

Kant'ın felsefesinin pedagojik gücü, eleştirilerinin bir eğitim biçimi olarak işlev görmesi şeklinde gösterilmektedir. Kant yalnızca etik, epistemoloji, ontoloji veya estetik gibi felsefi konuların teorik bir açıklamasını vermek için Aydınlanma projesini yazmakla kalmaz, aynı zamanda bu tür konular üzerinde çalışmayı ve yazmayı amaçlar. Zaman zaman felsefenin babası olarak tanımlansa da Kant'ın eğitimci ve filozof kişiliği daha ön plandadır. Bu nedenle eğitim sürecinin yalnızca felsefe eğitimi almış öğretmenlere bırakılmaması gerektiğini düşünmektedir. Diğer bir anlatımla Kant'ın aydınlanma felsefesi herkesin felsefe eğitimi almasına yöneliktir (Munzel, 2003, s. 122).

Kant, dogmatizmden bağımsız bir dinsel yaşam biçimi sunmaya çalışır ve okuyucularını özgür kılmak, dini otoritelerin dogmalarından çok kendi akıllarının ilkelerini takip etmelerini sağlamak için din üzerine yazar (Johansson, 2017, s. 2). Bu nedenle Kant Religion within the Boundaries of Mere Reason adlı kitabının ikinci önsözünde din filozofunu dinde akıl öğretmeni olarak kabul eder. Filozof, dine akıl yürüterek dinde özgürlüğü öğretir (Kant, 2017).

Kant'a göre ahlaki eğitim için gerekli üç yön veya koşul vardır. Bunlar; disiplin (disziplin), yetiştirme (kultur) ve biçimlendirmedir (bildung). Bütün bunlar insanı özgür kılmak içindir. Disiplin; içgüdü veya sosyal baskı biçiminde eğilimlerin kölesi olarak değil, rasyonel olarak hareket etme kapasitesini eğitmek anlamına gelir. Disiplin eğitimi ile aklın eğitimi amaçlanır ve böylece sosyal baskı eğilimleri evcilleştirilmektedir (Kant, 1998, s. 58). Bu da insanın aklını kontrol etmek için

kendisine dönmesine izin vermek anlamına gelir. Fakat bu bir akıl çileciliği biçimi değildir. Bunun yerine, Kant akıl disiplini yoluyla insanlarda "kültüre hizmet eden tüm yetenekleri en üst düzeyde geliştirmek" ve "doğanın kendisinin karşılayabileceğinden daha yüksek amaçlara açık hale getirmek" isteği bulunmaktadır (Kant, 2000, s. 299-300).

Yetiştirme kavramı, Kant'ın kullanımında metaforiktir. Tarımsal uygulamalardaki yetiştirme gibi, Kant da bu terimi insanların doğal güçlerinin arıtılmasını önermek için kullanmaktadır (Kant, 2002, s. 10-11).

2.1.2.4. Locke'da Çocuk

> *"Çocukların iyi eğitimi ebeveynlerin öyle önemli bir görevi ki ve ulusun refahı ve gönenci buna o kadar bağımlı ki bunu herkesin içten bir şekilde benimsemesini ve hayal, gelenek ve mantığın bu konuyla ilgili tavsiyelerini iyice inceledikten bunlar arasında gerekli ayrımı yaptıktan sonra gençliğin farklı şartlara göre eğitimi için herkesin her yerde yardım elini uzatmasını sağlamak istiyorum."* (Locke, 2004, s. 11-12).

Locke (1992, s. 449) göre çocuklar, ailelerinden, dadılarından, çevrelerinden birçok bilgi öğrenirler ve bundan daha olağan bir şeyde yoktur. Doğru veya yanlış olan bu bilgiler çocukların zihinlerine girdiği andan itibaren pekişir, daha sonra alışkanlık ve eğitimle silinmeleri olanaksız hale gelir.

18. yüzyılın ilk yarısında çocukluğa ve onlarla ilişkili edebi imgelere yönelik tutumlar genellikle karışık ve çelişkili görünmektedir. Bu yüzyılın çocuklara yönelik tutumlarını, aydınlanmış bir çocukluk görüşüne doğru bir ilerleme olarak düşünülmesi gerekir. Çocukluk açısından, 18. yüzyılın ilk yarısına "*Eğitim Çağı*" (Lamar, 1925) denir, çünkü çocukların karakterinin oluşumunda eğitim ve çevrenin önemini vurgulayan eğitimcilerin teorik modeli buna dayanır. John Locke'un yazıları da buna öncülük etmiştir. Locke, bir çocuğun zihninin kendisine talimat verilmeden önce eğitilmesi gerektiğini savunur. Eğitimin gerçek amacının gerçeklerin birikiminden çok aklın geliştirilmesi olduğu varsayımına dayanır. Eğitim sadece okuma ve yazma değil, aynı zamanda belirli tutumlar ve kamusal davranışlarla sonuçlanan erdemin

yerleştirilmesi açısından önemlidir (Ezell, 1983, s. 139-142). Daniel Defoe'a (1890, s. 87-88) göre erdem, din ve hükümete boyun eğme ilkelerinin, erken dönemde çocukların zihnine yerleştirilmesi gerektiği ve bu ilkelerin kök salmak için biraz zamana ihtiyaçları olduğuna yöneliktir.

Toplumun çocuklar hakkında düşünme biçimi üzerindeki yaygın düşünce, Locke'un metaforlarının ve bunların sonuçlarının benimsenmesine yöneliktir. İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme isimli kitabında Locke (1992, s. 12), çocuğun zihnini "*tabula rasa*" veya boş bir sayfa olarak adlandırır; bu imge, çocuğu diğer bir adlandırmayla öğrenciyi "*kişinin istediği gibi kalıplanıp biçimlendirilecek beyaz kağıt veya balmumu*" olarak tanımladığı eğitime yönlendirmektedir.

Locke'un çocukla ilgili bu düşüncesi 17. yüzyıldakilerle tamamen farklıdır. Bu farkta çocuğun bireysel bir insan olarak tanınması ve çocukluğun bir gelişim aşaması olarak onaylanması ile ilgilidir. Locke, çocuklara "rasyonel canlılar" olarak davranılması gerektiğini savunur. Bununla birlikte onlarla yetişkinmiş gibi tartışılmaması gerektiğinde de ısrar eder. Diğer bir değişle Locke, köklü bir geleneğin tam tersini savunmaktadır (Ezell, 1983, s. 152).

Locke (2004, s. 71-72), saygı duyulması ve yetişkin kalıplarına çok erken zorlanmaması gerektiğini düşündüğü çocuklara özgülüğü kabul eder. "Çocukların yaşına uygun çocuksu hareketlerine göz yumulmalı ve izin verilmelidir. Dikkatsizlik, umursamazlık ve aşırı neşeli haller o yaşın nitelikleridir" der ve "çocuk gibi yapmak" ile "kötü yapmayı" bir tutmaz.

> Ebeveyn ve öğretmenlere *"çocuklara yaşına uygun şeylerde özgürlük vererek ve gençler için hava ve su kadar vazgeçilmez olan çocuksu tavırları ve neşesine sizin yanınızda bulunduğu zaman kısıt koymayarak, iyi şeyler yaptığında onu sevip okşayarak ve yaşına uygun tavırlar gösterdiğinde ona nezaket göstererek sizinle arkadaş olmasını ve sizin onu sevdiğinizi ve ona özen gösterdiğinizi hissetmesini sağlarsınız: Ebeveynlerin her zaman göstermeye hazır olduğu sevgi ve yumuşaklıkla*

size karşı sevgi hissetmesini sağlarsınız" öğüdünde bulunur (Locke, 2004, s. 90).

18. yüzyılda çocuk yetiştirme ve çocuk yetiştirme uygulamalarına yönelik tutumların değişmesindeki etkenlerden biri Locke'dır. Bu değişimin etkileri eğitimde görüldüğü gibi edebiyat alanında da kendini gösterir. Bu değişimin sağladığı yeni imge edebiyat okurları arasında da tutum ve uygulamada değişikliğe neden olur (Ezell, 1983).

2.1.2.5. Batının Modern Olgusu Olarak Çocuk

Çocuk ve çocukluk, yetişkinliğe doğru doğal bir ilerlemedir. Çocukluğun sabit ve evrensel olmadığı, aksine hareketli ve değişken olduğuna yönelik bir bakış açısı vardı. Bunun bir diğer anlamı da, çocukların birçok farklı çocukluk deneyimlediğine yöneliktir. Bu durum sınıf, cinsiyet veya ırka bakılmaksızın tüm çocuklar için aynı olarak düşünülür (Waller, 2014, s. 28-29). Bu da batının, çocukları kategorize etmek için kullandığı bir yöntemdir.

Ariès (1962) 'Ortaçağ toplumunda çocukluk yoktu' [11]cümlesi ile 15. yüzyıla kadar çocuklar ve yetişkinler arasında ayrımın çok az olduğunu savundu. Bu dönemden sonra çocuklar, yetişkin yaşamından aşamalı olarak uzaklaştırılarak çocuk olarak görünmeye başlandı. 19. yüzyılın sonlarında batıda zorunlu eğitimin başlaması ile çocukluk yeniden inşa edildi ve kurumsallaştırıldı (Walkerdine, 1993, s.456).

Çocukluğun inşası ile kültürel bir inşadan bahsedilirken anlatılmak istenen diğer bir anlatımla, gerçekte var olan şeyleri değil, kültürel anlayışlar ve önyargılar olarak tanımlanır. Çocuğun bilgi, kimlik ve kültür açısından yeniden inşasında, çocuk hayata bir tabula rasa olarak, hiçbir şeyden ve hiçbir şeyle başlayan olarak anlaşılır. Zorunlu

[11] Aydınlanma Çağı'nın amacının yüksek olmasının nedeni araçların hazır görünmesiydi. Diğer bir anlatımla insan aklının gücü ve benzersiz rasyonel prosedürlerin, özellikle nesnel deneysel bilimsel yöntemlerin teknolojik alanda uygulanmasıydı. Modernlere ilerleyebilecekleri konusunda güven veren de bu araçlardı. Bu güçlü araçların yardımıyla, modernite yeri, kültürü ve belirli tarihsel deneyimi aşmaya ve bireyi bağlamından soyutlamaya çalışır. Arayış, evrensel ve bilinebilir özler, özellikler, yasalar, açıklamalar, genel, zamansız, bağlamından koparılmış ve 'insan doğasının bilinebileceği evrensel bir rasyonellik kuralı ve koşulsuz evrensel hakikat' (Mouffe, 2015, s. 52-56) oluşturan dünya düzeni içinde sağlanır.

eğitim yaşına kadar çocuğu öğrenmeye ve okula hazırlamak ailenin ve toplumun sorumluğundaydı. Bu nedenle çocukluk döneminde, önceden belirlenmiş, toplumsal olarak onaylanmış bilgi, beceri ve kültürel değerlere tanışması, aktarılması ve öğrenmesi gerekirdi (Dahlber vd., 2005, s. 44-45). Batının modern çocuk olgusuna ait bu inşa ve aktarım sürecinde zorunlu eğitim için gerekli olan bazı temel taleplerine uyması için bile çocukların eğitilmesi gerekiyordu.

Olgunlaşmamışlık, yaşamın biyolojik bir gerçeğidir ancak çocukluğun olgunlaşmamışlığını (Kant, 1991) anlama ve anlamlı kılınma hali Batının modern çocuk olgusuna aitti. Bu modern çocukluğun toplumdan ayrı düşünülmesi de olanaksızdı (Cunningham, 1998, s. 1195-1196). Batı kültüründe çocukluk, toplumsal bir statüye sahipti Bu statünün sınırları da toplumun kurumları olan aile ve okul tarafından belirlenmişti.

Batı modern toplumdaki çocukları kamusal yaşamın bir parçası olarak görür. Bu da beraberinde ailenin mahremiyetiyle sınırlı olmayan bir durumu getirdi. Diğer bir anlatımla çocuklar, kamusaldı ve çocuk figüründe olmasa da, büyük bir görünürlüğe sahipti. Modern toplumdaki çocuklar temelde bir aileye aitti. Çocuklar için bu aile 'kalpsiz bir dünyada güvenli bir sığınak'tı. Bu anlamda tarihsel süreçte çocuklar küçük yetişkinler olarak çeşitli çocukluk biçimlerine hapsedildikleri için kamusal alanda meşru görünürlüklerini kaybetti. Bu kaybedilen meşru görünürlük aile çocukluğu, okul çocukluğu, anaokulu çocukluğu, boş zaman çocukluğuna evrildi (Qvortrup, 1993, s. 123). Bu yeniden inşa ve kurumsallaşma sürecinde çocuklar, iş yaşamı, kentsel alanlar ve siyasi ve idari kesim gibi yetişkinler için sembolik olan toplumsal yapının giderek daha baskın hale gelen alanlarında görünürlüklerini kaybetmeye başladılar.

James ve Prout'un (1997, s.8) çocukluğun yeniden inşa süreci ile ilgili olarak belirledikleri temel özellikleri şu şekildedir: Çocukluk, sosyal bir yapı olarak anlaşılmaktadır. Çocukluk, sosyal analizin bir değişkenidir. Çocukların ilişkileri ve kültürleri kendi başlarına incelenmeye değerdir. Çocuklar aktif sosyal aktörlerdir. Çocukluğun incelenmesi, toplumda çocukluğun yeniden inşası süreciyle etkileşimi ile ilgilidir.

Bir toplumun modern Batı çocukluğu görüşüne sahip olmaması nedeniyle, o toplumun böyle bir kavrama sahip olmadığına inanmanın yanlış olduğunu ileri sürer. Çocuklar geçmişte farklı şekilde değerlendirilmiş olsalar bile, bu onların çocuk olarak değerlendirilmediği anlamına gelmez. Ancak, modern çocukluğun belirli biçiminin tarihsel olarak belirli olduğunu kabul eder. Çocukluk üzerine yapılan tarihsel çalışmalar, İngiltere'de çocukluğun on dokuzuncu yüzyılın sonu ile Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı arasında yeniden kavramsallaştırıldığını ileri sürer. Bu çalışmalar, çocukların ekonomik ve duygusal değerlerinde önemli bir değişim olduğunu göstermektedir (Pollock, 1983). Bu süre içinde, işçi sınıfı çocuklarının konumu, aile gelirini desteklemekten, yetişkinlerin zorluklar dünyasından korunmak için ekonomik açıdan nispeten hareketsiz bir hane üyesi konumuna değişmiştir (Cunningham, 1995). Batı, çocukları aileye katkıları bağlamında 'ekonomik olarak değersiz' ancak 'duygusal olarak paha biçilemez' olduğunu savunur. Çocukların değeri, ebeveynlerinin hayatlarına anlam ve tatmin katması açısından ele alınır (Zelitzer, 1985).

Modern çocukluğu anlamak ve açıklamak için bir dizi alternatif ve çoklu bakış açısı kullanılabilir. Bu bakış açıları kültürel olarak etkilenir ve zamanla değişir (Walkerdine, 2004). Batıda çocuk ve çocuklara bakış nasıl zaman içinde değişim gösterdiyse aynı durumun Batı'ya göre coğrafi olarak daha doğuda yer alan Osmanlıda'da çocuğa bakış süreç içinde farklılaşır.

2.2. TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E MODERNLEŞME SÜRECİNDE ÇOCUK

3 Kasım 1839 tarihinde Topkapı Sarayı'nda okunan Gülhane Hatt-ı Hümayun'u sadrazamların ve bürokrasinin şekillendiği bir dönemdir. Bir diğer anlatımla Osmanlı'da Babıali dönemi bu tarihten itibaren başlar. Ortaylı (1983) bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. Modernleşme olgusu, var olan değişmenin değişmesidir. Osmanlı toplumunun modernleşmesi ise gelişmiş toplumun özelliklerinin azgelişmiş bir toplum tarafından alınması ile açıklamak yeterli değildir. Çünkü Osmanlı modernleşmesi, yaşanılan zaman çizgisinin, değişen çevre ve dünyanın farkına varılması ile yaşanmıştır.

Alkan (2008), Osmanlı modernleşmesinin pragmatik ve aşamalardan oluştuğunu belirtir. Bu aşamalardan birincisi Tanzimat paşalarının bürokrasi ile yürütmeye çalıştıkları bürokratik - memuri modernleşme, ikincisi II. Abdülhamid'in monarşik - sultani modernleşme, üçüncüsü Jön Türklerin Anayasa ve parlamento çalışmaları olan meşruti modernleşmedir. Bu üç aşamanın siyasal sistem verisi imparatorluktur. Dördüncü aşama olan cumhuri modernleşmenin verisi ise demokrasi ve ulus devlettir.

2.2.1.Osmanlı Devleti'nde Modernleşme Sürecinde Çocuk

Ariès, çocukların tarihinden çok çocukluk tarihiyle ilgilenmekteydi, bu düşüncenin ortaya çıkmasındaki kurumda okullardı. Çocuk veya çocukluk kavramları okullarda hiçbir zaman sabit kalmaz. Devamlı devingen bir geçmişleri olur. Ariès bu düşünceyi takip ederken kaçınılmaz olarak çocukluk gerçekliğinden, örneğin bunun için okul deneyiminden kanıtlar bulur. Bununla çocuklukla ilgili düşüncelerdeki değişikliklerin çocukluk deneyimini kökten etkilediğini vurgular. Çocukluk tarihçiliğinde Ariès'ten hemen sonra gelen ardılları, çocuklukla ilgili düşüncelerin geliştirilmesinden çok çocuk olma deneyimi üzerinde durarak vurguyu tersine çevirme eğilimindeydiler (Cunningham, 1998, s. 1196-1197).

Tarihsel kayıtlar insanlar ve coğrafyaları hakkında her zaman önemli bilgiler verir. Dönem itibariyle nüfus sayımları yalnızca vergilendirilen yetişkin erkekleri saydığından, kadınlar, çocuklar, köleler ve geçici göçmenler de dahil olmak üzere nüfusun çoğunluğu dikkate alınmaz (Peirce, 2003, s. 57-58). Bununla birlikte mahkeme kayıtları, fetva mecmuaları gibi tarihsel kayıtlar Osmanlı ailesinin büyüklüğü, çocuk evlilikleri, çocukların din değiştirmesi gibi konular çocukluğun gelişimi ile ilgili önemli bilgileri verir (Araz, 2022, s. 17-18).

Osmanlıda resmi olarak nüfus kayıtlarında yer almayan çocuk eğitimi, asık suratı, uzun sopasıyla çocukların korkulu rüyası olan mektep muallimlerinin katı disiplin ve dayakları üzerine inşa edilmiştir. Bu mektep muallimleri aynı zamanda terbiye anlayışının önemli bir figürü olarak özdeşleşir (Onur, 2005, s. 384-399). Bu dönemde muallimleri tarafından dövülen çocuklara şefkat gösterilmemesi istenirdi. Bunun nedeni ise çocukların sopa korkusuyla daha iyi öğrendikleri görüşünün hakim

olmasıdır. Eğitimde mektep muallimleri tarafından katı bir disiplin ve sopa olması ile birlikte babanın çocuğuna dayak atmaması istenirdi. Babası tarafından dövülen çocuğun babasına kin tutacağı düşüncesi aile yapısını olumsuz etkileyeceği için çocuk ve baba arasındaki olumsuz konunun muallimlere iletilmesi ile çözümlenmesi amaçlanır (Keykavus, 2020).

Dönemin eğitim sistemini daha iyi anlayabilmek için Yahya Kemal'in yaşadığı deneyimi aktarmak yararlı olacaktır. Bu da Yahya Kemal Beyatlı'nın çocukluk döneminde gittiği geleneksel ve modern okullara aittir. Yahya Kemal geleneksel bir okul olan Yeni Mektepte üç yıl boyunca eğitim alır. Bu üç yılın sonunda kendi anlatımıyla "elifbayı sökemediğini" belirtir. Sekiz yaşından sonra modern anlamda eğitim veren Mektebi Edebe yazdırılır. Okul kıyafetlerinin ve okula gitme şeklinin değişmesi ile Beyatlı kendini "Müslümanlıktan çıkıp gavurluğa girmiş gibi" görmektedir. Bu modern olarak tanımlanan okula kaydından iki ay sonra okuma yazma öğrenmesi Beyatlı'ya göre bu okul değiştirme, Doğudan Batıya geçiştir (Beyatlı, 1992, s. 15-16).

Yine bu dönemde İstanbul'da gündelik hayatın nasıl değiştiği ile ilgili Tanpınar (1988, s. 128); "Garp hayatının unsurları taklit ve moda sayesinde gündelik hayat" içinde yer almaya başladığını belirtir. Eğitimle ilgili olarak gazetelerde "ecnebi bir kadının piyano denen bizim kanuna benzeyen" bir müzik aletini "istenirse haremlerde öğretilebileceğinin" ilanın olduğunu aktarmaktadır. Tanpınar'ın bahsettiği dönemde Müslüman kadınların bütün eğlencesi ve meşgalesi evinin işini görmek, iş işlemek ve çocuklarının terbiyesiyle ilgilenmektir (D'Ohsson, TY, s. 174).

Ortaylı'ya (2021, s. 104) göre; Osmanlı döneminde çocuklar için yazılmış metinler aslında yetişkinlerin okuyabileceği nitelikteydi. Diğer bir anlatımla çocukların okuyabileceği eğlenceli kitapların olmadığını belirtmektedir.

Tanzimat'a kadar Osmanlıda çocuk farklı bir varlık olarak görülmekteydi. Çocukların gündelik hayatları hakkında yeterli bilginin olmamasına Okay'da (1998) değinir. Bu dönem çocuklarla ilgili bilgiler genel olarak mektebe başlama olarak adlandırılan amin alayları, sünnet törenleri ve oyuncaklarla ilgilidir.

Oyuncaklarla ilgili olarak Arapçada olduğu gibi Osmanlıcada da çok kullanılan la'b kökü oyun, gülme ve alay etme anlamında kullanılmaktadır. Osmanlıcada mel'ab oyun oynanacak yer, eğlence yeri, mel'abe oyun, eğlence, faydasız iş, lu'b-oyun eğlence, lu'bet oynanan, oynanılan şey oyuncak, lu'bi oyuna ait, oyuncu, lu'biyyat daha çok seyirlik oyunlar, la'iba Avrupa dillerinde olduğu gibi müzik çalgı çalma anlamına gelmektedir (And, 2012, s. 33).

18. yüzyıl başında İstanbul'da çocukların çelik çomak oynadığı bilgisi bir çocuğun oyun sırasında gözünden yaralanması sonucunda açılan davanın mahkeme kayıtlarında yer almaktadır. Evliya Çelebi dönemin çocuklarını ve oyunlarını özel olarak yazmamasına rağmen karşılaştığı oyun oynayan ve eğlenen çocukları anlatmıştır (Karadeniz, 2022, s. 226).

2.2.2.Cumhuriyet Döneminde Modernleşme Sürecinde Çocuk

1919-1922 yılları arasında Anadolu'da bölünüş, parçalanış ve yeniden toparlanış yaşanır. Diğer bir anlatımla Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu tez, antitez çelişkileri arasında ulaşılmış bir sentezdir. Doğu Batı ilişkilerinin karmaşık sürecinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülkeyi yeni Doğu Batı dengesinde var edebilecek koşulları takip eder (Gevgili, 1990, s. 107). Diğer bir anlatımla Doğu için modernleşme, batı geleneğinin yeni bir algılama süreci içindeki uyumu ve yaşam tarzıyla bireylere sunulan bir hayattır (Ayhan, 2009, s. 40). Bu sunulan hayat ve Doğu Batı dengesiyle ilgili, Mustafa Kemal'e 1930 yılında bir Alman gazetecinin, Batı ile Türk milliyet esası arasında bir çelişki görüp görmediğini sorar. Atatürk'ün yanıtı: "*Asla… Çünkü asri olan milliyet prensibi, beynelmilel taammüm etmiştir. Biz de Türklüğümüzü muhafaza için gayetle itina edeceğiz. Türkler medeniyette asıldırlar*." şeklindedir (İnalcık, 2016, s. 152).

17 Şubat 1923 tarihinde İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresinin açılış konuşması yeni devletin Kurtuluş Savaşı'ndan sonra takip edeceği yolu da göstermektedir:

> *"... yeni devletimizin, yeni hükumetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programından çıkmalıdır. Çünkü… her şey bunun*

içinde mündemiçtir. Binaenaleyh evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, alemi ticaret, ziraat ve sanatte ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, müessir olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar. Binaenaleyh maarif programımız gerek iptidai tahsilde gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler, bu noktai nazara göre olmalıdır." (Aytaç, 1984, s. 15).

Yeni bir ulusun kurulması ve ulus devlet kavramının, yönetim şeklinin halka anlatılması en az Kurtuluş Savaşı kadar önemliydi. Eğitim kurumlarındaki modernleşme çerçevesindeki kazanımlar Cumhuriyet dönemi çocuklarının şansıydı. Bu durum Çocuk Sesi dergisinde şu şekilde hedef kitleye aktarılmaktaydı:

"Cumhuriyetimiz Türk çocuklarına en modern, en güzel okulları armağan etmektedir. Bugün Ankara'da, yurdun her tarafında Avrupa'da bile eşine az tesadüf edilir okullarımız vardır. Dün ise, falakalı mahalle okulları bu memlekete adam yetiştirmeye çalışırdı. Daha 34.000 köyümüze mektep yapacağız. Buralara öğretmen göndereceğiz" (Alabaş, 2019, s. 73).

Kurtuluş Savaşı ile başlayan süreci Cumhuriyetin ilanı, iktisat kongreleri, harf devrimi, gelecek nesillerin yetiştirilmesine gösterilen önem, eğitim politikalarına da yansımış bunun bir göstergesi olarak harf devrimi sonrasında süreli yayınlardan olan çocuk dergilerinin artışı da gözlemlenmiştir.

2.3. BİR MODERNLEŞME ARACI OLARAK ÇOCUK DERGİLERİ

İlk çocuk dergileri etik değerleri yücelten, öğretici dergilerdir. 1722 yılında Leipzig'de yayınlanan Leipziger Wochenblatt für Kinder çocuk dergiciliğinin ilk örneği olarak kabul edilir. Bu ilk derginin içeriğini öyküler, fabllar, doğa, yasalar, mektuplar ve oyunlar oluşturur. John Newbery tarafından 1751'de çıkarılan The Liliputian Magazine resimli dergi İngiltere'nin ilk çocuk dergisidir. Bu dergide bilmeceler, şiirler, öyküler, fıkralar yer alır. 1788'de Juvelle Magazina adıyla yayımlanan başka bir İngiliz çocuk dergisi de döneminde çok okunup izlenmiştir. 1824'te yayımlanmaya başlayan The Child's Companion ise 100 yıl çıkmayı başaran

bir çocuk dergisi olarak özel bir konumdadır (Yılar & Lokman, 2010, s. 48). Bu dergileri İngiltere'de yayınlanmaya başlayan 1879'da The Boys Own Paper ve 1880'de The Girl's Own Paper dergileri takip eder (Penner, 2014). The Child's Companion gibi The Boys Own Paper dergisi de yüz yıl boyunca çocuklar özelinde ebeveynlere yönelik yayın yapan bir dergi olur.

Edebiyat tarihçileri tarafından modern çocukluk edebiyatı John Newbery'nin 1744 yılında yazdığı A Little Pretty Pocket-Book adlı eseri ile başlatılır (Rudd, 2004, s. 29). Çocuklar için en az dört adet bir kuruşluk kitap yayınlamış olan Newbery'nin 1774 yılında yazdığı Jack the Giant Killer adlı eseri de bunlardan biridir. Modern çocuk edebiyatının bir şekilde bölüm kitabının yerini aldığı yönündeki bu yaklaşım yeni değildir. Newbery tarafından 1740'lardan itibaren yayınlanan yeni nesil çocuk kitaplarının ilki bile geleneksel masalları yasakladığı için eleştiri konusu olmuştur (Grenby, 2007, s. 294). Newbery, Dickens gibi birçok yazar sosyo kültürel, ekonomik ve politik ortamı anlatan eserler yayınlamışlardır Batı'da 18. yüzyılın sonlarında çocuklarla ilgili süreli yayınlar çıkmaya başlar. 1788'de Juvenile Magazine ve 1799'da The Children's Magazine bu örneklerdendir (Okay, 1999, s. 15). Çocuk dergileri kitle iletişim araçlarından süreli yayınlar arasında hedef kitleleri 3-13 yaş arası çocuklar olarak belirlenen yayınlardır.

Dergiler, toplumun çeşitli katmanlarına veya tümüne ulaşmayı hedefleyen; meslek, ilgi, yaş ve cinsiyet farklılıklarına yönelik hazırlanan iletişim araçlarından süreli yayınlar, eğitim aracı olarak günlük sorunların çözümünden bir mesleğin çeşitli yönlerini tamamlayıcı, eğitsel, öğretici hatta eğlendirici bilgi vermeyi amaçlar (İçel, 1977, s. 79). Süreli yayınların gazete dışındaki türlerinden biri olan mecmua diğer adıyla dergi, kavram olarak derlemek, toplamak anlamlarındaki kelimelerden adını almış olup, kitaba yakın olan ve yılda en çok üç dört defa yayımlanan gazeteye yakın olan haftalık ya da on beş günlük yayımlanan tüm süreli yayınları kapsayacak şekilde algılanmakta ve kullanılmaktadır (Kocabaşoğlu, 1984).

Çocuklara göre sosyal düşünceyi ve davranışı şekillendirmeye yardımcı olan etkilerden biri de dergi ve gazete gibi yayınlarda çocuk gelişimi ile ilgili basılı

materyallerdir. Bu popüler kitle iletişim araçları aslında, toplumun çocuklara yönelik davranışın gelişimine rehberlik etme yöntemlerinden biridir (Ojemann, 1948, s. 76).

Çocuk dergileri okurları için uygun materyalleri kullanmanın yanı sıra çocuğa bir birey olarak saygı duyma konusunda ısrar eder (Amar, 1943, s. 287).

Çocukları ilgilendiren haberlerin, olayların, çeşitli bilimsel gelişmelerin yer aldığı ve belirli aralıklarla yayınlanan çocuk dergileri, çocuğun gelişiminde ve eğitiminde önemli bir yere sahiptirler. Çocuk dergileri içerik açısından diğer çocuk yayınlarında olduğu gibi çocukların gelişim düzeylerine uygun olmalıdır. Çocuk dergilerinin çocuğa sağladığı katkılar şu şekilde sıralanabilir (Yalçın & Aytaş, 2002, s. 211):

- Çocuk, dergi okurken hem hoş vakit geçirir hem de okuma, düşünme, okuduğunu anlama gibi alışkanlıklar kazanır.
- Çocuğa çeşitli bilgilerin kazandırılmasında rehberlik ederek bir anlamda yaşama hazırlanmasını sağlar. Bununla beraber çocuğa yaşama sevinci kazandırır.
- Çocuğun anadilini daha iyi konuşup yazabilmesi noktasında da önemli olan çocuk dergileri, çocuğa dilin bütün incelikleriyle kullanılabilmesi noktasında da katkı sağlar.
- Yazmaya, çizmeye, yorum yapmaya yardımcı olarak çocuğun yaratıcı, yapıcı etkinlikleri ve estetik düşüncesini geliştirir.
- Çocukların güncel olayları izleyerek kendilerini ilgilendiren gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar.
- Kendi yaş grubunda çocuklarla iletişim içinde olarak onların duygu ve düşünceleri ile kendi duygu ve düşüncelerini karşılaştırma olanağı bularak kendisini geliştirir (Yalçın & Aytaş, 2002, s. 211).

2.3.1. Osmanlı Devleti Dönemimde Çocuk Dergileri

1722 yılında Leipziger Wochenblatt für Kinder dergisi ile çocukların ve ebeveynlerin çocuk dergileri ile tanışmaları başlar. Bu çocuk ve çocuk dergisi ilişkisinin yayıncılık sürecini de başlatır.

Şirin'e göre (2016, s. 39) çocukluk paradigması bir yanı ile modern yetişkinlik paradigmasıdır. Diğer bir anlatımla çocukların yetişkinliğe, yetişkinlerinse çocukluğa doğru geçişlerinin olduğu enformatik bir dünyadır.

Kapferer (1991, s. 48), çocuklarla dergiler arasında duygusal ve dostça bir ilişki olduğunu öne sürer. Bunun nedenlerinden biri çocukların dergileri istedikleri gibi seçebilmeleri ve arkadaşlarıyla değiştirebilmeleridir. Diğeri ise derginin teknik ve yapısal özelliklerinden dolayı çocukların istedikleri yerde, istedikleri zaman ve istedikleri sayfasından okuya bilmeleri gelmektedir.

İlk Osmanlı çocuk dergisi olan Mümeyyiz, Avrupa'daki örneklerinden yüz kırk yedi yıl sonra yayın hayatına başlar. İlk sayısı 1869 yılında Sıtkı Bey tarafından haftalık olarak çıkarılan Mümeyyiz'in hedef kitlesi daha çok rüştiye çocuklarıdır. İçeriğinde öyküler, haberler, şiirler, eğitsel yazılar bulunan, her sayısı biçim ve içerik açısından özenli olan Mümeyyiz, yanlış eğitim yöntemlerini eleştirmiş, eğitime yeni yaklaşımlar sunmuştur. Osmanlı'nın ilk çocuk ve eğitim dergisi olarak kabul edilen Mümeyyiz, dayaktan başlayarak pek çok yanlış eğitim uygulamasını eleştirmiştir. Dili yalındır, anlaşılırdır; çünkü amaç çocuklara kolayca ulaşmaktır (Yılar & Lokman, 2010, s. 49).

Mümeyyiz, Arkadaş, Çocuklara Arkadaş ve Çocuklara Taylim dergilerinin giriş yazılarına bakılacak olursa dergilerin dönem itibariyle çocuklara yaklaşımı hakkında daha ayrıntılı bilgi verir:

> *Mümeyyiz (1869)*
>
> *Çocuklar için Gazetedir Mukaddime*
>
> *(Rabbiyesir velâtüassir Rabbi temmim bi'l-hayr)*

"İnsanın ruhen ve cismen gözedilecek vakti çocukluk zamanıdır. Çünkü insan çocukluk zamanındaki gördüğü terbiye üzerine i'tidâl ve kemâl kesb eder. Sür'at-i kabûl yani işittiğini çabuk belleme, bellediğini hatırından çabuk çıkarmamak gibi şiddet-i zekâ çocukluğun hâssesinden gibidir"

Arkadaş (1876)

"Mukaddime: Beyler, Efendiler, şimdiye kadar birkaç size mahsus gazete çıkarıldı, fakat hiç birisi size gazetesini beğendiremedi."

Çocuklara Arkadaş (1882)

"İptida: Biismihî süphanehû bihamdihî Etfâl-i vatanı okuyup yazmaya teşvik ve tergib etmek maksad-ı mücerrediyle birkaç sene akdem "Arkadaş" nâmıyla edebî bir gazetenin tahrîrine şûrii edip..."

Çocuklara Ta'lim (1887)

"İptida: Biismihî ve bihamdihî Teâ'lâ veselâtii vesselâmü, ala Resûlinâ ve ba'demâ Selâtin-i âli-i Osman ey- yidehumullâhü alâ nihayetüzzaman padişah-i hakâyikiktinâh efendimiz hazretlerinin üzerimize mefrûz olan ed'iye-i hayyriye-i cenab-ı maarif- penâhîlerini eda ederek şu veçhile tehrîr-i cerideye mübaşeret olunur ki..." (Kür, 1994, s. 110-113).

1869-1914 yılları arasında yayınlanmış olan çocuk dergilerinin ortak noktaları çocuklara gösterdikleri saygıdır. Çocuklara hitap ederken, "bey", "beyefendi", "muhterem" kelimelerinin kullanılması, "Bir kusurumuz, hatamız olursa af ola" denilmesinin yanı sıra seçilen konularda çocuklara gösterilen saygının başka bir ifadesidir (Kür, 1994, s. 112).

Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde Anadolu'da tarıma dayalı bir yaşam olduğundan, çocuklar tarım ve ev işlerinde anne ve babalarına yardım etmekteydiler. Kız çocuklarının okuyup-yazmasının gereksiz görüldüğü, çocuk kıyafetlerinin büyüklerin giysilerinin minyatürü gibi olduğu bir dönemdir (Kaya, 1994, s. 116).

Çocuklar için yayınlanan süreli yayınlar genellikle siyasi ve sosyal konjektüre göre hareket ettiği görülmüştür. 1913 yılı çocuk dergilerinin yayın hayatına başlamaları bakımından en yoğun yıldır. Balkan savaşları ve Türkçülük akımının bütün basını olduğu gibi çocuk dergilerini de etkilediği bir dönemdir (Okay, 1999, s. 16-106).

Çocuk dergileri, çocukların edebi yönlerinin geliştirmesinin yanı sıra toplum ve devlet politikası hakkında bilgilendirildikleri, güncel ile olan bağlarının kurulmasının yanında eğlendiricilik ve eğiticilik özellikleri de bulunmaktadır (Kür, 1991, s. 1).

Cumhuriyet Döneminde yayımlanan başlıca çocuk gazete ve dergileri Çocuk Dünyası (1926), Çocuk Sesi (1928), Gürbüz Çocuk (1929), Yavru Türk (1936), Milliyet Kardeş (1938) ve Doğan Kardeş (1945)'dir (Topuz, 2003, s. 221-223).

2.3.2. Cumhuriyet Döneminde Çocuk Dergileri

Çocukların iyi eğitim alması anne ve babaların önemli bir görevi olmasının yanı sıra ulusun refahı ve gönenci de buna bağlıdır. Bu düşüncenin benimsemesi herkesin her yerde eğitim için yardım elini uzatması ile olanaklıdır (Locke, 2004, s. 11-12).

Milli egemenlik, anti-emperyalizm, Türkçülük ve sekülerizm olarak tanımlanabilecek Atatürkçülük her şeyden önce öğretim birliği ve seferberliği ile zihniyetin değişmesini amaçlamaktaydı. Bu değişimle bütün çocukların pozitif bilgiye dayanan ilkokul eğitim ve öğretiminden geçerek, irticanın tahrikleriyle kaynaşmasının önüne geçebilmekti (İnalcık, 2016, s. 64).

Alfabe değiştirmek tarihte görülen ilk olay değildi. Hatta ilk ve orta çağ toplumları için önemli bir değişiklik olarak da görülmeyebilirdi. Bununla birlikte tarih boyunca Türkler birkaç kez alfabe değiştiren bir toplum olma özelliğine de sahipti. Bu çerçevede 3 Kasım 1928 tarihinde Türkiye Latin alfabesine geçerek aynı zamanda modern dünya koşullarında önemli bir sürece de başlar (Ortaylı, 2007, s. 229).

Atatürk'ün, Türk insanını ve toplumunu modern kültür kimliğine ulaştırmak için gerçekleştirdiği devrimler Türkiye Cumhuriyeti'ni dayandırdığı temellerdendir. Diğer bir anlatımla modernlik ve uygarlık kavramlarının anlam ve önemi modern ulus

kimliğine ulaştırma çabalarıydı. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren üzerinde durulan konuların başında eğitim bulunmaktadır. Okur-yazarlığın arttırılması için kolay ve basit bir alfabe gerekmekteydi. Farklı bir değişle modernleşme ve modern ulus kimliğine ulaşma çabası, harfler sorununu zorunlu olarak gündeme getirmekteydi (Tongul, 2004, s. 110-111).

31.10.1928 tarihi TBMM tutanağında şunlar yer almaktadır:

> *Esbabı Mucibe Türk dili şimdiye kadar bünyesine uymayan Arap harfleri ile yazılıyordu. Arap harfi sistemi bir taraftan lisanımızın muhtaç olduğu sadalı harfleri ihtiva etmiyor, diğer cihetten Türk hakkiyle telaffuz ey leyemediği birtakım seslere malik bulunuyordu. Bu yüzden Türk çocuğu ana dilini yazabilmek için uzun zaman muayyen kalıpları bellemek ızdırarında kalıyor, hayali zihninde mevcut olmayan yeni bir kelimeyi doğru yazmak veya okuyabilmek için uzun uzadıya Arap ve Acem sarf kaidelerini bilmesi lâzım geliyordu. Bu halin meydana çıkardığı zorluklar herkesçe malumdur. Medenî bir yazının muttarit imlâya sahip 1 olması iktiza ettiği halde eski yazı ile buna da imkân bulunmuyordu* (TBMM Tutanak, 1928, s. 1).

3 Kasım 1928 günü, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan ve Resmi gazetede yayınlanıp, yürürlüğe giren 1353 sayılı "Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanun"[12], 11 maddeden oluşmaktaydı. Bu kanuna göre; kanun yayınlandıktan sonra, bütün devlet dairelerinde, özel kurumlarda, Türk harfleriyle yazılan yazılar kabul edilecek, işlem görecekti. Gazete, dergi, levha, ilan, reklam gibi basmalar, 1 Aralık 1928 tarihinden itibaren gazete, dergi, levha, ilan, reklam gibi yayınlar yeni harflerle çıkarılacaktı. Kitaplar ise 1929 yılının Ocak ayından sonra yeni harflerle basılacaktı. 30 Kasım 1928 tarihinde gazeteler son olarak eski harflerle yayınlanacaktı (TBMM Tutanak, 1928, s. 1-5).

[12] 1. MADDE — Şimdiye kadar Türkçe yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (türle harfleri) unvari ve hukuku ile kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, 1928).

Yeniliğin memleket içinde yerleşmesinde ve gelişmesinde sebep olan şeyler arasında gelişmekte olan gazeteciliğinde sayıldığı bir dönemdir (Tanpınar, 1988, s. 146).

Yeni Türk alfabesi ile Osmanlıcanın eğitim-öğretim dili olarak kullanılmasına son verilirken, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkelerini genç kuşaklara aktarmak için hedef kitleleri çocuklar olan yayınların çıkarılması gerekmekteydi (Yağcı, 1999, s. 177).

Çocuk yayınlarının dönüşümünün başlangıcı Tanzimat (1839-1876) dönemidir. 29 Ekim 1923 Cumhuriyet'in kuruluşu ve kültür değişmesini yansıtan 1 Kasım 1928 Harf Devrimi'nin çocuk dergilerinin yayın yaşamında büyük bir duraklama olmaz. Diğer bir anlatımla yeni alfabeye geçiş süreci ile dergileri yayınlarında kesinti yapmadığı buna karşılık çocuk dergilerinde gittikçe artan bir niceliksel gelişmede söz konusudur (Alpay, 1980, s. 167-173).

Cumhuriyetin Milli Eğitim politikalarının temel amacı "Türk Milletini medeniyet safında en ileriye götürmek ve genç nesilleri Türk Milletini yüceltecek şekilde aşk, irade ve kudretle yetiştirmek; onları milli, medeni, insani fikir ve hislerle donatmak" olarak belirlenir (Tarih IV, 1931, s. 261).

Bu eğitim politikaları çerçevesinde çocukları milli, modern ve insani düşünce ve duygularla yetiştirmek için yardımcı olacak yayınların başında çocuk dergileri bulunur. 3 Kasım 1928 tarihinde yürürlüğe giren kanun 1 Aralık 1928 tarihinden itibaren gazete, dergi gibi yayınların yeni harflerle çıkarılacağını belirtir. Diğer bir değişle 1928 yılı gazete ve dergilerin yeni harflerle hedef kitleye ulaşacağı döneme işaret eder. 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk yayınlarına bakıldığında: Çocuk Sesi, Gençlik, Şen Çocuk, Afacan, Çalışkan Çocuk, Mektepli Gazetesi, Olgun Çocuk, Ateş, Çocuk, Gelincik, Öğretmen İleri, Yavrutürk, Yeni Kültür: Ailede Çocuk, Mektepte Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu görülmektedir. Dergilere[13] kısaca bakmak gerekirse;

[13] 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerindeki yayın adı, yayın türü, yayın yılı, yayın aralığı, yayın ölçüsü, yayınlayan, yayın yeri ve Milli Kütüphanedeki yer kodu bilgilerine Milli Kütüphaneden ulaşılmıştır. Dergilerdeki bazı bölümlerin boş bırakılmasının nedeni ilgili bilginin olmamasındandır.

1. **Yayın Adı:** Çocuk Sesi

Yayın Türü: Gazete

Yayın Yılı: 1928-1948

Yayın Aralığı: Haftalık

Yayın Ölçüsü: 27 cm

Yayınlayan: Mehmet Faruk

Yayın Yeri: İstanbul

Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1956 SB 392

Görsel 1: Çocuk Sesi 2 Kanunevel[14] 1928 1. Sayı 1.-2. Sayfa

Kaynak: Çocuk Sesi 2 Kanunevel 1928 1. Sayı / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi harf devriminden sonra yeni alfabeyle çıkan ilk süreli yayındır. Çocuk Sesi'nin ilk sayısı 2 Kanunevel 1928 tarihinde "*Haftalık çocuk gazetesi*" sloganıyla, haftalık çıkarılır. Dördüncü sayısında sloganı "*Perşembe günleri çıkar biricik çocuk gazetesi*" şeklindedir. İkinci sayısının 10. Sayfasında okurlara "… *gelecek birkaç sayımız büyük şekilde 15 günde bir çıkacaktır*" bilgisi yer almaktadır. Sahibi ve mesul müdür Mehmet Faruk'tur. Çocuk Sesi'nin fiyatı on yıl boyunca 5 kuruştur. Senelik abonelik 25 kuruş, altı aylık abonelik 125, üç aylık abonelik ise 75 kuruştur. İlk iki sayısı İlhami – Fevzi matbaasında, üçüncü sayısı Burhan Cahit ve

[14] 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerinde yer alan bazı ayların ismi günümüzde kullanımından farklıdır. Bunun nedeni dört ayın isminin değişikliğinin 1945 yılında yapılmış olmasıdır. 2 Ocak 1945 tarihinde dört ayın isminin değiştirilmesi ile ilgili kanun teklifi Erzincan Mebusu Behçet Kemal Çağlar tarafından meclise sunulur. Teşrinievvel ayı Ekim, Teşrinisani ayı Kasım, Kanunevvel ayı Aralık ve Kanunsani ayı Ocak olarak değiştirilir (TBMM Tutanak, 1945, s. 1-2).

Şükerası Matbaasında basılmakta olup, adres olarak İstanbul Ankara caddesinde İlhami Fevzi Matbaası, mektuplar için İstanbul 617 posta kutusu bilgisi yer almaktadır.

Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 tarihli ilk sayısı 18 sayfadır. İlk sayısında çıkış amaçlarıyla ilgili açıklamayı Mehmet Faruk şu şekilde yapmaktadır:

"Sevgili çocuklar;

Bugün elinize aldığınız gazeteniz haftalardır size kavuşmak için çırpınıyordu. Çocukların gazetesi olmak! Bu ne büyük şerefti.

Her hafta Perşembe sabahları elinize geçecek olan gazeteniz sizindir. O sizin için çalışacaktır. Eğlenceli hikayeleri, güzel şiirleri, gülünçlü karikatürleri, hediyesi bol müsabakaları, resimli maceraları onun sayfalarında bulacaksınız."

2. Yayın Adı: Gençlik
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1928
Yayınlayan: Cemal
Yayın Aralığı: Aylık
Yayın Ölçüsü: 27 cm
Yayın Yeri: Ankara
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1962 SB 48

Görsel 2: Gençlik Mart 1928 1. Sayı 1. Sayfa

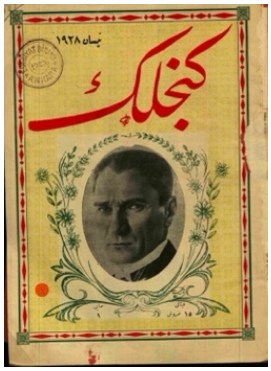

Kaynak: Gençlik Mart 1928 1. Sayı / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Mart 1928 tarihinde yayın hayatına başlayan Gençlik dergisi Ankara'da Cemal tarafından çıkarılmıştır. Aylık olarak çıkan dergi "*Gençliğin okuma arzusunu tenvir ve takviyey çalışır, ilmi, edebi mecmua*"dır ifadesiyle yayınlanmıştır.

3. **Yayın Adı:** Şen Çocuk
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1932
Yayın Aralığı: 15 Günlük
Yayın Ölçüsü: 35 cm
Yayınlayan: Mehmet Şükrü
Yayın Yeri: İstanbul
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1973 SB 228

1 Kanunusani 1932 tarihinde Mehmet Şükrü'nün çıkardığı Şen Çocuk on beş günde bir yayınlanmıştır. İstanbul'da basılan derginin altı aylık 110 kuruş, bir yıllık 220 kuruş fiyatı bulunmaktadır. Şen Çocuk dergisinin Milli Kütüphanede katalog bilgisi yer almakta fakat sayıları bulunmamaktadır.

4. **Yayın Adı:** Afacan
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1932-1951
Yayın Aralığı: Haftalık
Yayın Ölçüsü: 31 cm
Yayınlayan: Mehmet Faruk Gürtunca
Yayın Yeri: İstanbul
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1956 SB 16

13 Ekim 1932 tarihinde yayın hayatına başlayan Afacan, Mehmet Faruk Gürtunca tarafından çıkarılmıştır. İstanbul'da basılan dergi Çocuk Sesi Afacan, Afacan ve Yeni Afacan isimlerini almıştır.

İlk sayısında Afacan kendisini "Türkiye'de çocuklara mahsus ilk büyük mizah gazetesi" olarak tanımlamaktadır. "Perşembe günleri çıkar." ifadesinin yer aldığı dergi

haftalıktır. Fiyatı 3 kuruş olan derginin dört aylık 50 kuruş, altı aylık 75 kuruş ve bir senelik 125 kuruştur.

5. **Yayının Adı:** Çalışkan Çocuk

Yayın Türü:

Yayın Yılı: 1934-1935

Yayın Aralığı: Haftalık

Yayın Ölçüsü: 29 cm

Yayınlayan: [15]

Yayın Yeri: İstanbul

Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1956 SB 365

15 Eylül 1934 tarihinde ilk sayısı yayınlanmaya başlayan Çalışkan Çocuk "Yurdu ve ulusu için yetişen Türk çocuğunun gazetesi" olarak kendisini tanımlamıştır. Haftalık çıkan yayın, İstanbul'da basılmıştır.

6. **Yayın Adı:** Mektepli

Yayın Türü: Dergi

Yayın Yılı: 1932-1935

Yayın Aralığı: Haftalık

Yayın Ölçüsü: 25 cm

Yayınlayan: Mehmet Sami

Yayın Yeri: İstanbul

Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1960 SB 38

Mehmet Sami Karayel'in sahipliğini yaptığı Mektepli 22 Eylül 1932 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 18 Temmuz 1935 tarihine kadar çıkmıştır. "Kız ve erkek talebe için perşembe günleri neşredilir" ifadesiyle haftalık olarak çıkan Mektepli 148 sayı yayımlanmıştır. İstanbul'da basılan Mektepli'nin fiyatı 5 kuruş olup, seneliği 250 kuruş, altı aylığı 125 kuruş, üç aylığı 65 kuruştur.

7. **Yayın Adı:** Olgun Çocuk

[15] Bu bölümde yer alan bazı başlıkların boş bırakılmasının nedeni Milli Kütüphanede ve ilgili akademik çalışmalarda bu bilgilerin yer almamasından kaynaklanmaktadır.

Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1935
Yayın Aralığı: Haftalık
Yayın Ölçüsü: 26 cm
Yayınlayan: Burhan Bilbasar
Yayın Yeri: İstanbul
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1971 SB 339

16 Şubat 1935 tarihinde çıkmaya başlayan Olgun Çocuk Burhan Bilbaşar tarafından İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır. Dergi haftalık olarak çıkmıştır.

8. **Yayın Adı:** Ateş
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1936-1938
Yayın Aralığı: Haftalık
Yayın Ölçüsü: 30 cm
Yayınlayan:
Yayın Yeri: İstanbul
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1956 SB 114

İlk sayısı 26 Kasım 1936 tarihinde çıkan Ateş dergisi İstanbul'da haftalık olarak 30 cm ölçüsünde çıkmıştır. 52. Sayısı 18 Kasım 1937 de yayınlanmıştır. 29 Kasım 1937 tarihinde "Ansiklopedik gençlik gazetesi" ifadesiyle tekrar çıkmaya başlayan Ateş dergisi yine haftalıktır ama boyutu bu sefer 30 cm'dir. 1938 tarihine kadarda yayın hayatına devam etmiştir.

9. **Yayın Adı:** Çocuk
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1936-1948
Yayın aralığı: Haftalık
Yayın Ölçüsü: 29 cm
Yayınlayan: Doktor Fuat Umay
Yayın Yeri: İstanbul

Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1956 SB 414

Görsel 3: Çocuk İkincikanun 1936 1. Sayı 1. Sayfa

Kaynak: Çocuk İkincikanun 1936 1. Sayı / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk dergisinin ilk sayısı ikinci kanun 1936 tarihinde "Himayei Etfal Cemiyeti tarafından ayda bir çıkarılır" sloganıyla çıkar. Derginin 2. sayısında "Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından ayda bir çıkarılır", 11. sayısında "Çocuk Esirgeme Kurumu Tarafından 15 günde bir çıkarılır Çocuk dergisi" bilgisi yer alır. 15. Sayısından itibaren dergi haftalık olarak çıkar. İmtiyaz sahibi Dr. Fuat Mehmet Umay, yayın direktörü Neş'et Halil Atay'dır. 11. sayıda Mehmet Ali Sancaktar, 14. sayıda Reşad Yamaner, 54. Sayıda Mehmet Ali Bayraktar, 61. Sayıda Gayur Bleda neşriyat direktörü olur. Diğer çocuk dergilerinden farklı olarak Çocuk'un fiyatı 10 kuruştur. Senelik abonelik 125 kuruştur. 5. Sayısında senelik abonelik 120 kuruş oldu. 11. Sayıda derginin fiyatı 5 kuruş olur. 15. Sayıda derginin yıllığı 260 kuruştur. Dergi Ülkü Basımevinde basılmakta olup, adres olarak İstanbul Cağaloğlu yokuşu No: 40 yer almaktadır. 14. Sayıda dergi Resimli Ay Basımevinde basılır. 20 Eylül 1937 tarihli ilk sayısı 19 sayfadır. Dergi ilk sayısında çıkış amaçlarıyla ilgili açıklama Çocuk Esirgeme Kurumu adına yapılmaktadır:

> *"Çocuk esirgeme kurumu şimdiye kadar kendisine yapılan müracaatları nazarı dikkate alarak, "Gürbüz çocuk" mecmuasını bu sayıdan itibaren "Çocuk" adile ve yalnız genç okuyucuları için çıkarmağa karar verdi.*

"Çocuk"a ara sıra ana babaları, çocuk terbiyecilerini alakadar eden yazılar da konacak, fakat bu yazılar "Çocuk"un asıl neşriyatını sayıca dahi küçültmeyecektir.

"Çocuk" tan genç okuyucularının yapacakları istifadeyi arttırmak için Amerikaya, Sovyet Rusyaya ve çocuk neşriyatlarının mükemmeliyetle tanınmış bazı şimal memleketlerine, sipariş verilmiştir. Bu siparişlerden "Çocuk" bundan sonraki sayılarında istifade edecektir.

"Çocuk" bir kazanç dileği, memlekette azlığı veya yokluğu iddia ümidile, çocuk kütüphanesine bir yardım için çıkıyor. Alaka gördükçe bu yardımını arttıracaktır (Çocuk Esirgeme Kurumu, 1936).

Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk sosyal hizmet kurumu olan Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur (Sarıkaya, 2010, s. 1). 30 Haziran 1921 tarihli Karar Defteri'nin (1921, s. 1) ilk sayfasında Cemiyetin amacı;

"I. Dünya Savaşı ve onu izleyen bir sürü çetin ve acılarla dolu savaşların, ülkemizde doğurduğu yıkımlardan olmak üzere, şehit çocukları ile bakım ve korunması millete kalan diğer sıkıntılara ve felaketlere uğramış çocukların, milletçe korunması ve yedirilip içirilmesi ve öteki felaket görmüş çocuklar ve bütün memleket çocuklarının hayatlarının korunması, maneviyatlarının güçlendirilmesi, her birinin hayatla savaşmaya yatkın ve ülkeye faydası olabilecek düzeyde eğitilmesinin sağlanması, araştırılması ve hazırlanması ve geleceğimizin temeli olan, bu günkü ülke çocuklarının bütün şefkatli bir gözle gözetilmesi ve bunun gerçekleştirilmesi..." şeklinde belirtilmiştir.

10. Yayın Adı: Gelincik
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1936-37
Yayın Aralığı: Haftalık
Yayın Ölçüsü: 25 cm
Yayınlayan: Raşit Saraçoğlu
Yayın Yeri: İstanbul

Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1970 SA 333

Gelincik dergisi Raşit Saraçoğlu tarafından haftalık olarak 25 cm boyutunda İstanbul'da yayınlanmıştır.

11. Yayın Adı: Öğretmen İleri
Yayın Türü:
Yayın Yılı: 1936-1937
Yayın Aralığı: 15 Günlük
Yayın Ölçüsü: 17 cm
Yayınlayan:
Yayın Yeri: İstanbul
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1970 SA 479

"Çocuklara hikaye demeti" ifadesiyle çıkan Öğretmen İleri dergisi on beş günde bir olarak 1936 yılında İstanbul'da çıkmaya başlamıştır. 17 cm boyutunda ve 5 kuruş fiyatı ile hedef kitlesiyle buluşur.

12. Yayın Adı: Yavrutürk
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1936-1942
Yayın Aralığı:
Yayın Ölçüsü: 21 cm
Yayınlayan: Tahsin Demiray
Yayın Yeri: İstanbul
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1970 SA 481

2 Mayıs 1936 tarihinde yayımlanmaya başlayan Yavrutürk, 19 Aralık 1942 tarihine kadar yayın hayatına devam etmiştir. Sahibi ve yazı işleri müdürü Tahsin Demiray'dır. 59. sayıdan sonra Demiray genel yayın yönetmeni olur yazı ve teknik işler sekreteri olarak Rakım Çalapala'nın adı yer alır. Basıldığı yer Türkiye Basımevi, adresi ise Ankara Caddesi No: 115 İstanbul'dur (Öztekin, 2019, s. 1234).

13. Yayın Adı: Yeni Kültür: Ailede Çocuk, Mektepte Çocuk

Yayın Türü: Dergi

Yayın Yılı: 1936-1945

Yayın Aralığı: Aylık

Yayın Ölçüsü: 25 cm

Yayınlayan: Kazım Nami Duru

Yayın Yeri: Ankara

Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1960 SA 2

Sonkanun 1936 tarihinde çıkmaya başlayan Yeni Kültür: Ailede Çocuk, Mektepte Çocuk dergisini Kazım Nami Duru tarafından Ankara'da yayımlanmıştır.

14. Yayın Adı: Çocuk Duygusu

Yayın Türü: Dergi

Yayın Yılı: 1937-1938

Yayın Aralığı: Haftalık

Yayın Ölçüsü: 28 cm

Yayınlayan:

Yayın Yeri: İstanbul

Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1956 SB 420

Görsel 4: Çocuk Duygusu 7 Birinci Teşrin 1937 2. Sayı 1. Sayfa

Kaynak: Çocuk Duygusu 7 Birinci Teşrin 1937 2. Sayı / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygusu'nun ilk sayısı 1 Birinciteşrin 1937 tarihinde "perşembe günleri çıkar çocuk gazetesi" sloganıyla çıkar. Sahibi sermayedarı Kenan Dinçman, neşriyat müdürü Dr. Cemil Necip Sağlık, yazı işleri çevirgeni İskender Fahreddin Sertelli'dir. Diğer çocuk süreli yayınları gibi Çocuk Duygusu'nun da fiyatı 5 kuruştur. Senelik abonelik 250 kuruş, altı aylık aboneliği ise 125 kuruş, üç aylık abonelik 75 kuruş ve diğer dergilerden farklı olarak dış ülkeler yıllığı 500 kuruştur. Çocuk Duygusu, Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası'nda basılmakta olup, idarehane adresi olarak İstanbul Ankara Caddesi Narlıbahçe Sokak No: 15 ve yazışma için adres posta kutusu no: 260 bilgilerinin yanı sıra Telefon: 20113 numarası da yer almaktadır.

15. Yayın Adı: Cumhuriyet Çocuğu
Yayın Türü: Dergi
Yayın Yılı: 1938-1939
Yayın Aralığı: Haftalık
Yayın Ölçüsü: 32 cm
Yayınlayan: Zahide Tan
Yayın Yeri: İstanbul
Milli Kütüphanedeki Yer Kodu: 1956 SB 362

Görsel 5: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 2. Sayı Sayfa 1

Kaynak: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

29 Ekim 1938 tarihinde ilk sayısı yayımlanan Cumhuriyet Çocuğu, 26 Ekim 1939 tarihine kadar çıkarılmıştır. Zahide Tan'ın çıkardığı dergi İstanbul'da basılmıştır

(Öztekin, 2019, s. 1236-1237). Milli Kütüphane 'deki gösteriminde 27 Eylül 1938 tarihinde çıkmaya başlayan Cumhuriyet Çocuğu haftalık bir dergidir. Cumhuriyet Çocuğu'nun ilk sayısı 29 Teşrinievvel 1938 tarihli (1 Ekim 1938) tarihinde "cumartesi günleri çıkar Çocuk mecmuası" sloganıyla çıkar. Sahibi Zahide Tan, yazı işleri müdürü S. C. Antel. Diğer çocuk dergileri gibi Cumhuriyet Çocuğu'nun da fiyatı 5 kuruştur. Senelik abonelik 240 kuruş, altı aylık aboneliği ise 120 kuruştur. Dergi Burhaneddin Matbaasında basılmakta olup, idarehane adresi olarak İstanbul Ankara Caddesi 121 ve yazışma için adres posta kutusu no:3 verilmektedir. Derginin kapak sayfası çizimleri ve sayfalarda yer alan çizgi öykülerde Hayri Tülin'in imzası yer alır. 29 Teşrinievvel 1938 tarihli ilk sayısı 30 sayfa, ikinci ve üçüncü sayıları 16 sayfa, dördüncü sayısı Atatürk'ün ölümünden dolayı 3 sayfa ve beşinci sayısı da yine Atatürk'ün ölümünden dolayı 24 sayfa çıkar. Dergi beşinci sayısından itibaren de çarşamba günleri çıkmaya başlar, son sayısı olan 26 İlkteşrin 1939 tarihli 52. sayısının perşembe günü çıktığı görülmektedir.

İlk sayısında "On beşinci yıl" başlığı ile bir sunuş yazısı İhsan Erkılıç imzalı bir fotoğrafla yer alır.

> *"Sevgili çocuklar:*
>
> *Cumhuriyetimizin on beşinci yılını kutluladığımız şu mutlu günde CUMHURİYET ÇOCUĞU[16] doğuyor. CUMHURİYET ÇOCUĞU: hikayeleri, romanları, şiirleri, resimleri, karikatürleri 'ile size, boş zamanlarınızı hoş ve eğlenceli geçirtmekle kalmıyacak; tabiata, tarihe, cografyaya ait yazıları ile derslerinize de yardım edecektir; her Türk cumhuriyeti çocuğu için bilinmesi lazım olan bilgileri kazandırmağa çalışacaktır."* (Cumhuriyet Çocuğu, 1937, s. 2-5).

Mustafa Kemal, Osmanlı devletinin Avrupa ile ticaret, finans kontrolü ve jandarma gözetimi altına konmuş olan bölgesinin büyük limanı kenti olan Selanik'te doğmuştu. Hayatı, 1881 yılından 1938 yılına kadar Saltanat-Hilafet yönetiminden

[16] Cumhuriyet Çocuğu'nun ilk sayısının sunuş yazısı Cumhuriyetin on beş yılını anlatması açısından önemli görüldüğünden derginin sayfaları EK-1'de yer almaktadır.

Ulus Cumhuriyet Devlet yönetimine geçişin dramı içinde geçmiş bir yaşamdı (Berkes, 1982:74-75). Milli devlet olmak, Batıyı bir bütün olarak kabul etmekti. Osmanlı yönetim şeklinin reddi, Türk milletinin yeni hayat ilkelerinin radikal şekilde açıklanmasıydı. Bu tarihi görev duygusunu Mustafa Kemal "Bizim, yolumuzu çizen yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti, bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir." şeklinde belirtir (İnalcık, 2016)

1928-1938 yılları arasında Çocuk Sesi (1928), Gençlik (1928), Şen Çocuk (1932), Mektepli Gazetesi (1932), Afacan (1934), Çalışkan Çocuk (1934), Olgun Çocuk (1935), Ateş (1936), Çocuk (1936), Gelincik (1936), Öğretmen İleri (1936), Yavrutürk (1936), Yeni Kültür: Ailede Çocuk (1936), Mektepte Çocuk (1937), Cumhuriyet Çocuğu (1937) ve Çocuk Duygusu (1937) dergileri yayınlanmıştır. Gençlik ve Yeni Kültür: Ailede Çocuk dergileri Ankara'da diğer dergiler İstanbul'da basılmıştır. Çocuk Sesi, Afacan, Çalışkan Çocuk, Mektepli Gazetesi, Olgun Çocuk, Ateş, Çocuk, Gelincik, Cumhuriyet Çocuğu, Çocuk Duygusu dergileri haftalık, Şen Çocuk, Öğretmen İleri dergileri on beş günlük, Gençlik dergisi aylık, Yavrutürk ve Yeni Kültür: Ailede Çocuk dergilerinin yayın aralığı belirtilmemiştir. 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerini Mehmet Faruk Gürtunca, Cerhal, Mehmet Şükrü, Mehmet Sami Karayel, Burhan Bilbaşar, Fuat Umay, Raşit Saraçoğlu, Tahsin Demiray, Kazım Nami Duru ve Zahide Tan yayınlamıştır. Dergilerin hepsi Harf Devriminden sonra çıkmaya başladığı için dili Türkçedir. "Haftalık Çocuk Gazetesi", "Gençliğin okuma arzusunu tenvir ve takviyey çalışır, ilmi, edebi mecmua", "Türkiye'de çocuklara mahsus ilk büyük mizah gazetesi", "Yurdu ve ulusu için yetişen Türk çocuğunun gazetesi", "Kız ve erkek talebe için perşembe günleri neşredilir", "Ansiklopedik gençlik gazetesi", "Çocuklara hikaye demeti" ifadeleri ile dergiler kendilerini tanımlamışlardır.

Dergilerde çocuklar için hikaye, roman, masal, şiir, fıkra, karikatür, piyes, güncel haberler, tarihi yerler, faydalı bilgiler, ilginç konular, bilimsel gelişmeler gibi konuların yanı sıra Cumhuriyet ve Atatürk konuları da yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünü tamamlamadan önce "Çocuk dergileri" anahtar kelimesi ile ilgili yapılmış akademik çalışmalara kısaca değinmek gerekirse;

"Çocuk dergileri" anahtar kelimesi ile Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi'nden elde edilen yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde. 2001-2023 yılları arasında tamamlanan elli tezin olduğu görülmektedir. Bu tezlerin otuz dokuzu yüksek lisans, on biri doktora tezidir.

"Çocuk dergileri" anahtar kelimesi ile Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi'nden elde edilen yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde. İlk yüksek lisans tezinin 2001 yılında Marmara Üniversitesinde yapıldığı görülmektedir. Otuz dokuz yüksek lisans tezinin beşi Marmara Üniversitesinde, Gazi Üniversitesinde, üçer tez Sakarya, Dokuz Eylül ve Erzincan Binali Yıldırım üniversitelerinde, ikişer tez Boğaziçi, Kocaeli, Afyon Kocatepe ve Erciyes üniversitelerinde, diğer tezler Karadeniz Teknik, Kilis 7 Aralık, Bahçeşehir, Trakya, Uşak, On dokuz Mayıs, Niğde Ömer Halisdemir, Van Yüzüncü Yıl, Trabzon, Tokat Gaziosmanpaşa, Çanakkale On sekiz Mart ve Ankara Hacı Bayram Veli üniversitelerinde hazırlanmıştır. Tezlerin yirmi ikisi Sosyal Bilimler, on bir tanesi Eğitim Bilimleri, dördü Lisansüstü Eğitim ve ikisi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitülerinde tamamlanmıştır. Tezler, Türkçe Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Kadın ve Aile Araştırmaları, Gazetecilik, İlköğretim, Türk Dili ve Edebiyatı, Sanat Tarihi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, İletişim Bilimleri, Pazarlama, Tarih, İlköğretim, Eğitim Bilimleri ve Halkla İlişkiler Anabilim Dallarında yapılmıştır. Yaşar, Özekmekçi, Ertem ve Öğüt'ün tezlerine erişim yoktur. Sadece Özekmekçi'nin "Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda Çocukların Formasyonu: Çocuk Dergileri Üzerinden Bir Analiz (1869-1914)", Ertem'in "1930'lar ve 1940'ların Türkiye'sinde Cumhuriyet Çocukları ve Yükleri: Çocuk Dergilerinde Ulusun Geleceği Olarak İdealleştirilen Orta Sınıf Çocukları ve Yoksul Çocuk İmgesi" ve Koçaş'ın "Çocuk Dergileri Satın Alma Davranışları" adlı tezleri İngilizce, Abdulkerim'in "Çocuk Dergileri ve Bu Dergilerin Irak Çocuk Edebiyatına Katkıları (Mecelleti Dergisi Örneği)" adlı tezi Farsça yazılmıştır. 2001 yılından 2022 yılına kadar "Çocuk dergileri" ile ilgili 7958 sayfa yüksek lisans tezi yazılmıştır.

İlk doktora tezinin 2002 yılında Ankara Üniversitesinde yapıldığı görülmektedir. On bir doktora tezinin dördü Ankara Üniversitesinde, diğerleri On dokuz Mayıs, Çanakkale On sekiz Mart, Yeditepe, Yıldız Teknik, İstanbul, Kütahya Dumlupınar ve Necmettin Erbakan üniversitesinde hazırlandığı görülmektedir. Birinin Lisansüstü Eğitim, üçünün Eğitim Bilimleri Enstitüsünde diğer yedi tez sosyal bilimler enstitüsünde hazırlanmıştır. Tezler, Eğitim Programları ve Öğretimi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Güzel Sanatlar Eğitimi, Türkçe Eğitimi, Eğitimin Kültürel Temelleri, Medya Çalışmaları, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Sanat Tarihi ve Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dallarında tamamlanmıştır. Gurbetoğlu'nun tezinin erişimi olmadığından hangi anabilim dalında yapıldığı bilinmemektedir. Tezlerden sadece Deniz Berker'in "1980-2012 yılları arasında yayınlanan çocuk dergilerinin eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak incelenmesi" adlı tezi İngilizce yazılmış, diğerleri Türkçe yazılmıştır. 2002 yılından 2022 yılına kadar "Çocuk dergileri" ile ilgili 4855 sayfa doktora tezi yazılmıştır.

BÖLÜM 3
1928-1938 YILLARI ARASINDA ÇOCUK DERGİLERİNDE OKURYAZARLIK VE MODERNLEŞME

3.1. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

3.1.1. Araştırmanın Konusu

Çocukluk; çocuklar ve yetişkinler arasındaki ayrımın analitik bir kategorisini temsil eder. Çocuk ve çocukluk üzerine yapılan araştırmalar, çocukların kendi kültürlerine ilişkin öznel deneyimleri ile yetişkinlerin çocuklukta yaptıkları nesnel yapılar arasındaki farkı belirtir (Lillehammer, 2010:11-12). Üzerine araştırmalar yapılan çocuk ve çocukluk yayıncılık açısından da önemli bir alanı oluşturmaktadır. Avrupa'daki ilk çocuk dergileri, derginin gelişiminden yüz yıl sonra ortaya çıkar. İlk çocuk dergileri etik değerleri yücelten, öğretici dergilerdir. 1722 yılında Leipzig'de yayınlanan 'Leipziger Wochenblatt für Kinder' çocuk dergiciliğinin ilk örneği olarak kabul edilir. Bu ilk derginin içeriğini öyküler, fabllar, mektuplar, oyunlar oluşturur. Osmanlıda ilk çocuk dergisi olan Mümeyyiz, Sıtkı Bey tarafından haftalık olarak kırk dokuz sayı çıkarılmıştır. İlk sayısı 1869 tarihli olan Mümeyyiz daha çok rüştiye çocuklarına hitap etmiştir. İçeriğinde öyküler, haberler, şiirler, eğitsel yazılar bulunan, her sayısı biçim ve içerik açısından özenli olan bu dergi, yanlış eğitim yöntemlerini eleştirmiş, eğitime yeni yaklaşımlar sunmuştur. Osmanlı'nın ilk çocuk ve eğitim dergisi olarak kabul edilebilecek olan Mümeyyiz, dayaktan başlayarak pek çok yanlış eğitim uygulamasını eleştirmiştir. Dili yalındır, anlaşılırdır; çünkü amaç çocuklara kolayca ulaşmaktır (Kaya, 1994, s. 116).

1869-1928 döneminde yayınlanan çocuk dergilerinde eğitici ve öğretici olma amacı ağır basmakta, içeriğinde bilmece, bulmaca ve güldürücü fıkralar bulunmaktadır. 1923'te siyasal düzenin değişmesi diğer bir deyişle Cumhuriyet'in kurulması ardından Harf Devriminin yapılması çocuk dergilerinin yayınlarını olumlu şekilde etkiler (Alpay, 1980, s. 173).

Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde Anadolu'da tarıma dayalı bir yaşam olduğundan, çocuklar tarım ve ev işlerinde anne ve babalarına yardım etmektedirler.

Kız çocuklarının okuyup-yazmasının gereksiz görüldüğü, çocuk kıyafetlerinin büyüklerin giysilerinin minyatürü gibi olduğu bir dönemdir (Kaya, 1994, s. 116).

Cumhuriyet'in ilanı sadece çocuk dergilerinde yer alan konu ve temaların değişmesine neden olmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın ardından yeni bir ülke kurulması ile vatan sevgisi ve milli bilincin oluşturulması gibi konular öncelikli olmuştur (Kuyucu& Kırık, 2019:21).

Modernleşme politikalarının odağını yeni bir vatandaş projesi oluşturmaktadır. Yeni vatandaşın ilk aşaması da çocukluk ve çocukluk döneminden geçmektedir. Bu bağlamda modernleşme süreçleri açısından çocuk dergileri önemlidir. Çocuk dergilerinin gelişim süreci bağlamında çalışmada Türk modernleşmesinin izleri takip edilecektir. Bu çalışmanın konusu, 1928-1938 tarihleri arasında yayınlanan çocuk dergilerinin Türkiye'deki modernleşme sürecine okuryazarlık açısından nasıl bir katkı sağladığıdır.

Başta yayıncılık olmak üzere özelde dergi yayıncılığının tarihi modernleşme süreçlerine katkı sağlamış ve toplumun tarihsel dönüşümü açısından "yeni hayat"ın diğer bir deyişle Cumhuriyetin topluma kabul ettirilmesine katkı sunmuştur. Çocuk dergileri ise toplum içinde özel bir yeri olan çocukları ve ailelerini hedeflemektedir. Bu aynı zamanda çocuk dergilerine yarınları biçimlendirebilme gücünü de vermektedir.

3.1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmanın temel amacı, Harf Devriminden sonra yeni alfabeyle çıkmaya başlayan ve Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönem diğer bir anlatımla 1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerinde modernleşme izlerini dergi içeriği üzerinden takip etmektir. Kurtuluş Savaşı ile başlayan süreci Cumhuriyetin ilanı, iktisat kongreleri, harf devrimi, gelecek nesillerin yetiştirilmesine gösterilen önem eğitim politikalarına da yansımıştır. Bunun bir göstergesi olarak harf devrimi sonrasında süreli yayınlardan olan çocuk dergilerinin sayılarının artması verilebilir. Çocuk dergileri yayıncılık açısından her zaman önemlidir. Kurtuluş Savaşı, yeni ulus, harf devrimi sonrasında çocuk dergileri çerçevesinde Türkiye'deki modernleşme ekseninin

nasıl gerçekleştirildiğinin ve değiştiğinin tespit edilmesinin önem olduğu düşünülmektedir. Çocuklarda sosyal düşünceyi ve davranışı şekillendirmeye yardımcı olan etkiler dergi ve gazete gibi yayınlarda yer alan içerikler ve görsellerdir. Bu yayınlar aslında, toplumun çocuklara yönelik davranışının gelişimine rehberlik etme yöntemlerinden biridir. Yeni bir ulusun kurulması ve ulus devlet kavramının, yönetim şeklinin modern ulus devletin kurumları tarafından halka anlatılması en az Kurtuluş Savaşı kadar hayatiydi. Eğitim kurumlarındaki modernleşme çerçevesindeki kazanımlarda Cumhuriyet dönemi çocukları açısından önemliydi. Bu çocuk dergilerinde içerik ve modernleşmenin izlerinin takip edilmesi çalışmaya ayrı bir önem kazandırmaktadır.

3.1.3. Varsayımlar

Çocuk dergileri, iletişim araştırmaları için zengin haber metinleri ve görselleri bulunan süreli yayınlardır. Bu çalışmada da 1928-1938 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinde okuryazarlık ve modernleşmenin izlerinin olduğu varsayımından yola çıkıldı. Çocuk dergileri hedef kitleleri, içerikleri ve görselleri açısından araştırma için önemli bir alan sağlar. Bu çalışma için bir diğer varsayım ise; 1928-1938 dönemi çocuk dergileri yeni Türkçe alfabe ve yeni yönetim şekli açısından okuryazarlık ve modernleşmenin bir aracı olduğuna yöneliktir.

3.1.4. Sınırlılıklar

1928-1938 yılları arasında çıkan çocuk dergilerine bakıldığında: Çocuk Sesi, Gençlik, Afacan, Çalışkan Çocuk, Mektepli Gazetesi, Olgun Çocuk, Ateş, Çocuk, Gelincik, Öğretmen İleri, Yavrutürk, Yeni Kültür: Ailede Çocuk, Mektepte Çocuk, Cumhuriyet Çocuğu, Çocuk Duygusu dergileri görülmektedir. Dönem dergilerine ulaşmak için Milli Kütüphane'nin arşivinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada ulaşılabilirlik önemli bir sınırlılıktır. Bu nedenle çalışma kapsamında Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergilerinin 1928-1938 yılları arasındaki sayıları incelenmiştir.

3.1.5. Araştırma Soruları

Çalışmada cevap aranacak sorular; 1928-1938 yılları arasında yayınlanan Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu çocuk dergilerindeki okuryazarlıkla ilgili görseller dönemin iktidarının modernleşme söylemleriyle benzerlik göstermekte midir? Bu görseller modernleşme sürecine okuryazarlık açısından katkı sağlar niteliklere sahip midir? Cumhuriyet dönemi devrimleri çocuk dergilerinde okuryazarlıkla ilgili görsellerde yer almakta mıdır?

3.1.6. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini 1928-1938 yılları arasında çıkmış çocuk dergileri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde ise amaçsal örneklem kullanılmıştır. Bunun nedeni çalışmanın amacı çerçevesinde bilgi yönünden zengin içerikli görsellerin seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanımasıdır. Amaçsal örnekleme, belli ölçütleri veya özellikleri karşılayan bir ve daha fazla özel durumlarda çalışılmak istenildiğinde tercih edilmektedir (Büyüköztürk, v.d, 2012, s. 90) Bu doğrultuda Milli Kütüphanede belirlenen yıllar arasında yayınlanmış Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri incelenmiştir. Çalışma kapsamındaki dergilerdeki amaçsal örnekleme ait görsellerde okuryazarlık ve modernleşme izleri aranmıştır. Tekrara neden olan aynı temalı görsellere yer verilmemiştir.

3.2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

1928-1938 tarihleri arasında Türkiye'deki modernleşme izlerinin çocuk dergileri üzerinden takip edildiği bu çalışmanın yöntemini, nitel araştırma yöntemlerinden göstergebilimsel araştırma oluşturmaktadır.

Nitel bir çalışma süreci araştırılacak konuya ilişkin farkındalık ve merak ile başlar. Bu süreci problemi tanıma, problemin farkında olma ve problemi çözme takip eder. Çalışmanın tasarlanması, veri toplama aracının geliştirmesi, veri toplama süreci, verilerin sınıflandırılması ve ardından verilerin analiz edilerek yorumlanması aşamasından sonra raporlaştırılır (Neuman, 2020, s. 58-61). Nitel araştırma, bireylerin

hayatlarındaki rutin veya olağandışı anları ve anlamları anlatan vaka çalışması, kişisel deneyim, yaşam öyküsü, görüşme, gözlem, tarihsel, etkileşimsel ve görsel metinler gibi ampirik materyallerin kullanımını ve toplanmasını içerir (Denzin & Lincoln, 1998, s. 23). 1928-1938 tarihleri arasında Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri üzerinden okuryazarlık ve modernleşmenin izleri bu çalışmada, göstergebilimsel analizle aranacaktır.

3.2.1. Göstergebilimsel Analiz

Göstergebilim, Fransızca semiologie, Yunanca sémeion kelimelerinden türemiş olan göstergeden gelmektedir (Saussure, 1998, s. 46). Türkçe'de signe karşılığında gösterge kullanıldığında, göstergebilim ve gösterge sözcükleri arasındaki ilişki, sémiologie ve semion arasındaki ilişki gibidir. Göstergebilim, gösterge, gösterilen, gösteren sözcükleri aynı yapı kümesi içindedir (Derrida, 1994, s. 23-24).

Gösterge terimi dilbilim alanında bir gösterilen ya da kavram ile bir gösteren ya da işitim imgesi arasındaki birleşimden doğan öğeyi belirtmek için kullanılır. Başka bir deyişle "kendi dışında bir şey gösteren öğe" anlamına gelmektedir (Barthes, 1979, s. IX). Göstergebilim, göstergeleri, gösterge dizgelerini ele alan devinim içinde olan bir daldır. John Locke (1992, s. 455) İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme adlı kitabında ilk kez göstergebilimi diğer bir anlatımla semiotic terimini kullanmıştır. Locke'un oluşturduğu üç temel bilim grubu içinde göstergebilimde yer almaktadır. Göstergebilimi, nesnelerin anlaşılması ve bilgilerin iletişimini sağlayan göstergeler öğretisi olarak belirtilmektedir (Locke, 1992). Bu göstergeler öğretisinin amacı, zihnin kavramları anlamak ya da bilgilerini başkalarına anlatmak için kullandığı göstergelerin niteliğini incelemektir (Rifat, 2005, s. 262-263).

Göstergebilim çalışmalarının temeli ise Ferdinand de Saussure'a dayanmaktadır. Her türlü iletişimde yararlanılan dil içi ve dil dışı bütün göstergeleri içine almaktadır (Aksan, 2006, s. 38).

Prag Dilbilim Çevresi'nden Jakobson ve Troubctzkoy Saussure'ün araştırmalarını yaygınlaştırır. Kopenhague Dilbilim Çevresi'nden Hjelmslev dizgeleşmesini sağlar. Benvcniste söyleme uygular, Barthes anlaşılabilir bir dile

indirger ve Greimas da göstergebilimi kuram ve yöntem olarak kullanır (Eziler Kıran, 1990, s. 51).

Umberto Eco, göstergebilimi toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında anlamın üretilmesini sağlayan kodları ya da mekanizmaları belirleme girişimi şeklinde tanımlar (Eco, 2019, s. 122). Evrensel yakınlığın metafiziği ve fiziği, açık diğer bir deyişle örtük bir benzerlik göstergebilimine dayanmak zorundadır. Göstergebilim, belirlenmiş anlatı gelenekleri temelinde çıkarsanabilir. "Bir varmış bir yokmuş" ile başlayan bir öykü, büyük olasılıkla masaldır ve çağrıştırılan diğer bir anlatımla varsayılan okur ise bir çocuktur. Eco (2019, s. 51-104) göstergebilimi, gösterge ile imgelenen şey arasındaki eşdeğerliği sözlüksü ilişkiler kapsamında düşünülmemesi gerektiğini savunur. Bunun yerine bir ansiklopedi içindeki labirentimsi çıkarımsal ilişkiler kapsamında düşünülmesi gerektiğini belirtir. Diğer taraftan Vardar'a göre (1988, s. 111) göstergebilimin temelini oluşturan 'gösterge'yi anlamak göstergebilimi anlamak için en temel başlangıçtır.

Eco'ya göre, göstergebilim, bir bildirişim süreci olarak düşünülen kültürel olguları incelemektedir. Diğer bir anlatımla, "Bir gösterge başka bir şeyin yerine anlamlı olarak geçebilecek herhangi bir şeydir" (Kıran, 1996, s. 119).

Barthes'a (2016, s. 27) göre göstergebilimin amacı davranış biçimleri, yaşam tarzları, nezaket kuralları, beden dilleri, giyim tarzları, toplumsal ve kültürel yapı, sinema, reklam, tiyatro, müzik notaları gibi sanatsal faaliyetler, astronomi, mimari ve dizayn gibi birçok alanda işleyiş yapılarını ortaya koymaktır.

Fiske (1990, s. 17) göstergebilimi, toplumsal etkileşimi, bireyi belirli bir kültürün ya da toplumun bir üyesi olarak inşa eden etkileşim biçimi olarak görür. Göstergebilim, göstergeleri, gösterge dizgelerini ele alan, kimi durumlarda da çelişik yaklaşımları kucaklayan, devinim içinde olan geniş bir daldır (Barthes, 1979, s. IX). Guiraud'da (1994, s. 12) göstergebilim, dilsel olmayan iletişim biçimlerinin bilimi olup doğal dili de içine alan çok sayıda iletişim biçimlerinin geneli, diğer bir anlatımla dilsel olmayan iletişim biçimlerinin bilimidir.

İnsanların birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları dil, davranış, görüntü, trafik işareti, müzik, resim, tiyatro, sinema, reklam, moda, harita gibi hayatın içinde yer alan anlamlı bütün bir dizgedir. Gerçekleşme düzlemleri farklı olan bu dizgelerin hepsi bir göstergedir (Rifat, 1983, s. 261). Bu göstergeler dizgesi üzerine Eski çağdan başlayarak farklı düşünceler ortaya konulmuştur. Stoacıların, Orta Çağdaki skolastik felsefeye ait eserlerde anlamlama biçimleriyle ilgilenmeleri de bundandır (Rifat, 2005, s. 115).

Gösterge; kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağrıştırarak iletişim kuran bir araç şeklinde tanımlanabilir. Göstergenin anlamı ve işlevi ise bir durum ya da olgu hakkında dolaylı yoldan bilgi iletilmektir. Başka bir deyişle bir şeyin yerine geçerek o şeymiş gibi bilgi ileten bir araçtır (Erkman, 1987, s. 8-10).

Göstergebilimin üç temel çalışma alanı vardır. İlki göstergenin kendisidir. Gösterge çeşitleri ve bu göstergeleri kullanan insanlarla ilişkilendirilme biçimlerinin araştırılmasını içerir. Diğer bir anlatımla göstergelerin kullanıldıkları biçimler içinde anlaşılmasıdır. İkinci temel alan göstergelerin düzenlendiği kodlar ya da sistemlerdir. Burada toplumun ya da kültürlerin gereksinimlerini karşılamak için geliştirilen kodlar yer alır. Bu kodların iletilmesi iletişim kanalları ile gerçekleşir. Son alan ise kodların ve göstergelerin içinde işlediği kültürdür. Farklı bir anlatımla kültürün varoluşu ve biçimi de kodların ve göstergelerin kullanımı ile ilişkilidir (Fiske, 1990, s. 62).

Saussure[17] (1998, s. 108-109) göstergeleri gösteren ve gösterge olarak ikiye ayırmaktadır. Göstergebilimde dil toplumsal bir dizgedir ve bu dizge gösterge olarak tanımlanan birimlerin kendi aralarında kurdukları ilişkilerden doğar. Dilsel gösterge, işitimsel imge ve kavram olan iki özelliği ile vardır. Genel Dilbilim Dersleri eserinde Saussure bu iki özelliği, gösteren ve gösterilen diye adlandırır (Rifat, 2005, s. 27).

17 Göstergebilimi, Ferdinand de Saussure 1916 yılında Cours de linguistique generale (Genel dilbilim dersleri) adlı yayınında kullanır (Barthes, 1979, s. 23).

Şekil 1: Saussure'un Anlam Öğeleri

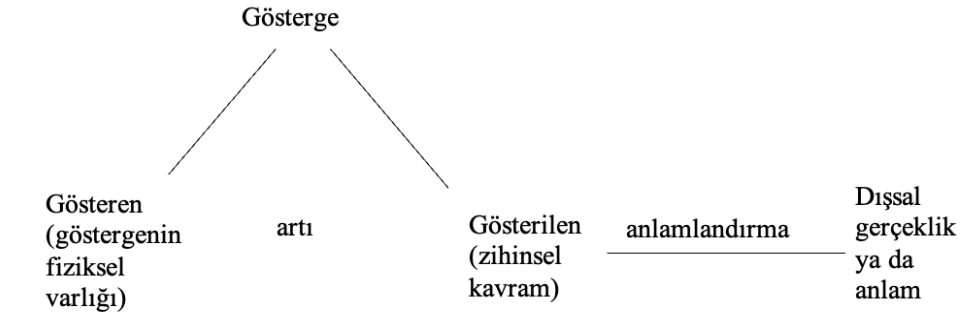

Kaynak: (Fiske, 1990, s. 67)

Görsel ve edebi yapıtlarda imgenin gücü yadsınamayacak kadar fazladır. İmge, ilk dönem resimlerinde ve ilk romanlarda olduğu gibi gerçekliği yansıtabilir, bu olumlu bir özelliktir. İmge, gerçekliği gizleyip değiştirebilir. Tıpkı savaş yıllarında yapılan kahramanlık resimleri ve yazılan savaş methiyelerinde olduğu gibi. Görsel imge, yazınsal imgeden farklı olarak duygu ve heyecanı karşı tarafa daha hızla geçirir. (Aydın Çolak, 2019, s. 27-28).

Charles Sanders Pierce ise göstergeleri üç grupta belirtmektedir. Bunlar; görüntüsel, belirtisel göstergeler ve simgedir. Görüntüsel göstergede, gösterge bazı açılardan nesnesine benzemektedir. Belirtisel göstergede, gösterge ile nesnesi arasında doğrudan bir bağ vardır. Simgede ise gösterge ve nesne arasında ne bağlantı ne de benzerlik vardır. Bu göstergelere örnek olarak fotoğraf görüntüsel gösterge, duman ateşin belirtisel göstergesi ve sözcük ise bir simgedir. Göstergelerin, Peirce'deki gibi nesnelerdeki ilişkilerinden çok, diğer göstergeler ile olan ilişkileri üzerinde durdu. Saussure'un modeli Pierce'ın Gösterge Kategorisinde vurgu konusunda ayrılmaktadır (Fiske, 1990, s. 67-70).

Peirce'ın gösterge kategorisine göre bilgimiz asla mutlak değildir. Bilgimiz, gerçek dünyada olduğu gibidir. Diğer bir anlatımla, kokladığımız, tattığımız, dokunduğumuz, duyduğumuz ve gördüğümüz göstergesel olarak gerçek nesne, gerçekten gerçek nesne ile aynı değildir. Dünyayı olduğu gibi bilebilmek olanaklı değildir. İnsanların var olan zihinleri bunun için sınırlıdır çünkü dünyayı bilebilmek oldukça incelikli ve karmaşıktır. Sonuç olarak, bu gerçek nesne bir kerede ve tamamen

bilinemeyeceğinden, hiçbir zaman göstergesel olarak gerçek olmaktan öteye gidemez. (Merrell, 2005, s. 28).

Şekil 2: Pierce'ın Gösterge Kategorisi

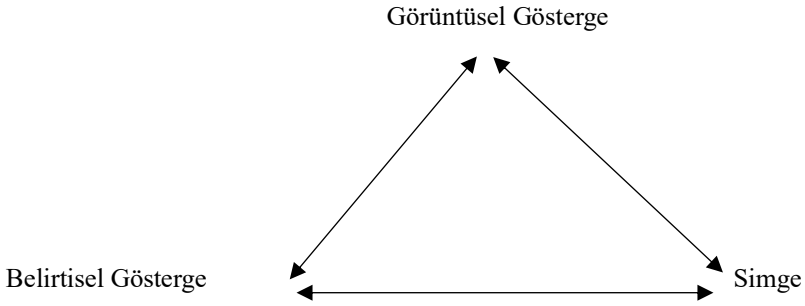

Kaynak: (Fiske, 1990, s. 72)

Charles William Morris'a göre bütün göstergelerin genel kuramının üç bileşeni vardır. Bunlar sözdizim, anlambilim ve edimbilimdir. Sözdizimde, göstergelerin kuralları, ilişkileri ve nasıl bir araya geldikleri üzerinde durur. Anlambilim, göstergelerin anlamını, diğer bir anlatımla gösterge ile belirttiği şey arasındaki ilişkiyi inceler. Edimbilim ise, göstergelerin kaynağını, kullanılışını, etkilerini, göstergeler ve bunları kullananlar arasındaki ilişkiler açısından inceler (Rifat, 2005, s. 121-122).

Şekil 3: Morris'in Üç Bileşen Süreci

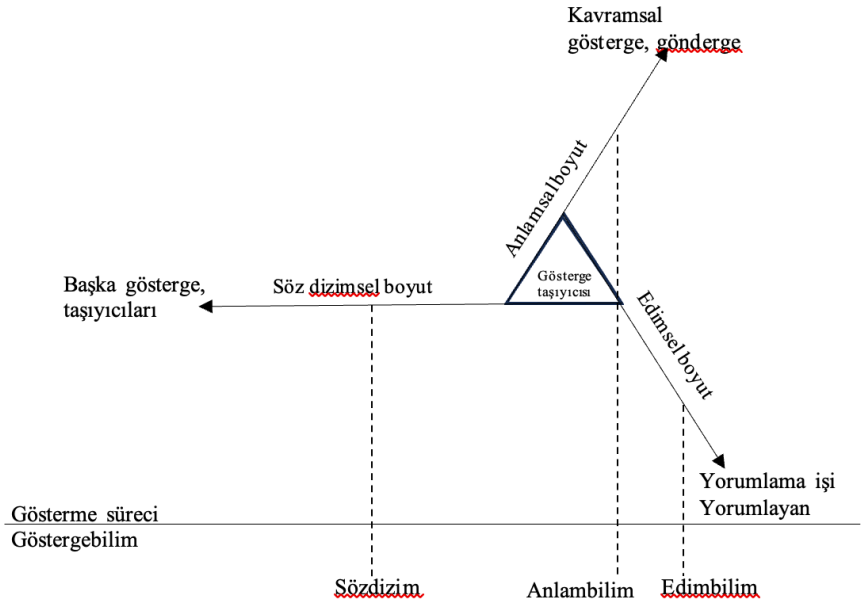

Kaynak: (Erkman, 1987, s. 82)

Göstergebilim ile ilgili Algirdas Julien Greimas[18], anlamlı bütünlere özgü anlamsal ayrılıkları, eklemlenişi, anlamın üretilişini diğer bir anlatımla anlamlamayı bir üstdil aracılığıyla yeniden üreterek yorumlamayı amaçlar. Greimas, dizge ve göstergelerin yanı sıra anlamlı bütünleri oluşturan anlamlama dizgelerini ele alır. Greimas'ın inceleme aygıtı üç aşamalıdır. Bunlar; betimsel, yöntembilimsel ve bilimkuramsal düzeyleydir. Bu üç aşamaya ilişkin kavramsallaştırma ve mantıksal biçimselleştirmede gerçekleştirilmiştir. Greimas ile göstergebilime kavramsal ve biçimsel açıdan bir üstdil özelliği eklenmiştir (Rifat, 2005, s. 192-205).

Greimas altı eyleyenli modelini 1966 yılında oluşturur. Burada odaklanılan, öznenin ulaşmayı amaçladığı ve gönderen ile gönderilen arasında bir iletişim olarak konumlanan nesne arasındaki ilişkidir. Öznenin isteğiyse, yardım eden ile karşı çıkanın yaptırımlarına göre biçimlenir.

Roland Barthes göstergebilimdeki anlamlandırmayı iki düzeyde ele almaktadır. Bunlar; düzanlam ve yananlamdır (Barthes, 1979). Düzanlam, göstergenin göstereni ve gösterileni arasındaki ilişkiyi ve göstergenin dışsal gerçeklikteki göndergesi ile ilişkisidir. Yananlam, ikinci anlamlandırma düzeyinde göstergelerin izlediği üç yoldan biri için kullandığı terimdir. Yananlam; göstergenin, kullanıcıların duygu, heyecan ve kültürel değerlerinden oluşur. Yananlamdaki en önemli etmen, ilk düzeydeki gösterendir. İlk-düzey göstereni de yananlamın göstergesidir. Yananlam genellikle bir görüntüsel boyuta sahip olsa da büyük ölçüde nedensizdir (arbitrary), bir kültüre özgüdür. Göstergelerin ikinci düzeyde işleyişine ilişkin olarak Barthes'ın ortaya koyduğu üç yoldan ikincisi mit aracılığıyla olanıdır. Mit bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümlerini açıklamasını ya da anlamasını sağlayan bir öyküdür. İlkel mitler yaşam ve ölüm, insan ve tanrılar, iyi ve kötü hakkındadır. Sofistike mitler ise erillik ve dişillik, aile, başarı, İngiliz polisi, bilim hakkındadırlar. Barthes'a göre, bir mit bir şey üzerinde düşünme, onu kavramlaştırma ya da anlamanın kültürel yoludur. Barthes miti, birbirileriyle ilişkili kavramlar zinciri olarak düşünür (Fiske, 1990). Mit doğal bir olgunun uygar olmayan bir zeka tarafından açıklanmasıdır. Bir

[18] Greimas, 1958-1980 yılları arasında Ankara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nde dilbilim ve anlam bilim derslerini vermiştir (Rifat, 2005, s. 195).

alegori ya da özel bilgi gerektiren bir sembol değildir, zira mitlerde o dönemdeki ilkel bilimin kalıntılarını arama çabası boşunadır. Mitler sadece birer açıklamadır (Fiske, 2007, s. 34).

Göstergebilimi kendisini oluşturan gösterge ve bilim sözcüklerinin toplamından daha fazlasıdır. Bir anlamlama bilimidir. Göstergebilimsel çözümleme ise bir okuma eylemidir. Göstergebilim çözümlemeleri üç düzey üzerinden gerçekleşir. Bunlar söylem, anlatı ve temel yapı çözümlemeleridir (Rifat, 1996, s. 23-28).

Rifat, (1996) bir metnin gerçekleşme aşamasına ulaştığını gösteren bağlantılar düzenini söylem olarak adlandırmaktadır. Bu söylemi okumak, farklı bir deyişle çözümlemek de söylemsel birimler ve birim öbekleri arasındaki bağlantıları takip etmek demektir. Anlatı çözümlemesi, her metnin içerik düzlemine ilişkin bir oluşum biçimi ve üretiliş düzeni vardır. Bununla birlikte göstergebilimsel açıdan her metnin bir şeyler anlatması, başka bir öykü, bir anlatı taşımaktadır. Bu nedenle, söylem ve anlatı çözümlemeleri bütünlenmek zorundadır. Temel yapı başka bir anlatımla mantıksal-anlamsal yapı düzeyi anlam evreninin soyut ve derinidir.

Göstergebilim genel, evrensel, mantıksal, soyut, derin ve gücül karşıtlıklara ilişkin olarak özellikle yaşam ve ölüm, doğa ve kültür ikiliklerini belirlemiştir.

Pierce'ın görüntüsel gösterge, belirti ve simge üçlemesi bu çalışmada kullanılmıştır. Dergilerde kullanılan görsellerde yer alan bileşenler oluşturulmuştur. Bu bileşenler Pierce'ın sınıflandırmasına göre kodlanmıştır. Çocuk dergilerinde yer alan bileşenler düz diğer bir deyişle gerçek anlamlarıyla belirtiliyorsa görüntüsel gösterge ve neden sonuç ilişkisi içeriyorsa belirti sınıfının içinde yer almaktadır. Yine çalışma kapsamındaki görseller sembolik bir anlam içeriyorsa simge sınıflandırmasında yer almaktadır.

Barthes'ın görüntülerdeki anlamlandırma kuramında anahtar düşünce, anlamın düzanlam, yananlam boyutunda nasıl yayıldığıyla ilgilidir. Birinci düzlemdeki anlam boyutu olan düzanlamda, bir göstergede "kim" ya da "ne" gösterildiği belirtilirken, ikinci anlam düzlemi olarak görünenin altında görünmeyen anlamı ifade eden

yananlamda ise hangi değerler, kanaatler ve fikirlerin bulunduğu tespit edilmektedir (Parsa, 2008).

Dilin ilk anlamı, düzdeğişmece yoluyla, söylemin ikincil anlamını çağırır ve bu çağırma evrensel zorunluluk değerindedir. Söylemi anlamsızlıktan kurtarmak için iki yol vardır. Sözcelemi düzenli bir biçimde anlam (anlamalardan) biri ya da diğerine bağlamaktır. Bu bağlanılanlar; simge, uslamlama, eğretileme ve tasımdır (Barthes, 2016, s. 72). Göstergebilim ile ilgili bu bilgilerden sonra dergilerin incelenmesine geçilebilir.

Bu çalışmada göstergebilimsel açıdan incelenecek olsa da çalışmanın ve dönemin anlaşılırlığını sağlamak açısından Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergilerinde yer alan içerik türleri, içeriklerin sayfa numarası, içeriklerin yazarları, belirli gün ve haftalar ve Atatürk ile ilgili içerik olup olmadığı ile ilgili veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. 2 Kanunevel 1928 - 30 İkinciteşrin 1938 Tarihleri Arasında Çıkan Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu Dergilerinin Kodlama Cetvelinde derginin adı, yayınlandığı tarih, içerik türü, içeriğin sayfa numarası, içeriğin yazarı, belirli gün ve haftalar ve Atatürk ile ilgili içeriğin olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır.

3.2.1.1 Çocuk Sesi'nin Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi

Çalışma kapsamında incelenen Çocuk Sesi 2 Kanunevel 1928 tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. sayıları toplam 8450 sayfadır. "Perşembe günleri çıkar biricik çocuk gazetesi" sloganı ile çıkan Çocuk Sesi'nin sahibi ve mesul müdürü Mehmet Faruk'tur.

Görsel 6: Çocuk Sesi 2 Kanunevel 1928 tarihli 1. Sayısı ile
21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları

Kaynak: Çocuk Sesi 2 Kanunevel 1928 – 21 İkinciteşrin 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 tarihli ilk sayısı 18 sayfadır. İlk sayısında çıkış amaçlarıyla ilgili açıklamayı Mehmet Faruk şu şekilde yapmaktadır:

> *Sevgili çocuklar;*
>
> *Bugün elinize aldığınız gazeteniz haftalardır size kavuşmak için çırpınıyordu. Çocukların gazetesi olmak! Bu ne büyük şerefti.*
>
> *Her hafta Perşembe sabahları elinize geçecek olan gazeteniz sizindir. O sizin için çalışacaktır. Eğlenceli hikayeleri, güzel şiirleri, gülünçlü karikatürleri, hediyesi bol müsabakaları, resimli maceraları onun sayfalarında bulacaksınız.*

Çocuk Sesi'nin 1928 ile 1938 yılları arasındaki yayın sürecine kısaca değinmek gerekirse: Çocuk Sesi'nin ilk sayısı 2 Kanunevel 1928 tarihinde "Haftalık çocuk

gazetesi" sloganıyla, haftalık çıkarılır. Dördüncü sayısında sloganı "Perşembe günleri çıkar biricik çocuk gazetesi" şeklindedir. İkinci sayısının 10. Sayfasında okurlara "… gelecek birkaç sayımız büyük şekilde 15 günde bir çıkacaktır" bilgisi yer almaktadır. Sahibi ve mesul müdür Mehmet Faruk'tur. Çocuk Sesi'nin fiyatı on yıl boyunca 5 kuruştur. Senelik abonelik 250 kuruş, altı aylık abonelik 125, üç aylık abonelik ise 75 kuruştur. Derginin ilk iki sayısı İlhami – Fevzi matbaasında, üçüncü sayısı Burhan Cahit ve Şükerası Matbaasında basılmakta olup, adres olarak İstanbul Ankara caddesinde İlhami Fevzi matbaası, mektuplar için İstanbul 617 posta kutusu bilgisi yer almaktadır. Çocuk Sesi'nin 11 Şubat 1929 tarihli 7. Sayısında "Bundan sonra gazetemiz Pazartesi günleri çıkacaktır" bilgisi yer alır. Çocuk Sesi'nin 25 Mart 1929 Tarihli 14. Sayısı İlhami Matbaasında basılmıştır. Çocuk Sesi Dergisinin 17 Nisan 1933 Tarihli 172. Sayısı Matbaai Ebuzziya'da basılmıştır. 26 Haziran 1933 tarihli 182. Sayısı Ekspres matbaasında basılır. Çocuk Sesi Dergisinin 23 Nisan 1934 Tarihli 225. sayısı Ülkü matbaasında basılmıştır.

22 Nisan 1929 tarihli 18. sayıda farklı bir logo kullanılmıştır. 29 Nisan 1929 Tarihli 19. sayısında sayfa numaralandırması değiştirilmiştir. Kapağı birinci sayfa olarak düzenleyen Çocuk Sesi 18 sayı boyunca ikinci sayfadan başlamıştır. Bu sayıda kapak ve kapağın iç sayfası boş bir şekildedir. Eski sayıların üçüncü sayfası 19. Sayıda birinci sayfası olmuştur ve bu sayı Selamet Matbaasında basılmıştır. 6 Mayıs 1929 Tarihli 20. sayısından itibaren on iki sayfa olarak Osmaniye Matbaasından çıkmıştır. 7 Mayıs 1932 tarihli 122. Sayısında Işık matbaasında basılmıştır. 1 Temmuz 1929 Tarihli 24-25. Sayısında Çocuk Sesi 10 kuruş ve tatil günleri ayda bir çıkar duyuru ile yayımlanır. 11 Teşrinisani 1929 Tarihli 26. Sayısında fiyatı yine beş kuruş olur. "Maarif Vekaletinin himayesinde Şimdilik on beş günde bir çıkar" sloganıyla yayımlanır. 13 Kanunnuevel 1930 tarihli 51. Sayısında "Maarif Vekaletinin himayesinde şimdilik on günde bir çıkar" olarak belirtilir. 2 Mart 1931 Tarihli 60. Sayısında "Maarif Vekaletinin himayesinde haftada bir çıkar" olarak belirtilir. Sayfa numarası yirmi altıncı sayıya kadar sayfanın üst sağ ve sol kısımlarında yer alırken bu sayıda sayfa numarası sayfanın alt sağ ve sol köşelerinde yer almıştır. 11 Teşrinisani 1929 Tarihli 26. Sayısında ve 25 Teşrinisani 1929 Tarihli 27. Sayısında logosu değişmiştir. 25 Teşrinisani 1929 Tarihli 27. Sayısında Ekpress Matbaasında basılır. 18 Eylül 1930

Tarihli 44. Sayısında Çocuk Sesi'nin her ayın birinci, onuncu ve yirminci gününde çıkacağı belirtilir. 13 Kanunevvel 1930 Tarihli 51. Sayısından itibaren Çocuk Sesi yirmi sayfa olarak çıkmaktadır. Bu sayı üçüncü yılının ilk sayısı ile tasarımı, sayfaların disiplin başlığı ve sayfa numaraları değişmiştir. 22 Kanunsani 1931 Tarihli 55. sayısında "Ramazanda her hafta Perşembe günleri çıkacaktır" duyurusu yapılmaktadır.

Çocuk Sesi'nde yer alan içeriklerde en fazla hikaye görülmekte olup, bu içerik türünü, bilmece bulmaca, hediye kazananlar, haber, reklam, tanıtım, bilgi, tarih, masal, fabl, şiir, roman, oyun, eğlence, etkinlik, spor, okurdan gelen sınıf fotoğrafları, piyes, okur mektubu, gezi, röportaj ve sağlık takip etmektedir. Çocuk Sesi'nin 1928 yılında yayın hayatına başlaması ve tez çalışması kapsamında incelen yayınların 1938 yılı ile sınırlandırılmasından dolayı Çocuk Sesi'nin 465 sayısı incelenmiştir.

Çocuk Sesi'nin içerik türlerine bakıldığında hikayelerin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Hikayeden sonra bilmece, bulmaca ve hediye kazananların olmasının önemli bir nedeni hedef kitle olan çocukların isimlerin bu sayfalarda yer almasıdır. Diğer bir nedeni ise ödüllerin kazanılmasıdır. Çocuk Sesi'ndeki ödüllerin çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlandığı görülmektedir. Okullar açıldığında ödüller kitap, defter, kalem; kış mevsiminde kışlık kıyafet, yaz mevsiminde yazlık kıyafet olurken, bazen de çocukların ulaşımının olamayacağı fotoğraf makinası, bisiklet gibi ödüller verilmiştir.

Tablo 4: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayısı Arasında Yer Alan İçerik Türleri

İÇERİK TÜRLERİ	**YILLAR**				
	1928-1930	**1931-1933**	**1934-1936**	**1937-1938**	**TOPLAM**
Hikaye	154	526	982	570	**2232**
Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	96	315	404	287	**1102**
Haber	82	407	206	299	**994**
Reklam, tanıtım	58	434	130	125	**747**
Bilgi, tarih	39	154	261	208	**662**
Masal, fabl	18	111	154	84	**367**
Şiir	60	172	76	43	**351**
Roman	20	44	205	81	**350**
Oyun, eğlence, etkinlik	52	60	41	165	**318**
Spor	27	61	57	45	**190**

Okurdan gelen sınıf fotoğrafları	38	71	11	1	**121**
Piyes	14	17	47	30	**108**
Okur mektubu	11	13	26	23	**73**
Gezi	3	22	17	20	**62**
Röportaj	3	0	1	13	**17**
Sağlık	1	1	1	13	**16**
TOPLAM	**676**	**2408**	**2619**	**2007**	**7710**

Çocuk Sesi'nde 1928 – 1938 yılları arasında 7710 içerik incelenmiştir. İçeriklerin yüzde 29'unu hikaye, yüzde 14'ünü Bilmece bulmaca, hediye kazananlar, yüzde 13'ünü haberler, yüzde 10'unu reklam, tanıtım, yüzde 9'unu ise bilgi, tarih içerikleri oluşturmaktadır.

Grafik 1: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayısı Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı

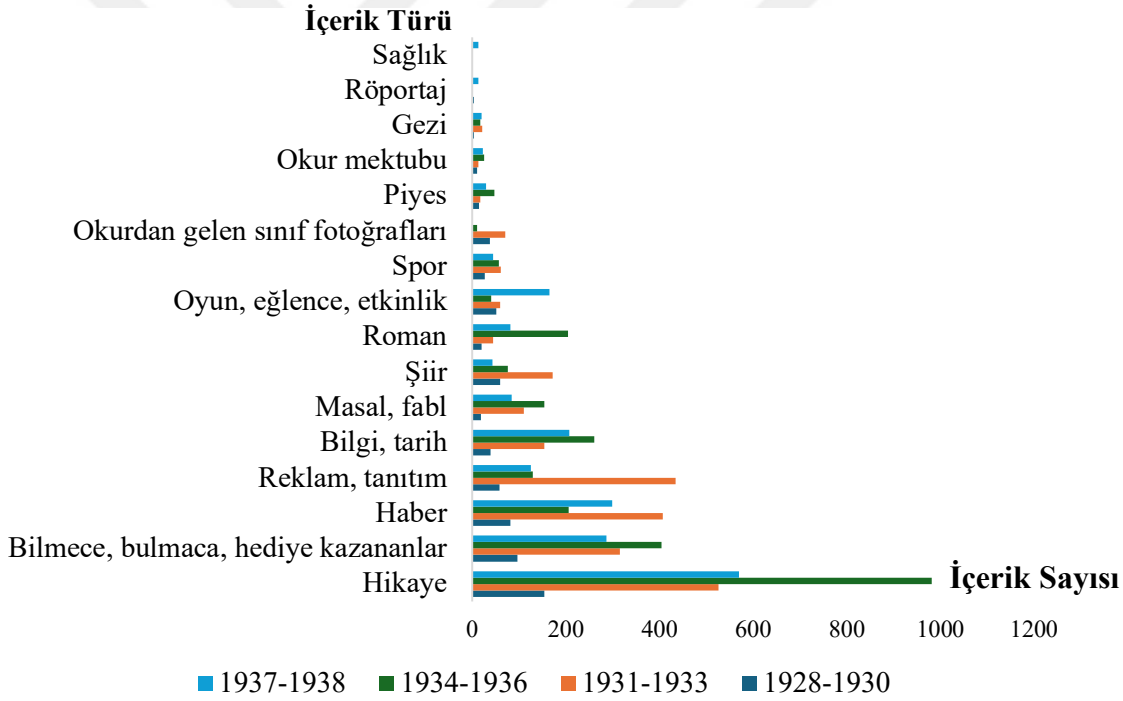

Çocuk Sesi'nde 1928 – 1938 yılları arasında yer alan 7710 içeriğin yer aldığı sayfalara bakıldığında ise; hikayeler 2, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 24 ve 28. sayfalarda yer aldığı, bilgi ve tarihin 7, 9, 11. sayfalarda, bilmece, bulmaca, hediye kazananların 15, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 27. sayfalarda, haberlerin 3. sayfada, reklam, tanıtımın 20. sayfada, masal, fablın 21 sayfada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayısı Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Yer Aldığı Sayfalar

SAYFA NO	İÇERİK TÜRÜ	TARİH 1928-1930	1931-1933	1934-1936	1937-1938
2	Haber	23	80	24	96
	Hikaye	18	4	**111**	0
	Reklam, tanıtım	4	29	23	13
3	**Haber**	9	81	70	**92**
	Hikaye	30	21	64	0
	Şiir	6	33	13	14
4	**Hikaye**	14	**90**	67	33
	Roman	2	4	74	56
	Şiir	11	12	2	0
5	**Hikaye**	**26**	14	2	16
	Şiir	10	23	1	1
	Reklam, tanıtım	2	12	3	6
6	**Hikaye**	14	72	**91**	55
	Bilgi, tarih	3	15	19	18
	Haber	1	5	8	13
7	Hikaye	8	18	11	30
	Bilgi, tarih	2	7	**33**	11
	Oyun, eğlence, etkinlik	6	3	2	16
8	**Hikaye**	15	63	**91**	48
	Bilgi, tarih	3	15	22	13
	Haber	15	10	2	5
9	**Bilgi, tarih**	0	12	**24**	19
	Hikaye	2	13	10	10
	Oyun, eğlence, etkinlik	1	6	1	14
10	**Hikaye**	13	40	61	**92**
	Roman	1	22	22	0
	Haber	1	28	12	3
11	**Bilgi, tarih**	2	2	**27**	0
	Spor	1	3	15	0
	Hikaye	4	4	6	4
12	**Hikaye**	3	41	**103**	68
	Bilgi, tarih	5	14	9	4
	Haber	1	15	19	8
13	**Hikaye**	1	**27**	4	3
	Bilgi, tarih	2	9	6	0
	Reklam, tanıtım	1	4	6	3
14	**Hikaye**	0	46	**79**	43
	Roman	0	4	41	10
	Bilgi, tarih	3	22	10	13
15	Bilgi, tarih	0	9	15	15
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	**30**	2	0	0
	Reklam, tanıtım	7	9	5	9

16	**Hikaye**	2	46	**54**	19
	Bilgi, tarih	1	23	8	33
	Roman	0	0	51	0
	Haber	4	23	0	12
17	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	2	**52**	0	1
	Bilgi, tarih	0	6	10	23
	Hikaye	2	8	4	16
18	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	3	**134**	43	48
	Hikaye	0	2	53	12
	Bilgi, tarih	0	1	23	12
19	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	0	**69**	22	20
	Haber	0	25	5	7
	Masal, fabl	0	1	9	22
20	**Reklam, tanıtım**	2	**303**	0	4
	Masal, fabl	0	0	93	35
	Hikaye	0	3	29	25
21	Bilgi, tarih	-	0	4	11
	Haber	-	1	4	11
	Masal, fabl	-	0	**13**	1
22	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	-	3	**208**	142
	Reklam, tanıtım	-	2	25	17
	Okur mektubu	-	1	16	15
23	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	-	2	**110**	70
	Reklam, tanıtım	-	0	11	14
	Haber	-	0	3	3
24	**Hikaye**	-	0	**105**	73
	Reklam, tanıtım	-	3	4	6
	Masal, fabl	-	0	3	0
25	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	-	-	**4**	-
	Bilgi, tarih	-	-	2	-
	Reklam, tanıtım	-	-	2	-
26	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	-	-	**8**	-
	Hikaye	-	-	2	-
	Bilgi, tarih	-	-	1	-
27	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	-	-	**4**	-
	Reklam, tanıtım	-	-	1	-
28	**Hikaye**	-	-	**3**	-
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	-	-	1	-
	Oyun, eğlence, etkinlik	-	-	1	-

Tablo 6: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları

YAZARLAR	YILLAR 1928-1930	1931-1933	1934-1936	1937-1938	TOPLAM
Apdullah Ziya	29	82	139	29	**279**
Sezai Atilla	0	76	121	45	**242**
Mehmet Faruk	30	95	14	4	**143**
Necdet Rüştü	0	31	76	1	**108**
Ahmet Ekrem	0	3	53	28	**84**
İsmet Hulusi	12	32	23	0	**67**
Halil İbrahim Yurtseven	0	19	33	7	**59**
Muallim İlhami	3	44	0	0	**47**
İskender Fahrettin Sertelli	0	0	14	37	**51**
Halit Fahri Ozansoy	1	0	1	30	**32**
Enver Arif	25	0	0	1	**26**
Ahmet Kayıkçıoğlu	0	0	0	25	**25**
N.Ç.	0	0	0	21	**21**
Ülkü Ece	0	0	20	0	**20**
Muallim Murat	4	5	0	0	**9**
H. Bahri	7	0	0	0	**7**
Mahmut Yesari	0	0	6	0	**6**
M. Muzaffer	3	0	0	0	**3**
Yaşar Nabi	2	0	0	0	**2**

Çocuk Sesi'nde 1928- 1938 yılları arasında yazıları çıkan yazarlara bakıldığında on yıl boyunca düzenli yazanların Apdullah Ziya[19] ve Mehmet Faruk'un olduğu görülmektedir.

Çocuk Sesi'nde yazıları yer alan yazarlarla ilgili kısa bir bilgi vermek gerekirse;

1916 yılında İstanbul'da doğan Abdullah Ziya Kozanoğlu Kabataş Lisesi ve Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık bölümünden mezun oldu. Gazete ve dergilerde yazar ve çizerlik, Fen işleri müdürlüğü, Beşiktaş Jimnastik kulübü başkanlığı, mimarlık yaptı. Resimli Mecmua, Çocuk Sesi, Tan, Arkitekt gibi dergilerde yazıları yer aldı. Boğaç Han, Küçük Uçman Kızıl Tuğ, Türk Korsanları, Kolsuz Kahraman, Battal Gazi Destanı gibi eserleri vardır (Kaya, 2010).

[19] Abdullah Ziya Kozanoğulu'nun adı Çocuk Sesi'nde Aptullah Ziya olarak geçtiği için burada da bu şekilde belirtilmek istendi.

Sezai Atilla'nın 1945 yılında Miki Fare Cüceler Ülkesinde isimli dört kitaptan oluşan bir yayını vardır.

Mehmet Faruk Gürtunca 1904 yılında Edirne'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Dişçilik Okulu'ndan mezun oldu. Gazetecilik yaparken, Çocuk Sesi, Afacan, Gelincik, Çocuk Gözü, Genç Liseli, Okul ve Öğretmen, Her Ay ve her Hafta dergilerini, Yıldırım Postası, Politika, Hergün gazetelerini çıkardı. 1957-60 yılları arasında milletvekilliği yaptı (Yalçın, 2010, s. 463).

1900 yılında İstanbul'da doğan Necdet Rüştü Efe, Vefa Lisesinde okudu. Tıp Fakültesi öğrenimini yarıda bıraktı. Öğretmenliğin yanı sıra, bankacılık, sigortacılık, katiplik ve müfettişlik yaptı. Akbaba*,* Papağan*,* Karikatür gibi gazete ve dergilerde yazılar yazdı (Yalçın, 2010, s. 367-368).

1906 yılında doğan İsmet Hulusi İmset, Galatasaray Lisesi'nde okudu. İsmet Hulusi'nin bir çok gazete ve dergilerde yazıları yayınlanmıştır (Aras, 2015).

1892'de İstanbul'da doğan İskender Fahrettin Sertelli polisiye yazarı olarak Harf Devrimi öncesi on paralık[20] öyküler yazar. Harf Devrimi sonrası birçok tefrika eseri kitap, gazete ve dergilerde yer alır. Çocuk Duygusu ve Tarihten Sesler dergilerinin yayımcılığını yapan Sertelli'nin Behlül-i Dânâ müstearının yanı sıra İshak Ferdi, Celal Cengiz takma isimlerini de kullandığı bilinmektedir (Sertelli, 2022).

1891 yılında İstanbul'da doğan Halit Fahri Ozansoy, Makriköyü Rüştiyesi eğitiminden sonra farklı okullarda eğitim aldı. Öğretmenliğin yanı sıra birçok edebi eseri olan Ozansoy, Beş Hececiler'in içinde yer almaktaydı (Özgül, 1986).

Ahmet Kayıkçıoğlu'nun 1945 yılında Okul ve Öğretmen Yayınevinden çıkan Akıncı Civan Ali adlı bir kitabı bulunmaktadır.

[20] On dokuzuncu yüzyılın ortalarından yirminci yüzyılın başına kadar birçok insan İngilizcesi dime nove olan dilimize on paralık öykü olarak çevrilen kitap türünü okudu. Bu yayınlar içerikleri, biçimi ve renkleriyle tanınırdı. Cep boyutu olan yayınlar düşük kaliteli ince kağıda basılırdı. Dağıtımı, gazete bayilerinde ve posta aracılığıyla yapılan yayınlar çoğunlukla devam eden seriler şeklindeydi. On paralık öykülerde kahramanlar ve olaylar çoğunlukla aynı olsa da dönemin popüler yayınları oldu (Anderson, 2005).

Muallim Murat ve Muallim A. İhsan'ın beraber hazırladığı Oyunlu Alfabe isimli kitap 1932-1933 yılında Türk Kitapçılığı Limited şirketinden çıkmıştır.

1895 yılında İstanbul'da doğan Mahmut Yesari, İstanbul Sultanisi ve Sanayi-i Nefise Mektebinde okur. Askerlik, memurluk, yazarlık, başmuharrirlik yapan Mahmut Yesari Kelebek, Yeni Kitap, İkdam, Cumhuriyet, Yeni Gün gibi gazete ve dergilerde pek çok hikaye ve tiyatro eserleri vardır (Hin, 2022).

1908 yılında Üsküp'te doğan Yaşar Nabi Nayır Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu. Ulus gazetesinde yazarlık ve çevirmenlik yaptı. Cevdet Kudret, Ziya Osman, Vasfi Mahir, Sabri Esad, Mazhar Lütfü ve Kenan Hulusi ile birlikte Yedi Meşaleciler'in arasında yer aldı. 1933 yılında Varlık dergisini kurdu (Altınkaynak, 2018).

Çocuk Sesi'nde belirli gün ve haftalar kategorisi içinde 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Çocuk Bayramı, 19 Mayıs İdman (Gençlik) Bayramı kutlamaları ile ilgili yazılar almaktadır. 1928'den 1938'e kadar Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili içeriklere bakıldığında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramları dışında bir içeriğin olmadığı görülmüştür. Atatürk'ün ölümünün ardından çıkan ilk sayı Atatürk'e ayrılmıştır. 10 Kasım sonrasındaki sayıda yeni Cumhurbaşkanı olarak İsmet İnönü'nün tanıtılması ile Kasım 1938 tarihli sayılar tamamlanır.

Tablo 7: Çocuk Sesi'nin 2 Kanunevel 1928 Tarihli 1. Sayısı ile 21 İkinciteşrin 1938 Tarihli 465. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler

KONU	**YILLAR**				**TOPLAM**
	1928-1930	**1931-1933**	**1934-1936**	**1937-1938**	
Belirli Gün ve Haftalar	16	37	38	15	**106**
Atatürk	2	2	13	23	**40**

Görsel 7: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk Sesi 25 Mart 1929 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin on dördüncü sayısının birinci sayfasındaki tarih 25 Mart 1929 tarihini göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, künye bilgileri ve bayraklar arasında geçit törenini balkonda izleyen kırmızı elbise giymiş kız çocuğu ile siyah şort ve ceket giymiş erkek çocuğu yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde kırmızı elbise giymiş kız çocuğu ile siyah ceket ve şort giymiş erkek öğrenci kutlamaları balkondan izlemektedir. Kız ve erkek çocuğun balkonda yer aldığı kırmızı çerçeve içinde Türk bayrakları ve uzaktan resmedildiği için küçük siluet şeklinde resmi tören geçişi vardır. Çocuk Sesi'nin logosunun üzerinde bir fiyonk, sağ ve sol kısmında ellerinde birer megafon vardır. Çocukların biri kırmızı diğeri siyah şapka takmıştır. Logonun sağında ve solunda yer alan kız çocuklarının biri beyaz elbise giyerken, diğeri siyah şort ile beyaz gömlek giymiştir. Yan anlam açısından incelendiğinde 14. Sayının 25 Mart 1929 gününü göstermesi. İstanbul 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Bu nedenle 16 Mart Milli Mücadelenin dönüm noktası olarak tarihte yer alır.

İstanbul'un işgali ve Milli Mücadelenin dönüm noktası olan süreci kısaca anlatmak gerekirse; 13 Kasım 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nda yer alan maddeler çerçevesinde İtilaf Devletleri İstanbul'a gelir, 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul işgal edilir ve bu işgal 6 Ekim 1923 tarihine kadar devam eder.

I. Dünya Savaşı sonucunda oluşan sorunları çözmek için İtilaf Devletleri 18 Ocak 1919 - 21 Ocak 1920 tarihleri arasında Paris Barış Konferansını düzenler. Konferansın ana gündemi Almanya olmakla birlikte İstanbul ve Boğazlar konusu da önemli maddeler arasında yer alır. I. Dünya Savaşı sonrasında İstanbul ve Boğazların uluslararası bir yönetime bırakılması, saltanat merkezinin Anadolu'ya taşınması gibi konular ilk kez bu konferansta dile getirilir. İstanbul'un işgali ile ilgili ilk düşünceler de Roberck'in 10 Kasım 1919 tarihli yazısında yer alır. 29 Ekim 1919 - 1 Kasım 1919 tarihleri arasında Fransızlar Antep, Urfa ve Maraş'ı işgal eder. Fransızlar bölge halkından gördükleri direniş karşısında 11 Şubat 1920'de geri çekilmek zorunda kalır. 28 Şubat 1920 tarihinde de İtilaf Devletleri İstanbul'un resmi işgali için Maraş olaylarını da gösterir (Akşin, 2004, s. 466-495).

İtilaf Devletleri, İstanbul'un işgal edilmesini Llyod George'un teklifi doğrultusunda 5 Mart 1920 tarihli toplantılarında karar verir. 16 Mart 1920 tarihinde saat 10:00'da üç müttefik komutanı Bab-ı Ali'ye bir nota vererek, işgali Paris Barış Konseyi'nin istediğini bildirir diğer bir anlatımla İstanbul'un resmen işgal edilmesine karar vermişlerdir (Aybars, 1988, s.623).

16 Mart 1920'de İstanbul'un en önemli kurumlarının işgal edilmesi ile başlayan işgal dönemi 6 Ekim 1923'de Türk askerlerinin şehre girmesi ile sona erer.

16 Mart tarihinde yapılan İstanbul'un kurtuluş gününün kutlamaları ve şehitlerin anıldığı ilişkilendirilmektedir. 17 Mart 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesinin manşet sayfasında da haberle ilgili şu cümleler yer almaktadır.

> *"16 Martta İstanbul'un faciai işgalinde Şehzadebaşında muzika kışlasında yataklarında uyurlarken alçakçasına şehit edilen kahramanlar niçin dün Eyüp'te büyük bir ihtifal yapılmış, bu aziz şehitlerin hatıraları taziz olunmuştur."* (Cumhuriyet, 1929, s. 1)

Gösterilen olarak Milli Mücadele sunulmaktadır. Cumhuriyetin temsilcisi olan kız ve erkek öğrenci İstanbul'un işgalinin kurtuluşu şeklinde mit inşa edilmektedir. Kırmızı renk elbise giyen kız çocuğu ve siyah kıyafet erkek çocuğunun balkondan Türk bayrağı arasından töreni izlemesi modernleşmenin göstergesi kız ve erkek

çocuklarının eşitliği simgesi olarak gösterilmekte. Özgürlük, eşitlik kavramları ile cumhuriyetin göstergeleri olarak yer almaktadır. Balkonda yer alan kız ve erkek çocukları modern Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapmaktadır. Milli mücadelenin başlangıç noktası olarak görülen İstanbul'un işgali sonrasında yaşananlar ve kutlamalar modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın cumhuriyet ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 8: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Törenleri izleyen kız ve erkek çocuğu ile Türk bayrağı
Düz anlam	Çocuk Sesi logosunun altında kırmızı çerçeve içinde bayraklar arasında geçit törenini balkonda izleyen kırmızı elbise giymiş kız çocuğu ile siyah şort ve ceket giymiş erkek çocuğunun yer almaları
Gösterilen	Cumhuriyet
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin kurulması, geleceğin teminatı kız ve erkek öğrencinin bayraklar arasında balkondan törenleri izlemesi
Mit	Milli mücadelenin dönüm noktası olanak adlandırılan İstanbul'un işgalinin dokuz yıl sonrasında kız ve erkek çocuğunun kutlamalarda yer alması ve modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde balkonda yer alan kırmızı elbiseli kız çocuğu ile elinde Türk bayrağı olan siyah kıyafetli erkek çocuğunun törenleri izlemesi bulunmaktadır. Görselde balkonda kız ve erkek çocuk töreni balkondan izlemektedir. Bu çocuklar töreni aileleri, sınıf arkadaşları ile değil tek başlarına izledikleri görseli yer almaktadır. Balkondan erkek çocuğun elinde Türk bayrağı olması törendeki resmi geçidin siluetin şeklide verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin temelleri dokuz yıl önce atılmış. Toplum tarafından benimsenmiş Cumhuriyet kız ve erkek çocuğu özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 9: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Balkonda geçit törenini izleyen bayraklar arasında kırmızı elbiseli kız çocuğu ve elinde de Türk bayrağının erkek çocuğu
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin benimsenmesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde modern eğitim alan öğrencilerin geleceğin ve cumhuriyetin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde Türk bayrakları, balkon, geçit töreni, kız ve erkek çocuğu görseli bulunmaktadır. Derginin adı Çocuk Sesi bu göstergelerin üzerinde yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde balkonda geçit törenini izleyen kırmızı elbise giymiş kız çocuğu ile siyah şort ve ceket giymiş erkek çocuğu yeni modern Türkiye cumhuriyeti görüntüsü olarak verilmektedir. Edimbilimsel açıdan bakıldığında cumhuriyetin kız ve erkek çocuklarına emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 10: 25 Mart 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	İstanbul'un işgalden kurtuluş törenlerini balkondan izleyen kız ve erkek çocuk
Anlambilimsel	Cumhuriyetin kız ve erkek çocuğu ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinin çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 8: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfası

Fen durmadan ilerliyor

Bir telsiz telefon ile bir saniyede bütün dünya konserlerini, verilen nutukları dinliyoruz. Atlas denizinin geldetiği dalgaları hiç sallıren büyük vapurlar, transatlantikler korkusuzca Avrupadan Amerikaya gidip geliyor. Boş durmayan Fen dünyayı kendisine dar gördü. Hava seferleri sermaları da kendisine yol yaptı.

Almanların icat ettikleri zeplin adlı büyük balon geçenlerde Atlas denizini aşarak Amerikaya gitti. Şimdi yeni bir hava seyahatine çıkan zeplin Almanyadan kalkarak bir yere inmeden Fransa, İtalya, Akdeniz, Yunanistan, Suriye, Mısır ... Balkanlar seyahatine çıktı. Üç gün içinde dört mevsim yaşayan memleketleri görmek ne güzel..

Zeplinlerde her şey mükemmeldir. Yemek, yatak, sinema, istirahat salonları, banyo

MEKTEPLİLERE MÜJDE

Almanyayı ... det eden (Graf zeplin) balonu

İSTANBUL

Kaynak: Çocuk Sesi 1 Nisan 1929 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin on beşinci sayısının ikinci sayfasındaki tarih 1 Nisan 1929, haberin başlığı ise "Fen durmadan ilerliyor" şeklindedir. Derginin ikinci sayfasında derginin adı, sayısı, sayfa numarası ve haberin başlığı sayfanın üst kısmında yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde biri büyük diğeri küçük çerçevede iki zeplin görseli yer almaktadır. Büyük olan çerçeveli alanda Londres, Paris, Madrid, Barcelone, Vienne, Milan, Berlin ve İstanbul'un isimlerinin yer aldığı bir haritanın üzerinde bir zeplin bulunmaktadır. Zeplinin hem dış hem de iç kesiti verilmektedir. Zeplinin iç kesitinde transistörlü bir radyo, sandalyede oturan şık giyimli dört kadın, bir çocuk ve smokin giymiş ayakta duran bir erkek görülmektedir. Zeplinin dış kesitinde yer alan kısımda ise sepet kısmı, tekerlekleri ile ipler yardımıyla zeplini tutmaya çalışan asker ordusu bulunmaktadır. Zeplinin iç ve dış kesitinin yanı sıra görselin sol kısmında iki hilalin arasında üç hilalin olduğu bir alan yer almaktadır. Birincisinden daha küçük olan ikinci görselde zeplinin durduğu ve bağlı olduğu kule ile düzenlemeyi yapan bir kişi gösterilmektedir. Bu iki görsel siyah konturla belirtilerek ortak çerçeveli bir alana alınmıştır. Yan anlam açısından bakıldığı zaman geleceğin teknoloji ve bilimle ilişkilendirildiği gösterilmektedir. Bu teknolojik gelişmelerin sadece ülkelerin askeri savunmalarında değil, kişilerin aile yaşamlarını da etkileyeceği ve geliştireceği görülmektedir.

Bir hava balonu olan zeplin, mucidi Kont Ferdinand Von Zeppelin'in adıyla anılır. Hava balonları ile ilgili ilk çalışmalar M.Ö 3. yüzyılda Çin'de yapılmaya başlar.

Bunu 12. yüzyılda Müslüman bir mucidin At Meydanı'nda uçma girişimi takip eder. Daha sonra 14. yüzyılda Semerkant'ta Feyzullah Efendinin Ulu camindeki deneyimi gelir. Hava balonları ile ilgili en önemli gelişme ise 1909 yılında Almanya'da Kont Ferdinand Von Zeppelin tarafından yapılan zeplin olur (Geçili, 2024).

Teknolojik gelişmelerin nasıl hızlı geliştiği ve bütün ülkeleri etkisine aldığının bir göstergesi savaş döneminde hava balonları özelinde zeplinlerin önemidir. Bu dönemin kullandığı kelime ile fenni gelişme ülkeleri, aileleri ilgilendirdiği gibi çocukları da ilgilendirmektedir. Bunu 1 Nisan 1929 tarihli Çocuk Sesi'nin 2. sayfasında yer alan haberde çocuklarla ilgili olarak;

> *"…. Türkiye'ye bir müracaatta bulunmuştur. Bu müracaata göre İstanbul'a tekrar gelecek olan zeplin iki lise ve üç ilk mektep talebesini alacak. Almanya'ya götürüp getirecektir."*

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nde çocuklara gelecek dönemde hava balonlarının nasıl etkili olacağı ile ilgilide bilgi vermektedir. Geleceğin bilim ve teknoloji açısından önemi aktarılmaktadır.

Gösterilen olarak zeplin kullanılmaktadır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti gelişmiş ülkelerle teknolojiyi aynı zaman içerisinde kullandığı miti inşa edilmektedir. Şehirlerin isminin yazdığı harita, zeplin, zeplinin içindeki yaşam ve teknoloji düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görseldeki haritada İstanbul diğer Avrupa şehirleri ile birlikte yer alması modernleşmenin ve teknolojinin birer göstergesi olarak yer almaktadır. Teknolojinin nasıl geliştiği dönemin önemli bir hava aracı olan zeplinle yapılanlar ve yapılacak olanların hem görselde hem de haber metninde verilmesi. Zeplinin sol köşesinde üç hilal ve iki hilal olan bir kutunun yer alması da bu gelişen teknolojinin hemen yanında yer alındığını göstermektedir. Modern Türkiye Cumhuriyetinin teknoloji açısından da inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın zeplin ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 11: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Zeplinin dışı ve zeplinin içindeki yaşam
Düz anlam	"Fen durmadan ilerliyor" başlığının hemen altında yer alan harita önünde zeplinin dışı ve zeplinin içinde yaşayan kadınlar, adam ve çocuk yer almaları
Gösterilen	Teknoloji
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin teknolojiyi yakından takip ettiği
Mit	Zeplin ile modern Türkiye'nin teknolojik inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde "Fen durmadan ilerliyor" başlığı büyük diğeri küçük çerçevede iki zeplin görseli yer almaktadır. Büyük olan çerçeveli alanda Londres, Paris, Madrid, Barcelone, Vienne, Milan, Berlin ve İstanbul'un isimlerinin yer aldığı bir harita bulunmaktadır. Haritanın önünde yer alan zeplinin hem dış hem de iç kesiti verilmektedir. Zeplinin iç kesitinde transistörlü bir radyo, sandalyede oturan şık giyimli dört kadın, bir çocuk ve smokin giymiş ayakta duran bir erkek. Zeplinin dış kesitinde yer alan kısımda ise sepet kısmı, tekerlekleri ile ipler yardımıyla zeplini tutmaya çalışan asker ordusu bulunmaktadır. Zeplinin iç ve dış kesitinin yanı sıra görselin sol kısmında iki hilalin arasında üç hilalin olduğu bir alan yer almaktadır. Birincisinden daha küçük olan ikinci görselde zeplinin durduğu ve bağlı olduğu kule ile düzenlemeyi yapan bir kişi gösterilmektedir. Bu iki görsel siyah konturla belirtilerek ortak çerçeveli bir alandadır. Temsil işlevi yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin teknolojiyi diğer Avrupa şehirleriyle aynı anda takip ettiği üç hilal ile göstergelenmesi teknolojinin benimsenmesine yöneliktir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin teknolojiyi benimsediği ve yakından ilgilendiğine ve görselde yer almasa da haber metnin de ve görselin sağ üst köşesinde yer alan ara başlıkla da Türkiye'nin bir müracaatta bulunduğu ve zeplinin İstanbul'a tekrar geleceği iki lise ve üç ilk mektep talebesini alarak Almanya'ya götürüp getireceği belirtilmektedir. Bu da eğitim alan öğrencilerin teknolojik alanda da başarılı olacağı ve geleceğin teminatı öğrenciler üzerinden idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 12: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	İstanbul'un ve Avrupa şehirlerinin yer aldığı haritanın önünde zeplinin dışı ve zeplinin içindeki yaşam
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin teknolojiyi benimsemesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde teknolojinin geleceği öğrenciler üzerinden göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde Avrupa haritası, zeplinin dışı, zeplinin içi, üç hilal, askerler görseli yer almaktadır. "Fen durmadan ilerliyor" başlığı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde İstanbul'unda yer aldığı Avrupa şehirlerinin isimlerinin yer aldığı harita, zeplin, askerler, üç hilal, zeplinin içindeki yaşam yeni modern Türkiye Cumhuriyetinin teknolojiye olan görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında zeplin özelinde teknolojinin önemine ve çocuklarında bu teknolojiyi geliştirecekler olarak bakıldığı mesajı verilmektedir.

Tablo 13: 1 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 2. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Harita, zeplinin içi yaşamı, zeplinin dışı, askerler ve üç
Anlambilimsel	Teknolojinin yeni Türkiye cumhuriyeti ve öğrencilerle ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinin teknolojiye verdiği önem ve teknolojiyi çocukların geliştireceğine yönelik mesajı

Görsel 9: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası

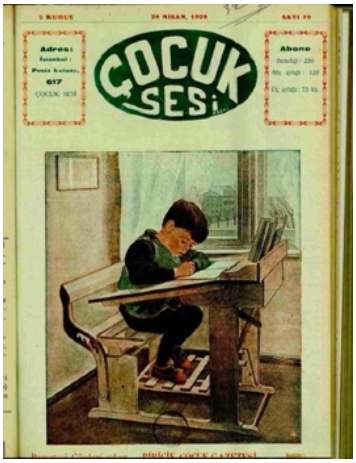

Kaynak: Çocuk Sesi 29 Nisan 1929 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin on dokuzuncu sayısının birinci sayfasındaki tarih 29 Nisan 1929 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, evde oturmuş ödevini yapan üzerinde okul önlüğü olmayan bir erkek öğrenci yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde siyah kıyafetin üzerinde yeşil bir süveter ayağında kırmızı ayakkabısı olan erkek öğrenci masada ders çalışmaktadır. Öğrencinin önlük giymediği için okulda olmadığı varsayılmaktadır. Okulda olsa beyaz yakası yeşil yeleğinin altından da görünür olacaktır. Dönemin okul fotoğraflarına ve okul sıralarına "okurdan gelen sınıf fotoğrafları" kategorisinde hepsine tek tek bakıldığı için bu şekilde bir okul sırası ve masasına çalışma sırasında görülmemiştir. Öğrenci için hazırlanmış masa ve sıra tek kişilik, ayaklarının yere değmemesi için bir zemin oluşturulmuş, öğrencinin yararlanacağı kitap ve defterlerini masada bulundurması için hazırlanmış bir bölüm, masanın da açısının ayarlandığı düşüncesi veren bir mekanizma görülmektedir. Bu şekilde kullanılan masalar genellikle mühendislerin kullandığı açılı çizim masalarını anımsatmaktadır. Masanın sol tarafındaki beyaz tülün olduğu pencereden dört beş katlı modern binalar ve ağaçlar çizim içinde bulunmaktadır. Çocuk Sesi logosu siyah elipsin içinde beyaz renkle tırnaksız bir fontla çocuk kelimesi daha büyük bir fontla sesi kelimesi ise ondan daha küçük bir fontla yazılmıştır. Sesi kelimesinin ilk s harfinin uzatılmış. Logonun sağ alt köşesinde ise tasarımını yapan Sezai Beyin adı yer almaktadır. Logonun üstünde tarih sayı, fiyat bilgileri, solunda adres bilgisi, sağında ise abonelik bilgileri kırmızı çerçeve içinde verilmektedir. Yan anlam açısından incelendiğinde çocukların eğitimine verilen önem, çocukların geleceğin mühendisleri,

mimarları olarak düşünülmesi. Dönem itibariyle dünya ekonomik bir kriz içinde iken ülke olarak da Kurtuluş savaşından yeni çıkmıştır. Çocukların eğitime okumaya ve ülkeleri için yararlı bir şeyler yapmaya odaklandıkları bir süreçtir. 1938 yılında Ziya Talat Çağıl (1938) "Çocuklar ve Gençler Ne Okuyorlar?" adlı çalışmasında okula giden 3188 çocuğa anket uygular. Çağıl'ın bu çalışması daha önce Viyana'da D. Elkischek ve Berlin'de H. Busse tarafından kendi ülkelerinin çocukları ve gençlerine uygulanmış bir anket çalışmasıdır. Ama sonuçlar diğer ülkelerin çocukları ve gençlerinden farklı olarak yeni Türkiye'ye ait bir sonuç çıkmıştır. Ankara'da yaşayan 3188 çocuk ve gence ders kitaplarının dışında başka kitap okuyup okumadıkları, okuyorlar ise kitabın adı son soruda neden sevdiklerine yöneliktir. Bu çalışmada iki belirleyici sonuç ortaya çıkar. İlki "okuyorsanız en sevdiğiniz kitabın adı nedir?" sorusuna yanıt olarak "Çocuk, Afacan, Çocuk Sesi, Çocuk Mecmuası, Çocuk Duygusu, Yavru Türk, Ateş Çocuk, Çocuk Ansiklopedisi" adları geçince, Çağıl çalışmasına çocuk mecmuları ve diğer kitaplar sınıflandırmasını eklemiştir. Diğer dünya ülkelerinde çocuklarla ilgili daha fazla dergi yayını yapılırken, yeni kurulan Türkiye'de bu sayı her ne kadar onlarla karşılaştırılamayacak düzeyde iken bile çocukların bu dergileri okumaları öğrenme, okuma isteği aynıdır. Viyana ve Berlin'de yapılan anketlerden farklı olarak 1938 Türkiye'sinde çocuklar masal okumadıklarını diğer iki ülkede çocuklar masal okumayı okuduklarını ve sevdiklerini belirtir. Ankara'da ankete katılan çocuklar masalın küçükler için olduğunu belirtir. Bu da bu görselde mühendisler için hazırlanmış olabilecek bir masada bir erkek çocuğunun çalışması ona verilen sorumluluğun yansımasıdır.

Gösterilen olarak çocukların eğitimi verilmektedir. Cumhuriyetin temsilcisi olan öğrencilerin eğitimi şeklinde mit inşa edilmektedir. Masasında çalışan öğrenci ve eğitim düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde erkek öğrenci hem modernleşmenin hem de cumhuriyetin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Masasında çalışan öğrenci ile modern Türkiye cumhuriyetine geleceği inşa edecek bireyler olarak sunulmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşasına vurgu yapılırken, görsel göstergelerle de bu inşanın eğitimle olduğu belirtilmektedir.

Tablo 14: 1928-1938 Yılları Arasında İlkokul ve Ortaokul Sayısı ve Cinsiyete Göre Öğrenci Dağılımı

Yıl	İlkokul			Ortaokul		
	Okul Sayısı	**Erkek Öğrenci sayısı**	**Kız Öğrenci sayısı**	**Okul sayısı**	**Erkek öğrenci sayısı**	**Kız öğrenci sayısı**
1928-29	6.600	323.260	154.309	78	16.996	6.229
1929-30	6.562	308.028	161.043	82	18.662	6.736
1930-31	6.598	315.072	174.227	83	20.148	6.945
1931-32	6.713	335.921	187.690	80	22.805	7.511
1932-33	6.778	366.125	201.236	190	26.140	9.928
1933-34	6.383	385.247	205.922	201	31.038	11.294
1934-35	6.402	426.798	220.562	192	33.936	11.876
1935-36	6.275	454.128	233.974	191	38.497	13.889
1936-37	6.202	473.720	240.458	202	45.833	17.122
1937-38	6.700	509.949	254.742	214	53.883	20.224
TOPLAM	**65.213**	**3.898.248**	**2.034.163**	**1513**	**307.938**	**111.754**

Kaynak: TÜİK (2014, s. 61-64).

Okul sayılarına ilkokul açısından bakıldığında 1928 yılında 6.600 olan sayının 1932-33 yılları arasında oranların arttığı, 1936-37 yılları arasında ise oranların düştüğü görülmektedir. 1928-29 yılları arasında ilkokulda okuyan 323.260 erkek öğrenci, 154.309 kız öğrenci vardır. 1937-1938 yılları arasında kız ve erkek öğrenci en fazla sayıdadır. Burada belirtilmesi gereken önemli konu kız öğrencilerin sayısı her sene artmasıdır. Ancak erkek öğrencilerle aralarındaki fark nerdeyse on yıl boyunca iki katı bir oranı korumaktadır. Okul sayılarına ortaokul açısından bakıldığında ilk gözlemlenen sayı olarak ilkokuldan farklı olduğudur. 1928-29 yılları arasında ortaokul sayısının 78 ile başlaması ve 1932 yılına kadar artış sayısı çok belirgin olmadığı görülmektedir. Önemli fark 1932-33 yılları arasında 110 yeni ortaokul açılmasıdır. 1928-29 yılları arasında ortaokulda okuyan 16.996 erkek öğrenci, 6.229 kız öğrenci vardır. 1937-1938 yılları arasında kız ve erkek öğrenci en fazla sayıdadır. Orta okulda okuyan erkek öğrenci sayısı %73 iken kız öğrenci sayısı %27'dir.

Genel nüfus sayısı verilerine göre 1927 ve 1935 yıllarına bakmak gerekirse;

Tablo 15: 1927 ve 1935 Yıllarında Yapılan Genel Nüfus Sayımının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Yıl	Erkek	Kadın	TOPLAM
1927	6.563.879	7.084.391	**13.648.270**
	%48	%52	
1935	7.936.770	8.221.248	**16.158.018**
	%49	%51	

Kaynak: TÜİK (2014, s. 7-8).

1927 yılında yapılan sayımda kadın sayısının erkek sayısından fazla olması savaş ve kurtuluş mücadelesinin bir yansımasıdır. 1935 yılında ise bu oranın daha da azaldığı görülmektedir. Genel Nüfus Sayımında cinsiyetlerin dağılımının ardından çocukların yaş aralıklarının yer aldığı 1935 Genel Nüfus Sayımına bakmak gerekirse;

Tablo 16: 1935 Yılında Yapılan Genel Nüfus Sayımının 0-14 Yaş Arası Çocukların Cinsiyetlere Göre Dağılımı ve Genel Nüfusa Oranı

1935 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri	0-4 Yaş	5-9 Yaş	10-14 Yaş	0 -14 yaş arası TOPLAM	Genel Nüfus Sayımı Cinsiyete Göre Dağılımı TOPLAM
Kız	1.297.472	1.127.759	745.981	**3.171.212**	8.221.248
Çocuk	(% 8.0)	(% 7.0)	(% 4.6)	(% 19.6)	(% 50.9)
Erkek Çocuk	2.728.913	2.338.790	1.594.890	**6.662.593**	7.936.770
	(% 8.9)	(% 7.5)	(% 5.3)	(% 21.7)	(% 49.1)
TOPLAM	**4.026.385**	**3.466.549**	**2.340.871**	**9.833.805**	**16.158.018**
	(% 16.9)	(% 14.5)	(% 9.9)	(% 41.3)	(% 100.0)

Kaynak: TÜİK (2014, s. 7-11).

1935 yılında yapılan Genel Nüfus Sayımında kadın ve erkek sayısının oranları çocuklar arasında da cinsiyet açısından aynıdır. Çocuklar açısından en belirgin farklılık 10-14 yaş arasında kız ve erkek çocuklarında sayının azalmasıdır.

Tablo 17: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Ders çalışan öğrenci ve eğitim
Düz anlam	Masada ders çalışan erkek öğrenci derginin ismi olan Çocuk Sesi logosunun altında yer almaları
Gösterilen	Eğitim
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin eğitime verdiği önem ve geleceğinin teminatı ders çalışan öğrenci
Mit	Eğitim ve ders çalışan öğrenci ile modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde çalışma masasında ders çalışan erkek öğrenci bulunmaktadır. Görselde öğrencinin siyah önlüğü olmadığı halde siyah giyinmiştir. Mühendislerin çizim masasını temsil eden çalışma masasında erkek öğrenci tek başına diğer defter ve kitaplarının olduğu bölümün yer aldığı masada çalışmaktadır. İstem işlevi açısından bakıldığında eğitimin modern Türkiye'de ne kadar benimsendiği ve geleceğin teminatı öğrenciler özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 18: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Masada ders çalışan erkek öğrenci
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinde eğitime verilen önem ve bunun toplum tarafından benimsemesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde modern eğitim alan öğrencilerin geleceğin ve cumhuriyetin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde pencerenin yanında çalışma masasında çalışan erkek öğrenci görseli bulunmaktadır. Derginin adı Çocuk Sesi logosunun olduğu yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde siyah kıyafet ve yeşil renkli yelek giymiş erkek çocuğu çalışma masasında ders çalışmaktadır. Yeni modern devletin eğitime verdiği önem görüntüsü ortaya

çıkmaktadır. Edimbilimsel yönden bakıldığında cumhuriyetin eğitimli çocuklara emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 19: 29 Nisan 1929 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Çalışma masasında ders çalışan erkek öğrenci
Anlambilimsel	Eğitimin öğrenciler ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinin eğitim gören çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 10: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfası

Kaynak: Çocuk Sesi 20 Kanunsani 1930 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin otuz birinci sayısının onuncu sayfasındaki tarih 20 Kanunsani 1930'dur. Derginin onuncu sayfasında "Amerika'ya nasıl gidebilirsiniz" başlığının hemen altında çocuklar için bir oyun vardır. Düz anlam açısından incelendiğinde tam sayfa farklı farklı talimatları olan ve sonucunda Amerika'ya ulaşılmaktadır. Oyunla ilgili bilgi ve yapılması gerekenler sayfanın ortasında kırmızı renkle yazılıdır. Oyun, kadın, erkek, çocuklardan oluşan kalabalık bir görselle başlamaktadır. Rakamların verildiği ve oyunu oynayanların ilerlemesi gereken görsellerde araba, uçak, motosiklet, tren, otobüs, gemi, at, deniz feneri, yüksek katlı bina, yılan, deniz okul bahçesinden atlayan çocuklar gibi farklı farklı on altı görsel bulunmaktadır. Yan anlam

açısından incelendiğinde çocuklar için bir oyun. Ülkeden yaklaşık on bin kilometre ve yedi saatlik bir fark bulunan Amerika'ya gidilmesi için oynanan bir oyundur.

Platon, çocukluktaki oyun alıştırmaların yetişkinlik döneminde becerilerin gelişimindeki önemi belirtir. Rousseau, doğal bir ortamdaki oyunun çocuğu uygarlaştırdığını savunur. Kant, oyunun ruhu özgürleştirdiğini söyler. Schiller, oyunun bastırılmış enerjiyi açığa çıkardığına inanır. Groos'da yetişkinlik becerilerinin çocukluk oyunlarından edinildiğini savunur. Dewey'de oyunun çocuğun gelişimindeki önemini belirtir. Freud ise oyunun bireyin sonraki davranışlarına yansımasını vurgular (Barteson&Martin, 2014, s. 18). Huizinga'ya göre oyunun biyolojik değil, kültürel bir işlevi vardır. Oyun olgu olarak düşünülmüş ve kültürün morfolojisine uygulanan bilimsel düşünce araçlarıyla ele alınması gerektiğine yöneliktir (Huizinga, 2018, s. 14).

Gander ve Gardiner'e göre (2004) çocuklar oyun sırasında duyu, hareket ve biliş becerilerini kullanmakta ve denetlemektedir. Bununla birlikte kavramları, toplumsal farkındalık ve toplumsal davranışları da geliştirmektedir. Modern eğitim anlayışının içinde çocukların oyun oynama yönlendirmek ve bu süreç içinde çocuğun etkin ve eğlenceli öğrenme yolunu bulma yer alır. Yine modern eğitimin merkezinde çocuk yer almaktadır. Eğitimde çocuğun bulunduğu yerden başlaması çocuğun tanınması ve oyun yoluyla eğitilerek gelişmesine izin vermektir (Sağlam, 1997).

Başal (2011) çocukların oyun sayesinde kazandıklarını şu şeklide sıralar; içinde yaşadığı dünyayı ve insanları tanır, düşünür ve deneyim kazanır, oyunda kullanılan materyallerle bireysel gücünü ve sınırlarını kavrar, insan ilişkilerini öğrenir; paylaşmayı, isteklerini nasıl kabul ettireceğini öğrenir; düşünce geliştirme ve bunları ifade etme yollarını öğrenir; duygularını ifade eder; iç ritimlerini de geliştirir. Saldırgan davranışlarını nasıl zarar vermeksizin ifade edebileceğini öğrenir; endişelerini kontrol altına almayı; çaresizlik ve korku gibi duygularından kurtulur; suçluluk duygusundan kaynaklanan faaliyet ve düşüncelerini açığa çıkarır; deneyimleri gelişir böylece öğrendikleri pekişir, yaşıtlarıyla geçinmenin yollarını keşfeder ve onlarla birlikte olmanın keyfini çıkarmayı öğrenir.

Oğuz ve Ersoy (2005) "Türkiye'de 2004 yılında Yaşayan geleneksel çocuk oyunları" adlı çalışmalarında oyunları oyuncaklara göre sınıflandırmıştır: Aşıkla, bez bebekle, boncuk-düğme-makarayla, çemberle, çomakla, demir- tahta çubukla, kapakla, kayışla, kılık değiştirerek, kibrit çöpüyle, küçük kare tahtayla, mendille, ok-yayla, salıncakla, sapanla, suntanın üzerine çakılan çiviyle, tahtadan yapılan, tahtadan yapılan topla, taş fırlatan, taşla, tokmakla, top-çomakla, topaçla, topla, toprakla, yumurtayla oynana oyunlar şeklinde.

Gösterilen olarak Amerika'ya gitmeyi amaçlayan bir oyundur. Çocuklara oyun oynayarak keşfetmek şeklinde mit inşa edilmiştir. Oyun ve Amerika'ya gidiş düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde Amerika'ya ulaşmayı sağlayacak görseller hem modernleşmenin hem de keşfetmenin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Amerika'ya gidilmesi hem oyun hem de yeni bir keşif olarak vurgulanmaktadır. Modern yeni dönem cumhuriyetin amacı çocuklara yeni yerler hakkında bilgiler vermek onlara yeni yerler keşfetme olarak sunulmaktadır. Yeni döneme vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın yapıldığı belirtilmektedir.

Tablo 20: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Çocuk oyunu
Düz anlam	"Amerika'ya nasıl gidebilirsiniz" başlığının altında görseller ve oyunun kurallarının yer alması
Gösterilen	Oyun oynama
Yan anlam	Çocuklara yeni yerler keşfetmenin, öğrenmenin oyun yoluyla aktarılması
Mit	Oyunla çocuklara yeni yerler keşfetme olanağının yeni modern Türkiye'nin inşada yer aldığının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde "Amerika'ya nasıl gidebilirsin" başlığı altında görseller ve kurallar bulunmaktadır. Oyunda kuralların olduğu ve oyun için belirlenen rakamlar ve ilgili görseller yer almaktadır. Geleneksel

oyunlardan farklı olarak sunulan çocukların bir arada oynayacakları bir oyun ile modern ve farklı kültürleri keşfetme mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında kurulmak istenen modern Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitme ve çocuklara yaklaşımın farklı olduğu ve geleceğin çocuklarında öğrenme ve keşfetmenin önemi oyun üzerinden idealize edilmektedir.

Tablo 21: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	"Amerika'ya nasıl gidebilirsin" başlıklı çocuk oyunu
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinde eğitimde çocuğun öncelikli olduğunun benimsemesi
İstem İşlevi	Oyun ve eğitimin çocuklara farklı yol ve yöntemlerle sunulması

Görsel söz dizimsel açıdan incelendiğinde oyunda yer alan rakamların verildiği ve oyunu oynayanların ilerlemesi gereken görsellerde araba, uçak, motosiklet, tren, otobüs, gemi, at, deniz feneri, yüksek katlı bina, yılan, deniz okul bahçesinden atlayan çocuklar gibi farklı farklı on altı görsel bulunmaktadır. "Amerika'ya nasıl gidebilirsin" başlığı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında oyunda yaklaşık on bin kilometre uzakta olan bir kıtaya bir devlete nasıl gidilebileceğinin düşünülüp keşfedileceği bir oyun görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönden bakıldığında geleneksel olmayan bu oyunla çocuklara yeni keşifler yapmaları gerektiği mesajı verilmektedir.

Tablo 22: 20 Kanunsani 1930 Tarihli Çocuk Sesi'nin 10. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	"Amerika'ya nasıl gidebilirsin" başlıklı çocuk oyunu
Anlambilimsel	Geleneksel olmayan oyunla çocuklara yeni yerler keşfetme eğitiminin verilmesi

Edimbilimsel	Modern Türkiye Cumhuriyetinde çocukların oyunlarının bile farklılık göstermesi, çocuklara yeni keşifler yapabilme olanağının sunulması

Görsel 11: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk Sesi 26 Eylül 1932 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin yüz kırk üçüncü sayısının birinci sayfasındaki tarih 26 Eylül 1932 tarihini göstermektedir. Çocuk Sesi'nin birinci sayfasında derginin adı, tarihi, sayısı, sayfa sayısı, fiyatı, "Maarif vekaletinin himayesinde haftada bir çıkar" sloganı, sahibi ve umumi neşriyat müdürü M. Faruk bilgilerinin altında zemin kiremit rengidir. Kendi boyundan büyük kara tahta, karatahtaya beyaz iple bağlı kalem, farklı boylarda ciltli yine boyundan büyük iki kitabı sırtında taşıyan bir erkek çocuğu bulunmaktadır. Kara tahta, kitaplar çocuğun sırtına bir kemerle bağlanmıştır. Erkek çocuğu gri ceket, şort, ayakkabı giymiş başına da yine aynı renkte bir kasketi vardır. Erkek çocuğunun arkasında daha açık bir siluet şeklinde bahçe görülmektedir. Bahçenin içinde bir ev, evin kiremitleri, bacası, su borusu, bahçedeki ağaçlar ve evin kapısında beyaz mendille çocuğuna el sallayan bir anne vardır. Yolda tasması olan köpek de çocuğun arkasından bakmaktadır. Gri renkli kasketi, ceketi, şortu ve kitaplarını sırtına bağladığı kemer aynı renktir. Yıl 1932 olsa da tıpkı 1950 yılında Lerner'in (1964, s. 20) Balgat'ı anlatırken kullandığı çorak ve ana rengi gri demesi gibidir. Okula giden erkek çocuğunun sırtında taşıdıkları, çocuktan çok çalışması, bilgi edinmesi beklenildiğini sembolize eden görsel bulunmaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde tarihin Eylül ayını göstermesi okulların açılması ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Tablo 23: 1928-1938 Yılları Arasında İlkokul ve Ortaokul Sayısı

Yıl	İlkokul Okul Sayısı	Ortaokul Okul Sayısı	TOPLAM
1928-29	6.600	78	6.678
1929-30	6.562	82	6.644
1930-31	6.598	83	6.681
1931-32	6.713	80	6.793
1932-33	6.778	190	6.968
1933-34	6.383	201	6.584
1934-35	6.402	192	6.594
1935-36	6.275	191	6.466
1936-37	6.202	202	6.404
1937-38	6.700	214	6.914
TOPLAM	**65.213**	**1513**	**66.726**

Kaynak: TÜİK (2014, s. 61-64).

1928-29 yılları arasında ilkokul ile ortaokul sayılarının oranı %99'a %1 iken 1937-38 yılları arasındaki bu oran %97'ye %3 olmuştur. 1928-38 yılları arasında ilkokul sayısının oranı aynıdır. Bununla birlikte orta okul sayısının oranı on yılda %27'den %73'e çıkmıştır. Bunda okul sayısının etkisi önemlidir.

Tablo 24: 1928-1938 Yılları Arasında Okul Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Yıl	İlkokul Öğrenci Sayısı	Ortaokul Öğrenci Sayısı	TOPLAM
1928-29	72	298	370
1929-30	71	310	381
1930-31	74	326	400
1931-32	78	379	457
1932-33	84	190	274
1933-34	93	211	304
1934-35	101	239	340
1935-36	110	274	384

1936-37	115	312	427
1937-38	114	346	460
TOPLAM	**912**	**2885**	**3797**

Kaynak: TÜİK (2014, s. 61-64).

1928-29 yılları arasında ilkokul ile ortaokulda okul başına düşen öğrenci sayılarının oranı %81'e %19 iken 1937-38 yılları arasındaki bu oran %75'e %25 olmuştur. 1928-38 yılları arasında ilkokul ve ortaokulda okul başına düşen öğrenci sayısının yıllara göre artışı gözlenmektedir. Bu artışta öğretmen sayısının etkisi önemlidir.

Tablo 25: 1928-1938 Yılları Arasında Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Yıl	**İlkokul Öğrenci Sayısı**	**Ortaokul Öğrenci Sayısı**	**TOPLAM**
1928-29	30	28	58
1929-30	31	26	57
1930-31	30	25	55
1931-32	31	31	62
1932-33	38	26	64
1933-34	39	20	59
1934-35	43	19	62
1935-36	46	22	68
1936-37	48	24	72
1937-38	48	26	74
TOPLAM	**384**	**247**	**631**

Kaynak: TÜİK (2014, s. 61-64).

1928-29 yılları arasında ilkokul ile ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının oranı %52'ye %48 iken 1937-38 yılları arasındaki bu oran %65'e %35 olmuştur. 1928-38 yılları arasında ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yıllara göre artışı gözlenmektedir. Bununla birlikte 1934-35 yılları arasında ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısının 1928'ye göre oldukça azaldığı görülmektedir.

Gösterilen olarak erkek öğrencinin okula gitmesi sunulmaktadır. Cumhuriyetin temsilcisi olan erkek öğrenci sırtına aldığı kara tahta, kara tahta kalemi, kitaplarla yeni eğitim şeklinde mit inşa edilmektedir. Okula giden öğrenci ve okula gitmesi düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde erkek çocuğunun siluet şeklinde verilen evinden çıkıp okuluna gitmesi ve kendinden büyük kara tahta ve kitaplarla gösterilmesi hem yeni eğitim şeklini hem de yeni neslin ülkeyi daha iyi bir konuma taşımaları için çok daha fazla çalışmaları gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Cumhuriyet, yeni eğitim, yeni harflerin geleceği okula kendinden büyük kara tahta ve kitapları taşıyarak giden öğrenci ile ilerleyeceği şeklinde sunulmaktadır. Yeni kurulan modern cumhuriyetin eğitim sistemini yeniden inşa ettiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın okullaşma ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 26: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Okula giden erkek öğrenci ve eğitim
Düz anlam	Okula kendinden büyük kara tahta ve kitaplarla birlikte giden erkek öğrenci derginin ismi olan Çocuk Sesi logosunun altında yer almaları
Gösterilen	Öğrencilerin okula gitmesi
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin eğitime bakılı ve geleceğinin teminatı okula giden erkek öğrenci
Mit	Eğitim ve okula giden öğrenci ile modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde sırtına kara tahtasını, karatahtasının kalemini ve iki kitabını kemerle bağlayan bir erkek çocuk evinden okula doğru gitmektedir. Çizimde öğrenci gri şort, ceket, ayakkabı gitmiş ve yine aynı renkte bir kasketi bulunmaktadır. Öğrencinin evi siluet şeklinde verilmektedir. Evin bütün detaylarının yanı sıra kapıda beyaz mendille çocuğunu uğurlayan bir anne görseli yer almaktadır. Erkek öğrenci kendinden büyük ve okula götürmemesi gereken kara tahtayı ve kara tahta kalemini ve yine kendinden büyük kitapları sırtında taşıyarak eğitimin önemine yapılan vurgu mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modernleşme değerleri üzerine kurulmuş Türkiye cumhuriyetinin eğitime

verdiği önem benimsenmiş ve gelecekle ilişkilendirilen öğrenci özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 27: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında yer Alan Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Sırtında kara tahtası, kara tahta kalemi ve kendisinden büyük iki kitabını sırtında taşıyarak okula giden ve annesinin de evden onu yolcu etmesi tasması olan köpeğinin de arkasından bakması
Temsil İşlevi	Modernleşmenin ile eğitim sisteminin değişmesi ve benimsenmesi
İstem İşlevi	Modern eğitim alan öğrencilerin geleceğin ve cumhuriyetin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde sırtında kara tahtası ve kendinden büyük kitaplarını taşıyan öğrenci, yaşadığı ev, evin kapısında beyaz mendille çocuğunu okula yolcu eden anne ve tasması olan köpeğinin arkasından bakması görseli bulunmaktadır. Derginin adı Çocuk Sesi logosunun olduğu yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde okula giden erkek çocuğu yeni eğitim sistemi küçük bir çocuk için ne kadar ağır olursa olsun, bunun üstesinden gelebilecek bir öğrenci görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel açısından bakıldığında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin eğitime ve çocuklara verdiği önem mesajı verilmektedir.

Tablo 28: 26 Eylül 1932 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Sırtında kara tahtasını, kara tahtasının kalemini ve kendinden büyük kitapları sırtında taşıyarak okula giden erkek öğrenci ve çocuğunu yolcu eden anne
Anlambilimsel	Yeni eğitim sisteminin öğrenciler ile özdeşleştirilmesi

Edimbilimsel	Ülkenin, eğitim sistemine ve okula giden çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 12: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk Sesi 1 Birinciteşrin 1934 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin 249. sayısının birinci sayfasındaki tarih 1 Birinciteşrin 1934 gününü göstermektedir. Birinci sayfa derginin adı, siyah çerçeve içinde büyük puntolu "1" rakamı ve Birinciteşrin yazısı ve hemen altında bina ile "mektep" yazısı bulunmaktadır. Okulun kapısında ve bahçesinde yüzleri gülen mutlu çok sayıda öğrenci çizimi vardır. Görselde esas vurgu lacivert ceketi, şort ve kasketi ile erkek öğrenci üzerinedir. Öğrencinin elinde defter ve dolma kalem vardır. Erkek öğrencinin elinde bulunan defter kalkan olarak, dolma kalem ise mızrak olarak sembolize edilmiştir. Öğrencinin ayakları altında ise kırmızı renkli çatallı dilleri olan sürüngenler "bilgisizlik" yazısı yer almaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde tarihin 1 Birinciteşrin olması Dil Bayramı kutlamaları ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

1 Kasım 1928 tarihinde ilan edilen Harf Devrimi'nden sonra amacı Türk dilinin kökeni, gelişimi ve sadeleştirilmesi ile dünya dilleri arasında hak ettiği yeri bulması için çalışmaları yürütmek olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti (1933, s. III) 12 Temmuz 1932 tarihinde kurulmuştur. 26 Eylül 1932 -5 Teşrinievvel 1932 tarihleri arasında Birinci Türk Dili Kurultayı İstanbul Dolma Bahçe Sarayı'nda yapıldı.

26 Eylül 1932 pazartesi günü başlayan kurultayın açılış konuşmasında Türk Dili Tetkik Cemiyeti Reisi Samih Rifat Bey yapar;

> *"…. Türk dilinin kendi milli kudretleri içerisinde inkişafını aramak maksadıyla kurulan şu kurultayın, yalnız yüce gayesiyle değil, bir yandan üstünde duran devirlerin tarihiyle, diğer yandan kurulduğu bina altındaki milli ve aziz manzarasıyla bu neslin evlatlarına ilham ettiği birçok manalar vardır" (1933, s.1). Kurultayın amacı Türkçenin diğer diller karşısında zengin bir dil olduğunun araştırılıp ortaya çıkarılmasıdır. Kurultayın son günü Halit Fahri Bey 26 Eylül gününü "Cemiyet azası için bir bayram telakki edilmesi" teklifi kurultay üyelerinin oy birliği ile kabul edilir* (1933, s. 454-455).

Çocuk Sesi'nin 1 Birinciteşrin 1934 tarihli sayısıda Dil Bayramı'nın olduğu hafta yayımlandığından dolayı derginin sahibi ve umum neşriy-at müdürü ve yazarlarından olan Mehmet Faruk üçüncü sayfada yer alan "Sizlerle Başbaşa" başlıklı yazısında;

> *Sevig*[21] *kardeşler:*
>
> *İlk önce hepinizin Dil Bayramınızı (Çocuk Sesi) için kutlularım. Bu ne sevigen. Bir gündü. Yüce Önder siz, Gasi, bütün Türkleri şimdi yeni bir savaşa yolluyor. Bu savaş dil savaşıdır. Artık yaban sözlerden dilimizi kurtaracağız. Arik bir Türkçe ile konuşacağız. Size Çocuk Sesi'nin bundan böyle bütün yüzlerinde temiz dilimizle boylar, deyişler, romanlar, bilgiler sunacağımızı sevinçlerim. Kutlu olsun Dil şenliğimiz."*

Gösterilen olarak Dil Bayramı sunulmaktadır. Cumhuriyetin temsilcisi olan öğrenciler ve okul şeklinde mit inşa edilmiştir. Çatal dilli kırmızı sürüngen olarak sembolize edilen bilgisizlikle savaşan erkek öğrenci ve Dil Bayramı düz değişmece olarak kullanılmıştır. Görselde Türk dilinin geleceği olarak elinde defteri kalkan dolma kalemini mızrak olarak kullanan erkek öğrenci hem modern eğitimin hem de

[21] Yazar, günümüzde sevgili olarak kullandığımız kelimeyi sevig olarak yazmış. Bunun nedenini de yazının devamında açıklamaktadır. Dilimizi yabancı kelimelerden kurtarılıp, arı bir Türkçe ile konuşulacağını ve dergide de bu Türkçeyi kullanacaklarını müjdeliyor.

cumhuriyetin birer göstergesi olarak yer almaktadır. Mutlu ve gülen yüzlü öğrencilerle dolu okul bahçesi, okul kapısı ve okul binası Türk dilinin koruyucuları olarak sunulmaktadır. Dil Bayramıyla modern Türkiye Cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de inşanın Dil Bayramı ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 29: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Okuldaki öğrenciler ve Dil Bayramı
Düz anlam	Mutlu yüzlü öğrencilerle dolu okul ve okul bahçesinde, çift çatallı dilli kırmızı sürüngenlere karşı defterini kalkan, dolma kalemini mızrak olarak kullanan erkek öğrenci derginin ismi olan Çocuk Sesi logosunun altında yer almaları
Gösterilen	Dil Bayramı
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin devrimlerinden biri olan Harf Devrimi sonrasında Dil Bayramı'nın kutlanması ve geleceğinin teminatı öğrenciler
Mit	Dil Bayramı ve okuldaki öğrenciler ve Türk diline verilen önemin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde mutlu yüzlü öğrencilerle dolu okul ve okul bahçesinde, çift çatallı dilli kırmızı sürüngenlere karşı defterini kalkan, dolma kalemini mızrak olarak kullanan erkek öğrenci bulunmaktadır. Çizimde öğrenci lacivert ceketi, şortu ve kasketi ile defterini kalkan dolma kalemini mızrak yapmıştır. Okul, okul binası, okul bahçesi ve okul kapısı öğrencilerle doludur. Kırmızı çift çatallı dili olan sürüngenlere karşı savaşan öğrenci Türk dilini koruyacağı mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında 1932 yılında ilan edilen Dil Bayramı'nın üzerinden iki yıl geçmiş Türk dilinin toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı öğrenciler özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 30: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Öğrenciyle dolu bir okul ve "bilgisizlik" olarak gösterilen kırmızı çift dilli sürüngenlere karşı defterini kalkan dolma kalemini mızrak yapan bir erkek öğrenci
Temsil İşlevi	Dil Bayramının benimsemesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde modern eğitim alan öğrencilerin geleceğin ve Türk dilinin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde öğrencilerle dolu okul, okul kapısı, ve okul bahçesinin çift dilli kırmızı "bilgisizlik" sürüngenlerine elindeki defteri kalkan yapan, dolma kalemi ise mızrak yapan bir erkek öğrenci bulunmaktadır. Derginin adı Çocuk Sesi logosunun sağında kalın çerçeveli alan içinde büyük puntolu "1" rakamı yazmaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde lacivert ceket, şort ve kasket takmış öğrenci Türk dilinin doğru kullanılması için bilgisizliğe karşı savaş açmıştır. Eğitim sisteminin değişimi görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel açıdan bakıldığında doğru dil kullanımı ve cumhuriyet çocuklara emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 31: 1 Birinciteşrin 1934 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Dil Bayramı ve okulda olan çocuklar
Anlambilimsel	Dil Bayramının okul çocukları ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türk dilinin ve çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 13: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfası

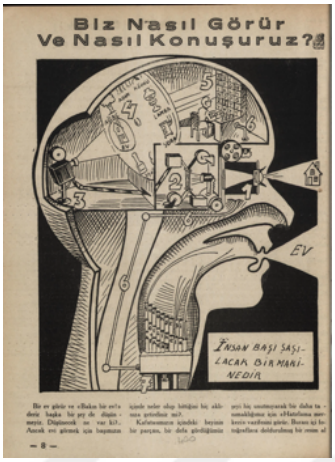

Kaynak: Çocuk Sesi 13 Temmuz 1936 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin 342. sayısının sekizinci sayfasındaki tarih 13 Temmuz 1936 tarihini göstermektedir. Sekizinci sayfada "Biz nasıl görür ve nasıl konuşuruz?" başlığı yer almaktadır. Sekizinci sayfada yer alan görsel ile ilgili yazılı metin dokuzuncu sayfada da devam etmektedir. İnsanın nasıl gördüğü ve bu gördüğü nesneyi nasıl sözlü olarak tanımladığı ile ilgili görsel yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde görme ve konuşma süreci insan başının kesitinde yer alan görseller ve belirtilen rakamları takip etme yoluyla verilmektedir. İnsan başının kesitinin görme süreci 1 rakamının olduğu göz ile evin görülme süreci başlar. Göz aynı bir fotoğraf makinası gibi evi görür, 2 rakamının olduğu yer bir karanlık oda gibidir, 3 rakamının bulunduğu bölümde ev bir projeksiyonla yansıtılır. 4. Bölümde ev görselinin dışında ağaç, adam, köprü, lamba, soba, şişe bulunmaktadır. Bu bölümde ev projeksiyonun yansıtmasıyla çerçeve içine alınmıştır. 5. Bölümde harflerin olduğu bir duvar ve bu duvarın hemen önünde bir masa bulunmaktadır. Masada gözlüklü bir erkek masada oturmuş 4. Bölümde görülen nesnenin harflerini seçmektedir. Seçilen harfler alnın ön tarafından bir boru yardımıyla uzun bir mesafe alır. Alnın olduğu yerden gözümüzün olduğu 1. Bölüme oradan 2. Bölümün altından boğazımızdan 7. Bölümde yer alan ses tellerimize gelir. 7. Bölümde daktiloya çok benzeyen bir mekanizma vardır. Burada daktilodaki harflerin belirtildiği tuşlarda Çocuk Sesi, Gelincik ve Afacan yazmaktadır. Bu bölümde ses tellerine doğru harflerin basıldığı titreşimi çizgilerle verilmektedir. 7. bölümde oluşan ses titreşimleri 8. Bölümde ağızdan çıkan sese dönüşür ve "Ev" yazısı

görülür. 1 den başlayıp 8 e gelene kadar görme ve konuşma süreci tamamlanır. Bu görsele ve başlığa ek olarak sayfanın sağ alt köşesinde siyah bir alanın içinde beyaz bir zemine "İnsan başı şaşılacak bir makinedir" yazısı yer almaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde görsel okur yazarlıkla ilişkilendirildiği görülmektedir.

Görsel okuryazarlık, bir insanın görerek ve aynı zamanda duyusal deneyimlere sahip olarak ve entegre ederek geliştirebileceği bir grup görme yetkinliğini ifade eder. Bu yeterliliklerin geliştirilmesi, normal insan öğrenimi için temeldir. Geliştirildiklerinde, görsel okuryazar bir kişinin çevresinde karşılaştığı görünür eylemleri, nesneleri, sembolleri, doğayı veya insan yapımını ayırt etmesini ve yorumlamasını sağlarlar. Bu yetkinliklerin yaratıcı kullanımı sayesinde başkalarıyla iletişim kurabilir (Debes, 1969, s. 27).

Görsel okuryazarlık, imgeleri anlama (okuma) ve kullanma (yazma) ve görsel düşünmeyi imgeler açısından düşünme ve öğrenme becerisidir (Hortin, 1983, s. 99).

Görsel okuryazarlık, herhangi bir mecrada görsel bir ifadenin iletişimini anlama ve kendini en az bir görsel disiplinle ifade edebilme becerisidir. Eserin konusunu ve anlamını eseri üreten kültür bağlamında anlama, eserin sözdizimi, kompozisyon ve üslup ilkelerini analiz etme, eserin disipliner ve estetik değerlerini değerlendirme ve eserin etkileşimli ve sinerjik niteliği olan Gestalt'ı sezgisel olarak kavrama becerisini gerektirir (Curtiss, 1987, s. 3).

Gösterilen olarak görme ve konuşma sunulmaktadır. Görsel okur yazarlık şeklinde mit inşa edilmektedir. Görmek ve konuşmak edimleri insan başının kesiti şeklinde düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde bir nesneyi gözün nasıl gördüğünü ve bunun nasıl konuşmaya dönüştüğü modern eğitim sürecinde çocuklara daha bilimsel yaklaşıldığı göstergesi olarak yer almaktadır. İnsan anatomisi ve görsel okur yazarlık ile birlikte modern eğitime vurgu yapılmaktadır. Çocuklara bilime olan ilginin bu yaşlarda kazanılması amacıyla görmenin ve konuşmanın anlatımı derginin hedef kitlesi olan çocuklara uygun bir görselle sunulmaktadır. Modern eğitimin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de inşanın çocuklara verilen değer, eğitim ve bilime olan ilgilerini arttırmak olduğu belirtilmektedir.

Tablo 32: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Görme ve konuşma ediminin nasıl olduğu
Düz anlam	İnsanın Ev görselinin nasıl gördüğü ve hangi aşamalardan sonra ağzından ev kelimesi çıkma süreci insan başının kesitinin rakamlarla numaralandırılarak aşama aşama aktarılması ve "Biz nasıl görür ve nasıl konuşuruz?" başlığının yer alması
Gösterilen	Görmek ve konuşmak
Yan anlam	Modern eğitim ile çocuklara görsel okuryazarlığı ve bilime olan ilgiyi arttırmak
Mit	Nasıl gördüğümüz ve nasıl konuştuğumuzun hazırlanan görselle çocuklara bilime olan ilginin ve görsel okuryazarlığın inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde görme ve konuşma süreci insan başının kesitinde yer alan görseller ve belirtilen rakamları takip etme yoluyla verilmektedir. Görme ve konuşma süreci 8 aşama anlatılmaktadır. Çocuklara bu süreç oynayarak öğrenme şeklinde verilmektedir. Birinci aşamada göz ile evin görülmesi, ikinci aşama karanlık oda, üçüncü aşama projeksiyonun "ev" görüntüsüne yansıması, dördüncü aşamada "ev" görselinin dışında ağaç, adam, köprü, lamba, soba, şişe isimlerinin bulunması, beşinci aşamada harflerin olduğu bir duvardan masada oturan gözlüklü bir erkeğin "ev" görüntüsünde yer alan harfleri seçmesi, altıncı aşamada harflerin izlediği yol ve ses tellerine ulaşması, yedinci aşamada daktiloya benzeyen mekanizma ile harflerin yazılması ve ses tellerine doğru harflerin çizgilerle verilmesi, son aşamada ağızdan "Ev" sesinin çıktığı yazı ile gösterilmektedir. Görme ve konuşma sürecinin bilimsel olarak çocuklara nasıl aktarılacağı görsel okuryazarlık mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern eğitimin çocukların bilime olan ilgilerinin artması, merak duygularının oluşması görme konuşma örneği üzerinden idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 33: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfasında yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Görme ve konuşma sürecinin insan başının kesitinde yer alan görseller açıklanması
Temsil İşlevi	Modern eğitim sürecinin benimsenmesi
İstem İşlevi	Modern eğitim alan öğrencilerin bilime yaklaşımı ve meraklarının görsel okuryazarlıkla artacağının göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde görme ve konuşma süreci insan başının kesiti üzerinden verilmektedir. "Biz nasıl görür ve nasıl konuşuruz?" başlığı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde insanın nasıl görme ve konuşma arasında geçen saliselik sürecin nasıl gerçekleştiği görüntüsü hedef kitle olan çocukların yaşı göz önüne alınarak ayrıntılı ve oyunsal bir düzlemde verilmektedir. Edimbilimsel yönünden bakıldığında bilimin çocuklara sevdirilmesi mesajı verilmektedir.

Tablo 34: 13 Temmuz 1936 Tarihli Çocuk Sesi'nin 8. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	İnsan başının kesiti üzerinden görme ve konuşma süreci
Anlambilimsel	Bilimin modern eğitimle özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Bilimin çocuklara sevdirilme mesajı

Görsel 14: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk Sesi 9 Mayıs 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin 437. Sayısının birinci sayfasındaki tarih 9 Mayıs 1938 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, masada oturmuş deney yapan önlüklü kız ve erkek öğrencilerden erkek öğrencinin mikroskoptan bakması yer almaktadır. Düz anlam açsından incelendiğinde önlüklü kız ve erkek öğrenci okulda fen bilgisi dersinde deney yapmaktadır. Kız ve erkek çocuğunun önlüklü olması okulda olduklarının bir göstergesidir. Öğrencilerin oturdukları masanın arkasında kelebek, tırtıl, yaprak, gül gibi görsellerin olması fen bilgisi dersinde oldukları gösterilmektedir. Çocuk Sesi logosu yuvarlak turuncu bir daire içinde yer almaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde modern eğitim sürecinde kız ve erkek çocuklarına bilimin sevdirilmesi, merak duygusu ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

M.S. 1. yüzyılda, Romalılar farklı şeffaf cam şekilleri ile deneyler yapıyorlardı. Bir nesnenin üzerinde, ortasında kenarlardan daha kalın olan şeffaf bir cam parçasını tutarak, o nesnenin daha büyük görünmesini sağlayabileceklerini keşfettiler. Ayrıca güneş ışınlarını odaklamak ve ateş yakmak için lensler kullandılar. 13. yüzyılın sonuna gelindiğinde, gözlük üreticileri görme eksikliklerini düzeltmek için gözlük olarak takılacak lensler üretiyorlardı. 1590'da iki Hollandalı gözlük yapımcısı, Zaccharias Janssen ve babası Hans, lenslerle deneyler yapmaya başladı. Bir tüpe birkaç lens yerleştirdiler ve tek bir lensle mümkün olandan çok daha fazla büyütme sağladılar. Bu çalışma hem bileşik mikroskobun hem de teleskopun icadına yol açtı 1665 yılında, İngiliz fizikçi Robert Hooke, hücreleri gören ilk kişiydi. 1674'te Anton van Leeuwenhoek, Hollanda'da 270 kata kadar büyüten, yüksek eğrilikli küçük lensler yaptı. 1759'da John Dolland, çakmaktaşı camdan yapılmış lensler kullanarak geliştirdiği mikroskop çözünürlüğü büyük ölçüde artırdı. Bu öncülerin zamanından bu yana, mikroskobun temel teknolojisi birçok yönden gelişmiştir (Castleman & Young, 2008, s. 11-12).

16. yüzyıldan itibaren kız ve erkek çocukların eğitimi ile ilgili farklılık şu şekildeydi. Kız çocukları beş ila yedi yaşları arasında sadece dini eğitim görüyor. Erkek çocukları ise dini eğitimin yanı sıra askeri eğitimde alabiliyorlardı. Kız çocuklarının yaygın eğitimi geçişi ise 19. yüzyılın ortalarıdır. 1838 yılında kurulan Rüştiye Okulları erkek çocuklarının modern eğitime geçiş süreçlerini sağlamıştır. 1883

yılında Kız Rüştiyelerinin açılmasıyla modern eğitim sürecine kız çocukları da ulaşmıştır. Bu okullarda her yıl 418 kız çocuğu eğitim görüyordu. Elişi derslerinin yanı sıra diksiyon, Arapça, Farsça, sağlık, coğrafya, tarih ve çizim dersleri de yer alıyordu. 1920 ve 1930'lu yılları arasında Batılı ama milli kimliğine de sahip çıkacak kız çocukları yetiştirmek için Kız Enstitüleri açıldı. İstanbul, Bursa, Manisa ve İzmir, Adana, Trabzon ve Elazığ'da açılan enstitülerde matematik, fizik, tarih, coğrafya, dikiş-nakış, şapka yapımı, moda dersleri okutulmaktaydı. 1937 yılında bu enstitülerde 2000 gündüzlü, 8000 akşam okulu öğrencisi vardı. Amaç kız çocuklarını Cumhuriyetin faydalı birer üyesi olarak yetiştirmekti (Akşit, 2015).

Gösterilen olarak modern bilimsel eğitim sunulmaktadır. Kız eve erkek öğrencilerin derste mikroskopta deney yapması bilimsel modern eğitim şeklinde mit inşa edilmektedir. Deney yapan kız ve erkek öğrenci düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde kız ve erkek çocuklarının birlikte okulda mikroskopla deney yapmaları modern eğitim ve öğrencilere bilimin sevdirilmesi hem modernleşmenin hem de eğitimin birer göstergesi olarak yer almaktadır. Mikroskop gibi dönem için bulunması zor ve pahalı bir aracın öğrencilerin kullanımına verilmesi modern eğitimle öğrencilerin bilime yaklaşımı sunulmaktadır. Bilime öncelik verilen modern eğitimin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın bilimsel modern eğitimle olduğu belirtilmektedir.

Tablo 35: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Mikroskopla deney yapan kız ve erkek öğrenci
Düz anlam	Masada mikroskopla deney yapan kız ve erkek öğrenci derginin ismi olan Çocuk Sesi logosunun yanında yer almaları
Gösterilen	Bilimsel modern eğitim
Yan anlam	Modern eğitimle kız ve erkek öğrencilere bilimi sevdirmek
Mit	Deney yapan kız ve erkek öğrenci ile modern eğitimin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde okulda fen dersinde deney yapan erkek öğrencinin mikroskopta inceleme yaptığı, kız öğrencinin de aynı masada oturmaktadır. Masada deney ile ilgili yazıların olduğu defter ve erkek öğrencinin sol elinde bir kalem bulunmaktadır. Kız ve erkek öğrencinin fen dersinde mikroskopla deney yapmaları modern eğitimle öğrencilere bilimi sevdirilmesi mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern eğitim benimsenmiş ve bilimsel çalışmalar kız ve erkek öğrencilere teslim edildiği gösterilmektedir.

Tablo 36: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Masada mikroskopla deney yapan kız ve erkek öğrenci
Temsil İşlevi	Modern eğitim sürecinin benimsemesi
İstem İşlevi	Modern eğitim alan kız ve erkek öğrencilerin bilimsel çalışmaların geleceği olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde mikroskopla deney yapan kız ve erkek öğrenci görseli bulunmaktadır. Derginin adı Çocuk Sesi logosunun olduğu yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde kız ve erkek öğrenci mikroskopla deney yapmaktadır. Modern eğitimin bilime verdiği önem ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında modern eğitimin bilimsel çalışmaların kız ve erkek çocuklara emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 37: 9 Mayıs 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Mikroskopla deney yapan kız ve erkek öğrenci
Anlambilimsel	Modern eğitimin öğrencilerle özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Modern eğitimin ve bilimsel çalışmaların kız ve erkek öğrencilere emanet edildiği mesajı

Görsel 15: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk Sesi 31 Ekim 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Sesi'nin 462. Sayısının birinci sayfasındaki tarih 31 Ekim 1938 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı ve bir aile evinin odası yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde masada ders çalışan kız ve erkek öğrenci, koltuğunda oturup gazete okuyan gözlüklü bir baba görselde yer almaktadır. Masadaki erkek öğrenci mavi önlük kız öğrenci ise kırmız önlük giymiştir. İki öğrencinin de beyaz okul yakaları vardır. Kız öğrencinin saçında kırmızı bir kurdele takılıdır. Kız ve erkek öğrencinin ödevlerini yaptığı masada defterler, kitaplar, mürekkep şişesi ve küllük bulunmaktadır. Öğrencilerin ödevlerini yaptığı masanın arkasında bir dolap, kitaplık, radyo ve onların üzerinde de bir kadının resmi bulunmaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde modernleşme ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Aile, sosyal yapısına, değerlerine, normlarına bağlı ve toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Sosyo- kültürel özellikler toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi ailede de bu süreçler yaşanmıştır. Ailede karşılaşan çeşitlilik geçici bir durum olarak algılanmış olsa da bu geçici durum algısı, modernleşme kuramının temel varsayımına dayanmaktadır. Kurama göre; batı modelinin dışındaki bütün modellerin zamanla bu Batılı modele benzeyeceğine yöneliktir. Diğer bir anlatımla modernleşme kuramının ortaya koyduğu sosyal gelişimle Batı modeline doğru tek yönlü bir değişim olacağına yönelik bir savdır. Gelişmekte olan ülkeler genelde geçiş toplumları olarak tanımlanır ki bu geçiş de Batı toplumuna yönelmektir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Gösterilen olarak modern aile kavramı sunulmaktadır. Modernleşme ve aile kavramı şeklinde mit inşa edilmektedir. Ödev yapan kız ve erkek öğrencileri, babaları modernleşme süreci düzdeğişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde kız ve erkek öğrencilerin ödevlerini birlikte masada yapmaları babalarının gazetesini okuması, evde kitapların ve radyonun olması, anneleri yanlarında görülmese de duvarda asılı olan resmin çocukların anneleri olduğu şeklinde gösterilmektedir. Ödevlerini yapan kız ve erkek çocuklarının evlerinin bir odası ile modern aile yaşamına vurgu yapılmaktadır. Cumhuriyetin kuruluş ilkelerinden biri olan modernleşme aile ve çocuklar tarafından sahiplenildiği olarak sunulmaktadır. Geleneksel kalabalık aile yerine çekirdek aile ile modernleşmenin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın aile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 38: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Evde ödevlerini yapan kız ve erkek çocuğu ile gazetesini okuyan babanın ev yaşamı
Düz anlam	Evin bir odasında kız ve erkek çocuğu masada ödevlerini yapmakta babaları koltukta gazetesini okumakta, derginin ismi olan Çocuk Sesi logosunun önünde yer almaları
Gösterilen	Modern aile yaşamı
Yan anlam	Modern aile yaşamı ve geleceğinin teminatı aile yapısı
Mit	Modern aile yaşamının Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde masada ödevlerini yapan kız ve erkek çocuğu, masanın yanındaki koltukta gazetesini okuyan gözlüklü bir baba. Odanın içinde kitaplık, radyo ve bir kadının resminin duvarda asılı bulunmaktadır. Görsel de kız öğrenci kırmızı önlükle ve saçındaki kırmızı kurdeleyle, erkek öğrenci ise mavi önlükle ödevini yapmaktadır. Öğrenciler her ne kadar önlüklüde olsa evde oldukları babalarının gazete okuması ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern aile yapısının Cumhuriyetin kuruluşu üzerinden on beş yıl geçmiş ve bu değerlerin toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin aile özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 39: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve istem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Ödevlerini yapan kız ve erkek öğrenci, gazetesini okuyan baba ile modern aile yaşamı
Temsil İşlevi	Modern aile yaşamının benimsemesi
İstem İşlevi	Modern aile yaşamının geleceğin ve cumhuriyetin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde kız ve erkek öğrenci masada ödevlerini yapmakta, babaları gazetesini okumakta odada kitaplık, radyo ve duvarda bir kadının resminin olduğu görsel bulunmaktadır. Derginin adı Çocuk Sesi logosunun olduğu yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde geleneksel aile yaşamının dışında anne, duvarda resmi olan, baba; koltuğunda gazete okuyan, kız ve erkek çocuk; masada ödev yapan şeklinde çekirdek aile görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında Cumhuriyet Bayramı'nın hemen sonrasında olması cumhuriyetin modern ailelere emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 40: 31 Ekim 1938 Tarihli Çocuk Sesi'nin 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Kız ve erkek öğrenci masada ödevlerini yapmakta, babaları gazete okumaktadır
Anlambilimsel	Cumhuriyetin modern çekirdek aile ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Cumhuriyetin modern çekirdek aileye emanet edildiği mesajı

3.2.1.2 Çocuk'un Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi

Çalışma kapsamında incelenen Çocuk İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. sayıları toplam 1987 sayfadır. "Himayei Etfal Cemiyeti tarafından ayda bir çıkarılır" sloganı olan Çocuk'un İmtiyaz sahibi Dr. Fuat Mehmet Umay, yayın direktörü Neş'et Halil Atay'dır.

Görsel 16: Çocuk İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile
25 Sonteşrin 1938 Tarihli 114. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları

Kaynak: Çocuk İkincikanun 1936 – 25 Sonteşrin 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli ilk sayısı 20 sayfadır. İlk sayısında çıkış amaçlarıyla ilgili açıklamayı Çocuk Esirgeme Kurumu şu şekilde yapmaktadır:

> *"Çocuk Esirgeme Kurumu şimdiye kadar kendisine yapılan müracaatları nazarı dikkate alarak. "Gürbüz Çocul" mecmuasını bu sayıdan, itibaren "Çocuk" adile ve yalnız genç okuyucuları için çıkarmağa karar verdi."* *Çocuk Esirgeme Kurumu*

Çocuk'un 1936 ile 1938 yılları arasındaki sürece kısaca değinmek gerekirse: Çocuk'un ilk sayısı İkincikanun 1936 tarihinde "Haftalık çocuk gazetesi" sloganıyla, haftalık çıkarılır. Dördüncü sayısında sloganı "Himayei Etfal Cemiyeti tarafından ayda bir çıkarılır" şeklindedir. İkinci sayısının 10. Sayfasında okurlara "… gelecek birkaç sayımız büyük şekilde 15 günde bir çıkacaktır" bilgisi yer almaktadır. 1 Ocak 1937

tarihinden itibaren haftalık çıkmaya başlar. Çocuk'un İmtiyaz sahibi Dr. Fuat Mehmet Umay, yayın direktörü Neş'et Halil Atay'dır.

Çocuk dergisinde yer alan içeriklerde en çok çizgi hikaye görülmekte olup, bu içerik türünü, hikaye, reklam, bilgi, bilmece bulmaca, hediye kazananlar, roman, oyun eğlence, masal, şiir, haber, etkinlik, anı, hekim öğütleri, dış haberler, talebe yazıları, havacılık haberleri, söyleşi, gezi, ek, Milli Bayram ve Atatürk'ün ölümü, spor, teknoloji, deniz haberleri takip etmektedir. Derginin 1936 yılında yayın hayatına başlaması ve tez çalışması kapsamında dergilerin 1936 yılı ile başlayıp 25 Sonteşrin 1938 tarihi ile 114 sayısı incelenmiştir.

Çocuk'un içerik türlerine bakıldığında en çok hikayelerin yer aldığı görülmektedir. Hikayeden sonra bilgi ve tarihin olmasının nedeni Çocuk Esirgeme Kurumu'nun çocukların bilgiye ulaşabilirliğine önem vermesi ile ilgilidir. Bilgilerin hedef kitle olan çocuklara kimi zaman öğüt olarak, kimi zamanda yapılması gerekenler olarak verildiği görülmektedir. Tarih konusuna diğer çocuk dergilerinden daha fazla önem verildiğini belirtmek gerekir. Bu da tarihi konu ve tarihi kişilerin çocuklar tarafından bilinmesi Çocuk'un öncelikleri arasında yer almaktadır.

Tablo 41: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türleri

İÇERİK TÜRLERİ	YILLAR 1936	1937-1938	TOPLAM
Hikaye	14	409	**423**
Bilgi, tarih	36	232	**268**
Haber	26	230	**256**
Şiir	26	185	**211**
Masal, fabl	12	126	**138**
Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	13	74	**87**
Oyun, eğlence, etkinlik	21	54	**75**
Gezi	1	55	**56**
Roman	4	43	**47**
Reklam, tanıtım	10	28	**38**
Sağlık	10	15	**25**
Röportaj	0	18	**18**
Okur mektubu	0	12	**12**
Piyes	0	10	**10**
Spor	3	4	**7**

Okurdan gelen sınıf fotoğrafları	0	4	**4**
TOPLAM	**176**	**1499**	**1675**

Çocuk'ta 1936 – 1938 yılları arasında 1675 içerik incelenmiştir. İçeriklerin yüzde 25'i hikaye, yüzde 16'sı bilgi, tarih, yüzde 15'i haberler, yüzde 13'ü şiir, yüzde 8'i ise masal, fabl içerikleri oluşturmaktadır.

Grafik 2: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı

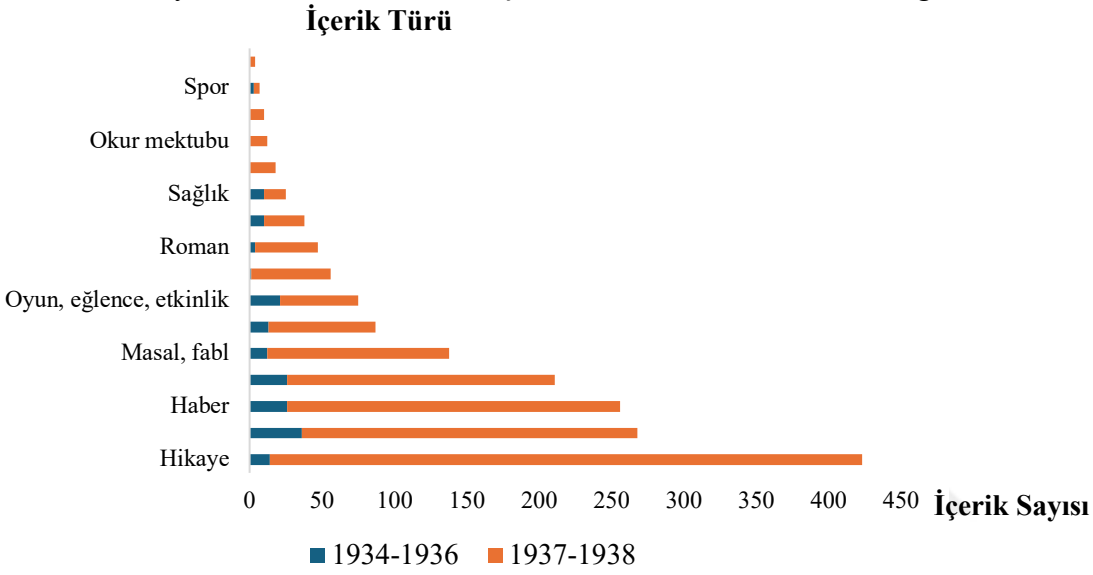

Çocuk'un 1936 - 1938 yılları arasında yer alan 1675 içeriğin yer aldığı sayfalara bakmak gerekirse; hikayelerin 4, 5, 6, 10, 11, 13, 15, 16, 19, 20. sayfalarda yer aldığı, bilgi, tarihin 12 ve 14. sayfalarda, haberin 2 ve 3. sayfalarda, şiirin 7 ve 8. sayfalarda, bilmece, bulmaca, hediye kazananların 18. sayfada, gezinin 9. sayfada, romanın 17. sayfa yer aldığı görülmektedir.

Tablo 42: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Yer Aldığı Sayfalar

SAYFA NO	İÇERİK TÜRÜ	1936	1937-1938
2	**Haber**	3	**93**
	Reklam, tanıtım	0	10
	Hikaye	0	3
3	**Haber**	5	**45**
	Bilgi, tarih	3	27

	Şiir	4	15
4	**Hikaye**	1	**25**
	Masal, fabl	0	22
	Roman	0	21
5	**Hikaye**	0	**18**
	Bilgi, tarih	2	11
	Şiir	5	6
6	**Hikaye**	1	**33**
	Bilgi, tarih	4	17
	Masal, fabl	0	20
7	**Şiir**	2	**12**
	Bilgi, tarih	4	8
	Hikaye	0	8
8	**Şiir**	2	**48**
	Hikaye	4	28
	Bilgi, tarih	0	17
9	**Gezi**	0	**23**
	Bilgi, tarih	3	16
	Şiir	1	15
10	**Hikaye**	3	**51**
	Masal, fabl	0	13
	Bilgi, tarih	1	9
11	**Hikaye**	0	**9**
	Bilgi, tarih	1	6
	Oyun, eğlence, etkinlik	3	3
12	**Bilgi, tarih**	3	**34**
	Hikaye	1	26
	Masal, fabl	2	15
13	**Hikaye**	0	**15**
	Bilgi, tarih	1	11
	Şiir	4	3
14	**Bilgi, tarih**	3	**29**
	Hikaye	0	24
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	0	21
15	**Hikaye**	0	**44**
	Şiir	1	22
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	0	20
16	**Hikaye**	1	**50**
	Masal, fabl	3	16
	Oyun, eğlence, etkinlik	2	11
17	**Roman**	0	**15**
	Bilgi, tarih	1	5
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1	3
18	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	6	**20**
	Haber	1	9
	Hikaye	0	10
19	**Hikaye**	0	**25**

	Oyun, eğlence, etkinlik	1	19
	Şiir	0	9
20	**Hikaye**	0	**21**
	Haber	1	5
	Masal, fabl	0	5

Tablo 43: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları

YAZARLAR	**YILLAR**		**TOPLAM**
	1936	**1937-1938**	
Ragıp Şevki	0	51	**51**
İshak Refet Işıtman	0	44	**44**
Cahit Uçuk	1	33	**34**
Selim Sırrı Tarcan	17	13	**30**
İlhan Siyami Tanar	0	27	**27**
Vedide Baha	4	21	**25**
Kazım Nami Duru	0	23	**23**
İskender Fahrettin Sertelli	0	22	**22**
Bekir Altan	0	21	**21**
Zeki Tunaboylu	0	14	**14**
Hikmet Turhan Dağlıoğlu	0	13	**13**
Rami Uluer	0	13	**13**
Emine Ortaç	0	12	**12**
Halil İbrahim	5	7	**12**
Ramazan Gökalp Arkın	0	10	**10**
Seniha Nihat Meriçelli	0	10	**10**
Mükerrem Kamil Su	0	8	**8**
Vehbi Cem Aşkun	0	8	**8**
Ekrem Sabit	0	7	**7**
Ali Mutveren	0	6	**6**
Mehmet Faruk	6	0	**6**
Hadiye Bek-Tan	0	5	**5**
Halit Fahri Ozansoy	3	2	**5**
Necdet Rüştü	2	0	**2**

Çocuk'ta 1936 -1938 yılları arasında yazıları çıkan yazarlara bakıldığında iki yıl boyunca düzenli yazıların Selim Sırrı Tarcan, Vedide Baha, Halil İbrahim ve Halit Fahri Ozansoy'un olduğu görülmektedir.

Çocuk'ta yazıları yer alan yazarlarla ilgili kısa bir bilgi vermek gerekirse;

1891 yılında Ayıntap (Gaziantep)'da doğan İshak Refet Işıtman İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Öğretmenlik, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Türk Dil

Kurumda çalışan Işıtman'ın birçok dergi ve gazetede eserleri bulunmaktadır (Şerifoğlu, 2012).

1909 yılında Selanik'te doğan Cahit Uçuk'un babasının yazar Hüseyin Cahit'e olan hayranlığından dolayı kendisine Cahit Uçuk denilmesini ister ve bu adla tanınır. İlk masalı 1935 yılında Yarım Ay dergisinde yayınlanır. Uçuk'un gazete ve dergideki yazılarının dışında birçok hikaye ve öykü kitabı vardır (Akkan, 2010).

1874 yılında Mora Yenişehir'de doğan Selim Sırrı Tarcan, Galatasaray Sultanisi ve Mühendishane-i Berri Hümayun'da (Askeri Mühendis ve Topçu Okulu) okudu. Öğretmenlik, Hizmet Gazetesi, Servet-i Fünun Mecmuası gibi gazete ve dergilerde yazarlık ve milletvekilliği yaptı. "Darülirfan" özel spor okulunu, Türkiye'nin ilk Beden Terbiyesi Okulu'nu ve Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü açtı (Tarcan, 1946).

1907'de Selanik'te doğan Vedide Baha Pars Amerikan Kız Koleji'nden sonra Chicago Üniversitesinde pedagoji ve psikoloji eğitimi aldı. Öğretmenliğin yanı sıra lise müdürlüğü, Türkiye'de bir yükseköğrenim kurumunda Gazi Eğitim Enstitüsü müdürlüğünü de yapan Pars'ın çevirileri ve şiirleri bulunmaktadır (Çağın, 2021).

1877 yılında Üsküdar Nuhkuyusu'nda doğan Kazım Nami Duru Askeri Rüştiye ve Manastır Askeri İdadisini bitirdi. Kazım Nami asker olmasının yanı sıra öğretmenlik, Talim terbiye üyeliği, "Çocuk Bahçesi Rehberi" kitabının çevirisi, gazetelerde yazarlık, başyazarlık, radyo programları ve milletvekilliği yaptı (Gurbetoğlu & Atlı, 2014).

1885 yılında Hasköy İstanbul'da doğan Halil İbrahim Akçam İstanbul Darülfünunun Felsefe ve Edebiyat bölümünü bitirdi. Şura-yı Devlet üyelisi olan Akçam'ın birçok şiiri bulunmaktadır ("Akçam, Halil İbrahim").

1897 yılında Adapazarı'nda doğan Seniha Hazal, Darülfünun Fen Fakültesinden mezun oldu. Öğretmenlik, Maarif Umum Müfettişliği, okul müdürlüğü yapan Hazal 1935 seçimlerinde Trabzon milletvekili olarak seçilen ilk kadın milletvekilleri arasında yer aldı (Sarısaman, 2020).

1904 yılında Bursa'da doğan Mükerrem Kamil Su okula gidebilmek için yaşını büyütür ve doğum tarihi 1906 olur. Çapa Kız Muallim Mektebinde eğitim aldı. Öğretmenliğin yanı sıra Alkım, Kaynak, Türk Dili, Yarım Ay, Okul ve Öğretmen, Resimli Ay, Çocuk dergilerinde yazıları yer alır. Ankara Radyosunda da programları yaptı (Gündoğan, 2018).

1891 yılında İstanbul'da doğan Halit Fahri Ozansoy, Makriköyü Rüştiyyesi eğitiminden sonra farklı okullarda eğitim aldı. Öğretmenliğin yanı sıra birçok edebi eseri olan Ozansoy, Beş Hececiler'in içinde yer almaktaydı (Özgül, 1986).

1900 yılında İstanbul'da doğan Necdet Rüştü Efe, Vefa Lisesinde okudu. Tıp Fakültesi öğrenimini yarıda bıraktı. Öğretmenliğin yanı sıra, bankacılık, sigortacılık, katiplik ve müfettişlik yaptı. Akbaba*,* Papağan*,* Karikatür gibi gazete ve dergilerde yazılar yazdı (Yalçın, 2010, s. 367-368).

Çocuk'un belirli gün ve haftalar kategorisi içinde Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençli Bayramı kutlamaları ile ilgili yazılar yer almaktadır. 1936'dan 1938'e kadar Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili içeriklere bakıldığında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramları dışında bir içeriğin olmadığı görülmüştür. 10 Kasım 1938 tarihinden sonraki sayı Atatürk'e ayrılmıştır.

Tablo 44: Çocuk'un İkincikanun 1936 tarihli 1. Sayısı ile 25 Sonteşrin 1938 tarihli 114. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler

	YILLAR		
KONU	**1936**	**1937-1938**	**TOPLAM**
Belirli Gün ve Haftalar	6	45	**51**
Atatürk	4	24	**28**

Görsel 17: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk 1 İkinciteşrin 1936 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk'un on birinci sayısının birinci sayfasındaki tarih 1 İkinciteşrin 1936 tarihini göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, görselin ön kısmında kız ve erkek öğrenciler Cumhuriyet çelengi taşımaktadır. Kız ve erkek öğrencinin arkasında öğrenciler ellerinde Türk bayrakları, "Yaşasın Atatürk" çelengi, CHP'nin altı oklu bayrağı, gökyüzündeki uçaklar yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde öğrenciler bayram kutlaması yapmaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde tarihin 1 Kasımı göstermesi Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

1919 yılından 1923'e Cumhuriyet'in ilanına nasıl gelindiğini hatırlatmak gerekirse; 19 Mayıs 1919 Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı, 22 Haziran 1919 Amasya Genelgesi: *"Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir.",* 23 Temmuz - 7 Ağustos 1919 Erzurum Kongresi: *"Milli sınırlar içinde bulunan vatan parçaları bir bütündür. Birbirinden ayrılamaz.",* 4–11 Eylül 1919 Sivas Kongresi: *"Milli sınırlar içinde bulunan vatan parçaları bir bütündür. Birbirinden ayrılamaz.",* 13 Ekim 1919 Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruluş bildirisi:*"Cemiyet'in amacı, Osmanlı vatanının tamamiyetini ve Makam-ı Mualla-yı Hilafet-i Saltanatın ve İstiklal-i millinin masuniyetini temin zımnında Kuva-yı Milliye'yi amil ve irade-i milliyyeyi hakim kılmaktır",* 12 Ocak 1920 Meclisi Mebusan, 28 Ocak 1920 Misak-ı Milli Bildirisi: *"Arap kökenli halkın oturduğu ve Mondros Mütarekesi imzalandığı tarihte yabancı devletlerin işgali altında bulunan bölgelerin*

geleceği, halkın serbest oyuyla belirlenecektir; mütakere sınırları içinde Osmanlı-İslam çoğunluğun yerleşmiş bulunduğu kısımların tümü, gerçekte ya da hükmen hiçbir nedenle birbirinden ayrılmayacak bir bütündür.", 23 Nisan 1920 Türkiye Büyük Millet Meclisi, 10 Ağustos 1920 Serv Antlaşması: *"Batı Anadolu, Yunanistan'ın egemenliğine bırakılıyordu.",* 3 Aralık 1920 Gümrü Barış Antlaşması, 29 Ocak 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu: *"Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir. Yönetim yöntemi, halkın kendi geleceğini bizzat ve bilfiil idare etmesine dayanır.",* 11 Ekim 1921 Mudanya Mütarekesi, 8 Nisan 1923 Anadolu ve Müdafaa-i hukuk Cemiyet'inin Halk Fırkası'na dönüşeceği duyurusu, 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması: On yedi ek belge, 5 bölüm, 5 anlaşma, 5 protokol ve 5 bildiriye bölünmüş 143 madde, 28 Ekim 1923 Anayasa'ya *"Türkiye devletinin yönetim şekli cumhuriyettir"* cümlesinin eklenmesi, 29 Ekim 1923 Cumhuriyet'in ilanı: Abdurrahman Şeref Bey: *"Hükümet biçimlerini birer birer saymak gereksizdir. Egemenlik kayıtsız şartsız dedikten sonra, kime sorarsanız sorunuz, bu cumhuriyettir. Doğan çocuğun adıdır. Ama, bu ad kimilerine hoş gelmezmiş varsın gelmesin."* (Toprak Z. , 2006).

Gösterilen olarak Cumhuriyet Bayramı sunulmaktadır. Cumhuriyetin temsilcisi olan kız ve erkek öğrenciler Cumhuriyet Bayramı şeklinde mit inşa edilmektedir. Bayrama katılan öğrenciler, Türk bayrakları, çelenkler ve Cumhuriyet Bayramı düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde cumhuriyetin geleceği olarak öğrenciler hem modernleşmenin hem de cumhuriyetin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin beraber Cumhuriyet çelengini taşıması, ellerinde Türk bayrakları taşıyan öğrenciler gökyüzündeki uçaklar ile modern Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapılmaktadır. CHP'nin altı oklu bayrağı da bu yönetim sisteminin gelmesinde payı olan partiyi işaret etmektedir. Cumhuriyet ve bu yönetim şeklinin geleceği bu törende bulunan öğrenciler olarak sunulmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın Cumhuriyet ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 45: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Ellerinde Türk bayrakları, çelenkler olan kız ve erkek öğrenciler ve Cumhuriyet bayramı
Düz anlam	Cumhuriyet çelengi taşıyan kız ve erkek, bayram kutlamasında olan ellerinde Türk bayrağı olan öğrenciler, derginin ismi olan Çocuk logosunun altında yer almaları
Gösterilen	Cumhuriyet bayramı
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin geleceğinin teminatı öğrenciler
Mit	Cumhuriyet bayramında olan öğrenciler ile modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık açısından incelendiğinde görselde Cumhuriyet bayramı kutlamalarında kortejin başında yer alan kız ve erkek çocuğu "Cumhuriyete sevgi ve saygı" çelengi taşımakta. Arkalarından yer alan öğrenciler ise Türk bayrağı "Yaşasın Atatürk" çelengi taşımaktadır. Bir öğrenci CHP'nin altı okunu temsil eden bayrağı taşımakta, gökyüzünde ise uçaklar yer almaktadır. Öğrenciler geleceğin ve Cumhuriyeti yaşatacakları mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin kurulmasının ardından on üç yıl geçmiş bu değerler toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı öğrenciler üzerinden idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 46: Tablo: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	"Cumhuriyete sevgi ve saygı" çelengi taşıyan kız ve erkek öğrenci ve bayram kutlaması
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin benimsemesi
İstem İşlevi	Cumhuriyetin, geleceğin ve cumhuriyetin teminatı olarak öğrencilerin göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde "Cumhuriyete sevgi ve saygı" yazan Cumhuriyet çelengi, öğrenciler, Türk bayrakları, gökyüzündeki uçak görseli

bulunmaktadır. Logoda Çocuk yazısının yanı sıra "Cumhuriyete sevgi ve saygı", "Yaşasın Atatürk" yazıları yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde kız ve erkek öğrencinin taşıdığı "Cumhuriyete sevgi ve saygı" çelengi, öğrenciler, gökyüzündeki uçaklar yeni modern Türkiye Cumhuriyeti görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden incelendiğinde Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetin çocuklara emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 47: 1 İkinciteşrin 1936 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	"Cumhuriyete sevgi ve saygı" çelengi taşıyan kız ve erkek öğrenci
Anlambilimsel	Cumhuriyetin öğrenciler ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Cumhuriyetinin çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 18: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk 28 Mayıs 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk'un otuz altıncı sayısının birinci sayfasındaki tarih 28 Mayıs 1937 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, masada oturmuş ekmeğini yiyerek kitabını okuyan bir kız öğrenci yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde kız öğrenci masada oturmuş ekmeğini yiyerek kitabını okumaktadır. İçinde bulunduğu odanın iki duvarı kitaplık , kitapların olduğu köşede bir masa üzerinde çiçekli bir vazo ve yerde halı vardır. Kız çocuğu ekmeğini yiyerek kitabını okuduğu masa ve

sandalyenin dışında oda da koltuk ve kanepede bulunmaktadır. Yan anlam açısından incelendiği zaman Mayıs ayının sonu olması bakımından okulların tatil olma zamanı gelmiştir. Okul tatilinde öğrencilerden okumaya devam etme ve eğer verildiyse ödevlerini yapmaları istenir.

Düşünce ve metin arasındaki boşlukta yer alan bir etkinlik olan okuryazarlık, insanların kafasında sadece öğrenilmesi gereken bir dizi beceri olarak bulunmaz ve sadece kağıt üzerinde, analiz edilecek metinlerde değildir. Okuryazarlık yazılı metinlerin aracılık ettiği olaylardan çıkarılabilir. Hayatın farklı alanlarıyla ilişkili farklı okuryazarlıklar vardır. Okuryazarlık pratikleri sosyal kurumlar ve güç ilişkileri tarafından şekillendirilir ve bazı okuryazarlıklar diğerlerinden daha baskın, görünür ve etkili hale gelir. Okuryazarlık uygulamaları amaçlıdır ve daha geniş sosyal hedeflere ve kültürel uygulamalarla ilişkilidir. Okuryazarlık tarihsel olarak konumlanmıştır. Okuryazarlığın merkezinde yazılı bir metin veya metinler vardır ve metnin etrafında konuşma olabilir. Olaylar, pratiklerden doğan ve onlar tarafından şekillendirilen gözlemlenebilir olaylardır. Olaylar kavramı, okuryazarlığın yerleşik doğasını, her zaman sosyal bir bağlamda var olduğunu vurgular (Barton & Hamilton, 1998).

Bir çocuğun alternatifler arasından boş zaman etkinliği için okumayı seçmesi için okumaya karşı olumlu bir tutumdan daha fazlası gereklidir. Okumayı öğrenmede ve okumaya devam etme sürecinde beş bileşen vardır. Bunlar; tutum, motivasyon, dikkat, anlama ve kabuldür. Boş zamanda da çocuğun okuma tutumunu geliştirmesi için; tutumun olumlu ve motivasyonun uygun olması durumunda anlamanın en yüksek verimliliğe ulaştığı belirtilir. Bununla birlikte, tutum ve motivasyon olumsuz veya mevcut değilse, anlamanın verimsiz olduğu belirtilir (Mathewson, 1976, s. 663).

Boş zaman okuması ile ilgili iki ana sınıflandırılma bulunmaktadır. İlki boş zaman okumasının kapsamını inceler. İkincisi ise boş zaman okumasının bağıntılarını belirler. Boş zaman okuma materyali türleri arasında çizgi roman ve kitap okuma arasında farklılık olduğu belirtilmektedir. Genel olarak çizgi romanlar, yayınlanma sıklığı ve biçim açısından kitaplardan farklıdır; çizgi romanlar haftalık veya aylık olarak yayınlanır ve genellikle mizahi veya maceralı hikayeler yer alır. Çizgi roman

okumak için gereken okuma yeterliliği seviyesi, kitap okumak için gerekenden daha düşüktür (Greaney V. , 1980).

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre, bireyin belirli ihtiyaçları vardır ve bunları yerine getirme olasılığı en yüksek olan iletişim seçeneklerini bilinçli olarak seçer (Blumler, 1979). Boş zaman okuması açısından, kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, bir çocuğun önceden belirlenmiş ihtiyaçlar temelinde belirli materyalleri aktif olarak takip ettiğini varsayar (Greaney & Hegarty, 1987).

Gösterilen olarak öğrencilerin okuma sevgisi sunulmaktadır. Öğrencilerin okullar tatil bile olsa okumaya, çalışmaya devam edecekleri şeklinde mit inşa edilmektedir. Elindeki ekmeği ile kitabını okuyan kız öğrenci ve çalışma şeklindeki oda düzdeğişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde öğrencilerin tatil bile olsa okumaya devam edecekleri, öğrencilerin ellerindeki kuru ekmekle, çalışma odası olan yerlerde okumaya devam edecekleri yer almaktadır. Kız öğrencinin ekmeğini yerken kitabını okuması ile çocukların okuma sevgisine vurgu yapılmaktadır. Öğrencilerdeki okuma sevgisinin bu eğitim sisteminin sahiplenicisi olarak sunulmaktadır. Yeni eğitim sisteminin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın okuma ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 48: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Ekmeğini yiyerek kitabını okuyan kız öğrenci ve kütüphanenin olduğu bir çalışma odası
Düz anlam	Masada ekmeğini yiyerek kitabını okuyan kız öğrenci derginin ismi olan Çocuk logosunun altında yer alması
Gösterilen	Okuma sevgisi
Yan anlam	Okullar tatil olsa da okuma sevgisinin yeni eğitim sisteminde öğrencilere verilmesi
Mit	Masada ekmeğini yerken kitabını okuyan kız öğrenci ve eğitim sisteminin öğrencileri okumayı sevdirdiği inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde masada yeni alfabeyle yazılmış kitabını ekmeğini yerken okuyan kız öğrenci kütüphanenin olduğu bir odada bulunmaktadır. Görselde kız öğrenci hem ekmeğini yemekte hem de kitabını okumaktadır. Öğrenci okulda değil, ekmeğini de yediği için kütüphanede de olmadığı görselde verilmektedir. İki duvarında kitaplığı olan odada kız öğrenci kitabını okuyarak okuma sevgisi mesajı verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern eğitim sistemi ile okuma sevgisi oluşturulmuş bu da öğrenciler tarafından benimsenmiş ve bu kız öğrenci özelinde idealize edilmiş gösterilmektedir.

Tablo 49: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Masada yeni Türk alfabesiyle basılmış kitabını okurken ekmeğini yiyen bir kız öğrenci
Temsil İşlevi	Eğitim sistemiyle okuma sevgisinin benimsemesi
İstem İşlevi	Modern eğitim sisteminde öğrencilere okuma sevgisinin verildiğinin göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde ekmeğini yiyerek kitabını okuyan kız öğrenci iki duvarında kitaplığı olan bir odada okuma yaptığı görseli bulunmaktadır. Logoda Çocuk yazısı ve kız öğrencinin okuduğu kitabın sol sayfasındaki başlığın Atatürk ile bittiği yazı yer almaktadır. Elinde ekleme kitabını okuyan kız öğrenci kitap okumak, çalışmak için olan bir oda görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında yeni eğitim sisteminde okuma sevgisinin öğrencilere aktarıldığı mesajı verilmektedir.

Tablo 50: 28 Mayıs 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	İki duvarı kaplayan kitaplığın olduğu bir oda da elindeki ekmeği yiyerek kitabını okuyan kız öğrenci
Anlambilimsel	Kitap okumanın öğrenciler ile özdeşleştirilmesi

Edimbilimsel	Yeni eğitim sisteminde öğrencilere okuma alışkanlığının ve okuma sevgisinin verildiği mesajı

Görsel 19: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfası

Bizbize Konuşalım:

İKİNCİ TARİH KURULTAYI

Kaynak: Çocuk 24 Eylül 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk'un 53. sayısının üçüncü sayfasındaki tarih 24 Eylül 1937 gününü göstermektedir. Üçüncü sayfada sayfanın disiplin başlığı olan "Biz bize Konuşalım" başlığının altında "İkinci Tarih Kurultayı" başlığı yer almaktadır. Görselin altında ise "Bunlar, tarih bilgisi kuvvetli olmayanları bile düşündürmeye, inandırmaya ve Türk ulusunu övündürmeye yetecek değerleridir" fotoğraf altı yazısı bulunmaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde kadın, erkek ve gençlerden oluşan altı kişilik grup müzede sergilenmekte olan tarihi eserlere bakmaktadırlar. Yan anlam açısından incelendiğinde Birinci Türk Tarih Kongresi 2 – 11 Temmuz 1932 tarihleri arasında Ankara Halkevi'nde yapıldı. Maarif Vekaleti ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin düzenlediği kongrenin açılış konuşmasında Maarif Vekili Esat Bey tarihle ilgili;

> *" ... tarih, bütün kültür ilimlerinin temelidir. Bir millet, geçmişte olan biteni, memleketini ve dilinin, edebiyatının, sanatlarının ve idari, içtimai, siyasi, medeni varlığının menşelerini ve bunların muhtelif ahval tesiri altındaki seyirlerini ancak tarihten öğrenebilir."* (Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar Münakaşalar, 1932).

İkinci Türk Tarih Kongresi (1943, s. 2) ise 20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında İstanbul'da yapıldı. Kongre başkanı, Maarif vekili Saffet Arıkan konuşmasında çocukların eğitimine verilen önemi ile ilgili Türk Tarih Kurumu'nun yaklaşımını şu şekilde dile getirir;

> *"…Türk Tarih Kurumu, milletlerin çocuklarına verecekleri ahlaki dersleri mefhumdan almaları taraftarıyız. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının, okullar programını bu esaslara göre tertip etmiş olduğunu bildirmekle iftihar duyarım."*.

Gösterilen olarak Tarih Kurultayı sunulmaktadır. Yeni kurulan modern Türkiye Cumhuriyeti kadın, erkek, genç olarak tarihine sahip çıkmaktadır şeklinde mit inşa edilmektedir. Eski dönemde evlerde kullanılan ama süreç içinde tarihi bir anlam kazanan eşyaların korunması, onlar hakkında bilgi sahibi olunması düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde müzede tarihi eserleri inceleyen kadın, erkek ve gençten oluşan altı kişilik grup hem geçmişin hem de geleceğin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Müzede eskiden günlük yaşamda kullanılan eşyaların şimdi müzede sergilenmesi ile modern Türkiye'nin tarihine sahip çıktığı vurgusu yapılmaktadır. Müzede tarihi eserleri inceleyen kadın, erkek ve gençten oluşan altı kişilik grubun geçmişinin, tarihinin sahiplenicisi olarak sunulmaktadır. Müzede tarihi eserleri inceleyen kadın, erkek ve gençten oluşan gruba giyim tarzları açısından bakıldığında batılı anlamda kılık kıyafet devriminin inşa edildiğine vurgu yapılmaktadır. Görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın kılık kıyafet devrimi ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 51: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Müzedeki tarihi eserlere bakılması
Düz anlam	Kadın, erkek ve gençten oluşan altı kişilik grubun tarihi eserleri incelemesi ve "İkinci Tarih Kurultay" başlığının yer alması
Gösterilen	Tarih Kurultayı

Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin devrimlerinden biri olan Kılık Kıyafet Devrimi ve tarihine sahip çıkan kadın, erkek ve genç
Mit	Kılık Kıyafet Devrimi ve müzede tarihi eserleri inceleyen kadın, erkek ve gencin tarihine sahip çıkması ve bu bilgilerin modern Türkiye'nin inşasına aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde "İkinci Tarih Kurultay" başlığının hemen altında elips şeklinde bir görselde kadın, erkek ve gençten oluşan altı kişilik grubun müzede tarihi eserleri incelemesi bulunmaktadır. Görselde duvarda camlı bir alanda sergilenen altı tarihi eser yer almaktadır. Batılı olarak tanımlanabilecek kılık kıyafet devrimine göre giyinmiş kadın, erkek ve gencin tarihine sahip çıkacağı ve yeni cumhuriyetin devrimlerini de yaşatacağı mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında Tarih Kurultayının ikincisi yapılmış. Kılık kıyafet devriminin ve tarihin toplum tarafından benimsendiği altı kişilik grup özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 52: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Müzede tarihi eserleri inceleyen kadın, erkek ve gençten oluşan grup
Temsil İşlevi	Kılık kıyafet devriminin benimsemesi ve tarihine sahip çıkması
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde modern toplumun tarihin ve geleceğin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde kadın, erkek ve gençten oluşan altı kişilik grubun müzede tarihi eserleri incelemesi görseli bulunmaktadır. "Biz bize konuşalım" "İkinci Türk Tarih Kurultay" başlıkları ve yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında modern batılı anlamda diye belirtilebilecek kıyafetlerdeki kadın, erkek ve genç kişilerin müzede tarihi eserleri incelemesi, modern Türkiye Cumhuriyetinin hem zamanın batılı ülkelerindeki gibi bir giyim tarzının olması hem de tarihine sahip çıkması görüntüsü bulunmaktadır. Edimbilimsel

yönünden bakıldığında modern Türkiye Cumhuriyeti kadın, erkek ve gençlere emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 53: 24 Eylül 1937 Tarihli Çocuk'un 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Modern batılı anlamda kıyafetler giymiş kadın, erkek ve gençten oluşan grubun müzede tarihi eserleri incelemesi
Anlambilimsel	Kılık kıyafet devrimi tarih ile toplumun özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinin devrimlerinin topluma emanet edildiği mesajı

Görsel 20: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk 5 Kasım 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk'un elli dokuzuncu sayısının birinci sayfasındaki tarih 5 Kasım 1937 günün göstermektedir. Birinci sayfa derginin adı, masada renkli kalemleriyle boyama yapan bir kız çocuğu yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde çiçekli elbise giymiş, sarı saçları örülmüş gri kurdeleyle toplanmış bir kız çocuğu masada renkli boya kalemleriyle boyama yapmaktadır. Kızın oturduğu masa bir pencerenin yanındadır. Pencerenin beyaz tülü yarım aralıktır, pencerede yarım açık olduğu için rüzgardan hafif dalgalanmaktadır. Pencerenin beyaz çerçevesinin önünde yer alan bölümde kırmızı çiçekli bir saksıda bulunmaktadır. Kız çocuğu beyaz kağıtta yer alan bir aracın tekerleğini boyamaktadır. Kız çocuğunun boyama yaptığı masanın hemen

altında farklı renk modellerde yer alan otomobil ve tren görüntüsü de yer almaktadır. Çocuk'un logosu, tarihi, sayısı ve fiyatı da gösterilmektedir. Yan anlam açısından incelendiği zaman;

Ulaşım için yapılan gelişmeler hem ülkelerin hem de insanların bakış açılarını değiştirmiştir. MÖ 3500'de Mezopotamyalılar, taşları ve diğer ağır nesneleri hareket ettirmek için raylarla donatılmış tahta kızakları çekiyorlardı. MÖ 312'de Romalılar, 80.500 km'lik taş yolların inşasına başladılar. MS 1090'da Çinli tüccarlar manyetik bir pusula kullanarak yollarını belirlediler. 1500'lü yıllarda Macaristan'da ilk dört tekerlekli vagon yapıldı. 1600'lerin posta arabaları İngiltere'de sabit rotalarda seyahat ediyordu. 1760'ların icatları ve teknolojisi Britanya'yı bir sanayi toplumuna dönüştürdü. 1765 posta arabaları, İngiliz postanesi yasasının ardından posta dağıtımını devraldı. 1840'larda batıya, ABD Pasifik kıyısına doğru posta arabaları ilerliyordu (Herbst, 2006).

Bu dönem içinde Osmanlı'da buharlı gemilerin kullanımı ve sayısı arttığı gibi tarifeli vapur seferleri de başladı. 1844'te Tersane-i Amire vapuruyla Marmara, Ege ve Karadeniz'e sefer düzenlenmesi için Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi kuruldu. 1910 yılında bu işletme Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi adını aldı. Mustafa Kemal'in Samsun'a gittiği Bandırma vapuru da bu idareye bağlıydı (Karakoç, 2015). I. Dünya Savaşı'ndan sonra otomobil sayısı 1927 yılında 1.000'den fazlaydı (Tekeli, 2010). 1935'te mevcut 4.349 otomobilin 1.815'i; 747 otobüsün de 173'ü İstanbul'daydı (Murat & Şahin, 2010). Otobüsler şehir içi ulaşımda 1912 yılından itibaren çok sık olmamakla birlikte kullanılmaktaydı. 1926-1927 yıllarında Kadıköy İskelesi'yle Moda arasındaki otobüs seferlerini özel girişimciler işletmekteydi. Aynı dönemde halk otobüslerinin de yaygınlaşmaya başlaması üzerine, belediye 1931 yılında bir otobüs talimatnamesi yayınladı. 1935'te Taksim-Yenimahalle-Rami ve Keresteciler-Eyüp hatlarında 97 halk otobüsü çalışmaktaydı (Tekeli, 2010). Kara ve deniz ulaşımınım yanı sıra 1912 yılında Tayyare Mektebi için çalışmalara başlandı. 1924'te Tayyarecilik Tetkikat T.A.Ş. kuruldu. Aynı yıl İstanbul-Ankara arasında ilk tarifeli hava postası uçuşu gerçekleştirdi. 1925 yılında adı daha sonra Türk Hava Kurumu olacak olan Türk Tayyare Cemiyeti'nin kuruldu (Kline, 2002).

Doğası gereği ulaşım sistemleri fiziksel mesafeleri kapsar. İnsanlar ve ürünler farklı rotalar kullanılarak bir fiziksel konumdan diğerine taşınır. Değişim noktalarının organizasyonu, kaynakların paylaşımını kolaylaştırır ve yakıt ikmali gibi başka kolaylıklar sunar. Ulaşım temeli coğrafi olarak dağılmış olan, taşınan malları ve insanları ve değişim noktalarını içerir. Taşımacılıktaki ilk büyük devrim, malların ve insanların hareketi hakkındaki bilgilerin, malzemenin sınırlı hızlarda taşınmasından önemli ölçüde daha hızlı yayılmasını sağlayan elektromanyetik iletişimin kullanılmaya başlanmasıyla aynı zamana denk geldi. Modern bir ulaşım ağının kavramsal olarak iki temel bileşenden oluştuğu düşünülebilir: Elektromanyetik enerjiyi taşıyan bir bilgi ağı ile ürün ve insanları taşıyan bir malzeme taşıma ağı. Bilgi ağı isteğe bağlı ancak son derece faydalı olsa da, malzeme taşıma ağı temel bir gerekliliktir (Ghosh & Lee, 2005).

Gösterilen olarak ulaşım sunulmaktadır. Cumhuriyetin temsilcisi olan kız öğrenci ve ulaşım aracı özelinde otomobil şeklinde mit inşa edilmektedir. Boyama yapan öğrenci ve tekerlekli bir ulaşım aracı çizmesi düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde ulaşım, teknolojinin geleceği olarak kız çocuğu hem modernleşmenin hem de cumhuriyetin ulaşım politikasının göstergeleri olarak yer almaktadır. Kız çocuğunun çizmiş olduğu ulaşım aracı ile modern Türkiye cumhuriyetinin kız çocuğunun eğitimine verdiği öneme vurgu yapmaktadır. Boyama yapan kız çocuğu ulaşımın sahiplenicisi olarak sunulmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın eğitim ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 54: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Boyama yapan kız çocuğu ve ulaşım
Düz anlam	Masada boyama yapan kız çocuğu derginin ismi olan Çocuk logosunun altında yer almaları
Gösterilen	Ulaşım

Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin ulaşıma verdiği önem ve ulaşım teknolojisinin teminatı boyama yapan kız çocuğu
Mit	Ulaşım ve boyama yapan kız çocuğu ve modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde masada otomobil resmini boyayan bir kız çocuğu bulunmaktadır. Çizimde çiçekli elbisesi, gri kurdeleyle örgülü sarı saçları toplanmış kız çocuğu boya yapmaktadır. Kız çocuğu evde pencerenin hemen yanında bulunan masada resim yapmaktadır. Kız çocuğu okulda değil de evde tek başına resim yapmaktadır. Çiçekli elbisesi ile masada ulaşım aracının tekerleğini boyayan kız çocuğu cumhuriyetin önem verdiği ulaşım ve teknolojiye eğitim alan kız çocuklarının geliştireceği mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin kuruluşunda önemli yeri olan ulaşımın toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı kız çocuklar özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 55: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Masada bir ulaşım aracının tekerleklerini boyayan kız çocuğu
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin ulaşıma verdiği öneminin benimsenmesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde ulaşım ve kız çocuklarının eğitimi cumhuriyetin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde boya yapan kız çocuğu ve ulaşım araçları görseli bulunmaktadır. Çocuk logosu, tarih, sayı ve fiyatı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde pencerenin yanındaki masada çiçekli elbisesi ve sarı saçlarıyla bir ulaşım aracının tekerleğini boyaması modern eğitim ve ulaşıma görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında ulaşım teknolojisi eğim almış kız çocuklarına emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 56: 5 Kasım 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Masa remim yapan kız çocuğu
Anlambilimsel	Ulaşım ve eğitim ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinin ulaşımının eğitim gören kız çocuklarına emanet edildiği mesajı

Görsel 21: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk 17 Aralık 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk'un atmış beşinci sayısının birinci sayfasındaki tarih 17 Aralık 1937 günün göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, siyah önlükleri ile bir kız bir erkek öğrenci yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiği zaman Siyah önlükleri ve beyaz yakaları ile bir kız ve bir erkek öğrenci yüksek tavanı işlemeli, pencereleri olan bir konser salonunda bulunmaktadır. Siyah önlük, beyaz yaka, ve saçındaki beyaz kurdeleli kız öğrenci kemanını gülümseyerek tutmaktadır. Yine siyah önlük beyaz yaka, beyaz kravatı olan erkek öğrenci ise notaların olduğu piyanonun hemen yanında durmaktadır. Erkek öğrencinin sol eli siyah piyanonun sağ tarafını yer alan do notasının olduğu yere tutunmaktadır. Konser sonrasında seyirciyi selamlamak için piyanoya tutunarak selam vermiş olması şeklinde gösterilmektedir.

17. yüzyıl sonrasında Osmanlı saray müziğinde Batı etkisi kendini gösterir. Bunun göstergeleri de Mehter takımının yerini, bandonun almasıdır (Akkol, 2018).

1923 yılına gelinene kadar ülkede iki müzik kurumu bulunmaktaydı. İlki 1826 yılında kurulan Mızıka-i Humayun, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, mehterhanenin yerine kurulmuş batıdaki örnekleri gibi olmasa da bir askeri bandoydu. Diğeri ise 1916 yılında kurulmuş Türk ve Batı müziğinin birlikte yürütüldüğü tek müzik eğitimi veren Darülelhan'dı (Barış & Ece, s. 110-111).

15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Ankara'da yapılan Birinci Heyet-i İlmiye'de "milli hars, milli müzik, ilkokul programlarındaki değişiklikler, kız ve erkek öğretmen okulları tüzük ve programları" gibi müzik eğitimiyle ilgili konulara da yer verilmiştir (Özalp & Ataünal, 1977).

Müzik eğitimi 1924'ten 1930 yılına kadar "Musiki", 1930 yılından sonra "Müzik" dersleri şeklinde verilmiştir. 1948 yılına kadar sadece kent ilkokul ve ortaokul programlarında yer alan müzik dersi, 1948 programıyla köy ilkokullarında da verilmeye başlanmış (Uçan, 1997)

Ziya Gökalp'e göre halk müziği bize ait bir müziktir ama tek sesli yapısı ile milli müzik olma açısından yeterli değildir. Halk müziğinin sahip olduğu motifler Batı müziği formunda işlenerek çok seslendirilmeli ve böylelikle yeni bir müzik inşa edilmelidir (Gökalp, 1999).

Gösterilen olarak öğrencilerin müzik eğitimi sunulmaktadır. Modern eğitim alan kız ve erkek öğrencilerin konser salonunda eserlerini sunabilecek şeklinde mit inşa edilmektedir. Konser sonrası selam veren öğrenciler ve müzik eğitimi düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde sanatın müziğin geleceği olarak konser salonunda keman çalan kız öğrenci, piyano çalan erkek öğrenci göstergeleri olarak yer almaktadır. Konser salonunun mimari yapısı eski tarihi bir bina olduğu ile ilgili vermektedir. Tarihi bir binada siyah önlüklü kız ve erkek öğrenciler yeni modern Türkiye'nin inşa edildiğine vurgu yapmaktadır. Sanat ve müzik anlamında ülkenin geleceği keman çalan kız öğrenci ile piyano çalan erkek öğrencinin sahiplenici rolü ile sunulmaktadır. Modern Türkiye Cumhuriyetinin sanatsal anlamda da inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın konser ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 57: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Konser salonundaki kız ve erkek öğrenci
Düz anlam	Tarihi salonunda konser sonrasında seyirciye selam veren keman çalan siyah önlüklü beyaz yakalı kız öğrenci ile piyano çalan siyah önlüklü ve beyaz yakalı erkek öğrencinin Çocuk logosunun altında yer almaları
Gösterilen	Müzik eğitimi
Yan anlam	Sanat ve müziğin gelişimi ve geleceği olarak kız ve erkek öğrenciler
Mit	Tarihi salonda kız ve erkek öğrencinin konser vermesi ve modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde tarihi salonda elinde kemanı olan kız öğrenci siyah önlüklü, beyaz yakalı, kısa saçında beyaz kurdelesi vardır. Piyanonun yanında duran siyah önlüklü, beyaz yakalı öğrenin piyanosunda notaları da bulunmaktadır. Çizimde kız ve erkek öğrenciler konser sonrasında seyirciye selam vermektedir. Konser salonunun tavan yapısı, pencereleri, süslemeleri yerin tarihi bir bina olduğu görseli ile yer almaktadır. Elinde kemanı olan siyah önlüklü, beyaz yakalı kız öğrenci ile piyanonun yanında duran siyah önlüklü, beyaz yakalı erkek öğrenci ile sanat ve müzik ile ilgili gelişmelerin mesajı şeklinde verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan önce müzik eğitim ile ilgili okulların önemi vurgulanmış, toplum tarafından bu benimsenmiş ve geleceğin teminatı kız ve erkek öğrenciler özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 58: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Tarihi konser salonunda siyah önlüklü kız ve erkek öğrencinin selam vermeleri
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin eğitim sisteminin benimsemesi

İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde modern eğitim alan öğrencilerin geleceğin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde konser salonunda siyah önlüklü beyaz yakalı elinde kemanı olan kız öğrenci ile yine siyah önlüklü beyaz yakalı piyanonun yanında duran erkek öğrencinin konser sonrasında izleyenleri selamlaması görseli bulunmaktadır. Çocuk logosu, sayısı, tarihi ve kaç lira olduğu yazısı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde siyah önlüklü kız ve erkek öğrenci tarihi konser binasında keman ve piyano ile modern eğitim alan öğrenciler görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında yeni modern eğitimde sanata ve müziğe verilen önem ve öğrencilerin bu konularda kendilerini geliştirecekleri mesajı verilmektedir.

Tablo 59: 17 Aralık 1937 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Siyah önlüklü kız ve erkek öğrencinin konser salonunda seyirciyi selamlaması
Anlambilimsel	Müziğin kız ve erkek öğrenciler ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinde sanatın ve müziğin gelişimi öğrencilere emanet edildiği mesajı

Görsel 22: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk 25 Şubat 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk'un yetmiş beşinci sayısının birinci sayfasındaki tarih 25 Şubat 1938 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı,, yağmurlu bir havada yolda kaldırıma oturmuş kız ve erkek çocuk yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde yağmurlu bir hava kaldırıma oturmuş kız ve erkek öğrenciler okuldan çıkmıştır. Sarı saçları örgülü ve kırmızı kurdeleyle toplanmış kız öğrenci elinde "Evbilgisi" yazan bir kitap vardır. Kız öğrencinin dizlerinde ise diğer üç kitabı bulunmaktadır. Erkek öğrenci kasketini yana doğru çevirmiş, sağ eli ile çenesini tutarak düşünceli olduğu sol elinde ise "Türk tarihi" yazan kitabı bulunmaktadır. Erkek öğrencinin yanında yere bıraktığı kemeri ile bağladığı üç kitabı vardır. En üstte yer alan kitabın adı "Hesap"tır. Kız öğrencinin ayağında siyah çizmeleri ve eteği vardır, erkek öğrenci ise şortlu uzun çoraplı ve eskimiş siyah renkli ayakkabısı vardır. Diğer sayılarında logo yatay olarak yer alırken bu sayıda düşey şekilde erkek çocuğunun solunda yer almaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde;

15 Temmuz 1921 tarihinde yapılan Maarif Kongresi'nde eğitimle ilgili politikanın nasıl olacağını Mustafa Kemal şu şekilde belirtmektedir:

> *"Şimdiye kadar izlenen öğretim ve eğitim usullerinin milletimizin geri kalma tarihinde en önemli bir etmen olduğu kanısındayım. Onun için bir milli eğitim programından söz ederken, varlığımızla hiç de ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen bütün etkenlerden tamamen uzak milli özümüz ve tarihimizle orantılı bir kültür amaçlıyorum. Çünkü milletimizin dehasının tam gelişmesi ancak böyle bir kültürle sağlanabilir. Gelişigüzel bir yabancı kültürü, şimdiye kadar izlenen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür (bilgi ve fikri üretim) zeminle orantılıdır. O zemin milletin seciyesidir. "Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özellikle varlıklarıyla, haklarıyla, birlikleriyle çelişen bütün yabancı unsurlarla mücadele gereği ve milli fikirleri tam özümseyerek her karşı fikirle şiddetle mücadele ve özveriyle savunma zorunluluğu öğretilmelidir."*
>
> *"Gelecek için hazırlanan vatan evlatlarına, hiçbir zorluk karşısında geri çekilmeyerek büyük bir sabır ve dayanıklıkla çalışmalarını*

ve eğitimdeki çocuklarımızın velilerine de yavrularının öğretimlerini tamamlamaları için özveride bulunmaktan çekinmemelerini öneririm. Büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin ne kadar dayanıklı olduklarını tarih kanıtlamaktadır. Silah ile olduğu gibi dimağı ile de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği gücü, ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s. 19-21)*".*

Mustafa Kemal, 1 Mart 1924 tarihinde TBMM'nin İkinci Dönem Birinci Toplanma Yılı açış konuşmasında eğitimle ilgili esasları şu şekilde aktarmaktadır:

"Milletin genel eğiliminde saptanan eğitim ve öğretimin birleştirilmesi ilkesinin bir an önce uygulanması gerektiğini gözlemliyoruz. Bu yolda gecikmenin zararları ve bu yolda istekli olmanın ciddi ve derin sonuçları acele olarak vereceğiniz kararınıza esas olmalıdır." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2006, s. 347).

Modern eğitimin olanaklarını sağlayacak diğer gelişmeler ise John Dewey'in (1939, s. 1-22) İstanbul ve Ankara'da incelemelerde bulunduktan sonra Aralık 1924'te Maarif Vekâlet'ine hazırladığı raporlardır. Raporda; okulların amaç ve hedeflerinin belirlenmesi, yeni okul binalarının inşa edilmesi, gençleri, yetenekleri ve ihtiyaçlarına göre mesleklere hazırlamak için mesleki ortaokullar, çeşitli yerlerin ihtiyaçlarına göre ticaret ve ziraat meslek kurslarının açılması, özellikle ilkokullarda müfredat programlarının ülkenin çeşitli bölgelerindeki yerel şartlara ve ihtiyaçlara uygun olarak düzenlenmesi, öğretmen okullarında farklı alanlarda uzman öğretmenlerin yetiştirilmesi, okul müdürleri ve eğitim müfettişleri yetiştirmek üzere şubeler açılması, eğitim konularında uygulamalı eğitimle ilgili eserlerin yazılması, bu konudaki yabancı eserlerin Türkçeye çevrilmesi, gezici kütüphaneler kurulması ve bu kütüphaneler için gerekli mesleki bilgilere sahip kütüphane görevlileri yetiştirilmesi ve bu konuda bilgi sahibi olmak üzere Avrupa ülkelerine gençler gönderilmesi gerektiği belirtilmekteydi.

1925'te Alfred Künhe'nin meslek okulları, 1927'de Ömer Buyse'nin yeni açılacak teknik okullar raporu, 1934'te Ankara Maarif Cemiyeti Mektebin'de çalışan

Miss Parker'ın raporu, 1932'de Albert Malche'nin üniversiteler ile ilgili raporları modern eğitime geçiş ile ilgiliydi.

Görselde gösterilen olarak kız ve erkek öğrencilerin eğitimi sunulmaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin eğitimi şeklinde mit inşa edilmektedir. Okuldan çıkan kız ve erkek öğrenciler ve kitapları düzdeğişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde kız ve erkek öğrencinin okul çıkışı zorlandıkları derslerle ilgili kitaplar ellerindedir. Öğrencilerin bu hüzünlü durumu yağmur altında şemsiyenin altında kaldırımda oturularak verilmeleri birer gösterge olarak yer almaktadır. Yeni alfabenin yazılı olduğu kitaplar ve öğrencilerin kaldırımda oturarak kitaplarının ellerinde olması yeni modern eğitim sistemine vurgu yapılmaktadır. Kız ve erkek öğrencinin kitaplarına, zorlansalar bile yeni modern eğitim sisteminin sahiplenicisi olarak sunulmaktadır. Modern eğitim sisteminin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın eğitim ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 60: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Okul çıkışı kaldırımda oturan kız ve erkek öğrenci ile ders kitapları
Düz anlam	Yağmurlu bir günde sokaktaki kaldırımda oturan kız ve erkek öğrenci yanlarında kitaplar ile şemsiyenin altında oturmaktadır logo diğer sayılarda yatay iken bu sayıda dikey şekilde yer almaktadır
Gösterilen	Okul çıkışı kız ve erkek öğrenci
Yan anlam	Modern yeni eğitim ve geleceğinin teminatı öğrenciler
Mit	Okul çıkışı kaldırımda oturan kız ve erkek öğrenci, modern eğitimin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde kız ve erkek öğrenci okul çıkışı ellerinde kitaplarla kaldırımda oturmaktadırlar. Sarı saçları örgüyle toplanmış kız öğrencinin sağ elinde "Ev bilgisi dördüncü sınıf" yazan bir kitap olduğu için yüzü gülmektedir. Yüzü gülmeyen birazda sinirli olan kasketini yan takmış "Türk tarihi dördüncü cilt" kitabı ve hemen yanında da "hesap" kitabı bulunmaktadır. Çizimde kız ve erkek öğrenci okul çıkışı kitapları ile kaldırımda oturduğu görseli ile yer almaktadır.

Kız ve erkek öğrenci okul çıkışı kız öğrenci "ev bilgisi" kitabı olmasından dolayı yüzü gülmekte iken erkek öğrenci "Türk tarihi" "hesap" kitapları okumanın öğrenmenin zorluğunu yüz ifadesi mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern eğitimin benimsenmiş olması ve geleceğin teminatı kız öğrenciye "ev bilgisi" erkek öğrenciye "Türk tarihi" "hesap" konuları toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı çocuklara bazı rollerin eğitim sistemi içinde verilme şekli ile gösterilmektedir.

Tablo 61: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Kaldırımda okul çıkışı kitaplarıyla yağmurlu bir günde oturan kız ve erkek öğrenciler ile kitapları
Temsil İşlevi	Modern eğitim sisteminin benimsemesi
İstem İşlevi	Modern eğitim alan öğrencilerin geleceğin ve teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde kız ve erkek öğrenci, kitapları, şemsiye ve yağmur görseli bulunmaktadır. Çocuk logosunun olduğu yazı bu sayıda dikey olarak yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde modern eğitim sitemi ile birlikte çocukları cinsiyetlerine göre rollerin verilmesi görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında modern eğitim sisteminin çocuklara cinsiyetleri doğrultusunda emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 62: 25 Şubat 1938 Tarihli Çocuk'un 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Yağmurlu bir havada şemsiyenin altında okul çıkışı kitaplarıyla kaldırımda oturan kız ve erkek öğrenci
Anlambilimsel	Modern eğitimin öğrencilerin cinsiyetleri ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Modern eğitimin kız ve erkek öğrencilere emanet edildiği mesajı

3.2.1.3 Çocuk Duygusu'nun Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi

Çalışma kapsamında incelenen Çocuk Duygusu dergisinin 20 Birinciteşrin 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. sayıları toplam 1073 sayfadır. Çocuk Duygusu'nun kapağında "Haftalık Çocuk Mecmuası" yazmaktadır. "Perşembe günleri çıkar çocuk gazetesi" sloganı olan Çocuk Duygusu'nun sahibi ve sermayedarı Kenan Dinçman, neşriyat müdürü Dr. Cemil Necip Sağlık ve yazı işleri çevirgeni ise İskender Fahreddin Sertelli'dir.

Görsel 23: Çocuk Duygusu'nun 7 Birinciteşrin 1937 Tarihli 2. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 Tarihli 61. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları

Kaynak: Çocuk Duygusu 7 Birinciteşrin 1937 - 24 İkinciteşrin 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygusu Çocuk Duygusu'nun fiyatı 14 ay boyunca 5 kuruştur. Senelik aboneliği 250 kuruş, altı aylık abonelik 125 kuruş, üç aylık abonelik 75 kuruş, dış ülkeler aboneliği ise yıllık 500 kuruştur. Çocuk Duygusu Kenan Basımevinde

basılmakta olup, adres olarak Ankara Caddesi Narlıbahçe Sokak No.15 İstanbul 260 posta kutusu ve 20113 telefon bilgisi yer almaktadır.

Çocuk Duygusu dergisinin 31 Mart 1938 Tarihli 27. Sayısından itibaren Cingöz Perşembe günleri çıkar sloganıyla Çocuk Duygusu'nun parasız ilavesidir. Monoloğ: Bayram sabahı Başyazarı: Cingöz, Ressamı: Tokgöz şeklinde yer alır. Cingöz 30 Haziran 1938 Tarihli 40. Sayısından sonra Çocuk Duygusu'nun ek olarak çıkmaz ama oyun ve eğlence sayfalarında Cingöz olarak yer alır.

Çocuk Duygusu'nda yer alan içeriklerde en çok hikaye görülmekte olup, bu içerik türünü reklam, tanıtım, bilmece, bulmaca, hediye kazananlar, bilgi, tarih, haber, oyun, eğlence, etkinlik, roman, gezi, masal, fabl, şiir, spor, röportaj, okur mektubu, piyes ve okurdan gelen sınıf fotoğrafları takip etmektedir. Çocuk Duygusu'nun 1937 yılında yayın hayatına başlaması ve tez çalışması kapsamında incelenen yayınların 1938 yılı ile sınırlandırılmasından dolayı Çocuk Duygusu'nun 61 sayısı incelenmiştir.

Çocuk Duygusu'nun içerik türlerine bakıldığında en çok hikayelerin yer aldığı görülmektedir. Hikayeden sonra reklam, tanıtımın olması diğer dergilerden farklılık göstermektedir. Çocuk Duygusu'nda yer alan reklamlar; Hasan Gazoz özü, Dantos diş macunu, Radyolin diş macunu, Cemil karemale ve şekerleme, Foto İpek, Foto Tan, Lüks bisküvi, Dr. Hafız Cemal (Lokman Hekim) Dahiliye, Akın Kitap, Daimon el feneri ve İş Bankası'dır. Bu reklamların alınmasının önemli bir nedeni de içerik türlerinde üçüncü sırada yer alan bilmece, bulmaca ve hediye kazananlarda verilen hediyelerin olduğu söylenebilir.

Tablo 63: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 Tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 Tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türleri

İÇERİK TÜRLERİ	YILLAR 1937-1938	TOPLAM
Hikaye	360	**360**
Reklam, tanıtım	246	**246**
Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	232	**232**
Bilgi, tarih	182	**182**
Haber	144	**144**
Oyun, eğlence, etkinlik	114	**114**

Roman	84	**84**
Gezi	66	**66**
Masal, fabl	54	**54**
Şiir	54	**54**
Sağlık	39	**39**
Spor	14	**14**
Röportaj	7	**7**
Okur mektubu	6	**6**
Piyes	4	**4**
Okurdan gelen sınıf fotoğrafları	1	**1**
TOPLAM	**1607**	**1607**

Çocuk Duygusu'nun 1937-1938 yılları arasında 1607 içerik incelenmiştir. İçeriklerin yüzde 22'si hikaye, yüzde 15'i reklam, tanıtım, yüzde 14'ü bilmece, bulmaca ve hediye kazananlar, yüzde 11'i bilgi, tarih, yüzde 9'unu ise haber içerikleri oluşturmaktadır.

Grafik 3: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Dağılımı

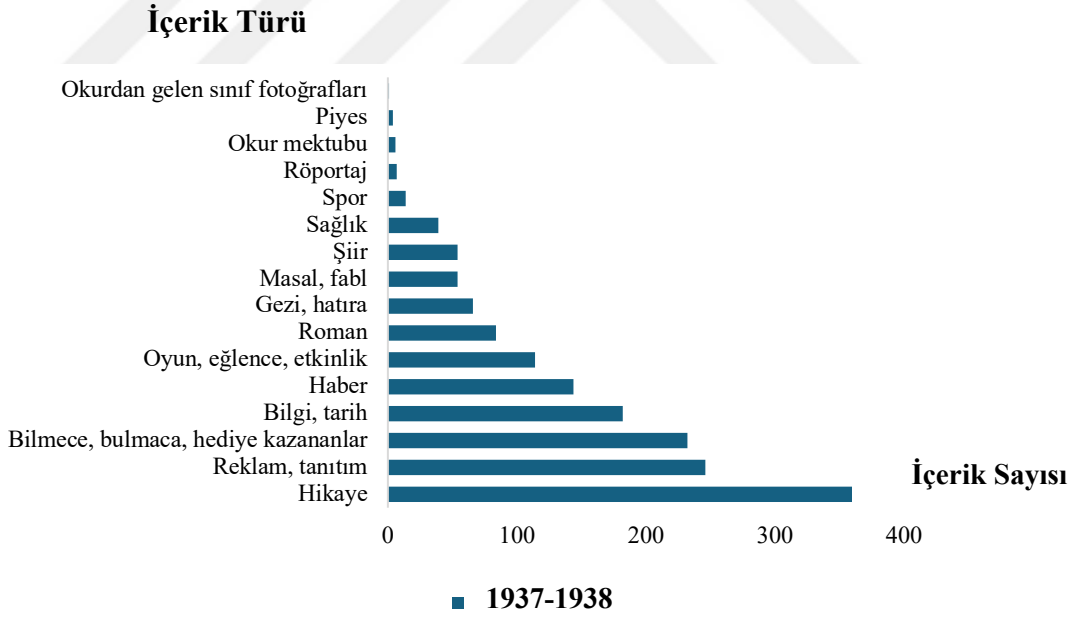

Çocuk Duygusu'nun 1937-1938 yılları arasında yer alan 1607 içeriğin yer aldığı sayfalara bakmak gerekirse; hikayelerin 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 16 ve 20. sayfalarda, reklam, tanıtımın 15 ve 19. sayfalarda, bilmece, bulmaca ve hediye kazananlar 14 ve 18. sayfalarda, bilgi, tarih 11 ve 17. sayfalarda, haberin 2. sayfada, oyun, eğlence,

etkinliğin 20. sayfada, romanın 10. sayfada, gezinin 3. sayfada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 64: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Sayfalara Göre Dağılımı

SAYFA NO	İÇERİK TÜRÜ	1937-1938
2	**Haber**	**40**
	Reklam, tanıtım	23
	Oyun, eğlence, etkinlik	13
3	**Gezi**	**24**
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	12
	Haber	10
4	**Hikaye**	**41**
	Haber	11
	Oyun, eğlence, etkinlik	10
5	**Hikaye**	**27**
	Bilgi, tarih	12
	Haber	12
6	**Hikaye**	**28**
	Roman	21
	Bilgi, tarih	18
7	**Hikaye**	**28**
	Bilgi, tarih	19
	Oyun, eğlence, etkinlik	15
8	**Hikaye**	**34**
	Roman	15
	Haber	9
9	**Hikaye**	**20**
	Bilgi, tarih	12
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	7
10	**Roman**	**30**
	Hikaye	22
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	16
11	**Bilgi, tarih**	**21**
	Hikaye	19
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	7
12	**Hikaye**	**30**
	Haber	24
	Masal, fabl	17
13	**Hikaye**	**20**

	Bilgi, tarih	18
	Oyun, eğlence, etkinlik	15
14	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	**67**
	Gezi	14
	Hikaye	9
15	**Reklam, tanıtım**	**148**
	Bilgi, tarih	20
	Oyun, eğlence, etkinlik	15
16	**Hikaye**	**48**
	Gezi	8
	Bilgi, tarih	4
17	**Bilgi, tarih**	**7**
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	5
	Oyun, eğlence, etkinlik	5
18	**Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar**	**50**
	Reklam, tanıtım	5
	Oyun, eğlence, etkinlik	1
19	**Reklam, tanıtım**	**47**
	Oyun, eğlence, etkinlik	3
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
20	**Hikaye**	**10**
	Oyun, eğlence, etkinlik	**10**

Tablo 65: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları

YAZARLAR	**YILLAR 1937-1938**	**TOPLAM**
İskender Fahrettin Sertelli	87	**87**
Bedriye Yeğinsoy	46	**46**
İshak Ferdi	27	**27**
Celal Cengiz	26	**26**
Süheyla Muhterem Kunt	26	**26**
Tarık Zafer Tunaya	20	**20**
Muazzez Kaptanoğlu	17	**17**
Dr. Cemil N. Sağlık	14	**14**
Dr. M. Necdet Tunçer	13	**13**
Cahit Uçuk	12	**12**
Mustafa Niyazi	11	**11**
Adnan Giz	7	**7**
Oktay Akbal	7	**7**
Naki Tezel	5	**5**
Neriman Hikmet	5	**5**

Çocuk Duygusu'nda 1937-1938 yılları arasında yazıları çıkan yazarlara bakıldığında 14 ay boyunca İskender Fahrettin Sertelli ve Bedriye Yeğinsoy'un olduğu görülmektedir.

Çocuk Duygusu'nda yazıları yer alan yazarlarla ilgili kısa bir bilgi vermek gerekirse;

1892'de İstanbul'da doğan İskender Fahrettin Sertelli polisiye yazarı olarak Harf Devrimi öncesi on paralık öyküler yazar. Harf Devrimi sonrası birçok tefrika eseri kitap, gazete ve dergilerde yer alır. Çocuk Duygusu ve Tarihten Sesler dergilerinin yayımcılığını yapan Sertelli'nin Behlül-i Dânâ müstearının yanı sıra İshak Ferdi, Celal Cengiz isimlerini de kullandığı bilinmektedir (Sertelli İ. F., 2022).

Bedriye Yeğinsoy'un Yeni Türk Mecmuası (1932-1943)'ında da yazıları yer almaktadır (Oral, 2021).

1916'da İstanbul'da doğan Tarık Zafer Tunaya Saint Bénoit Lisesinde okudu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. 1959 yılında profesör olan Tunaya, kürsü başkanlığı, Anayasa Hazırlama Komisyonu üyeliği, Hukuk Fakültesi dekanlığı, Siyasal Bilimler Fakültesi kurucu dekanlığı yapmıştır. Birçok yayını bulunan Tunaya'nın en bilinen çalışması Türkiye'de Siyasal Partiler'dir (Alkan M. Ö., 2004).

1917'de Karamürsel'de doğan Muazzez Kaptanoğlu Aruoba Bursa Kız Lisesi, Cumhuriyet Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okudu. Basın Yayın Genel Müdürlüğü ve Zafer, Cumhuriyet, Resimli Ay, Servet-i Fünun, Uyanış, Romanlarını Vakit, Yeni İstanbul, Ulus gazetesinde şiir, fıkra ve öyküleri yer aldı. Aruoba, Ankara'da Türk Kadını adlı dergiyi 97 sayı çıkarmıştır (Ergül-Aslan, 2019).

28 Nisan 1937 tarihli Son Telgraf gazetesinin 7. sayfasında M. Necdet Tuncer'in "Süleymanın Sarayında Kudüs Kızları" tefrikasının 39.'su yer almıştır (Tuncer, 1937, s. 7).

1909'da Selanik'te doğan Cahit Uçuk'un adı babasının çok sevdiği Hüseyin Cahit'den gelmektedir. Cumhuriyet'in kadın yazarlarından olan Uçuk'un hikayeleri Cumhuriyet, Tan, Yarım Ay, Resimli Ay, Salon, Yıldız, Perşembe, Çocuk ve Çocuk Duygusu dergilerinde yayınlanmıştır. Çocuklar için yazdığı roman, hikaye ve masallarda önceliği her zaman çocuklara yeni bakış açıları sağmak olmuştur (Doğan, 1997).

1914'te Kadıköy'de doğan Adnan Giz İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Yedigün, Son Posta, Çınaraltı, Hayat Tarih, Yıllarboyu Tarih başta olmak üzere birçok dergi, gazetede yazıları yer almıştır. Giz'in tarih ve tiyatro ile ilgili eserleri vardır (Giz, 2004).

1912'de İstanbul'da doğan Neriman Hikmet Erenköy Kız Lisesi, İstanbul İstiklal Lisesi'nde okudu. Vakit, Haber, İstiklal, Vatan, Tanin, İkdam, Son Telgraf, Son Saat, Medeniyet, Tan, Şehir, Meram gazetelerinde, Doğuş dergisinde maarif ve adliye muhabirliği yaptı. Yeni Edebiyat gazetesini çıkardı. Gazeteciliğinin yanı sıra Hikmet'in şiir ve romanları da bulunmaktadır (Bora, 2022).

1905'te Ordu'da doğan Meliha Avni Sözen Amerikan Kız Koleji ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okur. Atatürk, Meliha Avni'yi lise yıllarında Florya Köşküne çağırarak konuşmalarını dinlemiş ve Türk kızlarına örnek olarak göstererek takdir etmiştir. Hatip, şair ve İngilizce öğretmeni olan Sözen, Üsküdar Kız Kolejinin kurucuları arasındadır ve kızların eğitimi ile ilgili yakından ilgilenmiştir (Bolat, 2014, s. 153).

1881'de İzmir'de doğan Raif Necdet Kestelli Mekteb i Harbiye'den mezun olduktan sonra askeri okullarda öğretmenlik yapmıştır. Resimli Kitap, Servet-i Fünun, Demet, Kadın Yolu, İçtihad, Hayat gibi dergilerde yazılar yazmıştır (Dinçer, 2021, s. 317).

1902'de Bursa'da doğan Cemal Nadir, Diken, Akbaba, Akşam ve Cumhuriyet'te çizimleri yer alır. Nadir'in karikatürlerinde yarattığı en bilinen tiplemeleri Amcabey, Efruz Bey, Dalkavuk, Akla Kara'dır (Sipahioğlu, 2007).

Y. Kalantay'ın adı 1938'de Vakıflar Dergisine[22] yaptığı Rusçadan çevirilerde görülmektedir.

Sabri Gültekin'in 1933 yılındaki Ülkü dergisinde Melez Terbiye isimli yazısı vardır.

21 Birincikanun 1939 tarihli İkdam (Sabah Postası) gazetesinin 4. sayfasında Maide Sertelli'nin "Yaramazlığın Sonu!" adlı küçük hikayesi de yer almıştır (Sertelli M. , 1939).

Çocuk Duygusu'nda belirli gün ve haftalar kategorisinde 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Çocuk bayramı, 19 Mayıs Gençli Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamaları ile ilgili yazılar yer almaktadır. 1937'den 1938'e kadar Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili içeriklere bakıldığında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 30 Ağustos zafer bayramı dışında içerik olmadığı görülmüştür. Atatürk'ün ölümünün ardından çıkan ilk sayı Atatürk'e ayrılmıştır.

Tablo 66: Çocuk Duygusu'nun 20 Eylül 1937 tarihli 1. Sayısı ile 24 İkinciteşrin 1938 tarihli 61. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler

	YILLAR		
KONU	**1936**	**1937-1938**	**TOPLAM**
Belirli Gün ve Haftalar	24	24	**24**
Atatürk	5	5	**5**

[22] Fıtrat, Abdurrauf (1938) "Orta Asya'da Arazi Meselelerine Dair Üç Vesika", Vakıflar Dergisi, I, çev.: Y. Kalantay, s.147-157.

Görsel 24: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk Duygusu 14 Birinciteşrin 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygusu'nun üçüncü sayısının birinci sayfasındaki tarih 14 Birinciteşrin 1937 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, bir masada oturmuş ödevini yapan siyah önlüklü bir erkek öğrenci yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde siyah önlük giymiş bir erkek öğrenci ödevini yapmaktadır. Masada yeni Türkçe alfabeyle basılmış bir kitap, defter, kurşun kalem, silgi ve kalemtıraş yer almaktadır. Erkek öğrenci yeni alfabede yer alan harfleri defterine yazmaktadır. Çocuk Duygusu logosunun arkasında renk renk yuvarlak daire şeklindeki görseller ödevini yapan çocuğun geleceğe dair beklentilerini sembolize eden bir arka plan olarak gösterilmektedir. Yan anlam açısından incelendiğinde tarihin Ekim ayını göstermesi ve 1 Kasım 1928 tarihinde ilan edilen Harf Devrimi kutlamaları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Toplumlarda insanlar arası ve kuşaklar arası iletişimi sağlayan bir araçtır dil. İletişim aracı olmasının yanı sıra milleti bütünleştiren kültür öğelerinden biridir de. Bir milletin tarih boyunca siyasî, sosyal, ekonomik alanlarda atalarından aldığı maddi ve manevi miras bir milletin oluşmasını sağlayan, bireylerini bir araya getiren sosyal akrabalık bağlarını kültür sağlamaktadır. Bu bağlardan en önemlisi dildir. Kültür öğelerini kuşaktan kuşağa aktaran araç dildir (Aktaş , 1999, s. 699).

Atatürk şöyle açıklamıştır: *"Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel ve en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk dilini çok sever ve yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili Türk*

milleti için m mukaddes bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz badireler içinde ahlâkını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini elhâsıl bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir" (İnan, 1969).

Gösterilen olarak Harf Devrimi sunulmaktadır. Cumhuriyetin temsilcisi olan öğrenci ve yeni harfler şeklinde mit inşa edilmektedir. Ödev yapan öğrenci ve harf devrimi düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde yeni alfabenin geleceği olarak erkek öğrenci hem modernleşmenin hem de cumhuriyetin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Yeni alfabenin yazılı olduğu kitap, ödev yapan öğrenci ile modern Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapılmaktadır. Cumhuriyetin ve onun devrimlerinden biri olan Harf Devriminin geleceği ödevini yapan öğrenci sahiplenici olarak sunulmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın Harf Devrimi ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 67: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Ödevini yapan öğrenci ve yeni Türk alfabesi
Düz anlam	Masada yeni alfabenin yer aldığı kitap ve ödevini yapan öğrenci derginin ismi olan Çocuk Duygusu logosunun önünde yer almaları
Gösterilen	Harf Devrimi
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin devrimlerinden biri olan Harf Devrimi ve geleceğinin teminatı ödevini yapan öğrenci
Mit	Harf Devrimi ve ödev yapan öğrenci ve modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde masada yeni alfabeyle yazılmış kitap, defter, kalemtıraş, silgi ve ödevini yapan erkek bir öğrenci bulunmaktadır. Çizimde öğrenci siyah önlüğü ile masada ödevini yapmaktadır. Öğrenci sınıfta değil, tek başına gösterildiği için ödev yaptığı görseli ile yer almaktadır.

Siyah önlüğü ile ödevini yapan erkek öğrenci geleceğin ve cumhuriyetin devrimlerini yaşatacağı mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin kurulmuş önemli devrimlerinden biri olan Harf Devriminin üzerinden dokuz yıl geçmiş bu değerlerinin toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı öğrenciler özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 68: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu 'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Masada yeni Türk alfabesiyle basılmış bir kitap ve ödevini yeni alfabeyle yapan bir erkek öğrenci
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin devrimlerinden biri olan Harf Devriminin benimsemesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde modern eğitim alan öğrencilerin geleceğin ve cumhuriyetin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde yeni alfabeyle basılmış kitap ve ödevini yapan erkek öğrenci görseli bulunmaktadır. Derginin adı Çocuk Duygusu logosunun olduğu yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde Harf devriminin öğrencilerle özleştirildiği verilmektedir. Edimbilimsel yönünden bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti devrimlerinin çocuklara emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 69: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Yeni alfabeyle basılmış kitap ve ödevini yapan öğrenci
Anlambilimsel	Harf Devriminin öğrenciler ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinin devrimlerinin çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 25: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfası

Kaynak: Çocuk Duygusu14 Birinciteşrin 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygusu dergisinin üçüncü sayısının üçüncü sayfasında Dün ve Bugün başlığı ile dört görselden oluşan bir kolaj bulunmaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde Eski Türkiye yazısı ile verilen iki görsel bulunmaktadır. Bu görselde, sarıklı düşünceli erkek ve kerpiç evin önünde yer alan kuyu yer almaktadır. Cumhuriyet Türkiye'si yazısı ile verilen iki görselde ise kasketli gülümseyen erkek ve baraj yer almaktadır. Eski Türkiye ve Cumhuriyet Türkiye'si yazıları görülmektedir. Eski Türkiye'yi sembolize eden sarıklı erkek ve Cumhuriyet Türkiye'sini ise kasketli erkek ile gösterilmektedir. Bu kıyafet göstegeleri ise modern bir kıyafet şekli olarak tanımlanan şapka ile göstergelenmektedir.

Şapkanın yanı sıra, ülkenin cumhuriyet yönetimine geçmesi ile birlikte kullanılan teknolojinin farklılaşması ve modern kullanımlar kuyu yerine baraj simgesi üzerinden göstergelenmiştir. Kuyu ile çekilen suyun sadece orada bulunan kerpiç evlerin ihtiyacını karşılaması Eski Türkiye olarak adlandırılmakta. Sadece yanında bulunan eve değil, bölgenin su ihtiyacını karşılaması ise Cumhuriyet Türkiye'si olarak adlandırılmaktadır. Eski ve Cumhuriyet Türkiye'si göstergeleri ve yazıları Dün ve Bugün başlığı ile verilmektedir. Yan anlam açısından incelendiğinde Mustafa Kemal Paşa, 27 Ağustos 1925 tarihinde İnebolu Türk Ocağı'nda giyim ve şapka ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

"... Medeni ve beynelmilel kıyafet bizim için çok cevherli, milletimiz için lâyık bir kıyafettir. Onu iktisâ edeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, caket, ve bittabi bunların mütemimmimi olmak üzere başta siperi şemsli serpuş, bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2006, s. 220-221)*"* .

Konya Milletvekili Refik Koraltan ve arkadaşları tarafından şapkanın milli başlık olmasıyla ilgili 2/476 no'lu kanun teklifini 15 Kasım 1341'de meclise şu gerekçelerle sunmaktadır;

"... Türkler ile öteki modern, uygar uluslar arasında bir sembol niteliğinde sayılan şimdiki başlığın değiştirilmesi ve yerine modern, uygar ulusların tümünün ortak başlığı olan şapkanın giyilmesi gerektiği belirtilmiş ve ulusumuz bu modern ve uygar başlığı giymek sureti ile herkese örnek olduğundan, bağlı kanunun kabulünü teklif ederiz. (TBMM Zabıt Ceridesi, 1925)*"*

Suya ulaşım, şapka kullanımının eski ve yeni yönetim şekli ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Gösterilen olarak sarıklı ve kasketli iki erkeğin yanı sıra kuyu ve baraj sunulmaktadır. Dün ve Bugün başlığı ile Cumhuriyetin yönetimi ile modernleşme ve teknoloji kullanımının önemi şeklinde mit inşa edilmektedir. Kasket kullanımı ve baraj düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde eski ve Cumhuriyet Türkiye'si yazılarının yer alması, görsellerde yer alan erkeklerin sarık ve kasketli olması verilmekte. Bunun yanı sıra kuyu ve baraj ise modernleşmenin ve teknolojinin yeni cumhuriyetin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Sarık-kasket, kuyu-baraj, eski-Cumhuriyet karşılaştırmaları için kullanılan öğeler modern dünya ve bu ülkeler arasında olmak isteyen Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapılmaktadır. Cumhuriyet, modernleşme ve teknolojiyi yakından takip eden olarak sunulmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın teknoloji olanaklı olduğu belirtilmektedir.

Tablo 70: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Sarıklı erkek ile kuyu eski Türkiye'yi, kasket ile baraj Türkiye Cumhuriyeti
Düz anlam	Sarıklı erkek ile kuyu eski Türkiye'yi, kasket ile baraj Türkiye Cumhuriyeti'nin Dün ve Bugün başlığının yer alması
Gösterilen	Şapka ve teknoloji ile suyun kullanımı
Yan anlam	Modern dünyada kullanılan şapka ve teknoloji ile suyun kullanımı
Mit	Eski ve Cumhuriyet yönetiminin insan ve ülke yaşamına getirdiği farklılıklar ve zenginliklerin aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde kerpiç evin yanındaki kuyu ve baraj gösteren özellikleriyle tanımlanan sarık ve kasket bulunmaktadır. Kolajda modern su ulaşım yöntemiyle ile kuyu arasındaki farklılıklar görselde yer almaktadır. Temsil işlevi açısından Eski Türkiye'de sarık ve kuyu yer alırken. Türkiye Cumhuriyetinde kasket ve baraj bulunmaktadır. Yönetim şekliyle insanların ve ülkenin durumunun değiştiği Dün ve Bugün başlığı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında cumhuriyet yönetiminin hem insanların modern ülke insanlarıyla aynı şekilde giyinmesine olanak sağladığına yer verilmekte. Hem de yine modern ve teknolojik ülkelerle aynı şekilde ilerlendiği özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 71: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Sarıklı ve evinde kuyu olan eski Türkiye ve kasketli ve barajlı Türkiye Cumhuriyeti
Temsil İşlevi	Yönetim şekli, giyim ve teknolojinin kullanımında ülkenin yeri
İstem İşlevi	Modern ve yeni cumhuriyetin insan ve ülke yaşamına getirdiği yeniliklerin verilmesi gerekliliğinin göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde sarıklı ve kuyu kullanan erkek ve kasket ve baraj kullanan erkek görseli bulunmaktadır. Anlambilimsel olarak eski Türkiye ile Cumhuriyet Türkiye'sinin Dün ve Bugün görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel olarak bakıldığında insanların kıyafetlerinin değişim gibi su kullanımı ile ilgili mesaj verilmektedir.

Tablo 72: 14 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 3. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Dün ve Bugün Türkiye'si
Anlambilimsel	Cumhuriyetin insanlara ve ülkeye getirdikleri
Edimbilimsel	Eski Türkiye'de yapılanlarla, Cumhuriyet Türkiye'sinde yapılanların asıl nedeninin yönetim şeklinin değişimi ile ilgili mesaj

Görsel 26: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9. ve 10. Sayfaları

Kaynak: Çocuk Duygusu 28 Birinciteşrin 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygusu'nun beşinci sayısının dokuz ve onuncu sayfasındaki tarih 28 Birinciteşrin 1937 gününü göstermektedir. İki sayfadan oluşan görselde, sayfanın sağ ve sol köşesinde ellerince Türk bayrakları olan iki genç izci yer almaktadır. İki genç izcinin arasında Mustafa Kemal Atatürk'ün siluetinin önünde Gençliğe hitabe, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Halkevi Gençlerinin Marşı bulunmaktadır. Düz anlam

açısından incelendiğinde sayfanın sağ ve sol köşesinde ellerinde Türk bayraklarıyla izci gençler ve sayfanın ortasında Atatürk silüeti ve gençliğe hitabeden bir bölüm, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramının 14. Yıldönümü ve Halkevi Gençlerinin marşı bulunmaktadır. İzci öğrencilerin bakışları, bayrakları da sayfanın ortasında yer alan Atatürk'ün siluetine doğrudur. Sayfanı sağında ve solunda yer alan izciler öğrencilerin kıyafetleri, fularları ve şapkaları görüntüsünün arkasında mavi gökyüzü ve mavi bir deniz arka planı yer almaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde tarihin 28 Ekim gününü göstermesi ve 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Çocuk edebiyatına da yansıyan izcilik örgütlenmeleri 1904 yılında ilk şemasını vatanseverliği savunan Baden Powell oluşturmuştur. İzcilik için üniforma gerekli değildi ama şapka, kemer gibi belirleyici objeler kullanılmalıydı ve izcilik ilkelerine uymaya yemin edilmeliydi. Eski şövalyelerde olduğu gibi izcilerinde görevi: Tanrı'dan korkmak, Kralı onurlandırmak, zayıf ve sıkıntılı olanlara yardım etmek, kadınlara saygı göstermek ve çocuklara karşı nazik olmak; ülkelerini savunmak için silah kullanma konusunda kendilerini eğitmekti (Rosenthal, 1980, s. 606).

Gösterilen olarak Cumhuriyet Bayramı sunulmaktadır. Cumhuriyetin temsilcisi olan öğrenci ve izciler şeklinde mit inşa edilmektedir. Cumhuriyet Bayramı, izci öğrenciler, Türk Bayrağı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ile Halkevi gençliğinin marşı düzdeğişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde Türk Bayrakları, Atatürk'ün Gençliğe hitabesi, marş ve izci öğrenciler Cumhuriyetin birer göstergesi olarak yer almaktadır. Cumhuriyetin on beşinci yılı kutlamaları yapılırken öğrencilerin bu değerlere sahiplenicisi olarak sunulmaktadır. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin on beş yılına vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın Cumhuriyet yönetim şekliyle olduğu belirtilmektedir.

Tablo 73: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9.ve 10. Sayfalarında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Cumhuriyet Bayramı kutlamaları

Düz anlam	İzci öğrencilerin ellerinde Türk bayrağı, Atatürk görüntüsü, gençliğe hitabe, halkevleri marşı
Gösterilen	Cumhuriyet Bayramı
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun on beşinci yılı ve geleceğinin teminatı izci öğrenciler
Mit	Türk bayrakları, izci öğrenciler, Atatürk, gençliğe hitabe ile modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde Türk bayrakları, iki izci öğrenci, Atatürk, gençliğe hitabe, halkevleri marşı bulunmaktadır. Çizimin sağında ve solunda Türk bayrakları yine sağında ve solunda izci öğrenciler ortalarında da Atatürk ve gençliğe hitabe ile Cumhuriyetin on beşinci yılı kutlamaları bulunmaktadır. İzci öğrencilerin Türk bayraklarıyla Cumhuriyet Bayramı kutlamaları görseli ile yer almaktadır. Türk bayrakları, izci öğrencilerin cumhuriyetin yaşatacağı mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin kurulmasından on beş yıl geçmiş bu yönetim şeklinin toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı izci öğrenciler özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 74: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9. ve 10. Sayfalarında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Türk bayrakları, izci öğrenciler, Atatürk, gençliğe hitabe ve halk evleri öğrenci marşı
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin yönetim şeklinin benimsemesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinin geleceği ve teminatı olarak izci öğrencilerin göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde Türk bayrakları, izci öğrenciler, Atatürk, gençliğe hitabe görseli bulunmaktadır. Gençliğe hitabe, "29 İkinciteşrin 1923 bugün Cumhuriyetin kurulduğu gündür", "Halkevleri gençlik marşı" yazılar yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde Atatürk, Türk bayrakları ve

izci öğrenciler modern Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönden bakıldığında cumhuriyetin öğrencilere emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 75: 28 Birinciteşrin 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 9. Ve 10. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Türk bayrakları, izci öğrenciler, Atatürk ve "29 İkinciteşrin 1923 bugün Cumhuriyetin kurulduğu gündür" başlığı ile Cumhuriyetin on beşinci yılı kutlamaları
Anlambilimsel	Cumhuriyetin öğrenciler ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Cumhuriyetinin öğrencilere emanet edildiği mesajı

Görsel 27: 23 Birincikanun 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfası

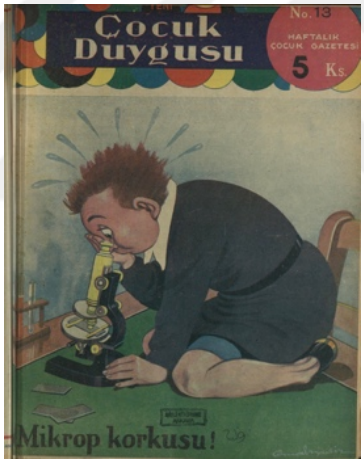

Kaynak: Çocuk Duygusu 23 Birincikanun 1937 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygusu'nun on üçüncü sayısının tarihi 23 Birincikanun 1937 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, masanın üzerine çıkmış ve mikroskoptan bakan bir erkek öğrenci yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde siyah önlük giymiş bir erkek öğrenci mikroskoptan bakmaktadır. Masada bir mikroskop ve heyecanla mikroskoptan bakan erkek öğrenci yer almaktadır. Erkek öğrenci mikroskoptan bakmaktadır ve öğrencinin başının üzerindeki çizgiler hem telaşı hem de korkuyu yansıtmaktadır. Yan anlam açısından dönemin ilkokul ve ortaokul öğretim programlarına bakmak gerekirse;

1926 yılında hazırlanan öğretim programında ilkokulun ilk üç sınıfı ilk devre, 4. ve 5. sınıf da ikinci devredir. Öğretim programı Harf devriminden önce hazırlandığından dolayı Osmanlıcadır. Maarif Vekâleti, programı 1930 yılında yeni alfabeye çevirir. Bu öğretim programına göre fen konuları 4. sınıfta Tabiat Tetkiki adı altında haftada 2 ders saatidir. 5. sınıfta ise Tabiat Tetkiki ve Eşya Derslerine 2 ders saatidir. Bu derslerin ilk amacı öğrencilere tabiat ve hayat ile ilgili bilgi vermektir. Diğer amacı ise tabiat konuları dışında kalan ve günlük yaşamda en çok kullanılan aletlerin çalışma prensipleri öğretmek. Bunun nedeni de mesleklerinde bu aletlerin işlerini kolaylaştırması ve eğitim süreçlerinde fizik ve kimya dersleri için temel oluşturmaktır (Maarif Vekâleti, 1930a). Yine aynı dönemdeki ortaokulda okutulacak derslerin amaçları programda yer almaz, onun yerine sadece derslerin listeleri verilir. Programda fen içerikli konular Hayvanat, Nebatat, Arziyat, Fizyoloji ve Hıfzısıhhat, Fizik ve Kimyadır. Ortaokuldaki fen derslerine laboratuvar uygulaması da ders saatine eklenmiştir (Maarif Vekâleti, 1930b). 1936 yılında hazırlanan programda fen konuları 4. ve 5. sınıfta Tabiat Bilgisi adı altında haftada 3 derstir (MEB, İlkokul kitapları, tabiat bilgisi IV. sınıf, 1939a). Bu yeni programda fen derslerinin amacı tabiat hakkında bilgi vermek, ülkedeki doğal kaynakların işlenmesi ve milli ekonomiye katkısına yöneliktir (MEB, 1939b).

Fen bilimlerinin tarihsel gelişim ve değişim sürecine bakmak gerekirse; 1850'lerde nesnel öğretilmeye yönelik olan öğretimde. 1920'lerde bilimsel yolla sonuca ulaşma yöntemine geçiş şeklindedir. Değişen ihtiyaçlar, fen dersleri programlarının uygulama yöntemlerini de değiştirmiştir (Gücüm & Kaptan, 1992). Bu değişim ve gelişim süreci 1926 ve 1936 yılında hazırlanan öğretim programında da görülmektedir.

Gösterilen olarak bilim sunulmaktadır. Modern eğitim alan öğrencilerin modern bilime olan ilgileri şeklinde mit inşa edilmektedir. Mikroskoptan bakan öğrenci "mikrop korkusu!" başlığı düz değişmece olarak verilmektedir. Görselde mikroskoptan bakan öğrenci hem modern eğitimin hem de modern bilimin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Mikroskop, mikroskoptan bakan erkek öğrenci ile bilime vurgu yapılmaktadır. "Mikrop korkusu!" başlığı ve bu korkunun çözümü olarak

erkek öğrencinin mikroskoptan bakması ve mikropları görgü şeklinde göstergelenen gözü ve başının üzerindeki çizgiler ile sunulmaktadır. Modern eğitimin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın bilim ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 76: 23 Birincikanun 1937 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Mikroskoptan bakan erkek öğrenci
Düz anlam	Siyah önlüklü erkek öğrencinin masadaki mikroskoptan bakması ve Çocuk Duygusu logosunun altında yer almaları
Gösterilen	Bilim
Yan anlam	Öğrencilere bilime olan ilgi ve merakı modern eğitimle verilmesi
Mit	Mikroskoptan bakan öğrenci ile modern eğitimin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde masada mikroskoptan bakan erkek öğrenci bulunmaktadır. Çizimde öğrenci siyah önlük ile masanın üzerindeki mikroskoptan mikroplara bakmaktadır. Öğrencinin sınıfta değil de bir laboratuvarda olduğu masanın yanında duran laboratuvar tüpleri görseli ile yer almaktadır. Siyah önlüğü ile mikroskoptan bakan erkek öğrenci ile bilimin modern eğitimle yapılacağı mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern eğitimle öğrenciler araştırma ve bilim toplum ve öğrenciler özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 77: 23 Birincikanun 1937 Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Siyah önlüklü erkek öğrenci masadaki mikroskoptan bakmaktadır
Temsil İşlevi	Modern eğitimin benimsemesi
İstem İşlevi	Modern eğitim alan öğrenciler bilimin geleceği ve teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde masada mikroskoptan siyah önlüğü ile bakan bir erkek öğrenci görseli bulunmaktadır. Çocuk Duygu olan derginin adı ve "Mikrop korkusu" başlığı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde mikroskoptan bakan erkek öğrenci modern fen eğitiminin yapıldığı Türkiye Cumhuriyeti görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönden bakıldığında modern fen eğitimin ve bilimin öğrencilere emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 78: 23 Birincikanun 1937 Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Mikroskoptan bakan öğrenci "mikrop korkusu!" başlığı ile modern fen eğitimi
Anlambilimsel	Modern fen eğitim ve bilimin öğrenciler ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Modern fen eğitimin ve bilimin öğrencilere emanet edildiği mesajı

Görsel 28: 31 Mart 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfası

Kaynak: Çocuk Duygusu 31 Mart 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygusu'nun yirmi yedinci sayısındaki tarih 31 Mart 1938 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, masada binaların maketine bakan bir erkek çocuk yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde erkek öğrenci masanın üzerinde duran ev maketlerine bakmaktadır. Masada mavi kareli örtü, farklı

şekilde duran evlerin maketleri ve bir kadın maketi bulunmaktadır. Yan anlam açısından incelendiğinde

Antik kent savaş zamanında sığınılacak bir yer, bir kale olma özelliğine sahipti. Modern kentin özelliği ise kent koşullarının ticarete uygun olması ve çevresinde konumlanan pazarın endüstriyel rekabetin ve iş bölümünün olması, paranın, ticaretin ve takasın gelişimine dayanan araçların olmasıdır (Park, 2016). Adam Smith'de (2016); "iş bölümüne sebep olan şey, takas etmenin gücü olduğu için, iş bölümünün boyutu da bu güç ile bir başka deyişle pazarın boyutuyla sınırlıdır" der. Bu klasik ekonomiye göre, kırsal kesimde yaşayanlar yüksek endüstriyel ücretler nedeniyle kentsel alanlara gitmek zorundadır. Modernleşmeye göre de, kentsel genişleme geleneksel tarımsal toplumdan modern endüstriyel ulusa doğal geçişin bir parçasıdır. Ekonominin geleneksel görüşü, işgücü hareketliliğinin kaynak tahsisinin verimliliğine önemli ölçüde katkıda bulunduğu yöneliktir (Berliner, 1977).

Modern sanayi toplumlarda şehirler sanayi, toplama-dağıtma, ve mali-idari merkez özellikleri vardır. Enerji, tarım, ulaşım ve iletişim araçlarının kullanımıyla toplumda üretim, farklılaşma ve örgütlenme olanakları sağlanır (Kıray, 1998).

Bir ulusun modern sanayi toplumu haline gelebilmesi için önce kentsel alanlara göç deneyimi yaşaması gerektiği düşünülmektedir. Şehir yaşamının ekonomik büyüme için gerekli olan modern düşüncelerin gelişmesine yardımcı olduğuna yöneliktir. Üçüncü Dünya ülkelerinin şehirleri, ekonomik kalkınmayı kolaylaştıran modern değerleri oluşturan okul, fabrika ve kitle iletişim araçları gibi modernleştirici kurumları içerir. Bu aynı zamanda artan kentleşme ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermeye yöneliktir (Bradshaw, 1987).

Gösterilen olarak şehir planı sunulmaktadır. Erkek çocuğun ev maketleri ile nasıl şehir planlayacağı şeklinde mit inşa edilmektedir. Evlerin maketlerine bakan erkek çocuk düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görseldeki ev maketleri ve erkek öğrenci hem modernleşmenin hem de modernleşmenin bir sonucu olan kentleşmenin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Bir sokağın planlanması şeklinde verilen ev maketleri modern şehirlerin kurulacağı Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapmaktadır.

Modernleşme ve kentleşmenin geleceği ev maketlerine bakan öğrencinin sahiplenicisi olduğu şeklinde sunulmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın modernleşme ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 79: 31 Mart 1938 Tarihli 27. Sayısında Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Evlerin maketlerine bakan erkek öğrenci
Düz anlam	Masanın üzerinde bulunan küçük ev maketlerine bakan erkek çocuk Çocuk Duygusu logosunun altında yer alması
Gösterilen	Kentleşme
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin kentleşme süreci ve bu modern kentlerin kurulmasının teminatı erkek çocuk
Mit	Kentleşmenin ve modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde masada farklı boyutlarda ve şekillerde küçük ev maketleri bir sokağı planlar şekildedir. Bu ev maketlerinin ortasında da bir kadın figürü yer almaktadır. Çizimde erkek çocuk mavi kareli masa örtüsünün üzerinde yer alan ev maketlerine dikkatli bir şekilde bakmaktadır. Erkek çocuk ev maketlerine bakarak, bir caddenin, bir sokağın nasıl planlanması gerektiği modernleşme sürecindeki Türkiye Cumhuriyetinin kentleşme aşamasının her aşamasında yer alacağı ve kentleşmenin geleceği mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyeti kurulmuş ama artık savaştan daha fazla yapacak işleri olduğunun bilince olan bir toplum bulunmaktadır.

Tablo 80: 31 Mart 1938 Tarihli 27. Sayısında Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Masada farklı boyutlarda bulunan küçük ev maketlerini dikkatli bir şekilde inceleyen bir erkek çocuk

Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinin modernleşme ve kentleşmeyi benimsemesi
İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde kentleşme sürecinin geleceği ve teminatı olarak erkek çocuğunun göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde küçük ev maketleri, kadın figürü ve bu sokağı inceleyen erkek çocuk görseli bulunmaktadır. Çocuk Duygusu logosu, sayı ve fiyat yazıları yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde küçük ev maketleri, karşıdan karşıya geçen kadın figürü modernleşme sürecinin bir aşaması olan kentleşme görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönden bakıldığında kurulan yeni modern Türkiye cumhuriyetinin inşası ülkenin çocuklarına emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 81: 31 Mart 1938 Tarihli 27. Sayısında Çocuk Duygusu'nun 1. Sayfasında yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Küçük maketlerden oluşan bir sokak ve bu yapılaşmayı inceleyen erkek çocuk
Anlambilimsel	Kentleşme ile erkek çocuğunun özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Türkiye Cumhuriyetinin modernleşme ve kentleşme sürecinin çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 29: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfası

Genç Kızlarda Tenis Merakı

Genç kızlarımız arasında tenis merakı gün geçtikçe artıyor. Avrupadaki kız mekteplerinin hemen hepsinde tenis kurtları vardır. Orada yetişen mektepli kızlar, hayata atıldıkları zaman metin ve irade sahibi olarak, her sahada muvaffak oluyorlar.

Kaynak: Çocuk Duygusu 17 İkinciteşrin 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Çocuk Duygu'nun altmışıncı sayısının on birinci sayfasındaki tarih 17 İkinciteşrin 1938 günün göstermektedir. Tenis kortunda iki kız öğrencinin gölgesi yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde iki kız öğrenci tenis kortun ellerinde raketleriyle filenin üzerinde birbirleriyle el sıkışmaktadır. "Genç kızlarda tenis merakı" haberin başlığının hemen altında kız öğrencilerin tenis kortundaki el sıkışmaları görüntüsü ve altında da haber yer almaktadır. "Genç kızlarımız arasında tenis merakı gün geçtikçe artıyor. Avrupa'daki kız mekteplerinin hemen hepsinde tenis kortu vardır." Bu sporun nasıl faydalı olduğu belirtilirken kız mekteplerinde tenisin zorunlu olması gerektiği haberde yer almaktadır.

1869 yılında yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde erkek rüştiyelerinde jimnastik dersinin yer aldığı belirtilir. Ardından Mekteb-i Sultani'deki beden eğitimi derslerine Fransa'dan Mösyö Curel ve Mösyö Moiroux getirilir. Böylece okullarda modern spor dersinin temeli atılmış olur. 1879'da Galatasaray Lisesi'nden mezun olan Ali Faik Bey okulunda 44 yıl boyunca yüzlerce sporcu ve jimnastikçi yetiştirir. Bu öğrencilerden biri de Selim Sırrı Tarcan'dı ve 1909 yılında Stokholm'e eğitim amaçlı Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsüne gönderildi (Güven, 1996).

Kız mekteplerinde jimnastik dersinin olması için uğraşan Tarcan, Evkaf Nezaretine müracaat ederek medreselere haftada iki saat idman dersinin olmasını sağlar. Kız öğrencilerin bu dersi alması bir sene sonra olur. Bir sene sonra bayanları da derse başlatır (Kandemir, 1950, s. 23-24).

1926 yılında Konya'da "Orta Muallim Mektebi" adıyla orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek üzere kuruldu. 1927-1928 öğretim yılında Ankara'ya taşındı. 5 Temmuz 1932 tarih ve 105 sayılı "Talim ve Terbiye Kurulu" kararı ile Gazi Eğitim Enstitüsünde erkekler için üç yıl süreli "Beden Eğitimi Şubesi" 1932-1933 öğretim yılında açılır. Beden Eğitimi Bölümü ilk yılında eğitime 22 öğrenci ile başlar. Tarcan'ın 1910 yılında kız çocuklarının jimnastik dersi öğrenmesi gerekliliği ile ilgili uğraşı 1937 yılından kadın beden eğitimi öğretmeni yetiştirmeye başlaması ile sonuçlanır (Yücel, 1993, s. 125).

Spor, milli kimliklerin inşa edilmesinde ve ulusların modernleşme süreçleri açısından önemlidir. Ulus devletlerin spor tarihleri ülkelerin belirledikleri ilke ve politikaların süreç içinde nasıl gelişim ve dönüşüm geçirdiklerinin izlerini de gösterir (Şenol Cantek & Yarar, 2009).

Türk Spor Dergisi'nin ilk sayısı 29 Haziran 1936 tarihinde çıkar. Kadın ve Spor başlıklı 10. sayfasında kızların spor ile durumu şu şekilde aktarılmaktadır;

> *"Türk kızları Türk kadınları henüz sporun seyircisi vaziyetindedirler. Vakıa kürek çeken, yüzen, ata binen, eskirim yapan ve tenis oynayan birkaç genç kız ve kadınımızın olduğunu, geçen yıl İstanbul'da bir de koşu yapıldığını biliyoruz. ... Tenis, kadın sporlarının en güzellerindendir ve birçok şehirlerimizde kortlar vardır. ... Genç kızlarımıza ve genç kadınlarımıza ilk tavsiyemiz kendi aralarında spor kulüpleri kurmaktır. Bu iş, dünyanın her tarafında, kulüp tesis etmekle başlamıştır. Garbı bu hususta da örnek tutabiliriz."* (Kadın ve spor, 1936).

1936 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü'nün ilk kız öğrencileri kabul etmeye başladı. Spor konusunda ilk yazı Ali Ferruh Bey'in 1891'de Servet-i Fünun'da yayımlanan eskrim konulu makalesi olmuştu (Aydın, 2009). 1936 yılında Berlin'de yapılan olimpiyat oyunlarında da eskrim dalında iki Türk kadın sporcu Halet Çambel ve Suat Aşeni katıldı (Kadın ve spor, 1936).

Gösterilen olarak kız öğrencilerin tenis oynaması sunulmaktadır. Kız öğrencilerin eğitim, spor yapmaları şeklinde mit inşa edilmektedir. Tenis kortunda ellerinde raketleriyle filenin üstünde el sıkışan kız öğrencilerin gölgelerinin görünmesi düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde kız öğrencilerin okullara gitmesi ve okulda tenis oynamaları hem kız çocuklarına verilen önem hem de modernleşme göstergeleri olarak sunulmaktadır. Yeni eğitim sürecinde kız çocukların eğitimi ve spor yapmaları modern Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapılmaktadır. Kız öğrencilerin okula gitmesi, okulda spor da yapabilmeleri, diğer batı ülkelerindeki yaşıtları gibi olanaklara sahip olmaları kız öğrencilerin eğitimi ve spor yapmaları şeklinde sunulmaktadır. Modern Türkiye Cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta,

görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın kız öğrencilerin her alanda eğitimi ile olduğu belirtilmektedir.

Tablo 82: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Tenis kortunda bulunan kız öğrencilerin gölgeleri
Düz anlam	Tenis kortunda ellerinde raketleri filenin üzerinde birbirlerinin ellerini sıkmaları sırasında kız öğrencilerin gölgelerinin yer alması
Gösterilen	Kız öğrencilerin spor yapması
Yan anlam	Kız öğrencilerin eğitim süreçlerinin önemi ve sporunda bu eğitim süreci içerisinde yer alması, modern eğitimin geleceğini de bu kız öğrencilerin oluşturacağı
Mit	Kız öğrencilerin modern eğitim almaları ve bunun içinde sporunda yer alması modern Türkiye'nin inşasının aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde tenis kortunda raketleriyle filenin üzerinde el sıkışan kız öğrencilerin gölgeleri bulunmaktadır. Çizimde iki kız öğrencinin tenis kortunda maç sonrası el sıkışmaları yer almaktadır. Kız öğrencilerin aynı Avrupa'daki kız öğrenciler gibi okullarında tenis oynadıkları gölge görseli ile yer almaktadır. Kız öğrencilerin eğitimi ve spor yapmaları modern eğitim mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye Cumhuriyetinde kız öğrencilerin okuması ve spor yapmaları toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin kız öğrencileri özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 83: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsi ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Tenis kortunda ellerinde raketleri olan iki kız öğrenci filenin üzerinde birbirleriyle el sıkışması öğrencilerin gölgeleriyle verilmektedir.
Temsil İşlevi	Modern Türkiye Cumhuriyetinde kız öğrencilerin eğitimi ve okulda spor yapmalarının benimsenmesi

İstem İşlevi	Türkiye Cumhuriyetinde modern eğitim alan kız öğrencilerin geleceğin olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde tenis kortunda gölgeleri görünen iki kız öğrenci görseli yer almaktadır. "Genç kızlarda tenis merakı" başlığı ve haber metni yazı olarak yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde tenis kortunda ellerinde raketleri filenin üzerinde el sıkışan iki kız öğrenci gölgesi yeni modern Türkiye Cumhuriyeti görüntüsü ile ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında tenis kortunda gölgeleri görünen iki kız öğrencinin modern eğitimine emanet edildiği mesajı ile verilmektedir.

Tablo 84: 17 İkinciteşrin 1938 Tarihli Çocuk Duygusu'nun 11. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Tenis kortunda gölgeleri görünen iki kız öğrenci
Anlambilimsel	Kız öğrencilerin eğitimi ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Kız öğrencilerin eğitiminin Türkiye Cumhuriyetine emanet edildiği mesajı

3.2.1.4 Cumhuriyet Çocuğu'nun Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi

Çalışma kapsamında incelenen Cumhuriyet Çocuğu dergisinin 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. sayıları toplam 89 sayfadır. "Cumartesi günleri çıkar Çocuk mecmuası" sloganı olan derginin sahibi Zahide Tan, yazı işleri müdürü S. C. Antel'dir.

Görsel 30: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayılarının 1. ve 2. Sayfaları

Kaynak: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 - 30 İkinciteşrin 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli ilk sayısı 30 sayfadır. İlk sayısında çıkış amacıyla ilgili açıklama şu şekilde yapılmaktadır:

> *"Sevgili çocuklar:*
>
> *Cumhuriyetimizin on beşinci yılını kutluladığımız şu mutlu günde CUMHURiYET ÇOCUĞU doğuyor. CUMHURİYET ÇOCUĞU: hikayeleri, romanları, şiirleri, resimleri, karikatürleri)le size, boş zamanlarınızı hoş ve eğlenceli geçirtmekle kalmıyacak; tabiata, tarihe, cografyaya ait yazıları ile derslerinize de yardım edecektir; her Türk cumhuriyeti çocuğu için bilinmesi lazım olan bilgileri kazandırmağa çalışacaktır."*

Cumhuriyet Çocuğu'nun 1938 yılının ilk beş sayısına değinmek gerekirse: Cumhuriyet Çocuğu'nun ilk sayısı 29 Teşrinievvel 1938 tarihinde "Cumartesi günleri çıkar çocuk mecmuası" sloganıyla haftalık çıkarılır. İlk sayısı 30 sayfa olan Cumhuriyet Çocuğu'nun ikinci sayısı 16 sayfadır. Sahibi Zahide Tan, yazı işleri müdürü S.C. Antel[23]'dir. Cumhuriyet Çocuğu'nun fiyatı 5 kuruştur. Senelik aboneliği 240 kuruş, altı aylık aboneliği ise 120 kuruştur. Bürhaneddin Matbaasında basılan derginin adres olarak İstanbul posta kutusu no: 3 bilgisi yer almaktadır.

Cumhuriyet Çocuğu dergisinde yer alan içeriklerde en çok çizgi hikaye görülmekte olup, bu içerik türünü öykü, hikaye, haber, bilgi, tarih, bilmece, bulmaca, hediye kazananlar, oyun, eğlence, etkinlik, şiir, masal, fabl, reklam, tanıtım ve röportaj takip etmektedir. Derginin 1938 yılında yayın hayatına başlaması ve tez çalışması kapsamında dergilerin 1938 yılı ile sınırlandırılmasından dolayı Cumhuriyet Çocuğu dergisinin 5 sayısı incelenmiştir.

Cumhuriyet Çocuğu'nun içerik türlerine bakıldığında en çok hikayelerin yer aldığı görülmektedir. Hikayelerden sonra haber olmasının en önemli nedeni Atatürk'ün ölümüdür. İlk sayısında Cumhuriyetin on beşinci yılı ile ilgili bilgiler yer alır. Dönem itibari ile hedef kitlesi çocuklara durumu aktarması açısından bu sayfalar ekler kısmında yer almaktadır. İkinci sayısında ise Atatürk'ün ölüm haberi yer alır.

Tablo 85: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türleri

İÇERİK TÜRLERİ	YIL 1938	TOPLAM
Hikaye	20	**20**
Haber	10	**10**
Bilgi, tarih	9	**9**
Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	7	**7**

[23] Pedagoji Profesörü Sadrettin Celal Antel'i ölümünün ardından M. Cavid Baysun şu şekilde anlatmaktadır:

"İsmail Sadreddin Bey, Osmanlı döneminin son adliye nazırlarından, Darülfünun Hukuk Fakültesi hukuk-ı ticaret·i barriye müderrisi Mehmed Celaleddin Bey'in oğlu ve Bab-ı Seraskeri levazımatı umumiye reisi Ahmed Afif Paşa'nın hemşirezadesi olarak 1890 da İstanbul'da dünyaya geldi. Numune-i terakki idadisinden sonra devlet tarafından Paris'e eğitime gönderilir. Saint Cloud'dan sonra Sourbonne'da iki sene sosyolog Emile Durkheim'den ders alır ve 1913 yılında ülkeye döner (Baysun, 1954).

Oyun, eğlence, etkinlik	3	**3**
Şiir	3	**3**
Masal, fabl	1	**1**
Reklam, tanıtım	1	**1**
Röportaj	1	**1**
TOPLAM	**55**	**55**

Cumhuriyet Çocuğu'nun 1938 yılındaki ilk beş sayısındaki 55 içerik incelenmiştir. İçeriklerin yüzde 36'sı hikaye, yüzde 18'i haber, yüzde 16'sı bilgi, tarih, yüzde 13'ü bilmece, bulmaca, hediye kazananlar, yüzde 6'sı oyun, eğlence, etkinlik içeriklerini oluşturmaktadır.

Grafik 4: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Grafik Dağılımı

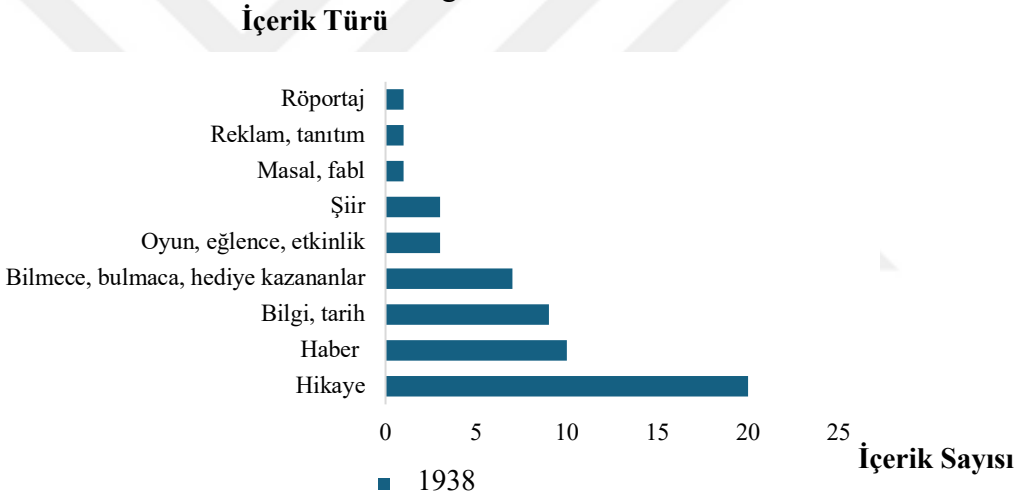

Cumhuriyet Çocuğu'nun 1938 yılında çalışma kapsamındaki 55 içeriğin yer aldığı sayfalara bakıldığında diğer üç dergiden farklı olarak incelenen dergi sayılarının az olması ve sayfa numarasının devam şeklinde gösterilmesi içeriklerin hangi sayfalarda yer aldığının belirlenmesini engellemektedir.

Tablo 86: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan İçerik Türlerinin Sayfalara Dağılımı

		YIL
	İÇERİK TÜRÜ	**1938**
2	Haber	1
	TOPLAM	**1**
4	Şiir	1
	TOPLAM	**1**
6	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
8	Bilgi, tarih	1
	TOPLAM	**1**
11	Hikaye	1
	Oyun, eğlence, etkinlik	1
	TOPLAM	**2**
12	Bilgi, tarih	1
	TOPLAM	**1**
14	Bilgi, tarih	1
	TOPLAM	**1**
15	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
	TOPLAM	**1**
16	Şiir	1
	TOPLAM	**1**
18	Bilgi, tarih	1
	TOPLAM	**1**
21	Oyun, eğlence, etkinlik	1
	TOPLAM	**1**
22	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
25	Hikaye	2
	TOPLAM	**2**
26	Hikaye	1
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
	TOPLAM	**2**
27	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
28	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
30	Bilgi, tarih	1
	TOPLAM	**1**
32	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
33	Hikaye	1
	Bilgi, tarih	1
	Haber	1
	TOPLAM	**3**
34	Bilgi, tarih	1
	TOPLAM	**1**
42	Hikaye	1
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
	TOPLAM	**2**
43	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
45	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
	TOPLAM	**1**
46	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
48	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
49	Bilgi, tarih	1
	TOPLAM	**1**
50	Haber	1
	TOPLAM	**1**
51	Haber	1
	TOPLAM	**1**
64	Haber	1
	TOPLAM	**1**
65	Haber	1
	TOPLAM	**1**
66	Masal, fabl	1
	TOPLAM	**1**
68	Hikaye	1
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
	TOPLAM	**2**
70	Bilgi, tarih	1
	Şiir	1
	TOPLAM	**2**
72	Haber	1
	TOPLAM	**1**
73	Röportaj	1
	TOPLAM	**1**
74	Hikaye	1

	TOPLAM	**1**
76	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**
78	Hikaye	1
	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
	TOPLAM	**2**
79	Oyun, eğlence, etkinlik	1
	TOPLAM	**1**
80	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	1
	TOPLAM	**1**
81	Haber	1
	TOPLAM	**1**
83	Haber	1
	TOPLAM	**1**
84	Reklam, tanıtım	1
	TOPLAM	**1**
85	Hikaye	1
	TOPLAM	**1**

Tablo 87: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan Yazarlar ve Yazarların Ürettikleri İçerik Sayıları

YAZARLAR	**YILLAR** **1938**	**TOPLAM**
Hayri Tülin	2	**2**
Muhittin Ertan	1	**1**
Faruk Nafiz Çamlıbel	1	**1**
Burhan Bilbaşar	1	**1**
Hikmet Nazif Dağlıoğlu	1	**1**
Nizamettin Nazif	1	**1**

Cumhuriyet Çocuğu'nda yazıları yer alan yazarlarla ilgili kısa bir bilgi vermek gerekirse;

Dergide yer alan içeriklerde sadece Hayri Tülin'in çizimlerinde, İhsan Erkılıç'ın fotoğraflarında, Muhittin Ertan ve Faruk Nafiz Çamlıbel'in, Tan gazetesinden Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun, Ulus gazetesinden Nizamettin Nazif'in şiirlerinde ve Burhan Bilbaşar'ın masalında isim yer almaktadır.

Tahsin Demiray kendisi gibi ilkokul hocası olan arkadaşlarından çocuk dergileri konusunda destek almıştır. Burhan Bilbaşar'da bu kişilerden biridir. Özellikle çocuk dergilerinde onun buluşları ve yazılarından yararlanılmıştır (Tutel, 1997).

1900 de Derizor'da dünyaya gelen Budapeşte'de Yüksek Sanatlar Okulunda eğitim alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun öğretmenlik, Ankara Arkeoloji Müzesi müdürlüğü gibi görevlerinde bulundu. Dağlıoğlu'nun kültür ve tarih araştırmaları, folklor derlemeleri, şiir, hikaye çalışmaları da bulunmaktadır (Şakiroğlu, 1981).

1901'de Taşoz Adası'nda dünyaya gelen Nizamettin Nazif'in dedesi, Selanik eski valisi Hüseyin Paşa'nın oğlu olan 93 Meclis-i Mebusan'ında Yanya Mebusu olan Süleyman Celaleddin Bey, babası ise gazeteci ve hukukçu olan Mehmet Nazif Süleyman Bey'dir (Özcan, 2011, s. 316). Nizamettin Nazif Saint Benoit'da College des Augustains'in ardından Heybeliada Deniz Harp Okulunda eğitimine devam eder, gazeteciliğin yanı sıra roman çalışmaları da bulunmaktadır (Tepedelenlioğlu, 07.03.1941).

Tablo 88: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1938 tarihli 1. Sayısı ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihli 5. Sayıları Arasında Yer Alan Belirli Gün ve Haftalar - Atatürk İle İlgili İçerikler

KONU	YILLAR 1938	TOPLAM
Belirli Gün ve Haftalar	0	**0**
Atatürk	11	**11**

Cumhuriyet Çocuğu'nun belirli gün ve haftalar kategorisinde içeriğin olamamasının nedeni çalışmanın sınırlılığından dolayıdır. Cumhuriyet Çocuğu'nun ikinci sayısında Atatürk'ün hayatını kaybetmesi bu kategoride olan içerikleri belirlemektedir.

Görsel 31: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfası

Kaynak: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Cumhuriyet Çocuğu dergisinin ilk sayısının birinci sayfasındaki tarih 29 Teşrinievvel 1938 gününü göstermektedir. Birinci sayfada derginin adı, Mustafa Kemal Atatürk ve çocuklar yer almaktadır. Düz anlam açısından incelendiğinde frak giymiş Mustafa Kemal Atatürk ve çevresinde siyah önlükleriyle beş öğrenci yer almaktadır. Öğrencilerin dördü kız, biri erkek öğrenci olarak görülmektedir. Erkek öğrenci Atatürk'e beyaz çiçekler vermektedir. Atatürk ve çocukların arkasında Türk bayrakları ve Taksim Cumhuriyet Anıtı'nı sembolize eden bir arka plan gösterilmektedir. 1925 yılında Yunus Nadi Abalıoğlu ve Yeni Gün gazetesi girişimiyle, Ankara Ulus Meydanında Zafer Anıtı yapılması için kampanya başlatılmasının ardından 1926 yılında İstanbul Taksim Meydanında da bir anıtın yapma girişimi planlanır. İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica'nın yaptığı Taksim Cumhuriyet Anıtı 11 metre yüksekliğinde ve 17 metre çapındadır. Mermerlerinin ağırlığı 184 bin 800 kilogram ve 60 metre karelik bir alanı kaplamaktadır. Taksim Cumhuriyet Anıtı, 8 Ağustos 1928 tarihinde yaklaşık 30 bin kişinin katıldığı bir törenle zamanın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Kazım Özalp Paşa tarafından açılmıştır (Çelebi, 2006). Yan anlam açısından incelendiğinde tarihin Ekim ayını göstermesi ve Cumhuriyetin on beşinci yılının kutlamaları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Gösterilen olarak Cumhuriyet Bayramı sunulmaktadır. Cumhuriyeti kuran Atatürk ve cumhuriyetin gelecek temsilcileri olan öğrenciler şeklinde mit inşa edilmektedir. Cumhuriyetin kurucusu ve geleceği düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde cumhuriyetin geleceği olarak kız çocukları hem modernleşmenin hem de cumhuriyetin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Bayrak, anıt ile ulus devlet ve modern Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapılmaktadır. Cumhuriyetin geleceğinin kız çocukları başta olmak üzere emanet edilen çocukların sahiplenici rolü ve beyaz çiçeklerle bayrağı teslim alma olarak sunulmaktadır. Yeni modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde olduğu belirtilmektedir.

Tablo 89: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfasında yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Mustafa Kemal Atatürk ve çocuklar

Düz anlam	Mustafa Kemal Atatürk ve çocukların Türk bayrağı, Taksim Cumhuriyet Anıtının önünde ve derginin ismi olan Cumhuriyet Çocuğu logosunun arkasında yer almaları
Gösterilen	Cumhuriyet coşkusu
Yan anlam	Modern Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve geleceğinin temsilcileri
Mit	Atatürk ve Türk çocuklarıyla cumhuriyetin ve modern Türkiye'nin inşasının daha güçlü bir şekilde aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde Türk bayrakları ve Taksim anıtı önünde yer alan Mustafa Kemal Atatürk ve öğrenciler bulunmaktadır. Çizimde Atatürk smokinle modern Türkiye cumhuriyetinin ilk cumhur başkanı görseli ile yer almaktadır. İlk cumhurbaşkanının yanında da geleceğin temsilcisi öğrenciler, kızlar sayı olarak daha fazla olarak gülen yüzleri ve okula giden kız ve erkek çocuğu mesajı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin kurulmasının üzerinden on beş yıl geçmiş, cumhuriyetin değerlerinin toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı çocuklar, kız çocukları özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 90: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Anlatımsallık, Temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Türk bayrakları ve İstanbul Anıtı göstergeleri önünde Atatürk ve çocuklar
Temsil İşlevi	Yeni kurulan modern Türkiye Cumhuriyetinde halkın Atatürk'ü ve yönetim şeklini benimsemesi
İstem İşlevi	Cumhuriyet yönetimini benimseyen Türkiye Cumhuriyetinde eğitim alan kız ve erkek öğrencilerin geleceğin yöneticileri ve cumhuriyetin teminatı olarak göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde Türk bayrakları, Taksim Cumhuriyet Anıtı önünde Mustafa Kemal Atatürk ve öğrencilerin görseli bulunmaktadır. Derginin adı Cumhuriyet Çocuğu logosunun olduğu yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan

bakıldığında görselde frak giymiş cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk yönetimindeki yeni modern Türkiye Cumhuriyeti görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel yönünden bakıldığında Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetin çocuklara emanet edildiği mesajı verilmektedir.

Tablo 91: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 1. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Mustafa Kemal Atatürk ve öğrenciler
Anlambilimsel	Cumhuriyetin Atatürk ile özdeşleştirilmesi
Edimbilimsel	Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Türkiye Cumhuriyetinin çocuklara emanet edildiği mesajı

Görsel 32: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfası

DÜNYADA TELEFON
Washington'da iki kişiye 1 telefon
Stokholm'de üç kişiye 1 telefon
Kopenhag'da dört kişiye 1 telefon
Newyork'ta beş kişiye 1 telefon
Paris'te yedi kişiye 1 telefon
Berlin'de sekiz kişiye 1 telefon
Londrada on kişiye 1 telefon
Moskovada yirmi sekiz kişiye 1 telefon
İstanbul şehrinde 61 kişiye bir telefon düşüyor
30

Kaynak: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

Cumhuriyet Çocuğu dergisinin ilk sayısının otuzuncu sayfasında Dünyada telefon başlığı ile bir infografik bulunmaktadır Düz anlam açısından incelendiğinde dünyanın sekiz farklı ülkesi ile İstanbul'da kişi başına düşen telefon sayısı yer almaktadır. Washington, Stokholm, Kopenhag, New York, Paris, Berlin Londra, Moskova ve İstanbul'da kişi başına düşen telefon sayısı görülmektedir. Dönemi sembolize eden telefonlar ve sekiz farklı dünya şehrinin insanları o ülkelere ait kıyafetler ile gösterilmektedir. Bu kıyafet göstegeleri ise ülkeleri temsil eden modern bir kıyafet şekli olarak tanımlanan şapka ile göstergelenmektedir. Şapkanın yanı sıra,

ülkeler ait spesifik spor görselleri, kıyafetler erkek simgesi üzerinden çizilmiştir. Sekiz dünya şehri çizim olarak gösterilirken, İstanbul sadece yazı ile verilmektedir. Yan anlam açısından incelendiğinde ilk telefon 1876 yılında Alexander Garaham Bell tarafından icat edilmiş, 1881 yılında Osmanlı Devletinde kullanılmaya başlanmış. 1911'de bir telefon şirketi ve Osmanlı telgraf Ajansı kurulmuştur (Aysal, 2007). 1920'de Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından Posta ve telgraf Merkezi oluşturulur (Yurtoğlu, 2016). Kişi başına düşen telefon sayısı, iletişim araçları modern yönetim anlayışı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Gösterilen olarak bir iletişim aracı olan telefon sunulmaktadır. Cumhuriyetin on beşinci yılında dünya şehirleri arasında yer almak için modernleşme ve teknoloji kullanımının önemi şeklinde mit inşa edilmektedir. Telefon kullanımı ve dünya şehirleri düz değişmece olarak kullanılmaktadır. Görselde telefonlar ve dünya şehirlerinden insan çizimleri ile modernleşmenin ve teknolojinin yeni cumhuriyetin birer göstergeleri olarak yer almaktadır. Telefon, farklı kıyafet, şapka ve sporda kullanılan öğeler modern dünya ve bu ülkeler arasında olmak isteyen Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapılmaktadır. On beş yıllık cumhuriyetin geleceğinin modern devletler ve teknolojiyi yakından takip etme olarak sunulmaktadır. Yeni modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine vurgu yapılmakta, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın dünya ile birlikte aynı teknoloji ve yapılacak yatırımlarla olanaklı olduğu belirtilmektedir.

Tablo 92: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfasında Yer Alan Görselin Gösteren, Düz anlam, Gösterilen, Yan anlam ve Mit Tablosu

Gösteren	Telefon ve dünya şehirlerinin insanları
Düz anlam	Dünyada Telefon başlığı altında dünyadan farklı sekiz şehirdeki kişilerin telefon kullanımı ve İstanbul'da kişi başına düşen telefon yazısının yer alması
Gösterilen	Telefon kullanımı
Yan anlam	Modern bir iletişim aracı olan telefon ve dünyada kişi başına düşen sayı

Mit	Dünya şehirlerinde kişi başına düşen telefonun sayısı ve İstanbul'da bu sayının çok yüksek olması ve bu ülkeler arasında yer alamaması. Cumhuriyetin on beşinci yılında iletişim ve teknoloji yatırımlarının öneminin aktarılması

Anlatımsallık işlevi açısından incelendiğinde görselde telefonlar ve ülkelerin kültürel özellikleriyle tanımlanan kıyafetleri ve şapkaları bulunmaktadır. Çizimde dönemin modern bir iletişim aracı olan telefonun farklı farklı modelleri ile dünya şehirlerinden insanların farklı farklı özellikleri görselde yer almaktadır. Telefonun icat edildiği ülke şehri olan Washington'da iki kişiye bir telefon düşmekte. Bu da bir telefon ve iki erkek çizimi ile verilmekte iken İstanbul'da 61 kişiye bir telefon düştüğü sadece yazı ile verilmektedir. İstem işlevi açısından bakıldığında cumhuriyetin kurulmasının ardından on beş yıl geçmiş. Ülke olarak bir çok yeniliklere imza atılmış olmakla birlikte dünyada da teknoloji ve iletişim sürecinin aynı hızla ilerlediği özelinde idealize edilerek gösterilmektedir.

Tablo 93: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfasında yer Alan Görselin Anlatımsallık, temsil ve İstem İşlevi Tablosu

Anlatımsallık İşlevi	Telefonlar ve sekiz farklı dünya şehrinin insanları
Temsil İşlevi	Teknoloji ve iletişim açısından gelişen dünya ve bu süreçte İstanbul'un yeri
İstem İşlevi	Dünya şehirleri ile aynı sıralamada olmak için teknoloji ve yatırımlara önem verilmesi gerekliliğinin göstergelenmesi

Görsel sözdizimsel açıdan incelendiğinde telefon ve farklı dünya şehirlerinden insan çizimleri görseli bulunmaktadır. Dünyada telefon başlığı dünya şehirlerindeki kişi başına düşen telefon sayıları ve İstanbul'daki durumun olduğu yazı yer almaktadır. Anlambilimsel açıdan bakıldığında görselde dünyada iletişimin ve teknolojinin görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Edimbilimsel olarak bakıldığında dünyadaki teknolojik gelişmeler ve İstanbul'un bu listedeki yerinin nerede olduğu ile ilgili mesaj verilmektedir.

Tablo 94: 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 30. Sayfasında Yer Alan Görselin Sözdizimsel, Anlambilimsel ve Edimbilimsel Tablosu

Sözdizimsel	Telefon ve dünya şehirleri
Anlambilimsel	Dünya şehirlerinin teknolojik açıdan durumu
Edimbilimsel	Dünya şehirlerinin telefon kullanımı ve teknoloji ile ilgili sıralamasında İstanbul'un yer alamaması, cumhuriyetin on beşinci yılında daha fazla teknoloji ve yatırımın yapılması ile ilgili mesaj

3.2.2 Bulgular ve Yorum

Çalışma kapsamında incelenen 1928-1938 tarihleri arasındaki on yıl boyunca dört çocuk dergisinin 645 sayısı incelenmiştir. Bu bağlamda Çocuk Sesi çalışmanın %72'sini, Çocuk %18'ini, Çocuk Duygusu %9'unu ve Cumhuriyet Çocuğu %1'ini oluşturmaktadır. İncelenen 11.599 sayfanın %73'ü Çocuk Sesi, %17'sini Çocuk, %9'unu Çocuk Duygusu ve %1'ini Cumhuriyet Çocuğu'dur. 14.384 içeriğin 10 yıl boyunca incelenen Çocuk Sesi %77, Çocuk %12, Çocuk Duygusu ise %11'idir. Cumhuriyet Çocuğu yayın hayatına başlaması nedeniyle ilgili olarak sayı, sayfa ve içerik açısından en az sayıda sayısal veriyi içermektedir.

Tablo 95: Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1928 tarihi ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihleri Arasında Yer Alan Sayı, Sayfa ve İçerik Toplamına Göre Dağılımı

YAYIN ADI	SAYI	SAYFA	İÇERİK
ÇOÇUK SESİ	465	8.450	11.047
ÇOCUK	114	1.987	1.675
ÇOCUK DUYGUSU	61	1.073	1.607
CUMHURİYET ÇOCUĞU	5	89	55
TOPLAM	**645**	**11.599**	**14.384**

Çalışma kapsamında incelenen dört çocuk dergisinin içerik türleri açısından bakıldığında en çok hikayenin olduğu görülmektedir. 3035 hikayenin %73'ünü Çocuk Sesi, %14'ünü Çocuk, %12'sini Çocuk Duygusu ve %1'ini Cumhuriyet Çocuğu oluşturmaktadır. Çocuk Sesi'nin 1934-1936 yılları arasında 982 Hikaye bulunmaktadır. 1428 Bilmece, bulmaca, hediye kazananlarda Çocuk Sesi %77, Çocuk Duygusu %16, Çocuk %6 Cumhuriyet Çocuğu %1'dir. Çocuk Sesi'nin 1934-1936 yılları arasında 404 Bilmece, bulmaca ve hediye kazananlar içeriği vardır. 1428 Haberin %71'ini Çocuk Sesi, %18'ini Çocuk, %10'unu Çocuk Duygusu ve %1'ini Cumhuriyet Çocuğu'ndaki içeriklerden veri elde edilmiştir. Çocuk Sesi'nin 1931-1933 yılları arasında 407 Haber içeriği okura ulaşmıştır. 1032 Reklam ve tanıtımın %72'sini Çocuk Sesi, %24'ünü Çocuk Duygusu, %4'ünü Çocuk'ta yer almaktadır. 434 reklam ve tanıtımın 1931-1933 yılları arasında Çocuk Sesi'nde yer alan bu reklam ve tanıtımları yapılan ürünlerin Bilmece, bulmaca ve hediye kazananlarda hedef kitle olan çocuklara verildiğini tekrar hatırlatmak gerekir. 1121 Bilgi ve tarih içeriğinin %59'u Çocuk Sesi'nde, %24'ü Çocuk'ta, %16'sı Çocuk Duygusu'nda ve %1'i Cumhuriyet Çocuğu'ndadır. 1937-1938 yılları arasında 232 Bilgi ve tarih içeriği Çocuk'ta yer almaktadır. 560 Masal ve fabl'ın %65'ini Çocuk Sesi, %25'ini Çocuk, %10'unu Çocuk Duygusu oluşturmaktadır. 1934-1936 yılları arasında 154 Masal ve fabl Çocuk Sesi'nde yer almaktadır. Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış bir toplumun çocukları olması nedeniyle, kendilerini masal okuyamayacak kadar büyük olarak gören bir hedef kitlenin olduğunu bir kere daha hatırlatmak gerekir. 619 şiirin %57'si Çocuk Sesi'nde, %34'ü Çocuk'ta ve %9'u Çocuk Duygusu'nda bulunmaktadır. 1931-1933 yılları arasında Çocuk Sesi'nde 172 şiir vardır. 481 Roman içeriğinin %73'ü Çocuk Sesi'nde, %17'si Çocuk Duygusu'nda ve %10'u Çocuk'tadır. Bu içeriğin her hafta eski söylenme şekli ile tefrika şeklinde yer aldığını hatırlatmak gerekir. 1934-1936 yılları arasında Çocuk Sesi'nde 205 Roman yer alır. 510 Oyun, eğlence, etkinliğin %62'si Çocuk Sesi'nde, %22'si Çocuk Duygusu'nda, %15'inin Çocuk'ta ve %1'inin Cumhuriyet Çocuğu'nda bulunmaktadır. 1937-1938 yılları arasında Çocuk Sesi'nde 165 Oyun, eğlence, etkinlik vardır. 211 Spor içeriğinin %90'ı Çocuk Sesi'nde, %7'si Çocuk Duygusu'nda ve %3'ü Çocuk'ta yer almaktadır. 1931-1933 yılları arasında Çocuk Sesi'nde 61 Spor içeriği bulunmaktadır. 126 Okurdan gelen sınıf fotoğraflarının %96'sını Çocuk Sesi oluşturmaktadır. 1931-1933 yılları arasında 71 Okurdan gelen

sınıf fotoğrafları vardır. Bu fotoğrafların en önemli özelliği ülkenin her yerinden farklı farklı okullardan sınıf fotoğraflarının dergide yer almasıdır. 122 Piyesin %89'u Çocuk Sesi'nde, %8'i Çocuk'ta ve %3'ü Çocuk Duygusu'ndadır. 1934-1936 yılları arasında Çocuk Sesi'nde 47 Piyes hedef kitlesine ulaşmıştır. 91 Okur mektubunun %80'i Çocuk Sesi'nde, %13'ü Çocuk'ta ve %7'si Çocuk Duygusu'nda görülmektedir. 1934-1936 yılları arasında Çocuk Sesi'nde 26 Okur mektubu yer almaktadır. 184 Gezi içeriğinin %36'sı Çocuk Duygusu'nda, %34'ü Çocuk Sesi'nde ve %30'u Çocuk'tadır. 1937-1938 yılları arasında Çocuk Duygusu'nda 66 Gezi yazısı bulunmaktadır. 43 Röportajın %42'si Çocuk'ta, %40'ı Çocuk Sesi'nde, %16'sı Çocuk Duygusu'nda ve %2'si Cumhuriyet Çocuğu'nda bulunmaktadır. 1937-1938 yılları arasında 18 Röportaj Çocuk'ta yer almaktadır. 80 Sağlık içeriğinin %49'u Çocuk Duygusu'nda, %31'i Çocuk'ta ve %20'si Çocuk Sesi'ndedir. 1937-1938 yılları arasında 39 Sağlık içeriği Çocuk Duygusu'ndadır.

Tablo 96: Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Teşrinievvel 1928 tarihi ile 30 İkinciteşrin 1938 tarihleri Arasında Yer Alan 465 Sayının İçerik Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı

YAYIN ADI	İÇERİK TÜRLERİ	1928-1930	1931-1933	1934-1936	1937-1938	TOPLAM
ÇOCUK SESİ	Hikaye	154	526	**982**	570	**2.232**
ÇOCUK		0	0	14	409	**423**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	360	**360**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	20	**20**
	TOPLAM	**154**	**526**	**996**	**1359**	**3035**
ÇOCUK SESİ	Bilmece, bulmaca, hediye kazananlar	96	315	**404**	287	**1102**
ÇOCUK		0	0	13	74	**87**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	232	**232**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	7	**7**
	TOPLAM	**96**	**315**	**417**	**600**	**1428**
ÇOCUK SESİ	Haber	82	**407**	206	299	**994**
ÇOCUK		0	0	26	230	**256**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	144	**144**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	10	**10**
	TOPLAM	**82**	**407**	**232**	**683**	**1404**
ÇOCUK SESİ	Reklam, tanıtım	58	**434**	130	125	**747**

ÇOCUK		0	0	10	28	**38**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	246	**246**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	1	**1**
	TOPLAM	**58**	**434**	**140**	**400**	**1032**
ÇOCUK SESİ	Bilgi, tarih	39	154	261	208	**662**
ÇOCUK		0	0	36	**232**	**268**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	182	**182**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	9	**9**
	TOPLAM	**39**	**154**	**297**	**631**	**1121**
ÇOCUK SESİ	Masal, fabl	18	111	**154**	84	**367**
ÇOCUK		0	0	12	126	**138**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	54	**54**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	1	**1**
	TOPLAM	**18**	**111**	**166**	**265**	**560**
ÇOCUK SESİ	Şiir	60	**172**	76	43	**351**
ÇOCUK		0	0	26	185	**211**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	54	**54**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	3	**3**
	TOPLAM	**60**	**172**	**102**	**285**	**619**
ÇOCUK SESİ	Roman	20	44	**205**	81	**350**
ÇOCUK		0	0	4	43	**47**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	84	**84**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	0	**0**
	TOPLAM	**20**	**44**	**209**	**208**	**481**
ÇOCUK SESİ	Oyun, eğlence, etkinlik	52	60	41	**165**	**318**
ÇOCUK		0	0	21	54	**75**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	114	**114**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	3	**3**
	TOPLAM	**52**	**60**	**62**	**336**	**510**
ÇOCUK SESİ	Spor	27	**61**	57	45	**190**
ÇOCUK		0	0	3	4	**7**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	14	**14**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	0	**0**
	TOPLAM	**27**	**61**	**60**	**63**	**211**
ÇOCUK SESİ	Okurdan gelen sınıf fotoğrafları	38	**71**	11	1	**121**
ÇOCUK		0	0	0	4	**4**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	1	**1**

CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	0	**0**
	TOPLAM	**38**	**71**	**11**	**6**	**126**
ÇOCUK SESİ	Piyes	14	17	**47**	30	**108**
ÇOCUK		0	0	0	10	**10**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	4	**4**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	0	**0**
	TOPLAM	**14**	**17**	**47**	**44**	**122**
ÇOCUK SESİ	Okur mektubu	11	13	**26**	23	**73**
ÇOCUK		0	0	0	12	**12**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	6	**6**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	0	**0**
	TOPLAM	**11**	**13**	**26**	**41**	**91**
ÇOCUK SESİ	Gezi	3	22	17	20	**62**
ÇOCUK		0	0	1	55	**56**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	**66**	**66**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	0	**0**
	TOPLAM	**3**	**22**	**18**	**141**	**184**
ÇOCUK SESİ	Röportaj	3	0	1	13	**17**
ÇOCUK		0	0	0	**18**	**18**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	7	**7**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	1	**1**
	TOPLAM	**3**	**0**	**1**	**39**	**43**
ÇOCUK SESİ	Sağlık	1	1	1	13	**16**
ÇOCUK		0	0	10	15	**25**
ÇOCUK DUYGUSU		0	0	0	**39**	**39**
CUMHURİYET ÇOCUĞU		0	0	0	0	**0**
	TOPLAM	**1**	**1**	**11**	**67**	**80**

SONUÇ

Modern toplumu inşa etme süreci çocuklara yapılacak planlamadan geçer. Bunun nedeni ulusların geleceği çocuklar ve çocukların eğitim ile ilgilidir. Bu eğitimle çocuklara düşünce ile metin arasında yer alan okuryazarlık verilir. Okuryazarlığın merkezinde yazılı metin olsa da, çocuklara okunan metin hakkında konuşabilmede verilir. Bu süreç çocukların sosyalizasyonunu ve topluma adapte olmalarını sağlar. Çocuk dergileri de bu sosyalizasyonun bir aracıdır. Çocuklarda sosyal düşünceyi ve davranışı şekillendirmeye yardımcı olan bu yayınlarda yer alan içerikler, çocuk gelişimi ile ilgili basılı materyallerdir. Dergiler ile sağlanmak istenen aslında, toplumun çocuklara yönelik davranışının gelişimine rehberlik etmeleridir.

Çocuklar için yapılan yayıncılık önemli bir alanı oluşturur. 1722 yılında Leipzig'de çıkan 'Leipziger Wochenblatt für Kinder' çocuk dergiciliğinin ilk örneğidir. Osmanlıdaki yayınlanan ilk çocuk dergisi ise 1869 yılında çıkan Mümeyyiz'dir. 1869'dan 1928 yılına kadar yayınlanan çocuk dergilerinde eğitici ve öğretici olma amacı ağır basmakla birlikte içeriğinde bilmece, bulmaca ve güldürücü fıkralara yer verilmektedir.

Bu çalışmada 1928-1938 yılları arasında Türkiye'deki modernleşme sürecinde çocuk dergilerinin nasıl bir katkı sağladığı aranmıştır. 1928-1938 yılları arasında çıkan Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu dergilerinin on yıllık döneminde 645 sayı, 11.599 sayfa ve 14.384 içerik göz önüne alındığında hem görsellerde hem de içeriklerde bu izler görülmektedir. 1928-1938 yılları arasındaki bu dört çocuk dergisinin her sayısında dergi olmanın ötesinde; öğretmen, ebeveyn, bilgi kaynağı olma işlevini yerine getirirken çocukların keşfetme duygularını ortaya çıkarma, merak etmelerini sağlama, teknolojiyi takip etme ve tarihi öğrenmelerine katkı vermişlerdir. Bununla birlikte bu dört derginin çıkış amacı yeni bir ulusun şekillenmesine katkı vermektir. Anlatılması ve öğretilmesi gerekenler, hem çocuklara hem de çocukların bu bilgileri paylaşacağı yetişkinlerdir.

Bu noktada çalışmada cevap aranan sorulardan birincisi, 1928-1938 yılları arasında yayınlanan Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu

çocuk dergilerindeki okuryazarlıkla ilgili görseller dönemin iktidarının modernleşme söylemleriyle benzerlik göstermekte midir? şeklindeydi. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan 1928-1938 yılları arasında yayınlanan bu dört çocuk dergisi Maarif Vekaleti şimdiki adı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın katkıları ile hedef kitleye ulaşır. Yeni ulus inşa etmenin, yeni toplum oluşturmanın Kurtuluş Savaşı'ndan daha zor olduğu bilinmektedir. Bu zorlukları aşmak için on yıl boyunca dönem çocukları, bu dergileri 5 kuruşa satın aldı. Böylece çocuklar kolaylıkla dergilere ulaşabildi. Hedef kitleye verilen önem, içeriklerin ve görsellerin seçilmesinde de görüldü. Bunun göstergesi de dergi yazarlarının eğitim ve meslekleridir. Bunlar dönem olarak muallim olarak adlandırılan öğretmen, edebiyatçı, gazeteci, milletvekili, doktor, sporcu dergilerde yazı yazan meslek gruplarından kişilerdi. 1923'te Cumhuriyet'in kurulmasının ardından 1924 yılında Maarif Vekalet'ine modern eğitimle ilgili bir rapor hazırlanır. Okulların amaç ve hedeflerinin belirlenmesi, yeni okul binalarının inşa edilmesi, öğretmenlerin yetiştirilmesi, eğitimle ilgili kitapların yazılması, yabancı kaynakların Türkçeye çevrilmesi, gezici kütüphanelerin kurulması, fen derslerine laboratuvar uygulamasının eklenmesi ve Avrupa ülkelerine gençlerin gönderilmesi gibi konular Maarif Vekalet'inin hazırlattığı raporda yer adı. Bu veriler çalışmanın bu sorusuna hem içerik hem görsel hem de dönemin iktidarının söylemlerinin benzerlik gösterdiğinin cevabı niteliğindedir.

Çalışmada cevap aranan sorulardan bir diğeri 1928-1938 yılları arasında yayınlanan Çocuk Sesi, Çocuk, Çocuk Duygusu ve Cumhuriyet Çocuğu çocuk dergilerindeki okuryazarlıkla ilgili görseller modernleşme sürecine katkı sağlar nitelikte midir? Bu sorunun cevap ise çalışma kapsamında yer alan örneklem üzerinden yapılan okuma eyleminde genel olarak çıkarılan sonuç anlatımsallık açısından görseller, geleceğin ve Cumhuriyeti yaşatacakları mesajı ile verilmektedir. Kız ve erkek çocuklarının yaptığı ödev, deney, resim, konser gibi her çalışma geleceği temsil edercesine yer almaktadır. İstem işlevi açısından bakıldığında modern Türkiye cumhuriyetinin kurulmasının ardından bu değerler toplum tarafından benimsenmiş ve geleceğin teminatı öğrenciler üzerinden idealize edilerek gösterilmektedir. Kız ve erkek çocuklarının okulda ya da evde yaptıkları deneyler, dersler, ödevler, kutlamalar, konserler, oyunlar modernleşmenin göstergesi olan kız ve erkek çocukların eşitliği

simgesi üzerinden gösterilmektedir. Özgürlük, eşitlik kavramları ile cumhuriyetin göstergeleri olarak yer almaktadır. Kız ve erkek çocukları üzerinden modern Türkiye Cumhuriyetine vurgu yapılmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşa edildiğine, görsel göstergeler üzerinden de bu inşanın cumhuriyet ile olduğu belirtilmektedir. Görseller sözdizimsel açıdan genel olarak değerlendirildiğinde kız ve erkek çocuğu, okul, deney, konser, kitap, ödev, kutlama, karne, Türk bayrakları, oyun, iletişim aracı, zeplin, baraj, iletişim araçları, binalar, taşıtlar, heykel görselleri bulunmaktadır. Anlambilimsel açıdan genel olarak bakıldığında kız ve erkek çocukları yeni modern Türkiye cumhuriyeti görüntüsü olarak verilmektedir. Edimbilimsel açıdan bakıldığında cumhuriyetin kız ve erkek çocuklarına emanet edildiği mesajı verilmektedir. Kız ve erkek öğrenci ile modern Türkiye cumhuriyetine geleceği inşa edecek bireyler olarak sunulmaktadır. Modern Türkiye cumhuriyetinin inşasına vurgu yapılırken, görsel göstergelerle de bu inşanın eğitimle olduğu belirtilmektedir. Görsellerde yeni modern devletin eğitime verdiği önem görüntüsü ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada cevap aranan bir diğer soru ise Cumhuriyet dönemi devrimleri çocuk dergilerinde ilgili görsellerde yer almakta mıdır? şeklindedir. Bu soruya cevap ilgili görsellerde Harf Devrimi ile tespit edilmiştir. 1928'de Harf Devrimi ile çocuk dergilerinin her sayısı nasıl daha iyi, daha doğru Türkçe kullanmalıyız ki çocuklarda bizlerden bunları okusunlar, öğrensinler şeklinde bir çaba ile hazırlandığı gözlemlenmiştir. Bu dört çocuk dergisi içeriklerinde kullandıkları kelimelere ne kadar özen ve önem verdilerse görsellere daha fazla önem gösterirler. Kullanılan baskı teknikleri ve kağıt kalitesi ne kadar sınırlı olsa da çocukların görselliğe önem verdikleri bir gerçektir. Çocuk dergilerini hazırlayanlar hedef kitleye okumanın yanı sıra görsel hafıza ile de bir çok kazanımın sağlanacağını bilmekteydi. Bu sayede çocuklar derginin konusunu, anlatım şeklini, dergide kullanılan görsel öğeleri analiz edip değerlendirebildi. Çocuk dergileri ders kitabı ya da ders materyali olmadığı için hedef kitlenin bu dergileri takip etme ve okuma zorunlulukları yoktu. Bir tarafıyla çocuğun boş zaman etkinliği için okumayı seçmesi için olumlu bir tutum geliştirmesi yine bu çocuk dergileri ile sağladı. Dergiler, sayfa boyutu, sayfa sayısı, yayınlanma periyodu, içerikleri, okuma eylemi açısından kitaplardan farklıdır. Bununla birlikte hedef kitle, çocuk dergileri ile okuma, bilgi edinme, eğlenme, etkinlik yapma, oyun oynama

işlevini ve paylaşmanın yolunu da keşfetti. 1928-1938 yılları yetişkinlerin olduğu gibi çocuklarında eğitime, okumaya ve ülkeleri için yararlı bir şeyler yapmaya odaklandıkları dönemdir. Bunun izleri 1938 yılında belli bir sayıda çocuğa uygulanan ankette görülür. Ankete katılan çocuk ve gençlere ders kitaplarının dışında başka kitap okuyup okumadıkları, okuyorlar ise kitabın adı sorusuna yanıt olarak "Çocuk, Afacan, Çocuk Sesi, Çocuk Mecmuası, Çocuk Duygusu, Yavru Türk, Ateş Çocuk, Çocuk Ansiklopedisi"nin adları yazılır. Bu da çocuk dergilerinin o yıllarda ne kadar etkili olduğunun bir göstergesidir.

Bu çalışmanın ve dönemin anlaşılırlığını sağlamak açısından dergilerin içerikleri, yazarları, içeriklerin sayfalara dağılımı, belirli gün ve haftalar ve Atatürk ile ilgili bilgilere yer verildi. Dergilerde yer alan içeriklerin farklılıkları görüldü. Bu içerikler hem çocukların gelişimine hem de çocuk dergilerinin yayıncılığı açısından gelişimine katkı verdiler. Çocuklar adına doğru yapılan her hikaye, etkinlik, bilgi gelecek haftalarda diğer dergilerin içeriklerinde de yer aldığı görüldü. Dergi yazarları aldıkları eğitim ve meslekleri ile çocukların gelişime katkı vermek için varlardı. Belirli gün ve haftalar olarak 29 Ekim, 23 Nisan ve 19 Mayıs on yıl boyunca kutlandı. Çalışmada Atatürk ile ilgili fotoğraf, ve içeriklerin tahmin edilenden çok daha az olduğu tespit edildi. Atatürk ile ilgili içerik ve görseller Cumhuriyet Bayramlarında ve İstanbul'a geldiği sürede dergilerde yer aldı. Sadece Atatürk'ün ölümü olan 10 Kasım 1938 tarihinden sonraki sayıda yer alan içerik ve görsellerde artış oldu . Bununla birlikte Atatürk'ün ölümünün yer aldığı sayıdan sonra dört dergide de yeni Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün fotoğrafı yer aldı, yine Atatürk ile ilgili içerik ve görsel yer almadı. Çocuklara Atatürk'ünde bunun böyle olmasını isteyeceği belirtildi. Bu ek bilgilere bakılmasaydı bu tespitlere ulaşmak ve çalışmada yer vermek olanaksız olacaktı.

Bu çalışmada 1928-1938 yılları arasında olanaksızlıklar ve yokluklar içindeki bir toplumun çocuklara verdiği değer ve önem ele alındı. Çocuk dergileri üzerinden bir toplumun hem modernleşme hem de okuryazarlık sürecinin izleri takip edildi. "*Geçmişe bakarak, bugünü bulabiliriz*" düşüncesinden yola çıkılırsa modernleşme ve okuryazarlığı daha iyi anlayabiliriz. Her ne kadar Zingerle gibi kimi zaman

umutsuzluğa kapılsak da, çalışmalarımızda ve savımızda ısrarlı olmalıyız. Çocuk dergileri ile ilgili akademik çalışma yapmak isteyenler dergilerin sınırlılıkları olsa da; kadın yazarlar, okul fotoğrafları, okur mektupları, dergilerin logo typeları ve tasarımları açısından araştırma yaparak alan katkı sağlayabilir. Dönem dergilerini inceledikten sonra araştırmacılar, bu dergilerin birer rakamdan ibaret olmadığını yazılan her yazı, görselin ve fotoğrafın kıymetli olduğunu daha da önemlisi bir ulus yaratmanın kolay olmadığını bu dergiler üzerinden inceleme yaparken tekrar hatırlayacaktır.

KAYNAKÇA

"Akçam, Halil İbrahim". Erişim Adresi: https://www.biyografya.com/biyografi/11595.

Abdulkerim, H. E. (2021). *Çocuk Dergileri ve Bu Dergilerin Irak Çocuk Edebiyatına Katkıları (Mecelleti Dergisi Örneği).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Abercrombie, N., Hill, S., & Turner, B. S. (1994). *The Penguin Dictionary of Sociology.* Penguin Books.

Agamben, G. (2010). *Çocukluk ve Tarihi.* Betül Parlak (Çev.), Kanat Kitap.

Akbulut , Ş. N. (2022). *6-14 Yaş Çocuk Dergilerinin Günümüz Dünya Sorunları Açısından İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat.

Akın, V. (2000). *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuad Umay.* Atatürk Araştırma Merkezi.

Akkan, E. İ. (2010). *Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Cahit Uçuk*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Akkol, M. L. (2018). Tanzimattan Günümüze Müzikte Modernleşme. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences, 4*(2), 310-318.

Aksan, D. (2006). *Anlambilim Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi.* Engin Yayınevi.

Akşin, S. (2004). *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele (Son Meşrutiyet 19191-1920).* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Akşin, S. (2006). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki.* İmge Kitabevi.

Akşit, E. E. (2015). *Kızların Sessizliği Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi.* İletişim Yayınları.

Aktaş , A. (1999). Atatürk ve Harf Devrimi. *Erdem, 11*(33), 699-714.

Alabaş, R. (2014). *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim ve Tarih Anlayışı Açısından İncelenmesi (1928-1950)".* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alabaş, R. (2019). *Cumhuriyet ve Çocuk.* Yeni İnsan Yayınevi.

Alkan, M. Ö. (2004). Gogol'un Paltosu: Tarık Zafer Tunaya ve "Siyasi Partiler". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2*(1), 475-481.

Alkan, M. Ö. (2008). Osmanlı İmparatorluğu nda Modernleşme ve Eğitim. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6*(12), 9-84.

Alpay, M. (1980). Türk Çocuk Edebiyatı. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*(8-9), 167-191.

Alpkaya, F. (2017). Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme. F. Alpkaya, & B. Duru (Edited by.), İçinde, *1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim* (ss. 7-14). Phoenix Yayınevi.

Altınkaynak, H. (2018). *Edebiyatımızdan Portreler.* Türkiye İş Bankası Yayınları.

Altun, F. (2000 a). *Modernleşme Kuramı ve Türk Sosyolojisinde Kalkınma Tartışmaları (1945-1970).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Altun, F. (2000 b). Modernleşme Kuramı ve Gelişme Sorunu. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 123-186.

Amar, W. F. (1943). Children's Magazines Today. *The Elementary English Review, 20*(7), 287-290.

Amin, S. (2006). *Modernite Demokrasi ve Din Kültüralizmin Eleştirisi.* Fikret Başkaya, Uğur Günsür, & Güven Öztürk (Çev.), Özgür Üniversite Kitaplığı.

Amin, S. (2007). *Avrupa-Merkezcilik Bir İdeolojinin Eleştirisi.* Mehmet Sert (Çev.), İstanbul: Çiviyazısı Yayınları.

Anayasa. (1924). Erişim Adresi: https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/.

And, M. (2012). *Oyun ve Bügü Türk Kültüründe Oyun Kavramı.* Yapı Kredi Yayınları.

Anderson, V. (2005). *The Dime Novel in Children's Literatüre.* McFarland.

Aras, O. (2015). *Galatasaray Liseli Sıra Dışı Hayatlar.* Zinde Yayıncılık.

Araz, Y. (2022). *16. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Başlarına Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak.* Kitap Yayınevi.

Archard, D. (2004). *Children.* London: Routledge.

Area, M., & Pessoa, T. (2012). From solid to liquid : New literacies to the cultural changes of web 2.0. *Comunicar, 19*(38), 13-20. doi: http://dx.doi.org/10.3916/C38-2012-02-0.

Ariès, P. (1962). *Centuries of Childhood A Social History of Family Life.* Robert Baldick (Çev.), Vintage.

Arslan, F. (2011). *Wallerstein'in modern dünya sistemi modeli açısından modernleşme kuramı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Artun, A. (2021). *Modernizm Kavramı ve Türkiye'de Modernist Sanatın Doğuşu.* İletişim Yayınları.

Aşkın, D. (2017). Sosyoloji, doğu toplumları ve modernleşme ideolojisinin kuramsal kökleri üzerine bir değerlendirme. *Turan-sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi, 9*(34), 220-226. doi: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041.

Atatürk, M. K. (2017). *Nutuk.* Alfa Yayınları.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (2006). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.

Atatürkçülük I. (1997). Milli Eğitim Bakanlığı.

Atiker, E. (1998). *Modernizm ve Kitle Toplumu.* Vadi Yayınları.

Aufderheide, P. (1993). Media Literacy. *A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy.* The Aspen Institute Wye Center Queenstown, Maryland, 7-9 December, 1992.

Aybars, E. (1988). "Millî Mücadele'de İngiliz Basını". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4(12), 603-36.

Aydın Çolak, İ. (2019). *İmge ve İmaj Türkiye'de Resim ve Edebiyatta Ortak Dil.* Corpus Yayınları.

Aydın, H. (2009). İdman (1913-1914): İlk Kapsamlı Spor Dergisi Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(27), 153-170.

Ayhan, B. (2009). *Atatürk ve Basın*. Palet Yayınları.

Ayhan, B. (2023). Çocuk ve Mahremiyet. Bünyamin Ayhan, & Yavuz Demir (Edited by.), İçinde, *Çocuk ve Medya* (ss. 9-41). Tablet Kitabevi.

Aysal, N. (2007). Çöküşten Mütakereye Osmanlı'da haberalma. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(40), 523-543. doi: https://doi.org/10.1501/Tite_0000000069.

Aytaç, K. (1984). *Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar.* Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Bakacak, A. (2011). XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti. Temuçin Faik Ertan (Edited by.), İçinde, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (ss. 47-72). Siyasal Kitabevi.

Barış, D. A., & Ece, A. S. (2007). Cumhuriyet'ten günümüze toplumsal kültürel değişim sürecinde müzik ve müzik eğitimi. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (ss. 107-119). Atatürk Kültür,Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Barthes, R. (1979). *Göstergebilim İlkeleri.* Berke Vardar, & Mehmet Rifat (Çev.), Kültür Bakanlığı Yayınları.

Barthes, R. (2016). *Göstergeler İmparatorluğu.* Tahsin Yücel (Çev.), Yapı Kredi Yayınları.

Barton, D., & Hamilton, M. (1998). *Local Literacies Reading and Writing in One Community.* Routledge.

Başal, H. A. (2011). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Geleneksel Çocuk Oyunları.* Morpa Yayınları.

Başaran Taş , E. (2008). *Türkiye'de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkısı ve Milliyet Kardeş Dergisi".* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Başboğa, S. (2018). *Erken Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Bedeni, Ahlaki ve Terbiyevi Özellikleriyle İnşa Edilen Çocuk.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler, İstanbul.

Baudart, A. (2013). Rönesans. *Felsefe Tarihi Modern Dünyanın Yaratılması.* İsmail Yerguz, (Çev.), cilt 2, (ss. 135-190). İletişim Yayınları.

Baudelaire, C. (2013). *Modern Hayatın Ressamı.* İletişim Yayınları.

Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve Müphemlik.* İsmail Türkmen (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite.* Sinan Okan Çavuş (Çev.), Can Yayınları.

Bauman, Z. (2018). *Iskarta Hayatlat Modernite ve Safraları.* Osman Yener (Çev.), Can Yayınları.

Bayat, N. (2002). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinin (Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası) Çocuk Eğitimindeki İşlevleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Baysun, M. C. (1954). Edebiyat Fakültesi'nin büyük kaybı: Profesör Sadreddin Celal Antel. *Tarih Dergisi, 6*(9), 196-197.

Belge, M. (2002). Mustafa Kemal ve Kemalizm. Ahmet İnsel (Edited by.), İçinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Kemalizm* cilt 2, (ss. 29-43). İletişim Yayınları.

Belge, M. (2012). *Militarist Modernleşme Almanya, Japonya ve Türkiye.* İletişim Yayınları.

Benedict , A. (1993). *Hayali Cemaatler.* İskender Savaşır (Çev.), Metis Yayınları.

Benjamin, W. (2014). *Pasajlar.* Ahmet Cemal (Çev.), Yapı Kredi Yayınları.

Benzaquén, A. S. (2004). Childhood, identity and human science in the Enlightenment. *History Workshop Journal, 57*(1), 34-57. doi: https://doi.org/10.1093/hwj/57.1.34.

Berger, L. P., Berger, B., & Kellner, H. (1985). *Modernleşme ve Bilinç.* Cevdet Cerit (Çev.), Pınar Yayınları.

Berker, D. (2018). *1980-2012 Yılları Arasında Yayınlanan Çocuk Dergilerinin Eleştirel Söylem Analizi Yöntemi Kullanılarak İncelenmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Berkes, N. (1975). *Türk Düşününde Batı Sorunu.* Bilgi Yayınevi.

Berkes, N. (2007). *Türkiye'de Çağdaşlaşma.* Ahmet Kuyaş (Edited by.), Yapı Kredi Yayınları.

Berliner, J. (1977). Internal Migration: A Comparative Disciplinary View. A. Brown and Egon Neuberger, & E. Neuberger (Edited by.), İçinde, *Internal Migration: A Comparative Perspective* (ss. 443-461). Academic Press.

Berman, M. (2004). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor.* Bülent Peker & Ümit Altuğ (Çev.), İletişim Yayınları.

Beyatlı, Y. K. (1992). *Yahya Kemal Beyatlı Yaşamı Sanatı Yapıtlarından Seçmeler.* Bilgi Yayınevi.

Beydoğan, E. (2019). *Modernleşme Kuramı Çerçevesinde Türk Sinemasında Gündelik Hayat* . Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Binbaşıoğlu, C. (1995). *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerine Bir Araştırma.* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Birinci Türk Dili Kurultayı Tezler, Müzakere Zabıtları. (1933). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar Münakaşalar. (1932).

Blumler, J. G. (1979). The rote of theory in uses and gratifications studies. *Communication Research, 6*, 9-36. doi: https://doi.org/10.1177/009365027900600102.

Boadu, S. O. (1981). Mass Media and Modernization An Assessment of Theoretical Problems. *Journal of Black Studies, 12*(2), 193-200. doi: https://doi.org/10.1177/002193478101200205.

Bogucki, P. (2008). Children. P. Bogucki (Edited by.), İçinde, *Encylopedia of Society and Culture in The Ancient World*. cilt 1, (ss. 187-201). Facts on File Publishing.

Bolat, B. S. (2014). Hep hatırlanmak isteyen Cumhuriyet'in ilk kadın hatibi; Meliha Avni Sözen. *Karadeniz Araştırmaları*(43), 151-174.

Bora, T. (1997). Cumhuriyetin İlk Döneminde Milli Kimlik. N. Bilgin (Edited by.), İçinde, *Cumhuriyet Demokrasi ve Kimlik* (ss. 53-62). Bağlam Yayınları.

Bora, T. (2022). Kadın kadındır. *Birikim*. https://birikimdergisi.com/haftalik/10944/kadin-kadindir. Erişim Adresi: https://birikimdergisi.com/haftalik/10944/kadin-kadindir

Bozbıyık, E. (2019). *Çocuklara Kıraat ile Çamlıca Çocuk Dergilerinin İçerik ve Biçim Açısından İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bradshaw, Y. W. (1987). Urbanization and underdevelopment: a global study of modernization, urban bias, and economic dependency. *American Sociological Review, 52*(2), 224-239. doi: 10.2307/2095451

Brill, A. A. (1921). *Basic Principles of Psychoanalysis.* University Press of America.

Brown, M. R. (2004). Images of Childhood . P. S. Fass (Edited by.), İçinde, *Encyclopedia of Children and Childhood: In History and Society* (ss. 449-463). Macmillan Reference.

Burrow, J. A. (1988). *The Ages of man A Study in Medieval Writing and Thought.* Clarendon Press.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Pegem.

Cahan, E. D. (2004). Child Development, History of the Concept of. P. S. Fass (Edited by.), İçinde, *Encyclopedia of Children and Childhood: In History and Society* (ss. 153-156). Macmillan Reference.

Cahoone, L. E. (2001). *Modernliğin Çıkmazı.* Ahmet Demirhan, & Erol Çatalbaş (Çev.), İnsan Yayınları.

Callinicos, A. (2013). *Toplum Kuramı: Tarihsel Bir Bakış.* Yasemin Tezgiden (Çev.), İletişim Yayınları.

Castleman, K. R., & Young, I. T. (2008). Fundamentals of microscopy. Q. Wu, F. A. Merchart, & K. R. Castleman (Edited by.), İçinde, *Microscope image processing* (ss. 11-25). Academic Press.

CHF Nizamnamesi ve Programı. (1931). TBMM Matbaası.

CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası. (1935). Ulus Basımevi.

Coşkun, İ. (1989). Modernleşme Kuramı Üzerine. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi, 3*(1), 289-314.

Cumhuriyet Çocuğu. (1937).

Cumhuriyet. (1929, Mart 17).

Cunningham, H. (1998). Histories of Childhood. *The American Historical Review, 103*(4), 1195-1208.

Curtiss, D. (1987). *Introduction to Visual Literacy: A Guide to the Visual Arts and Communication.* Englewood Cliffs, Prentice Hall.

Çağın, Ş. (2021). İzmir'de bir kadın eğitimci: Vedide Baha Pars'ın süreli yayınlarındaki yazıları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(4), 115-134. doi: https://doi.org/10.18026/cbayarsos.958863.

Çavdar, T. (1999). *Türkiye Demokrasi Tarihi 1839-1950.* İmge Kitabevi.

Çelebi, M. (2006). *Taksim Cumhuriyet Anıtı.* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Çetin Erus, Z., & Alıcı, B. (2017). Günümüz Türk Animasyon Sineması'na modernleşme kuramı ekseninde bir bakış. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 4*(2), 47-71.

ÇHS. (2017). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.* Erişim Adresi: https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf.

Çiçek , E. (2022). *2018-2019 Yıllarında Yayınlanan Çocuk Dergilerindeki Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Açısından İncelenmesi.*

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Çiğdem, A. (1997). *Bir İmkan Olarak Modernite Weber ve Habermas.* İletişim Yayınları.

Çiğdem, S. (2019). *Reklam Etiği Bağlamında Reklamda Yetişkin Çocuk İmgesi Kullanımına Yönelik Eleştirel Bir Bakış: Çocuk Dergileri Üzerine Bir Araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Çocuk Esirgeme Kurumu. (1936). *Çocuk*(1).

Çukurcalıoğlu, A. (2022). *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.

D'Ohsson, M. M. (TY). *XVIII. Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Adetler.* Tercüman Yayınları.

Dahlberg G, Moss P, Pence A (2000) Beyond Quality in Early Childhood Education and Care. Falmer Press.

Davison, R. H. (2005). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Reformlar.* Osman Akınhay (Çev.), Agora Kitaplığı.

Debes, J. (1969). The loom of visual literacy: An overview . *Audiovisual Instruction, 14*(8), 25-27.

Defoe, D. (1890). *The Compleat English Gentleman.* Karl D. Bulbring, (Edited by.), David Nutt.

Demirdal, A. (2019). *Çocuk Dergilerinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Demiryürek, A. (2022). *İktidar İdeolojisinin Çocuk Dergilerine Yansımaları: Türk Çocuğu (1944-46) Dergisinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (1998). *The Landscape of Qualitative Research: Theories and Issues.* Sage .

Dere, T. (2018). *Çocuk Dergilerinde Grafik Tasarım.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Derrida, J. (1978). *Writing and Difference.* Alan Bass (Çev.), Routledge.

Derrida, J. (1994). *Göstergebilim ve Gramatoloji.* Tülin Akşin (Çev.), Afa Yayıncılık.

Deutsch, K. W., Burrell, S. A., Kann, R. A., Lee, M. J., Lichterman, M., & Lindgren, R. E. (1957). *Political Community and the Nort Atlantic Area International organization in the Light of Historical Experience.* Princeton University Press.

Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor.* Maarif Vekâleti Yayınları.

Dewey, J. (2022). *Nasıl Düşünürüz?* Halil Kayıkçı (Çev.), Fol.

Diamond Reed, K. A. (2008). Egypt. P. Bogucki (Edited by.), İçinde, *Encylopedia of Society and Culture in The Ancient World*. cilt 1 (ss. 189-190). Facts on File Publishing.

Dilgen, B. (2019). *Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde Milli Kimliğin İnşası.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Dinçer, H. (2011). Genelgeler ve Kongreler Dönemi. Temuçin Faik Ertan (Edited by.), İçinde, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (ss. 97-112). Siyasal Kitabevi.

Dinçer, H. (2021). İkinci Meşrutiyetin aydın bir subayı: Raif Necdet Kestelli. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Degisi, 7*(13), 317-330. doi: https://doi.org/10.31765/karen.976260.

Doğan, A. (1997). *Cahit Uçuk Hayatı-Sanatı-Eserleri.* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Doğdu, M. (2007). *Tek Parti Döneminde Ülkemizdeki Çocuk Dergilerinde Yurttaşlık Bilincinin Geliştirilmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Dolaylar Özkul, İ. (2017). *Çocuk Dergilerinin İçerik ve Görselleri Açısından Değerlendirilmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Dubiel, H. (1998). *Yeni muhafazakarlık nedir?* Erol Özbek (Çev.), İletişim Yayınları.

Durmuş , A. (2007). *(2007) "1897-1910 Yılları Arasında Çıkan Eski Harfli Çocuk Dergilerinin Çeviri Metinleri Üzerine".* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Durna, T. (2009). *Kemalist Modernleşme ve Seçkincilik Peyami Safa ve Falih Rıfkı Atay'da Halkın İnşası.* Dipnot Yayınları.

Duschinsky, R. (2009). Augustine, Rousseau, and the idea of childhood. *The Heythrop Journal*(XLVIII), 1-12. doi: 10.1111/j.1468-2265.2009.00562.x.

Duschinsky, R. (2012). Tabula Rasa and human nature. *Philosophy, 87*(342), 509-529.

Eco, U. (2019). *Yorum ve Aşırı Yorum.* Kemal Atakay (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Eisenstadt, S. N. (1984). The Kemalist Regime and Modernization: Some Comparative and Analytical Remarks. J. M. Landau (Edited by.), İçinde, *Atatürk and the Modernization of Turkey* (ss. 3-15). Westview.

Eisenstadt, S. N. (2014). *Modernleşme Başkaldırı ve Değişim.* Ufuk Coşkun (Çev.), Doğu Batı Yayınları.

Elkind, D. (1999). *Çocuk ve Toplum: Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler.* Demet Öngen (Çev.), Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Engelhardt. (1999). *Tanzimat ve Türkiye.* Ali Reşad (Çev.), Kaknüs Yayınları.

Ercan, F. (1996). *Gelişme Yazını Açısından Modernizm, Kapitalizm ve Azgelişmişlik.* Sarmal Yayınevi.

Ergül-Aslan, A. (2019). *Türk Kadını Dergisi Bağlamında İdeal Kadın Tasarımı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erkman, F. (1987). *Göstergebilime Giriş.* Alan Yayıncılık.

Ertem, Ö. (2005). *1930'lar ve 1940'ların Türkiye'sinde Cumhuriyet Çocukları ve Yükleri: Çocuk Dergilerinde Ulusun Geleceği Olarak İdealleştirilen Orta Sınıf Çocukları ve Yoksul Çocuk İmgesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

Ertuğrul, B. (2018). *Küreselleşme ve ulus-devletin geleceği: Modernleşme kuramının post-modern çağdaki görünümü.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.

Esmer, S. K. (2007). *Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında (1923 - 1928) Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Tahkiyeli Metinlerin Çocuklara Değer Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ezell, M. J. (1983). John Locke's images of childhood: early eighteenth century response to some thoughts concerning education. *Eighteenth-Century Studies, 17*(2), 139-155. doi: 10.2307/2738281.

Eziler Kıran, A. (1990). Dilbilim-Göstergebilim İlişkileri. *Dilbilim Araştırmaları*, 51-62.

Findley, C. V. (2011). *Modern Türkiye Tarihi İslam, Milliyetçilik ve Modernlik 1789-2007.* Güneş Ayas (Çev.), Timaş Yayınları.

Fiske, J. (1990). *İletişim Çalışmalarına Giriş.* Süleyman İrvan (Çev.), Bilim Sanat.

Fiske, J. (2007). *Mitler ve Mitleri Yapanlar Eski Masal ve Batıl İnançların Karşılaştırmalı Mitoloji Tarafından İncelenmesi.* Şebnem Duran (Çev.), İlya Yayınevi.

Frank, A. G. (2010). *Yeniden Doğu Asya Çağından Küresel Ekonomi.* Kamil Kurtul (Çev.), İmge Kitapevi.

Freire Paulo, P., & Macedo, D. (1998). *Okuryazarlık Sözcükleri ve Dünyayı Okumak.* Serap Ayhan (Çev.), İmge Kitabevi.

Frijhoff, W. (2012). Historian's discovery of childhood. *Paedagogica Historica, 48*(1), 11-29. doi: 10.1080/00309230.2011.644568.

Frisby, D. (2012). *Modernlik Fragmanları Simmel, Kracauer ve Benjamin'in Eserlerinde Modernlik Teorileri.* Akın Terzi (Çev.), Metis Yayınları.

Gadamer, H.-G. (2006). *Truth and Method.* Joel Weinsheimer, & Donald G. Marshall (Çev.), Continuum.

Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk Ergen Gelişimi.* Bekir Onur (Edited by.), Ali Dönmez, Nermin Çelen, & Bekir Onur (Çev.), İmge Kitabevi.

Garlan, R. (2009). *Daily Life of The Ancient Greeks.* Greenwood Publishing.

Geçili, D. (2024). Hava balonlarının (Zeplin) havacılık tarihindeki yeri. *Havacılık ve Uzay Çalışmaları Dergisi, 4*(1), 48-74. doi: https://doi.org/10.52995/jass.1348868.

Gee , J. P. (2008). *Social Linguistics and Literacies, Ideology in Discourses.* Routledge.

Georgeon, F. (2006). *Osmanlı - Türk Modernleşmesi (1900-1930).* Ali Berktay (Çev.), Yapı Kredi Yayınları.

Gevgili, A. (1990). *Türkiye'de Yenileşme Düşüncesi, Sivil Toplum, Basın ve Atatürk.* Bağlam Yayınları.

Ghojoghı, G. (2019). *Osmanlıca Yayınlanmış Çocuk Dergileri: Grafik Tasarım Açısından Bir İnceleme.* Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ghosh, S., & Lee, T. (2005). *Intelligent transportation systems.* CRC Press.

Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları.* Ersin Kuşdil (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum.* Ümit Tatlıcan (Çev.), Say Yayınları.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji.* Cemal Güzel (Edited by.) Hüseyin Özel (Çev.), Kırmızı Yayınları.

Giddens, A., & Pierson, C. (2001). *Modernliği Anlamlandırmak.* Serhat Uyurkulak, & M urat Sağlam (Çev.), Alfa Yayınevi.

Giz, A. (2004). *Bir Zamanlar Kadıköy (1990-1950).* İletişim Yayınları.

Goody , J. (2013). *Yazılı ve Sözel Arasındaki Etkileşim Okur – Yazarlık, Aile, Kültür ve Devlet Üzerine İncelemeler.* Osman Bulut (Çev.), Pinhan Yayıncılık.

Goody, J., & Source, I. W. (1963). The consequences of literacy. *Comparative Studies in Society and History, 5*(3), 304-345. doi: 10.1017/S0010417500001730.

Gökalp, Z. (1999). *Türkçülüğün Esasları.* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Gökberk , M. (1996). *Felsefe Tarihi.* Remzi Kitabevi.

Gökçe, B. (1996). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar.* Savaş Yayınları.

Göle, N. (2002). *Melez Desenler: İslam ve Modernlik Üzerine.* Metis Yayınları .

Göle, N. (2004). Batı Dışı Modernlik Üzerine İlk Desen. *Doğu Batı*, 65-73.

Greaney, V. (1980). Factors Related to Amount and Type of Leisure Time Reading. *Reading Research Quarterly, 15*(3), 337-357. doi: https://doi.org/10.2307/747419.

Greaney, V., & Hegarty, M. (1987). Correlates of leisure-time reading. *Journal of Research in Reading, 10*(1), 3–20. doi: https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.1987.tb00278.x.

Grenby, M. O. (2007). Chapbooks, Children, and Children's Literature. *The Library, 8*(3), 277–303. doi: https://doi.org/10.1093/library/8.3.277.

Guiraud, P. (1994). *Göstergebilim.* Mehmet Yalçın (Çev.), İmge Kitabevi.

Gurbetoğlu, A. (2007). *II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (1908-1918).* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gurbetoğlu, A., & Atlı, S. (2014). Kazım Nami Duru'nun okul öncesi eğitime katkıları ve "çocuk bahçesi rehberi" adlı eserinin incelenmesi. *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 225-243.

Gücüm, B., & Kaptan, F. (1992). Dünden bugüne ilköğretim fenbilgisi programları ve öğretim. *Hacettepe Üniveristesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 249-258.

Güler, B. (2019). *Çocuk Dergilerinde Değerler Aktarımının İlköğretim Programları ile İlişkilendirilmesi Üzerine Bir Araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Bilimleri, Erzincan.

Gündoğan, G. (2018). *Mükerrem Kamil Su'nun Hayatı ve Edebi Kişiliği Üzerine Bir Araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir

Gündüz, U. (2018). *Osmanlı'dan Günümüze Basın ve Modernleşme.* İmge Kitabevi.

Güneş, İ. (2003). Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkası'na Geçiş. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 19*(56), 565-581.

Gürkan, N. (1998). *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945 – 1950).* İletişim Yayınları.

Gürler, H. (2022). *Türkiye'de Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Söz Varlığının Belirlenmesi: Doğan Kardeş Dergisi Örneği.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Güven, Ö. (1996). Türkiye'de Cumhuriyet döneminde beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştiren okulların eğitimini hazırlayıcı çalışmalar. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1*(2), 70-82.

Güvenir, O. M. (1991). *2. Dünya Savaşında Türk Basını.* Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Güz, N. (1991). *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927).* Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.

Güz, N. (2000). Osmanlı Basını. *Selçuk İletişim Dergisi, 1*(3), 40-17. doi: https://doi.org/10.18094/si.48504.

Habermas, J. (1994). Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje. F. Jameson, J. F. Lyotard, J. Habermas, Necmi Zeka (Edited by.), İçinde, *Postmodernizm.* Gülengül Naliş, Dumrul Sabuncuoğlu, & Deniz Erksan (Çev.), (ss. 31-44). Kıyı Yayınları.

Habermas, J. (1998). *The Philosophical Discourse of Modernity Twelve Lectures.* (Frederick G. Lawrence (Çev.). Polity Press.

Hackney Blackwell, A. (2008). Europe. Peter Bogucki (Edited by.), İçinde, *Encylopedia of Society and Culture in The Ancient World* (Cilt 1, s. 193-194). Facts on File Publishing.

Hanioğlu, M. (1985). *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902).* İletişim Yayınları.

Hansen, C. C. (1992). Etnosentrik bir yaklaşımla mı kuram oluşturuyoruz? Modernleşme Kuramı ve Kemalizm'in karşılaştırılması. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 12*(1), 65-80.

Hardman, C. (2001). Can there be an Anthropology of Children? *Childhood, 8*(4), 501-517. doi: 10.1177/0907568201008004006.

Harrison, D. (1988). *The Sociology Of Modernizationand Development.* London: Routledge.

Hendrick, H. (1992). Children and Childhood. *ReFresh Recent Findinggs of Research in Economic & Social History, 15*, 1-4.

Hentch, T. (1996). *Hayali Doğu Batı'nın Akdenizli Doğu'ya Politik Bakışı.* Aysel Bora (Çev.), Metis Yayınları.

Herbst, J. (2006). *Major Inventions through History The history of Transportation.* Twenty First Century Books.

Heywood, C. (2003). *Baba Bana Top At! Batı'da Çocukluğun Tarihi.* Esin Hoşsucu (Çev.), Kitap Yayınevi.

Hin, C. (2022). *Mahmut Yesari'nin gazete ve dergilerde kalan yazıları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyet Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Hobbs, R. (1998). The seven great debates in the media literacy movement. *Journal of Communication, 48*(1), 16–32. doi: https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1998.tb02734.x.

Hobsbawm, E. (2003). *Devrim Çağı 1789-1848.* Bahadır Sina Şener (Çev.), Dost Kitabevi.

Hobson, J. M. (2015). *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri.* Esra Ermert (Çev.), Yapı Kredi Yayınları.

Hortin, J. (1983). Visual literacy and visiual thinking. L. Burbank, & D. Pett (Edited by.), İçinde, *Contributions to the study of visiula literacy* (ss. 92-106). IVLA.

Huntington, S. P. (2002). *Medeniyetler Çatışması ve Yeni Dünya Düzeninin Kurulması.* Mehmet Turhan, & Cem Soydemir (Çev.), Okuyan Us Yayın.

İçel, K. (1977). *Kitle İletişim Hukuku.* İstanbul Üniversitesi Yayınları.

İdi Tulumcu, F. (2015). *Güncel Çocuk Dergilerinde Yer Alan Değerler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

İkinci Türk Tarih Kurumu Kongresi Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler 20-25 Eylül 1937. (1943). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İnalcık, H. (1964). Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümâyunu. *Belleten Türk Tarih Kurumu*, 28(112), 603-622. doi: https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1204674.

İnalcık, H. (1988). Atatürk ve Türkiye'nin modernleşmesi. *Belleten Türk Tarih Kurumu, 52*(204), 985-992. doi: https://doi.org/10.37879/belleten.1988.985.

İnalcık, H. (1998). Türkiye ve Avrupa: Dün ve bugün. *Doğu Batı*(2), 11-30.

İnalcık, H. (2006). Tanzimat Nedir? Halil İnalcık, & Mehmet Seyitdanlıoğlu (Edited by.), İçinde, *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu* (ss. 13-35). Phoenix Yayınları.

İnalcık, H. (2013). *Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnalcık, H. (2016). *Atatürk ve Demokratik Türkiye.* Kırmızı Yayınları.

İnan, A. (1969). Milliyetin Temeli Olan Dil Birliği. *Atatürk'e Saygı TDK*.

İnsel, A. (2002). Kemalizm. Tanıl Bora, & Murat Gültekingil (Edited by.), İçinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce.* cilt 2, (ss. 17-27). İletişim Yayınları.

İnuğur, M. N. (1992). *Türk Basın Tarihi (1919-1989).* Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

İpek, N. (2017). Arkaik ve Klasik Dönem Roma Ailesinde Çocuk ve Yeni Doğan Bebeğin Terk Edilmesi Meselesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 23*(2), 295-359.

James, A., & Prout, A. (1997). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. In A. Prout & A. James (Edited by.), İçinde, *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (ss. 7–32). Falmer Press.

Jeanniere, A. (2000). Modernite Nedir? Mehmet Küçük (Edited by.), İçinde, *Modernite Versus Postmodernite.* Nilgün Tutal (Çev.), (ss. 95-107). Vadi Yayınları.

Jenks, C. (1996). *Childhood.* Routledge.

Johansson, V. (2017). Wildly wise in the terrible moment: Kant, Emerson, and improvisatory Bildung in early childhood education. *Educational Philosophy and Theory*, 1-12. doi: 10.1080/00131857.2017.1389270.

Joyce, J. (2016). *Finnegan Uyanması.* Fuat Sevimay (Çev.), Sel Yayıncılık.

Jung, W. (1995). *Georg Simmel: Yaşamı, Sosyolojisi, Felsefesi.* Doğan Özlem (Çev.). Ark Yayınevi.

Kabacalı, A. (1999). *Türk Basınında Demokrasi.* Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kabbani, R. (1993). *Avrupa'nın Doğu İmajı.* Serpil Tuncer (Çev.), Bağlam Yayınları.

Kadın ve spor. (1936, Haziran 29). *Türk Spor Dergisi*, s. 10.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji.* Koç Üniveristesi Yayınları.

Kahraman, H. B. (2002). Avrupa: Türk Modernleşmesinin Xanadu'su: Türk Modernleşmesi Kurucu İradesine Yeni Bir Bakış Denemesi. Emin Fuat Keyman (Edited by.), İçinde, *Liberalizm, Devlet, Hegemonya Türk Modernlşemesi Üzerine Kuramsal ve Tarihsel Yansımalar* (ss. 214-242). Everest Yayınları.

Kahraman, H. B. (2002). Bir Zihniyet, Kurum ve Kimlik Kurucusu Olarak Batılılaşma. Uygur Kocabaşoğlu (Edited by.), İçinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Modernleşme ve Batıcılık*. cilt 3 (ss. 125-140). İletişim Yayınları.

Kahraman, H. B., & Keyman, F. (2004). Kemalizm, Oryantalizm ve Modernite. *Doğu Batı*, 75-88.

Kandemir, F. (1950). Selim Sırrı ve Spor. *Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan* (ss. 23-28). Ülkü Basımevi.

Kant, I. (1991). An answer to the question: 'What is Enlightenment?'. Hans Reiss (Edited by.), İçinde, *Kant: Political Writings.* H. B. Nisbet (Çev.), Cambridge University Press.

Kant, I. (1998). *Religion within the Boundaries of Mere Reason and Other Writings.* A. Wood, & G. Giovanni (Edited by.), Cambridge University Press.

Kant, I. (2000). *Critique of the power of judgment.* P. Guyer (Edited by.), Cambridge University Press.

Kant, I. (2002). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi.* İoanna Kuçuradi (Çev.), Türkiye Felsefe Kurumu.

Kant, I. (2017). *Saf Aklın Sınırları Dahilinde Din.* Suat Başar Çağlan (Çev.), Literatürk Academia.

Kantar, G. (2019). Modernleşme kuramı ve Osmanlı idari yapısında modernleşme süreci hakkında bazı tespitler. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3*(3), 365-383. doi: https://doi.org/10.30692/sisad.627134.

Kapferer, J. N. (1991). *Çocuk ve Reklam.* Şermin Önder (Çev.), Afa Yayınları.

Kara, İ. (2022a). *Çocuk Dergilerine Sosyolojik Bir Yaklaşım (Diyanet Çocuk Dergisi Örneği).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Karadeniz, Ü. (2022). Evliya Çelebi'nin gözünden Osmanlı toplumunda çocuklar. *Türk Dünyası Araştırmaları, 130*(256), 217-238.

Karakoç, E. (2015). Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Ulaşım. *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi.* cilt 6, (ss. 502-533). İstanbul Büyükşehir Yayınları. Erişim Adresi: https://istanbultarihi.ist/226-cumhuriyet-doneminde-istanbulda-ulasim.

Karar Nu: 1881, Sayı: 1867. (1931, Temmuz 25). *T.C. Resmi Gazete*.

Karar Nu: 2444, Sayı: 2713. (1934, Mayıs 26). *T.C. Resmi Gazete*.

Karar Nu: 431, Sayı: 63. (1924, Mart 3). *T.C. Resmi Gazete*.

Karar Nu:578, Sayı: 87. (1341, Mart 4). *T.C. Resmi Gazete, .*

Karataş, E. (2022). *Osmanlı Döneminde Çocuk Dergilerinde Tarih Algısı (1869-1922)".* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

Kaşkaya, M. (2021). *Çizgi Filmlerde ve Çocuk Dergilerindeki Deneyim ve Söylemlerin Postmodernist Ögeler Açısından İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Kaya, A. İ. (2010). *Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Hayatı Sanatı Eserleri ve Romanlarının Gençlerin Duygusal Gelişimine Etkileri.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

Kaya, E. (2007). *Mustafa Kemal Atatürk'ün İlk Gazetesi Minber.* Ebabil Yayınları.

Kaya, İ. (1994). Cumhuriyet Dönemi Resimli Çocuk Kitaplarında Çocuk İmajı. Bekir Onur (Edited by.), İçinde, *Toplumsal Tarihte Çocuk* (ss. 115-126). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kellner, D., & Share, J. (2007). Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education . D. Macedo, & S. R. Steinberg (Edited by.), İçinde, *Media literacy: A reader* (s. 3-23). New York: Peter Lang Publishing.

Kennedy, D. (1988). Images of the young child in history: Enlightenment and romance. *Early Childhood Research Quarterly, 3*(2), 121–137. doi: https://doi.org/10.1016/0885-2006(88)90017-8.

Keykavus, B. İ. (2020). *Kabusname.* Seval Günbal Bozkurt (Çev.), Kapı Yayınları.

Kıran, Z. (1996). *Dilbilim Akımları.* Onur Yayınları.

Kıray, M. B. (1998). *Kentleşme Yazıları.* Bağlam Yayınları.

Kili, S. (2000). *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kline, S. (2002). *Türk Havacılık Kronolojisi.* Dönence Yayınları.

Kocabaşoğlu, U. (1984). Cumhuriyet Dergiciliğine Genel Bir Bakış. *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler*. (s. 1849-1984). Gelişim Yayınları.

Koloğlu, O. (1992). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*. İletişim Yayınları.

Koçak, C. (2000). Siyasal Tarih (1923-1950). Sina Akşin (Edited by.), İçinde, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980* (ss. 127-211). Cem Yayınevi.

Koçaş, M. (2015). *Çocuk Dergileri Satın Alma Davranışları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kongar, E. (2006). *21. Yüzyılda Türkiye 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı.* Remzi Kitabevi.

Korczak, J. (2019). Çocuğun Saygı Hakkı. *Çocuk ve Medeniyet*(2), 107-117.

Korkusuz, E. (2020). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Çocuk Dünyası Dergisinin Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kracauer, S. (1995). *The Mass Ornament.* Thomas Y. Levin (Çev.), Harvard University Press.

Kress, G. (2003). *Literacy in the New Media Age.* USA: Routledge.

Kumar, K. (2004). *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları.* Mehmet Küçük (Çev.), Dost Yayınları.

Kurucu, A. A. (2016). Yenilenebilir enerji örneği üzerinden ekolojik modernleşme kuramı tartışması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(2), 1-20. doi: https://doi.org/10.1501/sbeder_0000000120.

Kuyucu, M., & Kırık, A. M. (2019). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Dergiciliği ve Günümüz Çocuk Dergilerinin Oluşturduğu Fırsatlar. Ali Murat Kırık (Edited by.), İçinde, *Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim* (ss. 13-38). Çizgi Yayınevi.

Küçük, H. (2008). *Talebe Defteri Çocuk Dergisi (İndeks, Seçme Metinler, Değerlendirme ve Sözcük)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kür, İ. (1991). *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları.* Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Kür, İ. (1994). Süreli Çocuk Yayınlarına Genel Bir Bakış. Bekir Onur (Edited by.), İçinde, *Toplumsal Tarihte Çocuk* (ss. 109-114). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Lamar , J. E. (1925). *Childhood in English Non-dramatic Literature 1557 to 1789.* Abel Press.

Latouche, S. (1993). *Dünyanın Batılılaşması.* Temel Keşoğlu (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Leonard, J. (1996). *Modernity.* CPN Publications.

Lerner, D. (1968). *The Passing of Traditional Society Modernizing The Middle East.* The Free Press.

Levy, M. J. (2015). Patterns (Structures) of modernization and political development. *The Annals of the American Academy*, 358(1), 29-40. doi: 10.1177/000271626535800105.

Lillehammer, G. (2010). Introduction to Socialisation. *Recent Research on Childhood and Children in the Past* (s. 9-19), AmS-Skrifter.

Lin, T. B., Li, J. Y., Deng, F., & Lee, L. (2013). Understanding new media literacy: An explorative theoretical framework. *Journal of Educational Technology & Society, 16*(4), 160-170.

Linda A. Pollock. (1983) *Forgotten Children: Parent-Child Relations from 1500–1900*. New York: Cambridge University Press.

Livingstone, S., Van Couvering, E., & Thumim, N. (2005). *Adult media literacy: A review of the literature.* Ofcom.

Locke, J. (1992). *İnsan Anlğı Üzerine Bir Deneme.* Vehbi Hacıkadiroğlu (Çev.), Ara Yayıncılık.

Locke, J. (2004). *Eğitim Üzerine.* Aylin Uğur (Çev.), Yeryüzü Yayınevi.

Maarif Vekâleti. (1930a). *İlk mektep müfredat programı.* Devlet Matbaası.

Maarif Vekâleti. (1930b). *Orta mektep müfredat programı.* Devlet Matbaası.

Mamık, F. (2020). *Sosyal Bilgiler Dersinde Bir Eğitim ve Öğretim Materyali Olarak Çocuk Dergilerinin Kullanımı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Mardin, Ş. (1996). *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu.* Mümtaz'er Türköne, Fahri Unan, & İrfan Erdoğan (Çev.), İletişim Yayınları.

Mardin, Ş. (2000). *Türk Modernleşmesi Makaleler.* İletişim Yayınları.

Mardin, Ş. (2001). *Din ve İdeoloji.* İletişim Yayınları.

Marsden, W. E. , W. E. (2000). Poisoned history: a comparative study of nationalism, propaganda and the treatment of war and peace in the late nineteenth and early twentieth century school curriculum. *History of Education, 29*(1), 29-47.

Masterman, L. (1985). *Teaching the Media* . Routledge.

Mathewson, G. C. (1976). The Function of Attitude in the Reading Process. H. Singer, & R. B. Rudell (Edited by.), İçinde, *Theoretical Models and Processes of Reading* (ss. 655-676). International Reading Association.

Matthews, S. H. (2007). A window on the 'new' sociology of childhood. *Sociology Compass, 1*(1), 322-334.

McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy the making of typographic man.* University of Toronto Press.

MEB. (1939a). *İlkokul kitapları, tabiat bilgisi IV. sınıf.* Milli Eğitim Basımevi.

MEB. (1939b). *İlkokul kitapları, tabiat bilgisi V. sınıf.* Milli Eğitim Basımevi.

Mechmet , C. (2016). *Batı Trakya'da Yayımlanan Çocuk Dergileri Üzerine Bir Araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Merrell, F. (2005). Charles Sanders Peirce's Concept of the Sign. P. Cobley (Edited by.), İçinde, *Semiotics and Linguistics* (ss. 28-39). Routledge.

Mete, A. Ş. (2019). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinin Sonuncusu: "Çocuk Yıldızı" (1927-1928).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Munzel, G. F. (2003). Kant, Hegel, and the Rise of Pedagogical Science. R. Curren (Edited by.), İçinde, *A Companion to the Philosophy of Education* (ss. 113-129). Blackwell.

Murat, S., & Şahin, L. (2010). *Dünden Bugüne İstanbul'da Ulaşım.* İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

NAMLE. (2007). National Association of Media Literacy Education. *The Core Principles of Media Literacy Education in the United States*. Erişim Adresi: http://namle.net/publications/core-principles/.

Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar.* cilt 2. Özlem Akkaya (Çev.). Siyasal Kitabevi.

Nietzsche, F. (2016). *Böyle Söyledi Zerdüşt.* Mustafa Tüzel (Çev.), Türkiye İş Bankası Yayınları.

Oğuz, M. Ö., & Ersoy, P. (2005). *Türkiye'de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları.* Gazi Üniversitesi THBMER Yayını.

Ojemann, R. H. (1948). A Functional Analysis of Child Development Material in Current Newspapers and Magazines. *Child Development, Cultivating Wider Understanding of Problems and Research Findings in Child Development, 19*(1/2), 76-92. doi: 10.1111/j.1467-8624.1948.tb04662.x

Okay, C. (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900.* Kırkambar Yayınları.

Okay, C. (1999). *Eski Harfli Çocuk Dergileri.* Kitabevi.

Oktay, O. (1984). Atatürk's Quest for Modernism. J. M. Landau (Edited by.), İçinde, *Atatürk and the Modernization of Turkey* (ss. 45-53). Westview Press.

Ong, W. J. (2014). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözün Teknolojileşmesi.* Sema Postacıoğlu Banon, (Çev.), Metis Yayınları.

Onur, B. (2005). *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi.* İmge Kitapevi.

Oral, Y. (2021). *Yeni Türk Mecmuası'nda Edebiyat İle İlgili Yazılar.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Ortaylı, İ. (1983). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı.* Kronik Yayınları.

Ortaylı, İ. (2007). *Batılılaşma Yolunda.* Merkez Kitap.

Ortaylı, İ. (2021). *Osmanlı Toplumunda Aile.* Kronik Kitap.

Öğün, S. S. (1997). Türk Milliyetçiliğinde Hakim Millet Kodunun Dönüşümü. Nuri Bilgin (Edited by.), İçinde, *Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik* (ss. 207-242). Bağlam Yayınları.

Öğüt, N. (2006). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Yeni Yol Dergisinin Çocuk Eğitimindeki İşlevi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Öncel Taşkıran, N. (2007). *Medya Okuryazarlığına Giriş.* Beta Yayınları.

Öz, E. (2019). *Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Muhalif Ege.* İletişim Yayınları.

Özalp, R., & Ataünal, A. (1977). *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı.* Milli Eğitim Basımevi.

Özarslan, E. (2013). Emin Recep Gürel'in Dergilerde Kalan Kalem Mahsullerinden On İki Şiiri ve Terbiyevi Bir Monologu (Şiirlerine yeni Ekler II). *Milli Eğitim Dergisi* (200), 159-179.

Özcan, A. (2011). *Türkiye'de Popüler Tarihçilik.* Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özekmekçi , M. İ. (2005). *Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda Çocukların Formasyonu: Çocuk Dergileri Üzerinden Bir Analiz (1869-1914)".* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

Özgül, M. K. (1986). *Halit Fahri Ozansoy.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Özkanca, M. (2018). *Çocuk Dergilerinde Toplumsal Cinsiyet Rolleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Öztan, G. G. (2019). *Türkiye'de Çocukluğun İnşası.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Öztekin, H. (2019). Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde 'İdeal Türk Çocuğu'nun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi, 6*(2), 1229-1254. doi: https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.547979.

Öztürk, S. (2009). 'Kültür Emperyalizmi' ve 'Modernleşme' kuramları açısından Türkiye'de sinema üzerine notlar (1896-1939). *Kebikeç*(27), 157-181.

Park, R. E. (2016). Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler. R. E. Park, Ernest W. Burgess, & E. W. Burgess (Edited by.), İçinde, *Şehir Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler.* Pınar Karababa Kayalıgil (Çev.), (ss. 37-85). Heretik yayınları.

Parla, J. (1985). *Efendilik Şarkiyatçılık Kölelik.* İletişim Yayınları.

Parsa, S. (2008). *Film Çözümlemeleri.* Multilingual.

Peirce, L. (2003). *Morality Tales Law and Gender in the Ottoman Court of Aintab.* Berkeley: University of California Press.

Penner, E. (2014). "The Squire of Boyhood": G. A. Hutchison and the "Boy's Own Paper". *Victorian Periodicals Review, 47*(4), 631-647.

Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu.* Kemal İnal (Çev.), İmge Kitapevi.

Qvortrup, J. (1993). Societal position of childhood: The international project Childhood as a Social Phenomenon. *Childhood. 1*(2), 119–124. doi: https://doi.org/10.1177/090756829300100207.

Qvortrup, Jens. (2005). Varieties of Childhood. In Jens Qvortrup (Edited by.), Studies in Modern Childhood. Society, Agency, Culture. Palgrave Macmillan UK.

Prout, A., & James, A. (2005). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenanace, Promise and Problems. A. James, & A. Prout (Edited by.), İçinde, *Constructing and Reconstructing Childhood Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (ss. 7-32). Taylor&Francis.

Radcliffe-Brown, A. (1940). On social structure. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 70*(1), 1-12.

Ramsaur, E. E. (1982). *Jön Türkler ve 1908 İhtilali.* Nuran Yavuz (Çev.), Sander Yayıncılık.

Rifat, M. (1983). *Dilbilim ve göstergebilim Kuramları Temel Metinlerin Çevirisiyle Birlikte.* Yazko.

Rifat, M. (1996). *Homo Semioticus.* Yapı Kredi Yayınları.

Rifat, M. (2005). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler.* Yapı Kredi Yayınları.

Ritzer, G. (2011). *Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek.* Şen Süer Kaya (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Robinson, J.H. (1909). *Petrarch The first modern scholar and man of letters*. The Knickerbocker Press.

Rosenthal, M. (1980). Knight and Retainers: The Earliest Version of Baden-Powell's Boy Scout Scheme. *Journal of Contemporary History, 15*, 603-617.

Rostow, W. W. (1959). The Stages of Economic Growth. *The Economic History Review, 12*(1), 1-16. doi: https://doi.org/10.1111/j.1468-0289.1959.tb01829.x.

Rousseau, J. J. (2003). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökenleri.* Ertuğ Ergün (Çev.), Yeryüzü Yayınevi.

Rousseau, J.-J. (2009). *Emile: Bir Çocuk Büyüyor.* Ülkü Akagündüz (Edited by.), Selis Kitaplar.

RTÜK. (2009). *Televizyon izleme eğilimleri araştırması 2.* Erişim Adresi: https://www.rtuk.gov.tr/2009-yili-kamuoyu-arastirmalari/331.

Rudd, D. (2004). Theorising and theories The conditions of possibility of children's literature. P. Hunt (Edited by.), İçinde, *International Companion Encyclopedia of Children's Literature.* cilt 1, (ss. 29-43). Routledge.

Sağlam, T. (1997). Türk çocuk oyunlarında ritüel öğeleri. Bekir Onur (Edited by.), İçinde, *Çocuk kültürü 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi bildirileri* (ss. 416-440). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Said, E. (1998). *Oryantalizm.* Nezih Uzel (Çev.), İrfan Yayıncılık.

Sarı , H. M. (2005). *Çocuk Eğitimine Bakış Açısı Yönünden Tercüman Çocuk ve Milliyet Çocuk Dergilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sarıkaya, M. (2010). Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir sosyal hizmet kurumu: Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 14*(34), 321-338.

Sarısaman, S. (2020). Trabzon'un İlk Kadın Milletvekili Seniha Hızal'ın TBMM'deki Faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 403-427. doi: https://doi.org/10.46955/ankuayd.850600.

Sarıyer Ansiklopedi. (TY). Erişim Adresi: https://www.sariyertimes.com/kim-kimdir/sariyer-ansiklopedisi/https://www.sariyertimes.com/gunun_icinden/sariyer-ansiklopedisi-21/.

Satılmış, S. (2022). *Çocuk Dergileri Metinlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler ve Yetkinlikler Açısından İncelenmesi (2018-2020).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Saussure, F. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri.* Berke Vardar (Çev.), Multilingual.

Saylan, İ., & Özdikmenli Çelikoğlu, İ. (2021). Kemalist Modernleşmenin Modernleşme Kuramı Açısından Önemi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat*

Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(40), 663-703. doi: https://doi.org/10.21550/sosbilder.719120.

"Sevin, Mehmet Nurettin". (2010). M. Yalçın (Edited by.), İçinde, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (Cilt II). Yapı Kredi Yayınları.

Schiller, D. (1996). *Theorizing Communication A History.* Oxford University Press.

Schramm, W. (1964). *The Role of Information in National Development.* Stanford University Press and Unesco.

Schultz, J. A. (1995). *The Knowledge of Childhood in the German Middle Ages, 1100-1350.* University of Pennsylvania Press.

Sertelli, İ. F. (2022). *İstanbul'u Nasıl Aldık? Bizans'ın Son Günleri.* Ötüken .

Sertelli, M. (1939, Birincikanun 21). Yaramazlığın Sonu! *İkdam*.

Servaes, J., & Malikhao, P. (2003). Development Communication Approaches in an International Perspective. J. Servaes (Edited by.), İçinde, *Approaches to Development Communication* (ss. 1-38). UNESCO.

Sezen, B. (2004). Doğu Batı Ayrımı. *Doğu Batı*, 37-44.

Sezen, S. (2014). Balgat: Modernleşme kuramının "Örnek" Köyünden postmodern karmaşaya. *İdealkent, 5*(11), 300-324.

Sezgin, G. (2019). *Türkiye'de Çocuk Dergileri ve Gündem Belirleme: Doğan Kardeş Dergisi Örneği.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sınar Uğurlu, A. (2021). Cumhuriyeti yükseltecek ve yaşatacak neslin yetiştirilmesinde süreli yayınların katkısı: Cumhuriyet Çocuğu dergisi örneği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(41), 927- 953. doi: https://doi.org/10.21550/sosbilder.873096.

Silier, Y. (2011). *Oburluk Çağı Felsefe ve Politik Psikoloji Denemeleri.* Yordam Kitap.

Sipahioğlu, A. (2007). Bir Kimlik: Cemal Nadir. *Yedi Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 66-71.

Smith, A. (2016). *Milletlerin Zenginliği.* Haldun Derin (Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Smith, A. D. (1986). *The Ethnic Origins of Nations.* Blackwell.

Smith, A. D. (1988). The myth of the 'Modern Nation' and the myths of nations. *Ethnic and Racial Studies, 11*(1), 1-26. doi: https://doi.org/10.1080/01419870.1988.9993586.

Solmaz, B. (2011). Modernlik ve Modernleşme Kuramlarına yönelik eleştiriler. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 32*(32), 35-58.

Somel, S. A. (2002). Osmanlı Reform Çağında Osmanlıcılık Düşüncesi (1839-1913). T. Bora, & M. Gültekingil (Edited by.), İçinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi.* cilt 1, (ss. 88-116). İletişim Yayınları.

Sonaike, S. A. (1988). Communication and Third World development: A dead end? *Gazette, 41*(2), 85-108. doi: https://doi.org/10.1177/001654928804100202.

Sözen, E. (1999). *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite.* Paradigma Yayınları.

Sürmeli, K. (2010). *Türkiye'de Eğitim Amaçlı Çocuk Dergilerinde Karşılaşılan Temel Grafik Tasarım Sorunları ve Sorunlara Çözüm Önerileri.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi.* Osman Akınhay (Çev.), Bilim ve Sanat Yayınları.

Şakiroğlu, M. H. (1981). Hikmet Turhan Dağlıoğlu (1900-1977). *Sanat Tarihi Yıllığı*(9-10), 287-308.

Şallı, A. (2017). Modernlik, gelenek ve din ilişkisi: Bir modernleşme kuramı eleştirisi. *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 2*(4), 4-55.

Şen Akkaya, S. N. (2024). *Modernleşme Kuramı Perspektifinde Kır ve Kent Toplumlarında 65 Yaş ve üstü Bireyler ile Genç Nesiller Arasındaki İlişkilerin Sosyolojik Araştırması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.

Şenol Cantek, F., & Yarar, B. (2009). Erken Cumhuriyet Dönemi dergi ve gazetelerinde spor ve kadın (1928-1960). *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(29), 201-218.

Şerifoğlu, Ö. F. (2012). *Gazi Ayıntab'a Selam ve İshak Refet Işıtman.* Turkuvaz Yayınları.

Şimşek, H. (2002). *Tanzimat ve Mutlakiyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şirin, M. R. (1999). Çocuk Edebiyatının Serüveni. *Kaşgar Edebiyat Dergisi*, 53-60.

Şirin, M. R. (2016). *Gösteri Çağı Çocukları Çocuk Modernleşmesi Sarmalı ve Medya 1 (1990-2011).* İz Yayıncılık.

Şirin, M. R. (2016a). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi. *Türk Dili.* cilt CX), (ss. 12-31).

Şirin, M. R. (2022). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı.* Uçan At Yayınları.

Tamam, N. K. (2000). *1980 sonrası modernleşme kuramı çerçevesinde kadın sorunu üzerine tartışmalar.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Tan, M. (1989). Çağlar Boyunca Çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22*(1), 71-88. doi: https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000859.

Tanaka, S. (2013). Nationalization, modernization and symbolic media: towards a comparative historical sociology of the nation-state. *Historical Social Research, 38*(2), 252-267.

Tanör, B. (2005). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri.* Yapı Kredi Yayınları

Tanpınar, A. H. (1988). *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi.* Çağlayan Kitabevi.

Tanrıkulu, F. (2014). *Medya Okuryazarlığı Bağlamında Çocuk Dergileriyle Zenginleştirilmiş Türkçe Dersinin Etkililiği: Bir Eylem Araştırması.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Tarcan, S. S. (1946). *Hatıralarım.* Türkiye Yayınevi.

Tarih IV, T. (1931). *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti.* Devlet Matbaası.

Taylor, C. (1995). *Modernliğin Sıkıntıları.* Uğur Canbilen (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Taylor, C. (2014). *Seküler Çağ.* Dost Körpe (Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

TBMM Tutanak. (1928). *Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun.* Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc007/kanuntbmmc007/kanuntbmmc00701353.pdf.

TBMM Tutanak. (1945). Erzincan Mebusu Behçet Kemal Çağlar'ın , bazı ay adlarının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi. Erişim Adresi:

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c015/tbmm07015022ss0038.pdf

TBMM Zabıt Ceridesi. (1925). , İnikat no 14, Devre 2, İçtima 3, s.220. *19*.

Tekeli, İ. (1999). *Modernite Aşılırken Siyaset.* İmge Kitapevi.

Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi.* Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ. (2010). *İstanbul ve Ankara İçin Kent İçi Ulaşım Tarihi Yazıları.* Türk Tarih Yurt Yayınları.

Tekin, N. D. (2022). *Çocuk Dergilerinde Söz Varlığının İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tepedelenlioğlu, N. N. (07.03.1941). Süleyman Nazif ve Ben. *Vatan Gazetesi*, 3.

Terkan, N. (2009). *Türkiye'de Popüler Çocuk Dergilerinde Egemen Söylemlerin Kuruluşu.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

The New London Group. (1996). A Pedagogy of Multiliteracies: Designing Social Futures. *Harward Educational Review, 66*(1), 60-92. doi: 10.17763/haer.66.1.17370n67v22j160u.

Thompson, J. B. (2008). *Medya ve Modernite.* Serdar Öztürk (Çev.), Kırmızı Yayınları.

Timur, T. (2012). *Habermas'ı Okumak.* Yordam Kitap.

Tongul, N. (2004). Türk Harf İnkılabı. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(33-34), 103-130. doi: https://doi.org/10.1501/Tite_0000000098.

Tonnies, F. (2019). *Cemaat ve Cemiyet.* Emre Güler (Çev.), Vakıf Bank Kültür Yayınları.

Toprak, Z. (2006). *Cumhuriyet'e Doğru 1919-1923 Özgürlük ve Bağımsızlık Yolu.* Türkiye İş Bankası Yayınları.

Toprak, Z. (2019). *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928.* Doğan Kitap.

Toprakçı, E. (2019). *1909-1918 Yılları Arası Eski Harfli Çocuk Dergilerinde Savaş Teması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Topses, M. D. (2005). Baykan Sezer'in Modernleşme Kuramlarına Yaklaşımı ve Max Weber Eleştirisi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*.

Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi.* Remzi Kitabevi.

Tuna, M., Şen, H., & Durdu, Z. (2011). *Modern Toplumun İnşası Tarihsel ve Sosyoşojik Bir Perspektif.* Detay Yayıncılık.

Tuncay, M. (2005). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması 1923 – 1931.* Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tuncer, M. N. (1937, Nisan 28). Süleymanın Sarayında Kudüs Kızları. *Son Telgraf.*

Turgut, H. (2007). *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları.* İş Bankası Yayınları.

Tutel, E. (1997). Bizim yokuşta mektep gibi bir yayıncılık müessesesi Türkiye Yayınevi. *Tarih ve Toplum, 28*(164), 90-98.

Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti Heyet-i İdare Karar Defteri. (1921). Ankara.

Uçan, A. (1997). *Müzik Eğitimi.* Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Uluç, G. (2003). *Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı.* Anahtar Yayınları.

Umay, M. F. (2003). *Cumhuriyetin kuruluş yıllarında bir devrimci doktorun anıları.* Cahit Kayra (Çev.), İşbankası Kültür Yayınları.

UNESCO. (2016). *Global Conference on Literacy, Celebration of the 50th Anniversary of International Literacy Day: A concise report*. Erişim Adresi: https://unesdoc.unesco.org/.

Ülken, H. Z. (1992). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi.* Ülken Yayınları.

Üstün, Ç., & Özçiftçi, S. (2022). Ord.Prof.Dr. İhsan Hilmi Alantar (1888-1959) Türkiye'de Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Alanında Öncü Bir İsim. *Nobel Medicus, 18*(3), 214-216.

Vardar, B. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü.* ABC Yayınları.

Walkerdine, V. (1993). Beyond developmentalism? *Theory & Psychology, 3*(4), 451–469. doi: https://doi.org/10.1177/0959354393034004.

Wagner, P. (1994). *Moderniğin Sosyolojisi Özgürlük ve Cezalandırma.* Mehmet Küçük (Çev.), Sarmal Yayınevi.

Waller, T. (2014) Modern childhoods: Contemporary theories and children's lives. Tim Waller, Geraldine Davis (Edited by.), *An introduction to early childhood.* (ss. 27-46). Sage.

Wallerstein, I. (2007). *Avrupa Evrenselciliği Gücün Retoriği.* Sinan Önal (Çev.), Aram Yayıncılık.

Wallerstein, I. (2011). *Dünya-Sistemleri Analizi: Bir Giriş.* Ender Abadoğlu, & Nuri Ersoy (Çev.), bgst Yayınları.

Weber, M. (2013). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu.* Milay Köktürk (Çev.), BilgeSu Yayıncılık.

Williams, R. (1989). *İkibin'e Doğru.* Esen Tarım (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Wolff, L. (1998). When I Imagine a Child: The Idea of Childhood and the Philosophy of Memory in the Enlightenment. *Eighteenth-Century Studies, 31*(4), 377-401.

Yağcı, Ö. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi.* Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yalçın, A., & Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı.* Akçağ Yayınları.

Yalçın, M. (2010). "Gürtunca, Mehmet Faruk". M. Yalçın (Edited by.), İçinde, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (Cilt I). Yapı Kredi Yayınları.

Yalçın, M. (2010). Efe, Necdet Rüştü. M. Yalçın (Edited by.), İçinde, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. cilt 1, (s. 367-368). Yapı Kredi Yayınları.

Yalman, A. E. (1997). *Gördüklerim ve Geçirdiklerim 1922-1971* (Cilt 2). E. Ş. Erdinç, (Edited by.), Pera Yayıncılık.

Yaşar, H. Y. (2020). Balkan Savaşlarında İnformal Eğitim; Çocuk Duygusu Dergisi Örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 1-24.

Yaşar, S. (2018). *Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekillerimizden Fakihe Öymen Hayatı, Meclis'teki Çalışmları.* İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği Yayınevi.

Yaşar, Ş. (2001). *İlk Çocuk Dergilerinden Mümeyyiz.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.

Yavuz, H. (2002). Modernleşme: Parça mı? Bütün mü? Batılılaşma: Simge mi? Kavram mı? T. Bora, & M. Gültekingil (Edited by.), İçinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Modernleşme ve Batıcılık*. cilt 3, (ss. 212-217). İletişim Yayınları.

Yayla, A. (2004). *Siyasi Düşünceler Sözlüğü.* Adres Yayınları.

Yaylagül, L. (2008). *Kitle İletişim Kuramları.* Dipnot Yayınları.

Yeter, F. (2019). *Çocuk Dergilerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Yılar, Ö., & Lokman, T. (2010). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.* Pegem Yayınları.

Yıldırım , İ. O. (2013). *(2013) "Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Resimli Dünya Dergisi".* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.

Yılmaz, A. (1995). *Modernden Postmoderne Siyasal Arayışlar.* Vadi Yayınları.

Yurtoğlu, N. (2016). Haberleşme Sektörünün Önemli Bir Teşekkülü: Milli Mücadele Döneminden 1960 Yılına Türkiye'de Posta, Telgraf ve Telefon (PTT) Teşkilatı (1920-1960). *Atatürk Araştırma merkezi Dergisi, 32*(93), 47-104.

Yücel, H. A. (1993). *Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler-Hasan Ali Yücel Külliyatı I.* Kültür Bakanlığı Yayınları.

Zelizer, V. (1985). *Pricing The Priceless Child: The Changing Social Value of Children*. Princeton University Press.

Zingerle, I. V. (1873). *Das deutsche Kinderspiel im Mittelalter.* Wagner.

Zürcher, E. J. (1999). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi.* Yasemin Saner Gönen (Çev.), İletişim Yayınları.

EKLER

EK-1. 29 Teşrinievvel 1938 Tarihli Cumhuriyet Çocuğu'nun 2.-3.-4. ve 5. Sayfaları

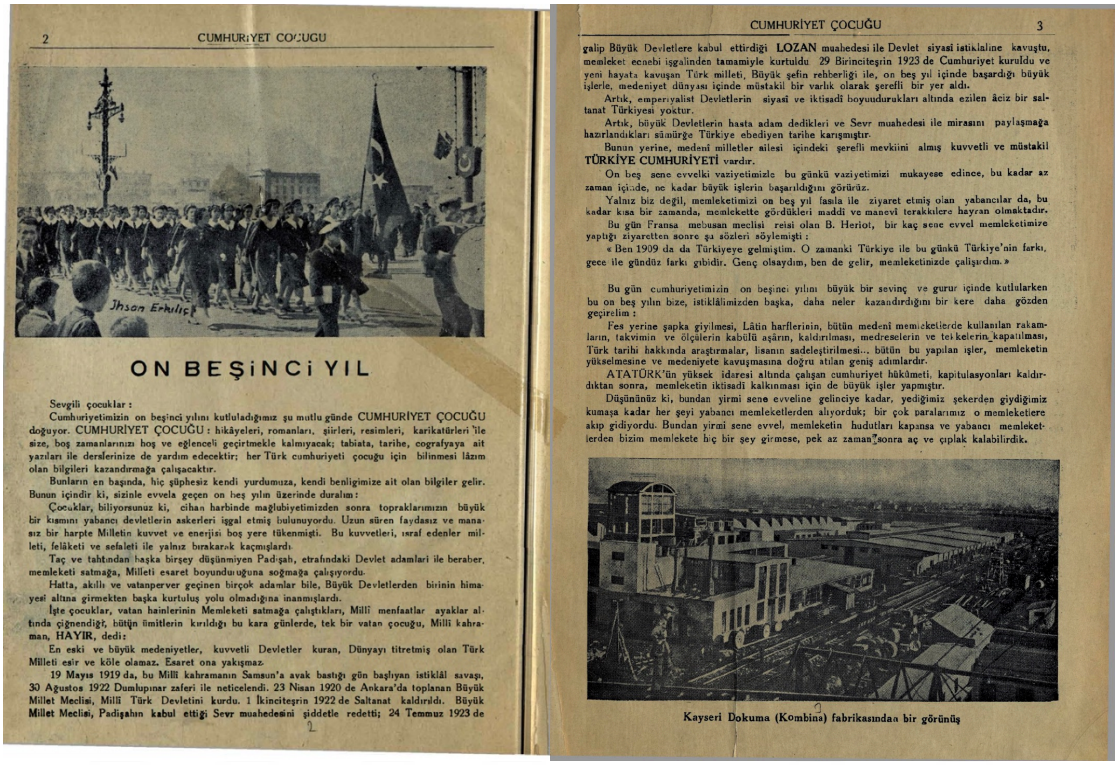

2 CUMHURİYET COCUGU

İhsan Erhilç

ON BEŞİNCİ YIL

Sevgili çocuklar :

Cumhuriyetimizin on beşinci yılını kutluladığımız şu mutlu günde CUMHURİYET ÇOCUĞU doğuyor. CUMHURİYET ÇOCUĞU : hikâyeleri, romanları, şiirleri, resimleri, karikatürleri ile size, boş zamanlarınızı hoş ve eğlenceli geçirtmekle kalmıyacak; tabiata, tarihe, coğrafyaya ait yazıları ile derslerinize de yardım edecektir; her Türk cumhuriyeti çocuğu için bilinmesi lâzım olan bilgileri kazandırmağa çalışacaktır.

Bunların en başında, hiç şüphesiz kendi yurdumuza, kendi benliğimize ait olan bilgiler gelir. Bunun içindir ki, sizinle evvela geçen on beş yılın üzerinde duralım :

Çocuklar, biliyorsunuz ki, cihan harbinde mağlubiyetimizden sonra topraklarımızın büyük bir kısmını yabancı devletlerin askerleri işgal etmiş bulunuyordu. Uzun süren faydasız ve manasız bir harpte Milletin kuvvet ve enerjisi boş yere tükenmişti. Bu kuvvetleri, israf edenler milleti, felâketi ve sefaleti ile yalnız bırakarak kaçmışlardı.

Taç ve tahtından başka birşey düşünmiyen Padişah, etrafındaki Devlet adamları ile beraber, memleketi satmağa, Milleti esaret boyunduruğuna soğmağa çalışıyordu.

Hatta, akıllı ve vatanperver geçinen birçok adamlar bile, Büyük Devletlerden birinin himayesi altına girmekten başka kurtuluş yolu olmadığına inanmışlardı.

İşte çocuklar, vatan hainlerinin Memleketi satmağa çalıştıkları, Millî menfaatlar ayaklar altında çiğnendiği, bütün ümitlerin kırıldığı bu kara günlerde, tek bir vatan çocuğu, Millî kahraman, HAYIR, dedi:

En eski ve büyük medeniyetler, kuvvetli Devletler kuran, Dünyayı titretmiş olan Türk Milleti esir ve köle olamaz. Esaret ona yakışmaz.

19 Mayıs 1919 da, bu Millî kahramanın Samsun'a avak bastığı gün başlıyan istiklâl savaşı, 30 Agustos 1922 Dumlupınar zaferi ile neticelendi. 23 Nisan 1920 de Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi, Millî Türk Devletini kurdu. 1 İkinciteşrin 1922 de Saltanat kaldırıldı. Büyük Millet Meclisi, Padişahın kabul ettiği Sevr muahedesini şiddetle redetti; 24 Temmuz 1923 de

2

CUMHURİYET ÇOCUĞU 3

galip Büyük Devletlere kabul ettirdiği LOZAN muahedesi ile Devlet siyasi istiklaline kavuştu, memleket ecnebi işgalinden tamamiyle kurtuldu 29 Birinciteşrin 1923 de Cumhuriyet kuruldu ve yeni hayata kavuşan Türk milleti, Büyük şefin rehberliği ile, on beş yıl içinde başardığı büyük işlerle, medeniyet dünyası içinde müstakil bir varlık olarak şerefli bir yer aldı.

Artık, emperyalist Devletlerin siyasi ve iktisadi boyundurukları altında ezilen âciz bir saltanat Türkiyesi yoktur.

Artık, büyük Devletlerin hasta adam dedikleri ve Sevr muahedesi ile mirasını paylaşmağa hazırlandıkları sömürge Türkiye ebediyen tarihe karışmıştır.

Bunun yerine, medeni milletler ailesi içindeki şerefli mevkiini almış kuvvetli ve müstakil TÜRKİYE CUMHURİYETİ vardır.

On beş sene evvelki vaziyetimizle bu günkü vaziyetimizi mukayese edince, bu kadar az zaman içinde, ne kadar büyük işlerin başarıldığını görürüz.

Yalnız biz değil, memleketimizi on beş yıl fasıla ile ziyaret etmiş olan yabancılar da, bu kadar kısa bir zamanda, memlekette gördükleri maddi ve manevi terakkilere hayran olmaktadır.

Bu gün Fransa mebusan meclisi reisi olan B. Heriot, bir kaç sene evvel memleketimize yaptığı ziyaretten sonre şu sözleri söylemişti :

« Ben 1909 da da Türkiyeye gelmiştim. O zamanki Türkiye ile bu günkü Türkiye'nin farkı, gece ile gündüz farkı gibidir. Genç olsaydım, ben de gelir, memleketimizde çalışırdım. »

Bu gün cumhuriyetimizin on beşinci yılını büyük bir sevinç ve gurur içinde kutlularken bu on beş yılın bize, istiklâlimizden başka, daha neler kazandırdığını bir kere daha gözden geçirelim :

Fes yerine şapka giyilmesi, Latin harflerinin, bütün medeni memleketlerde kullanılan rakamların, takvimin ve ölçülerin kabülü aşarın, kaldırılması, medreselerin ve tekkelerin kapatılması, Türk tarihi hakkında araştırmalar, lisanın sadeleştirilmesi... bütün bu yapılan işler, memleketin yükselmesine ve medeniyete kavuşmasına doğru atılan geniş adımlardır.

ATATÜRK'ün yüksek idaresi altında çalışan cumhuriyet hükümeti, kapitulasyonları kaldırdıktan sonra, memlekctin iktisadi kalkınması için de büyük işler yapmıştır.

Düşününüz ki, bundan yirmi sene evveline gelinciye kadar, yediğimiz şekerden giydiğimiz kumaşa kadar her şeyi yabancı memleketlerden alıyorduk; bir çok paralarımız o memleketlere akıp gidiyordu. Bundan yirmi sene evvel, memleketin hudutları kapansa ve yabancı memleketlerden bizim memlekete hiç bir şey girmese, pek az zaman sonra aç ve çıplak kalabilirdik.

Kayseri Dokuma (Kombina) fabrikasından bir görünüş

3

4 CUMHURİYET DOCUĞU

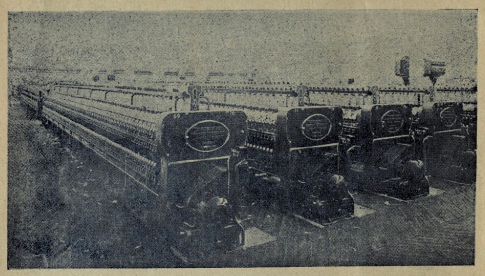

Kayseri dokuma (Kombine) fabrikasında makineler

Fakat bu gün iş tamamen değişmiştir. Cumhuriyet hükümeti memleketin iktisadi kalkınması için planlı bir surette çalışmakta, millî sanayii sağlam temeller üzerine kurmaktadır.

Memleketin dört tarafında açılan fabrikalarda (Kayseri bez, İzmit kâğıt, Bursa merinos, Gemlik sun'i ipek, Nazilli basma, Malatya pamuk, Turhal, Uşak ve Alpullu şeker fabrikaları..) çalışan Türk mühendisleri ve Türk işçileri, evvelce yabancı memleketlerden aldığımız yiyecek ve giyeceklerimizin mühim bir kısmını bize vermektedirler. Bu suretle, yabancı memleketlere akan paramızın büyük bir kısmı memlekette kalmakta ve milletin refah seviyesini yükseltmektedir.

Memleket iktisadiyatındaki bu hayırlı değişikliği rakamla daha müspet olarak gösterebiliriz : (1928-1932) senelerinde, başka memleketlerdan aldığımız esaslı sanayi mamulâtının senelik ithalât kıymeti 75,000,000 lira tutuyordu. Bu, umumî ithalatımızın % 43 ünü teşkil ediyordu.

On beş yıl içinde, Cumhuriyet hükümetinin yaptığı en müspet ve hayırlı işlerden biri de, memleketi demir ağlarla kuşatmak olmuştur.

Saltanat Türkiyesi 60 sene içinde 4000 kilometrelik şimendifer hattı yaptırabilmişti. Bu hatların hemen hepsi, yabancı şirketler ve yabancı mühendisler ve hatta yabancı işçiler tarafından yapılmışlardı ve onların malı idi. Bu hatların işletmesinden hasıl olan kazancın çoğu da onların oluyordu.

Cumhuriyet Türkiyesi 15 yılda, Türk mühendisleri ve Türk işçileri ile, 3000 kilometrelik demiryolu yapmıştır. Bundan başka, yabancı şirketlerin elinde bulunan bütün hatları satın alarak millileştirmiştir.

Bugün, bütün Türkiyede mevcut 7132 kilometrelik demir yolu, tamamen Türkiye Cümhuriyeti devletine aittir.

Cumhuriyet Türkiyesinde sanayi hayatının bu kadar çabuk inkişaf ettiğini gösteren rakamları aşağıya yazıyoruz:

4

SALTANAT ENDÜSTRİSİ İLE CUMHURİYET ENDÜSTRİSİNİN MUKAYESESİ

Seneler	Müessese adedi	Günde çalışan işçi	Kuvvei muharrike-Beygir kuvveti	Senelik istihsal ve imâl kıymeti
Osmanlı sanayii 1915	264	14.060	20.977	7.570.000
Cumhuriyet sanayii 1938	1.394	100.598	262.726	285.608.000
Bir kaç sene sonra	1 429	136 096	373 776	386.608.000

Cumhuriyet Hükümeti cehalete karşı da savaş açmış, ilme çok ehemmiyet vermiş, bütün vatan çocuklarının bilgi kazanmalarını temine çalışmıştır.

1923 te ilk mekteplerde 340,000 çocuk okuduğu halde 1938 de bu mekteplerde okuyan çocuklar 712,000 e çıkmıştır.

İşte sevgili çocuklar görüyorsunuz ki, büyük şef Atatürk'ün etrafında toplanan ve ondan hız ve kuvvet alan Türk milleti, on beş yılda açtığı her savaştan, alnı açık ve göğsü yüksek olarak çıkmıştır.

Her Türk çocuğunun, her Türk vatandaşının bundan, büyük bir sevinç ve gurur duymağa hakkı vardır.

Fakat bu bize, girişdiğimiz savaşın daha bitmemiş olduğunu unutturamaz.

Bunu büyük şef, 10 uncu yıl nutuklarında bize bildiriyor:

«Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu, dünyanın en mamur ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.

Siyasi ve iktisadî tam istiklâlini kazanmış olan Türkiye Cumhuriyetinin aziz çocukları !

Cumhuriyetin fazilet olduğunu ve ATATÜRK'ün Cumhuriyeti gençlere emanet ettiğini bir dakika unutmayınız!

Türkün kara bahtını kara kuvvetle beraber yenen millî kahramanın gençlere hitabesini bir daha okuyunuz.

«Ey Türk gençliği ! » birinci vazifen, Türk istikbalini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.»

CUMHURİYET ÇOCUĞU, bütün Tük çocuklarının en samimî hislerine tercuman olarak, büyük ATA'mıza, en derin saygı, sevgi ve minnetlerini sunmakla bahtiyardır.

Fırat üzerinde beton arme köprü

5

Kaynak: Cumhuriyet Çocuğu 29 Teşrinievvel 1938 / Milli Kütüphane Koleksiyonu

EK-2. Tez Benzerlik (Turnitin) Raporu

TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME SÜRECİNİN İZLERİNİ ÇOCUK DERGİLERİ ÜZERİNDEN TAKİP ETMEK:1928-1938

ORİJİNALLİK RAPORU

%8	%7	%4	%3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%2
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1
3	pdffox.com İnternet Kaynağı	<%1
4	www.kirmizilar.com İnternet Kaynağı	<%1
5	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<%1
6	Erol, Devrim Deniz. "Turkiye Yazili Basininda Yugoslavya Savaslari ve Savas Foto Muhabirligi", Anadolu University (Turkey) Yayın	<%1
7	sutad.selcuk.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
8	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<%1